

21–22 januari

Debatter m. m.

Måndagen den 21 januari

Sid.

Remissdebatt ang. statsverkspropositionen m. m. 3

Tisdagen den 22 januari

Remissdebatt ang. statsverkspropositionen m. m. (Forts.) 113

Måndagen den 21 januari förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande månad.

Statsverkspropositionen m. m.

Föredrogos i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1957/58, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! I dag är det närmast statsverkspropositionen som vi skall diskutera. Efter vanligheten lär vi inom en nära framtid få tillfälle att syssla med utrikes ting. Det må i detta sammanhang vara nog sagt, att det spända läget i världen överskuggar även våra inrikes problem.

I trontalet konstateras, att det allmänna internationella läget har undergått en försämring. Vidare heter det, att den utrikespolitiska situationen nödvändiggör att vi alltjämt efter måttet av vår förmåga upprätthåller ett effektivt försvar.

Det låter som en samlande paroll. Men när man tar del av fjärde huvudtiteln och ÖB:s nyligen till Kungl. Maj:t ingivna skrivelse, tvingas man oroligt fråga, om vi längre har full täckning för påståendet att vi efter måttet av vår förmåga upprätthåller ett effektivt försvar. Hur var det i fjol, då repetitionsövningarna inom krigsmakten ströks ur en till synes riklig budget, med destruktiva verkningar för vår försvarskraft för sex år framåt? Hur ställer det sig efter riktlinjerna i den nu framlagda budgeten, som visserligen inbegriper repetitionsövningar och därutöver ökar med 100 miljoner? På grund av eftersläpningar under en rad av år samt stigande löner och materielpriser skulle, såsom försvarsministern framhåller, en

organisation, som i princip rymmes inom den nu föreslagna kostnadsramen, leda till en beskärning av försvarsgrenarna, som knappast kan undgå att få konsekvenser för den operativa målsättningen. Vidare heter det, att den nu framlagda budgeten innebär, att materielanslag och vissa andra löpande anslag upptagits till lägre belopp än vad som i längden motsvarar kostnaderna för vidmakthållandet av *nu* gällande organisation. Ännu större blir avståndet till den organisation som innefattades i ÖB-planen. Vi är nu inne i tredje året enligt denna plan, utan att försvarsberedningen ännu givit något livstecken ifrån sig. Denna utveckling, eller snarare regress, är utomordentligt oroande för den som inte ens under Genève-andans dagar förleddes att se optimistiskt på världsläget och borde i dag vara oroande även för dem, som den gången var optimister.

En försvarsorganisation kan inte improviseras. Den kan inte varieras från det ena året till det andra alltefter tillfälliga växlingar i atmosfären. Vi har att möta en kris med de resurser vi under många och långa år målmedvetet byggt upp. Erfarenheten borde nu ha lärt oss att vi för överskådlig tid har att räkna med ett explosivt världsläge. Vad innebär mot denna bakgrund för vårt land med dess alliansfria ställning »ett effektivt försvar efter måttet av vår förmåga»? Ja, det var ju den frågan försvarsberedningen skulle besvara. För att få ett mått på förmågan förutsätter ÖB-planen anslag inom en rörlig ram upp till 5 procent av nationalprodukten, en måttlig siffra i jämförelse med andra länder. Från 1953/54 har försvarskostnadernas andel av bruttonationalprodukten nedgått från 4,6 procent till beräknade 4,3 procent 1957/58. För samma tid skulle försvarskostnadernas andel i statsutgifterna sjunka från 24,1 procent till 20,6 procent.

I den svenska dagsdebatten fäster man på vissa håll stort avseende vid frågan

Statsverkspropositionen m. m.

om vilka försvarsanslag som är inrikespolitiskt lämpliga. Problemet vilka försvarsanslag som är utrikespolitiskt nödvändiga möter betydligt mindre intresse, och dock måste ju den frågeställningen vara avgörande. Vi håller ju inte ett försvar som självändamål. Inget demokratiskt parti har något exklusivt ansvar för försvaret — alla demokratiska partier har gemensamt ansvar för att det skydd upprätthålles för vår frihet och fred som med hänsyn till vårt strategiska läge, det allmänna världsläget och målsättningen för vårt försvar är ofrånkomligt.

Man kan naturligtvis ha olika uppfattningar om det strategiska läget, och då får man redovisa det. Man kan bedöma världssituationen olika, och då får ju meningsskiljaktigheterna röra sig därom. Man kan ha olika uppfattningar om den målsättning som bör uppställas för ett svenskt försvar i krig och fred. Då bör man delge svenska folket detta.

Men är man överens om dessa tre ting — vårt strategiska läge, världssituationen och målsättningen för försvaret — då konstituerar detta de sakliga förutsättningarna för en enighet i försvarsfrågan.

Den försvarspolitiska enigheten är ett tecken på demokratisk mognad och icke något lämpligt föremål för partipolitiska bytesaffärer. En realistisk och positiv försvarspolitik är för oss en primär förutsättning för såväl för obundna utrikespolitik som för alla våra ansträngningar på andra områden. En klok man söker inte förbättra sin redan förut höga standard genom att pruta på försäkringsskyddet.

Riksdagen måste, enligt vår bestämda uppfattning, beredas tillfälle att redan i år i någon form ta ställning till den både på kort och lång sikt allvarliga situation, som håller på att växa fram genom försvarets underförsörjning med materiel. Det är dock av riksdagen själv godtagna materielplaner det gäller. Det gäller också en tidsfråga. Hur länge som helst kan vi inte vänta — varken i fråga om den mera långsiktiga planeringens genomförande eller vad angår den kontinuerliga omsättningen och moderniseringen av de resurser som behövs för att

ge vår försvarsorganisation innehåll. Försvarsberedningen måste komma till resultat inom en nära framtid. Materielanskaffningen exempelvis på flygets område kan inte eftersättas längre utan allvarliga risker för vår försvarskraft.

Statsministern har fört mycket tal om den starka regeringen och dess nödvändighet. Man har — särskilt under senare år — allt bestämdare fått det intrycket att en regering, som kan handla snabbt och utan större hänsyn till någon utanför det egna majoritetsunderlaget, varit ett mål för herr Erlanders politik. Särskilt angelägen har han varit att inskräpa de risker, det franska systemet för till — med en regering söndrad inom sig själv och därför utan förmåga att ta ledningen i rikets affärer.

Sedan valutgången har vi haft någonting som betänkligt liknar en permanent regeringskris. Koalitionen återföddes efter mycken vända. Den hade knappt trätt ut i livet, förrän diskussionen om dess fortbestånd började. Nu rasar denna debatt i tidningar av alla färger och varest två eller tre är församlade som har något intresse för politik. En intressant förskjutning i resonemangen har under tiden ägt rum. Man ventilerar inte längre frågan om koalitionen skall bestå, utan när den skall upplösas. Kan en dag för dag prolongerad ministär tillfredsställa statsministerns anspråk på en stark regering? Det s. k. vågmästarsystemet har utsatts för mycken och berättigad kritik. Förbättrar man situationen genom att ha fyra vågmästare i regeringen — vågmästare, som uppenbarligen för att kunna fylla sin funktion är beroende av en knapp majoritet inom sitt parti?

Såsom jag framhöll redan vid höstriktdagens remissdebatt, anser jag att allt starkare sakliga skäl talar för någon form av bred demokratisk samverkan — för ett ärligt och allvarligt försök att samla krafterna kring ett stabiliseringsprogram, som har utsikter att på ett bestående sätt lösa våra upptornade dagsproblem och att lägga grunden för en lösning av våra framtidsproblem. Skulle inte den besinning, den koncentration till det väsentliga, som försö-

Statsverkspropositionen m. m.

ken att utjämna och samla måste bygga på, ha utsikt att förbättra samhällsklimatet? Jag bara frågar utan att vilja vara påträngande.

Finansministern talar mindre ofta om en stark regering men så ofta han får tillfälle om en stark budget. Och med en stark budget menar han, när allt kommer omkring, en budget, som förmenas bli stark därigenom att staten använder sin tvångsmakt för att ta ut så stora skatter och avgifter av medborgarna, att ett överskott uppstår i förhållande till de totala utgifter, som staten iklätt sig för medborgarnas räkning. Det är det skattevägen genomförda tvångssparandets evangelium som predikas.

Det är uppenbart att en sådan politik, oavsett de principiella och praktiska invändningar som kan riktas mot den, skulle ha stått sig starkare i debatten, om den kunnat genomföras och verkligen visat sig leda till åsyftat samhälls-ekonomiskt resultat.

I intet av dessa avseenden har emellertid finansministern några meriter att åberopa. Under mycket tal om den starka budgetens nödvändighet presenterar herr Sträng för nästa budgetår en inte minst från hans egna utgångspunkter svag budget. Talet om en totalbalansering blir ingenting annat än en föresats ut i luften; det har ingen täckning vare sig i det mycket preliminära siffermaterial, som presenteras i finansplanen, eller i de allmänna tendenser, man kan läsa ut ur nationalbudgetens provisoriska sammanställningar.

Vad som med viss grad av sannolikhet kommer att hända varje försök att lösa sparandets problem över finansdepartementet, klargöres med full tydlighet av det man nu vet om utvecklingen under löpande budgetår. I januari månad förra året proklamerades, att statsinkomsterna inte endast skulle betala löpande utgifter och investeringsutgifter; statsverket skulle också kunna göra en återbetalning på statsskulden på 68 miljoner kronor. Detta innebar ju, att regeringen inte skulle besvära lånemarknaden med någon nyupplåning utan lämna lånemarknaden öppen för alla övriga in-

tressen som räknades upp. I maj månad förra året gjordes en liknande utfästelse, bara med den skillnaden att de belopp, som stod till förfogande för återbetalning av skulden, sjunkit till 32 miljoner. Utfästelsen vidhölls ännu under valrörelsen i höstas. Nu har något mer än halva budgetåret gått, och nu nödgas regeringen erkänna icke blott att varje tanke på att återbetala skulden är försvunnen utan dessutom att staten måste låna icke mindre än 700 miljoner kronor. Finansministern kan väl på olika punkter förklara detta grundligt misslyckade experiment i totalbalanseringens konst, men han kan inte bortförklara själva misslyckandet.

En mera speciell exemplifikation på hur socialdemokratisk finanspolitik verkar i praktiken kan måhända vara av intresse.

Regeringen har som ett väsentligt led i sin stabiliseringspolitik lanserat hugskottet, att staten skulle genom extraskatter överta från företagen ett sparande, inte för att använda detta i sin rörelse utan för att oskadliggöra det genom inspärkning på speciella konton i riksbanken. Från vår sida har vi kritiserat denna metod, därför att den inte kan leda till något nettoresultat ur samhälls-ekonomisk synpunkt. Samtidigt exproprierar den ett för hela vår utveckling väsentligt sparande och verkar inflationsdrivande genom att försvaga kostnadsmedvetandet inom svenskt arbetsliv. Denna kritik kvarstår orubbad, men situationen har ytterligare förvärrats. Vad innebär ur denna speciella synpunkt det beräknade utfallet av löpande budget och de preliminärt kalkylerade sammanställningarna för nästa budgetår? Båda åren skall statsverket låna pengar till belopp, som närmar sig den dubbla summan av det exproprierade företagssparandet. Ingen människa tror, att denna upplåning kan ske ur ett verkligt sparande i samhället. På numera vanligt sätt kommer regeringen att gå till riksbanken för att där placera sina skuldbevis. Samtidigt sätter man in i samma bank medel, som åstadkommits genom expropriationsåtgärderna mot företagssparandet.

Statsverkspropositionen m. m.

Det praktiska resultatet — ur helhetens synpunkt — måste vara att man lånar pengar i riksbanken för att sätta in i riksbanken samtidigt som man för olika statliga ändamål använder de medel som till intet pris fick komma ut i rörelsen igen. Är det någon som tror, att den sortens åtgärder kan verka stabiliserande? Är det å andra sidan någon som längre förnekar, att den skärpta företagsbeskattningen som sådan redna haft och än mer kommer att ha svåra efterverkningar för den svenska produktionen, alltså för våra möjligheter att på ett naturligt och progressivt sätt möta riskerna för sysselsättningssvårigheter och inflation? Finansministern hör i alla fall uppenbarligen inte längre till förnekarna.

Finansplanen vill uppenbarligen driva teorien, att den s. k. stabiliseringspolitiken lett till åsyftat resultat, att med andra ord inflationsriskerna — åtminstone för tillfället — skulle vara nerkämpade av riddarna kring statsrådsberedningens avlånga bord. Pretentionerna på en lyckad stabiliseringspolitik är sannernligen anspråkslösa. Sedan regeringens nya giv satte in — på hösten 1954 eller kanske snarare på våren 1955 — har priserna i vårt land stigit med omkring 10 procent. Vad nu speciellt utvecklingen under förra året angår är ju att märka, att finanspolitiken då, såsom jag nyss påpekade, inte fick den proklamerade utformningen i praktiken. Tvärtom förbyttes ju de planerade överskotten i ett underskott. Om denna politik haft något inflytande, har den således haft det trots sitt misslyckande. Att därpå bygga ett påstående om dess outhärlighet går inte ihop. Den stabilitet vi till nöds nått är i hög grad labil. Ännu går det inte att lätta på de hårt åtdragna bromsarna, säger finansministern. Bilden framkallar för min syn en bilist. Visserligen är jag inte bilist själv, men så mycket tror jag mig veta, att det är fruktansvärt oekonomiskt — särskilt i tider av bensinbrist — att köra sin bil med bromsarna åtdragna. Efter vad man sagt mig gör detta sätt att föra fordonet dessutom färden ryckig och det sliter

så hårt på bromsbandet, att man när som helst måste befara att hela bromssystemet sätts ur funktion. Och då rusar inte bara motorn utan hela bilen, och föraren riskerar att förlora kontrollen över sitt fordon till men för alla medtrafikanter.

Det pris, vi i Sverige får betala för vår bräckliga och högst tillfälliga prisstabilitet är att vi undan för undan sackar efter i den produktiva utvecklingen. Våra omedelbart produktiva investeringar hålls tillbaka, vilket med nödvändighet måste successivt urholka förutsättningarna för vår internationella konkurrenskraft och för våra möjligheter till stigande reella inkomster. Den verklighet, som tränger sig fram genom de statistiska dimridåerna, är inte uppmuntran. Den egentliga grunden till hela denna utveckling är att man från ansvarigt politiskt håll medverkat till spridningen av föreställningen, att det skulle råda ett motsatsförhållande mellan investeringstakt och människornas anspråk på förbättrade levnadsvillkor. I själva verket är naturligtvis förhållandet det rakt motsatta. Tillräckliga investeringar är en förutsättning för standardförbättringar, såväl för de förbättringar, som ger människorna själva ökad ekonomisk rörelsefrihet, som för dem, vilka slussas via den offentliga verksamheten.

Det centrala problem ett ökat utrymme för produktiva investeringar är i hela vår ekonomi och för hela vår ekonomiska politik får speciellt bestämda konturer, om man tar hänsyn till två aktuella omständigheter: till de nu allt tydligare riskerna för störningar i sysselsättningen och till de allt konkretare strävandena efter en gemensam europeisk marknad.

Störningar i sysselsättningen, eller för att använda ett mera direkt uttryck, arbetslöshetsrisker är någonting som i rätt hög grad förlorat sitt innehåll för yngre generationer. Vi har börjat vänja oss vid den fulla sysselsättningen och har börjat betrakta den som någonting självklart. Detta skapar en fara för att beredskapen mot sådana risker blir eftersatt i realiteten. Man nöjer sig med att anföra de vanliga standardfraserna om ar-

Statsverkspropositionen m. m.

betsförmedlingsorganens effektivitet och om åtgärder för att öka arbetskraftens rörlighet. Vad nu den senare saken angår måste det konstateras, att rörligheten knappast någonsin varit så begränsad som för närvarande, helt enkelt beroende på att människor inte bara behöver arbete utan också bostad, och så låst som bostadsmarknaden fått bli, är detta oftast det avgörande hindret vid omflyttningar.

Sysselsättningsgraden är emellertid för ett land som vårt med dess ofrånkomliga beroende av kunderna på världsmarknaden i främsta rummet en konkurrensfråga. Vår konkurrensförmåga är beroende av vårt kostnadsläge, av den grad av rationalisering, till vilken svensk näringsliv förmått komma. Det låter sig naturligtvis sägas, att man i ett krisläge i någon mån kan ersätta konkurrenskraft med en sysselsättningsskapande ekonomisk politik. Man får emellertid inte glömma att möjligheterna här till numera begränsas både av valutareservens ringa storlek och kapitalmarknadens bristande förmåga att ställa medel till förfogande. Detta beroendeförhållande är särskilt ofrånkomligt i ett läge, då man förutom arbetslöshetsrisken har att räkna med inflationsrisker. Då går det inte att skapa ökad köpkraft utan förvärrad inflation och därav följande förvärrad arbetslöshet.

Detta resonemang leder fram till två slutsatser. Vi måste genom tillräckliga investeringar skapa konkurrenskraft och därmed inkomster till vår valutareserv. Vi måste återställa en kapitalmarknad, som kan fylla sina livsnödvändiga funktioner i vårt ekonomiska liv. I intetdera av dessa avseenden når man resultat med en restriktiv politik, vars egentliga innehåll är överbeskattning, särskilt riktad mot företagets konsolideringsmöjligheter och mot deras utrymme för moderniseringar och rationaliseringar. Man måste välja en annan väg.

Utvecklingen emot en gemensam europeisk marknad tycks skrida väl framåt. Dess bättre tycks det vara den allmänna meningen i vårt land, att vi bör positivt följa denna utveckling och bereda oss

för en anslutning, när den tiden är inne. Det är viktigt att ha detta perspektiv i sikte vid utformningen av vår ekonomiska politik. Företagen måste få tillfälle att i god tid rusta sig för den skärpta konkurrens som är att vänta. I stället för att hålla tillbaka investeringar måste dessa underlättas både genom omläggning av den nuvarande företagsbeskattningen och genom en radikal nyordning på kreditpolitikens område. Som situationen här fått utvecklas under de senaste åren, håller den på att bli närmast olidlig. Detta gäller båda förhållandena på marknaden för långfristigt kapital och på marknaden för kortfristig kredit. Obligationsmarknaden har även under 1956 varit praktiskt taget stängd för industriens långfristiga finansiering och endast i begränsad utsträckning stått till förfogande för hypoteksinstitutionerna. Kreditransoneringen via bankerna har ytterligare åtstramats, och man har där nödgats komma in på regleringsmetoder, som hotar att allvarligt störa näringslivets funktionsmöjligheter.

Det gäller att föra en politik som effektivt medverkar till att öka tillgången på kapitalmarknaden. Men det förutsätter också en målmedveten vilja att nedbringa de offentliga utgifternas volym. Den tendens till ständig utgiftsökning inom den offentliga sektorn, som kännetecknat de senaste årens utveckling och som även i så hög grad präglar den nu framlagda budgeten, är roten och upphovet till det ständigt aktuella inflationstrycket. Förrän vi kommit till rätta med denna tendens, har vi inga utsikter att varaktigt få bukt med inflationen. Vi kan inte lösa problemen genom att hålla tillbaka de privata investeringsutgifterna i takt med de offentliga utgifternas stegring. En sådan politik förvärrar endast situationen. Den leder till en stagnation i produktionen och motverkar därigenom den ökning av resurserna vi måste ha för att i längden kunna möta stigande anspråk.

Sparandet är otvivelaktigt — såsom finansministern på sitt vackra språk uttrycker saken — investeringsproblematikens kardinalfråga. Han ägnar åtskil-

Statsverkspropositionen m. m.

ligt utrymme åt denna fråga i finansplanen. Han säger sig inte tro på möjligheten att snabbt öka det personliga sparandet. Därmed är den saken avfärdad. Finansministern reser en rad invändningar mot, som det heter, en alltför stark koncentration till företagssparandet. Och så försvinner det ur bilden. Kvar står herr Strängs tro på det tvångssparande, som med ett behagligare namn kallas offentligt sparande. Han besvärar tydligen inte av de erfarenheter vi gjorde under engångsinflationens år, då ett faktiskt tvångssparande totalt misslyckades att hejda våldsamma prisstegringar, och inte heller av sina egna erfarenheter sedan den 1 juli förra året, då regeringen totalt misslyckats att uppnå det minimum av tvångssparande, som för cirka ett år sedan förklarades vara omistligt.

Det märkliga med herr Strängs argumentation mot företagssparandet är att argumenten också drabbar det offentliga sparandet, men i långt högre grad. Sparandet i ett företag skulle — heter det — ha en tendens att leda till investeringar i det egna företaget, och följaktligen skulle några medel icke ställas till förfogande på kapitalmarknaden. Det är en sanning med stora modifikationer. Företagaren räknar räntabilitet även då han investerar i sitt eget företag och undersöker andra möjligheter till placering med utgångspunkten att nå bästa möjliga användning för de uppsparade medlen. Men hur gör staten? Räknar herrar departementschefer räntabilitet? Förekommer det i någon nämnvärd utsträckning att staten ställer medel till förfogande för investeringar utanför den offentliga sektorn? Jag räknar närmast bostadsbyggandet som hörande till den offentliga sektorn. Företagssparandet — heter det vidare — skulle förutsätta höga vinstmarginaler och närmast inflationskonjunktur. Denna form av sparande nås under marknadskonkurrens, där konsumenterna i sista hand träffar avgörandet om marginalerna, och de nås mycket ofta icke genom prishöjningar utan genom kostnadssänkningar. Vår finansministern hävda att det offentliga sparandet i vårt land kommit fram som

ett resultat av att staten minskat sina utgifter? Är det inte i stället på det viset att vårt offentliga sparande åstadkommits trots en ständigt stigande statlig utgiftsvolym, dels på grund av en inflationsbetingad inkomstutveckling i samhället, dels därigenom att staten våldsamt höjt priserna för sina tjänster — våldsamt höjt skatterna?

Vad risken för löneflyftningar i anledning av ett företagssparande angår, kan det resonemanget vidgas så att det blir verkligt meningsfyllt. Är det inte så, att förefintligheten av statliga budgetöverskott har varit en av de drivande omständigheterna bakom en statlig utgiftsutveckling, som kortast kan karakteriseras genom att ange att utgifterna för statens del — de egentliga statsutgifterna — från i år till nästa år beräknas stiga med 12 procent, medan statsinkomsterna stiger med 5 procent och underlaget för statsutgifterna — våra reella resurser — beräknas optimistiskt stiga med 2 procent? Kan man anföra något mera talande exempel på en utgiftsinflation, föranledd av ett skenbart offentligt sparande?

Det är vår erfarenhetsmässigt grundade uppfattning, att man aldrig når stabilitet i en samhällsekonomi med hjälp av ett tvångssparande. Man gör det helt enkelt inte, därför att ett åläggande att spara aldrig skapar personliga handlingsnormer, särskilt inte när detta sparande sker till förmån för en abstrakt företeelse sådan som staten är och måste vara i de flesta människors föreställningsvärld. Man gör det inte heller därför att ett tvångssparande söver ner kapitalmarknaden och därmed begränsar möjligheterna till effektiv användning av en smidig kreditpolitik, som bygger på en i verklig mening rörlig ränta. Särskilt i det »nya samhälle», om vilket finansministern talar — det genomorganiserade samhället — är tvångssparandet en Döbelns-medicin med oberäknliga verkningar. Människorna begär kompensation för tvångssparandet, och de har alla möjligheter att tilltvinga sig denna kompensation. Däremot faller det ingen in att begära kompensation för ett

Statsverkspropositionen m. m.

personligt sparande. Ett personligt sparande är en personlig angelägenhet. Via sparinrättningar av olika slag eller via mera direkta sparformer tillföres det marknaden, där det snabbt och smidigt finner produktiv användning. Det personliga sparandet skapar ett inflations-säkert utrymme för en progressiv ekonomi.

Med våra utgångspunkter blir det alltså inte fråga om att tro på möjligheterna eller ej av ett ökat personligt sparande. För oss framstår uppgiften att skapa förutsättningar för detta som den väsentliga uppgiften för en ekonomisk politik — både på kort sikt och på lång sikt. På kort sikt är ett starkt ökat frivilligt sparande en förutsättning för stärkt motståndskraft både mot penningvärdeförsämring och mot arbetslöshetsrisker. På något längre sikt ger denna ökning i sparandet — det spridda personliga sparandet — utrymme för den äganderättens spridning till de stora folkgrupperna som icke endast är ett mål för högerpartiets politik utan också står i samklang med utvecklingen i hela den fria världen.

Man kan inte räkna med att människorna skall inse behovet och fördelen av en personlig sparkvot, inrymd i deras personliga budget, om de inte finner detta personligt fördelaktigt. Att tala om det allmänna behovet av ett ökat sparande kan naturligtvis vara nyttigt. Men några resultat att tala om når man inte på den vägen. Vad det gäller är därför först och främst att göra hela den ekonomiska politiken och hela skattepolitiken sparinställd och för det andra att under ett övergångsskede, då det gäller att övervinna ett motstånd, skapat av de senaste tio årens ekonomiska politik, vidtaga rätt upplagda speciellt sparstimulerande åtgärder. Högerpartiet skall icke förtrötas att i detta avseende återkomma med praktiska förslag. I den mån ett driftbudgetöverskott framkommer är vi beredda att förvandla detta till förutsättningar för ett ökat personligt sparande.

Som ett väsentligt led i den politik vi förordar ingår alltså en gradvis sänkning av den totala skattebelastningen. I

första hand inriktar vi våra ansträngningar på att sänka den direkta skatten och att sänka den på ett sådant sätt, att främst de värsta vådorna av en för stark progressivitet i skatteskalorna opereras bort. Detta betyder att vi på nytt kommer att lägga fram de skatteskalor, som vi icke utan framgång försvarade i 1956 års valrörelse. Regeringens budget är emellertid preliminär. Den ger följaktligen icke oppositionen rimliga möjligheter att bedöma den troliga statsfinanssiella utvecklingen. Vår utgångspunkt är att den kalkylerade minskning i statsinkomsterna som föranleds av våra skattesänkingsförslag skall balanseras genom minskningar i statsutgifterna. Vi accepterar icke teorien om budgetens totalbalansering, men vi vidhåller vår inställning att driftbudgeten inklusive avskrivningar enligt gällande avskrivningsnormer skall vara balanserad. Konsekvensen härav är att vi på grund av det preliminära budgetunderlag som regeringen presterat icke nu kan ange den uttagningsprocent vid vilken våra skatteskalor skulle behöva tillämpas. Målsättningen är självfallet ett skatteuttag på 100 procent, alltså vid grundnivå. Våra skalor är emellertid i motsats till de av regeringen genomdrivna så elastiska, att de går att tillämpa även vid en annan uttagningsprocent. I vår, då kompletteringspropositionen föreligger, kommer vi att definitivt fixera vår ståndpunkt och att i det sammanhanget presentera vår budgetkalkyl.

År 1939 begärde riksdagen en utredning om en omläggning av riksdagens budgetarbete. Denna har nu äntligen kommit till stånd. Några särskilda direktiv för dess arbete har inte utfärdats, utan de synpunkter, som vid skilda tillfällen framförts vid frågans riksdagsbehandling, skall tjäna som ledning för kommitténs arbete. Man måste hälsa denna utredning med stor tillfredsställelse. Den är verkligen av behovet påkallad. Men det är också av behovet påkallat att utredningen bedrivs med största skyndsamhet och att en reform genomföres så snart detta över huvud taget är möjligt. Situationen har ju år för år förvärrats

Statsverkspropositionen m. m.

men under senare år tillspetsats på ett sätt som gör fortsatt provisorium helt enkelt omöjligt. Det kan räcka med att erinra om att riksdagen nu med stöd av en mycket preliminär budgetplan — som finansministern förebådar att han först i maj månad får möjlighet att ge ett säkrare innehåll — går till sitt arbete och att under vårens lopp väldiga utgifter definitivt fastställas utan att någon har någon egentlig överblick över situationens utveckling. Det är ju så, att det slutliga budgetresultatet är summan av alla de beslut som från riksdagens början och fram till maj månad fattas i olika utskott rörande de enskilda frågorna. När vi någon av de sista dagarna i maj kommer till något, som kanske kan kallas en budgetdebatt, är det faktiska läget på utgiftssidan låst både i sina detaljer och i de stora frågorna. Vi har då inget annat att göra än att på ett eller annat sätt fylla i statens inkomster, så att de kan beräknas räcka till för tidigare beslutade utgifter. Ett sådant system är inte godtagbart. Det är inte godtagbart med hänsyn till det stora ansvar riksdagen ikläder sig i förhållande till skattebetalarna. Det är inte godtagbart, därför att det inte ger möjligheter att prestera verkliga alternativ mellan vilka riksdagen kan välja. Jag tillåter mig därför, herr talman, att understryka vikten av att vi får en ordentlig budgetbehandling i den svenska riksdagen och även vikten av att vi får detta så snart som möjligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka remiss av statsverkspropositionen till vederbörliga utskott.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Den 11 januari varje år är en lika spännande dag. Då får man nämligen reda på vad i rikets styrelse sig tilldragit föregående år. I den senaste berättelsen härom meddelades på de två första sidorna i stora svep allt som det är värt att veta. Att döma av dessa två sidors uppgifter är också allt ganska gott. Arbetsmarknaden har sanerats; jämvikt råder mellan efterfrågan och tillgång på arbets-

kraft. Byggnadsverksamheten har under år 1956 haft stor omfattning, och bostadsbyggandet har legat på en hög nivå. Utrikeshandeln har utvecklat sig i gynnsam riktning med ökad varuvolym både på import- och exportsidan, låt vara att avsättningen av trävaruprodukter har försvagats. Dollarfrilistan har utvidgats med ytterligare ett antal varuslag. Riket har styrts med visdom och framsynthet.

Men det finns en liten hake i utvecklingen. Man får sålunda på andra sidan av berättelsen reda på att den utrikespolitiska situationen under slutet av förra året medfört en viss risk »för landets försörjning med flytande bränsle och drivmedel». Detta måste sägas vara en för det ovetande svenska folket högst överraskande upplysning.

På följande sex sidor lämnas en värdefull rekapitulation av med främmande makter träffade överenskommelser, varefter följer en översikt över lotteriverksamhetens förkovran på utgiftssidan. Eftersom lotteriinkomsterna i detta sammanhang inte berörts, lämnas ej heller här någon redogörelse för hur det gick med herr Strängs skattelotteri.

Tyngdpunkten i berättelsen om vad i rikets styrelse sig tilldragit ligger emellertid i redogörelsen för kommittéväsendet. Den upptar nämligen 383 sidor. Tydligt råder inom kommittéfloristiken överfull sysselsättning, något som kammarens ledamöter nogsnamt erfarit, eftersom kommittéerna ej sällan arbetar under riksdagens förhandlingar. Det kunde vara av intresse att ge sig ut och botanisera inom kommittéfloran. Men jag skall inte göra det, utan jag vill bara konstatera, att det fortfarande existerar en eller annan kommitté som har evighetskaraktär. — »Ej rotas där ut från jorden dess trampade lilja».

Ett originellt uppslag att förevisa kommittéer är att tillsätta kommittéer, som har till uppgift att avveckla kommittéer. Sålunda inhämtas i riksdagsberättelsen, att alltsedan år 1952 verkat en sakkunnig, som jämte vidhängande experter haft att vidtaga åtgärder i samband med 1946 års skolkommissions avveckling. Nämda avveckling lär efter fyra år i dagarna ha bli-

Statsverkspropositionen m. m.

vit slutförd, vilket måste sägas vara en kraftprestation.

Om sålunda riksdagsberättelsen, särskilt i fråga om kommittéväsendet, erbjuder en ljus bild, kan inte detsamma sägas om finansministerns inkomstbilaga till statsverkspropositionen. I själva verket bestrider herr Sträng i sin utläggning riksdagsberättelsens skön målning. Det var visst Strindberg, som i ett skådespel höll före, att det är synd om människorna. Jag vet inte, om finansministern tycker så för sitt eget vidkommande, men i varje fall borde han göra det. Jag tycker emellertid att det är synd om herr Sträng, som så grovt misslyckats med den totalbalsanering och litet mer av både drift- och kapitalbudgeterna, som han så triumfatoriskt utlovade förra våren. Det utlovade överskottet i totalbudgeten på 500 miljoner kronor för innevarande räkenskapsår har på några fattiga månader förvandlats till ett motsvarande underskott, som tvingar staten att ge sig ut på lånemarknaden och fånga in 700 miljoner kronor mer eller mindre friskt kapital. I själva verket står finansministern inte främmande för tanken, att lånebehovet kan bli ännu större under denna vårs förlopp.

Efter denna sensationella utgång är det med stort intresse man tar del av finansministerns analys av det statsfinansiella läget samt förklaringen över att det gått som det gjort. Orsakerna är att finna både på inkomst- och utgiftssidan, mest på den senare. Sålunda beräknas inkomstskatten gå ner med ett belopp på 300 miljoner kronor mindre än beräknat. Denna nedgång utlöser i sin tur ett minskat behov av avsättning för av staten uppburen kommunalskatt med 100 miljoner, varför nettominskningen belöper sig till 200 miljoner.

En alltför rikt flödande inkomstkälla är omsättnings- och utskänkningsskatten på sprit, som beräknas ge 100 miljoner kronor mer än beräknat — ett ganska sorgligt kapitel i själva verket. Sedan går det upp och ner med de olika inkomstposterna, dock mest ner. Anmärkningsvärt är emellertid, att televerket beräknas ge 25 miljoner och domänverket 35 miljoner kronor mindre än vad som i maj må-

nad i föl utlovades. Allt som allt visar inkomstsidan en reduktion av 187 miljoner kronor jämfört med i föl.

Går vi till innevarande budgetårs utgiftssida, möter vi tilläggsstaternas merutgift på 59 miljoner kronor samt drygt 150 miljoner kronor till ökade indextilllägg på folkpensioner och ökade löner enligt den s. k. löneplansrevisionen m. m. Det gör tillsammans ungefär 210 miljoner kronor.

Kapitalbudgeten bidrar med 286 miljoner. Av dessa pengar utgör 80 miljoner kronor arrendeavgift till bondeförbundet för fortsatt koalition samt 165 miljoner för ökade bostadsbyggnadsbidrag.

Så långt finansministerns redovisning på inkomstbilagan. Enligt redovisningen skulle inkomsterna tillhoppa minskas med 187 miljoner och utgifterna ökas med 496 miljoner. Det ger ett sammanlagt minus i utfallet på inte fullt 700 miljoner. Även om hänsyn tas till att en del av inkomsterna skulle bindas för speciella ändamål genom insättning på s. k. särskilda konton i riksbanken, går ekvationen inte fullt ihop. Det vore därför önskvärt, att finansministern ett annat år lämnade riksdagen en mer fyllig bild av löpande års budgetläge.

Innan jag går vidare, skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på spritinkomsterna. Det är ju inte bara fråga om omsättnings- och utskänkningsskatt. Till sammans beräknas statens rusedrycksinkomster i år belöpa sig till 1 240 miljoner kronor och räknas även maldrycksskatten, 95 miljoner kronor, med, blir summan 1 335 miljoner. Det gäller som sagt innevarande budgetår. För nästkommande budgetår räknar man med att motsvarande summa skall bli närmare 1 500 miljoner kronor. Tillägger man så tobaksskatten på 690 miljoner kronor, kommer man till den uppseendeväckande slutsatsen, att försvaret så gott som helt bestrides av dem, som super och röker. Detta må sägas vara en demonstration av folkhemsmedaljens baksida, vilket bör ge anledning till eftertanke. Folkhemmet är inte bara en idyll. Jag skall inte gå in närmare härpå, ty jag

Statsverkspropositionen m. m.

förutsätter, att andra talare vill ta upp problemet ur folkhälsans och nykterhetens synpunkt.

Finansministern är dyster. Det hör liksom till pjäsen. En finansminister bör enligt professionen vara dyster. Han är ängslig för statens ekonomi. Det behöver inte herr Sträng vara, åtminstone inte i år. Hur det än handskas med statens pengar, har staten alltid skaffat sig inkomster, som täcker utgifterna, om inte på annat sätt så genom inflation. Och vill det sig riktigt illa, sätter man i gång med valutadevalvering som ännu effektivare än genom förrädisk inflation berövar spararna deras ägodelar. Att finansministern skändligen misslyckats med att totalbalansera budgeten och nödgats gå ut på lånemarknaden för att täcka en del av utgifterna på kapitalbudgeten, kan han ta ganska lugnt, eftersom realvärdet av de ting staten sålunda lagt sig till med mer än väl motsvarar lånesumman. Med detta vill jag inte ha sagt, att herr Sträng inte behöver vara ängslig för statens ekonomi — *för framtiden*. Om han blickar ut utanför kanslihusets horisont, bör han känna sig verkligt ängslig — *för hela folkhushållets ekonomi*.

Jag erinrade nyss om finansministerns förklaring till totalbalanseringens misslyckande. Inkomstskatten kommer enligt denna redogörelse att ge 300 miljoner mindre än beräknat innevarande budgetår. Riksräkenskapsverket har lämnat en upplysning, som i viss mån förklarar detta negativa utfall. Bolagen har nämligen ådagalagt stegrad tendens att avsätta belopp till konjunkturutmättningsfonder. Dessa avsättningar motsvarade vid 1956 års taxeringar en sänkning av det taxerade beloppet med sex procent eller cirka 170 miljoner, som, säger finansministern, i viss grad motväger den belastning på företagen som den höjda bolagsskatten inneburit. Finansministern har ingenting att erinra mot dessa transaktioner, eftersom de innebär konsolidering och ökad beredskap inför framtida konjunkturpåfrestningar. Han räknar också med att samma förhållande skall bli rådande i år och nästa år.

Men faktum kvarstår — och kan inte förklaras med vad jag nyss sagt — att innevarande budgetårs inkomstskatt väntas ge 300 miljoner mindre i källskatt än vad tidigare förutsetts. Detta sammanhänger i sin tur främst med att produktionsökningen i vårt land sackat efter. I Creditanstalt-Bankvereins Monatsberichte förekom i slutet av förra året en uppställning rörande industriproduktionens expansion inom OEEC-länderna, USA och Kanada. Jag vill minnas, att jag redan i höstas hänvisade till den. Jag ber nu att få nämna siffrorna. De för varje land angivna indexsiffrorna avsåg år 1955, medan som jämförelseår tagits det sista förkrigsåret 1938, för vilket index satts = 100.

Indexsiffrorna för 1955 var följande: för USA 278, Kanada 258, Holland 197, Sverige 180, England 178 — sist kom Frankrike med indexsiffran 162. Låt vara att indexsiffrorna var preliminära och att de sålunda får tas med en nypa salt, men tydligt är att vårt land redan år 1955 befann sig på efterkälken i fråga om produktionsökningen, och där har vi förblivit, såsom framgår av tabellen på sid. 20 av den i år presenterade nationalbudgeten.

I nationalbudgetbetänkandet understryks, att produktionen under år 1956 ökat betydligt mindre än föregående år. Den relativa ökningen uppskattas till 2 procent, medan finansministern i det kompletterade riksstatsförslaget i våras angav siffran 3 procent, även den senare siffran betydligt lägre än åren 1955/56 och 1954/55. I nationalbudgeten karakteriseras procenttalet i år såsom väsentligt mindre än normalt. Vi har med andra ord räkat in i en abnorm produktionsutveckling.

Hur förklarar nu de sakkunniga denna tråkiga utgång? Jo, heter det i nationalbudgetbetänkandet, det är naturligt att den stramare ekonomiska politiken, som satts in för att hindra en fortsatt inflationistisk utveckling, tillfälligt kan dämpa produktionens ökning. Enligt detta resonemang är neddämpningen av produktionsökningen i och för sig naturlig, och i den mån den är abnorm beror det

Statsverkspropositionen m. m.

helt och hållet på den förda ekonomiska politiken. Jag instämmer helt med nationalbudgetens författarstab. Mellan raderna i inkomstbilagan med bifogade aktstycken kan man utläsa, att den nedbromsande effekten av alla inflationshämmande åtgärder gentemot näringslivet ännu inte verkat med sin fulla kraft. Det oaktat räknar finansministern och hans rådgivare i sin s. k. realekonomiska kalkyl för år 1957 med oförändrad takt i produktionsökningen på 2 procent. Jag säger som Relling.

År efter år har från vår sida här i kammaren varnats för att ensidigt låta de inflationsdämpande ingreppen gå ut över näringslivet och dess förkovran, medan konsumtionen fått flöda jämförelsevis fritt. Länge dock förgäves. Resultatet blev det förutspådda: hämmad produktionsökning. Att döma av uttalanden i inkomstbilagan, vilka dock till föga förpliktar, tycks finansministern numera ha fått upp ögonen för problemets verkliga innebörd.

Klart är emellertid att under en period med en maximal produktionsökning av 2 procent — experterna räknar ju numera med knappt 1 procent — måste en allmänt genomförd lönestegring på 5 procent ofrånkomligen spränga ramarna för samhällets ekonomi och dra med sig prisstegringar på alla de områden, där sådana är möjliga. Det är den utveckling vi har haft under senare åren. Lönestegringar har utlöst prisstegringar, försämrat penningvärde, med påföljd att många löntagare, trots nominellt höjda löner, inte fått det ett dugg bättre, i åtskilliga fall sämre, än förut. Det hela påminner, såsom jag visst sagt vid ett föregående tillfälle, om kattungens jagande efter sin egen svans. Vi lär ju ha en vidunderligt stor begåvningsreserv här i landet. Men var har den begåvningsreserven hållit till vid skötseln av vår samhällsekonomi?

Det enda man kan lita på i detta osäkra liv är döden och skatterna, lär Benjamin Franklin en gång ha yttrat, när striden stod som hetast mellan de nordamerikanska kolonierna och det engelska moderlandet. I dag skulle man kunna

tillägga, att till de mera säkra företeelserna i den svenske medborgarens liv hör utplundringen av spararna och försämringen av penningvärdet. Bara under de två senaste åren har prisnivån, såsom herr Ewerlöf nyss framhöll, gått upp med nära 10 procent.

Till allt annat har nu kommit Suezkrisen och dess verkningar. Så till vida är dessa verkningar inte svårare att bedöma än att man vet, att de kommer att medföra en obehaglig återverkan på vår ekonomi liksom på vår elkraft- och bränsleförsörjning. Det är inte alls sagt, att kostnadsökningen för importerat bränsle kan kompenseras av någon nämnvärd prishöjning på våra egna exportvaror. Järnmalmen kan fortfarande avsättas till stigande priser, men prisläget för massaprodukterna tycks närmast vara vikan. Det är visserligen sant, att situationen på trävarumarknaden är något bättre nu än i höstas, men alltjämt är den ganska oviss. Trots goda fraktkonjunkturen med ökat sjäfartsnetto — det beräknas nu uppgå till 1 200 miljoner kronor — torde ändå en viss försämring av bytesbalansen med utlandet kunna riskeras. Hur finansministern kan förvänta ett förmånligare saldo av bytesbalansen under år 1957 än under år 1956, har jag svårt att förstå.

Det är mot bakgrunden av landets försämrade ekonomiska läge gentemot utlandet och risken för fortsatt inflation som det nya budgetförslaget får betraktas. Finansministern har fått påskrivit för att han inte lyckats hålla fast vid sin egen målsättning från i fjol om att täcka alla utgifter på såväl drift- som kapitalbudgeten med löpande inkomster. Hur han än bollar med siffrorna, blir det ändå ett totalt kassamässigt underskott, jag vill minnas på 282 miljoner kronor. Eftersom finansministern vill avsätta inkomsterna från den extra bolagsskatten, 275 miljoner kronor, och från investeringsavgiften, 100 miljoner kronor, på särskilda konton i riksbanken, skulle statens totala lånebehov nästa budgetår bli 657 miljoner kronor eller — då man ju inte bör vara nogräknad beträffande de statliga budgetkalkylerna — grovt

Statsverkspropositionen m. m.

räknat 700 miljoner kronor. Men om det nu inte går att låna upp alla dessa pengar på kapitalmarknaden, vad inträffar då? Jo, detsamma som har inträffat förr, nämligen att riksgälden tar upp lån från riksbanken, som i sin tur sätter fräs på sedeltillverkningen i Tumba. Så länge riksgälden inte helt kan klara sin upplåning på kapitalmarknaden utan att träda andras intressen för när och måste ty sig till riksbanken för att få pengar, är den där avsättningen på särskilda konton i riksbanken, såsom herr Ewerlöf nyss sade, ur samhällsekonomisk synpunkt ingenting annat än spegelfäkeri.

Jag lämnar i detta sammanhang åsido, att dessa extra pålagor på näringslivet, varav intäkten skulle insättas på särskilda konton, utgör syndapengar. Det är dylika extra pålagor, som motverkat näringslivets modernisering och därigenom åstadkommit, att inkomstskatten flödat mindre än beräknat.

Vi har kommit in i en ond cirkel. För att dämpa inflationstendenserna utsätter statsmakterna näringslivet för hård press. Följden blir hämning av produktionen, som utlöser för ringa tillgång på varor och tjänster i förhållande till beviljade löner och minskar skattekraften hos företagen, som minskar inkomstskatten och som i sin tur föranleder riksgälden att låna obefintliga pengar hos riksbanken. Så är cirkeln sluten.

Vi lever i den fulla sysselsättningens, av alla möjliga organisationer genomsyrade samhälle. Organisationerna har under efterkrigstiden gång på gång lyckats tillkämpa sig inkomster, som överstigit resurserna. Det gäller inte bara löntagarorganisationerna. Följden har blivit pristegringar och försämring av penningvärdet. Man behöver inte vara matematiker för att kunna räkna ut, att så som händelseförloppet varit de sista elva åren kan det inte få fortgå, utan att vi inom överskådlig tid står inför en myntrealisation med allt det sociala elände, kanske svår arbetslöshet, som detta innebär.

Finansministern inser nog lägets allvar. Därför har han tillkallat sex professorer i nationalekonomi och fått dem

att skriva ut sina recept mot inflationen. Det har blivit en verklig provkarta av uppslag och idéer, mest idéer. Jag kan inte bedöma värdet av alla dessa projekt. Ett faktum torde emellertid stå klart, och det är att en allmän omsättningsskatt, som suger upp löneförhöjningar, oförenliga med samhällets resurser, inte leder till målet. Risk föreligger nämligen för att de starka organisationerna tillkämpar sig löner, som ger kompensation helt eller delvis för omsättningsskatten. Vi vet, att organisationerna vid löneförhandlingarna under de allra sista åren alltmera räknat med nettolöner, där skatterna räknas bort. Jag hoppas, att regeringen inte leker med tanken på en konsumtionsbeskattning genom någon form av *allmän* omsättningsskatt. Inte heller kan jag inse, att man i ett demokratiskt styrt samhälle kan låta staten i detalj dekretera vilka löner som bör utgå. Däremot anser jag, att uppslagen med bostadssparande och ungdomssparande, eventuellt även några andra liknande förslag, är något som man bör ta sikte på.

Då tror jag att finansministern — i statsverkspropositionen åtminstone — sett mera realistiskt på situationen, när han i finansbilagan kräver, att de ekonomiska organisationerna skall visa ansvar och förståelse för de ekonomiska sammanhangen och insikter om vad som är förenligt med en stabil samhällsekonomi i den fulla sysselsättningens samhälle.

Den mänskliga hjärnan har i naturvetenskapernas tidsålder löst problem, som är oerhört mycket svårare än de vi här möter. Det olyckliga är, att när vi angriper de ekonomiska spörsmålen, kommer emotionerna, missunnksamhet, prestige, självkänsla och allt vad de representerar med i spelet. Ytterst gäller frågan i vad mån vårt folk är i besittning av politisk och ekonomisk kultur.

Ibland brukar det sägas, att dessa problem i den fulla sysselsättningens samhälle är olösliga. Den fulla sysselsättningen i ett fritt demokratiskt samhälle skulle antingen leda till en gradvis fortskridande undergrävning av penningens

värde eller tvinga samhället att använda så hårda bromsar på näringslivet, att detta förhindrades att i snabb takt investera och sålunda tillgodogöra sig de möjligheter, som nya uppfinningar och vetenskapliga framsteg erbjuder.

Båda dessa vägar borde vara uteslutna. Båda kan i det långa loppet leda till arbetslöshet i ett samhälle, som är så beroende av utrikeshandeln som vårt. Väljes inflationsvägen, kommer det höga löneläget att försvåra vår konkurrens på utrikesmarknaden med inskränkningar i produktionen som följd. Enda möjligheten att få bort arbetslösheten är då nedskrivning av kronans värde gentemot utlandet. Väljes den andra vägen, där allt kraftigare bromsar måste sättas på näringslivet, minskas takten i utvecklingen med mera långsam förbättring av levnadsstandarden — om det blir någon förbättring alls — för att nu inte tala om att exportindustrierna i investeringsbegränsningens tecken får ökade produktionskostnader. Dessa ökade kostnader kan så försvåra försäljningen av våra exportprodukter, att den fulla systerstaten råkar i farozonen.

Statsledningens uppgift är att lära organisationerna förstå, att vi måste rätta munnen efter matsäcken och inte får fortsätta att leva över våra tillgångar. Är en koalitionsregering, som företräder intresseorganisationer, vuxen den uppgiften? Det är kärnpunkten i dagens politiska dilemma. Herr statsministern vill ha en stark regering. När han talar här om menar han en regering, som lyckas driva genom sina projekt vid voteringarna i riksdagen. Bortsett från att den nuvarande regeringen demonstrerar svåra inre motsättningar i den ena frågan efter den andra, håller åtminstone jag före, att en regering inte är stark, som inte förmår hålla inflationstendenserna stängna.

Det råder djup och varaktig söndring inom det av koalitionen uppbyggda äktenskapet. Den har framträtt i olika sammanhang. Jag kan nämna sådana divergenta uppfattningar som i fråga om bilaccisens användning, den statliga lönepolitiken, dyrortsregleringen av skat-

teavdragen, jordbrukens komplettering med skog och tjänstepensioneringen. Kan man tänka sig en större inre splittring inom en regering?

Den danska tidningen Ekstrabladet har nyligen — jag tror det var förra veckan — intervjuat statsminister Erlander. Statsministern underströk att vi lever i en brytningstid, där alltför mycket föråldrat lever kvar på gamla traditioner. Han menade, att vi måste tänka om, frigöra oss från uttjänta föreställningar och inrikta oss på tankebanor, som passar vår tid. Också politikerna har, menade han, missat poängen; de måste i högre grad än nu inrikta sig på dagens aktuella verklighet. Statsministern har nog här tecknat situationen riktigt. Liksom den danska regeringen för vi en stram räntepolitik, och — tillägger statsministern — vi försöker att finansiera statens nybyggnad så mycket som möjligt med löpande inkomster. Ja, det sista var väl ändå bara en smula skådebröd, som vi alla vet, men det är inte hela världen.

Värre ställt är det, som sagt, med jämvikten i samhällsekonomien. Dagens aktuella verklighet skulle vara rättesnöret för vårt handlande enligt statsministern. Det förvånar mig därför, att statsministern att döma av intervjuen inte har några planer på att försöka göra upp med organisationerna om bistånd med att klara krisen. Det verkade, som om statsministern vore trött, alldeles naturligt för resten.

Varför det då? Ja, jag talade nyss om söndringen inom regeringen, men jag skall ge en ytterligare belysning. Jag skall citera ett yttrande av den nyvalde ledamoten i andra kammaren, rektor Stellan Arvidson, infört i tidningen Metallarbetaren i november 1956. Han yttrade: »Jag vet fuller väl, att viljan till socialism är obruten inom vårt parti i dag, men vi vågar icke tala om den av fruktan för marginalväljarna. Vi har blivit alltför taktiska och folk börjar tvivla på vår avsikt och i våra egna led sprider sig misströstan. Det är felaktigt på längre sikt — och också taktiskt sett för stunden. Vad är det vår kamp om själar-

Statsverkspropositionen m. m.

na gäller? Det gäller främst att vinna de tjänstemän, som icke står i chefsställning. För att vinna dessa tjänstemän resonerar man som så, att man icke skall skrämma dem med socialism. Vi måste spåda ut vår propaganda, ge den en socialliberal prägel, d. v. s. närmande till folkpartiets ideologi när den är som bäst. — Man frågar sig: kan man på den vägen locka folk från folkpartiet till oss? För att få över dem som av vissa skäl känner sig hemma i folkpartiet fordras stor kraft. Det bör kunna gå men icke genom att efterlikna folkpartiet. Då finns det ingen anledning för dem att gå över.»

Två slutsatser kan här dras: den ena är att det socialdemokratiska partiet lagt sig till med en del av folkpartiets program, den andra är att samma parti ej vågar bekänna kort, inte vågar kännas vid att det är ett socialistiskt parti. Herr Arvidson erkänner alltså, att hans parti lider av en inre kluvenhet och saknar klara målsättningar för sitt arbete. Detta måste ju verka deprimerande för dem, som bär det största ansvaret för partiet. Undra på att statsministern verkade trött i Köpenhamn!

Alla vet emellertid — regeringen vet det också — att en intensifiering av propagandan på den socialistiska fronten ytterligare skulle minska partiets attraktion, i all synnerhet efter de nya erfarenheter vi förra året fick om hur socialismen ter sig i praktiken. Ännu har i varje fall inte socialismen på något håll kunnat förenas med ett fritt samhälle. Därför var det ett bättre utslag av sund instinkt och i överensstämmelse med förskjutningen i folkets uppfattning om hur ett trivsamt samhälle bör vara inrättat, när på sin tid huvudorganet Social-Demokraten döptes om till Morgon-Tidningen. Att däremot tidningens devis, frihet, jämlikhet och broderskap, togs bort, tycker jag var ett tråkigt omen. Ty utan dessa ting får vi nog inget människovärdigt samhälle.

Varför har jag dragit fram dessa synpunkter? Jo, därför att jag tror, att vi inte får någon ordning på samhällets affärer utan en samling mellan olika de-

mokratiska partier kring ett gemensamt ekonomiskt program. Det socialdemokratiska partiet bör, såsom det ojämförligt största, självklart ta initiativet och ledningen för en dylik samling, vare sig den skall ske på regeringsplanet eller i annan form. Vilken väg som väljes är likgiltigt. Ett gemensamt handlande i en prekär situation — och vi befinner oss i en prekär situation för närvarande — förutsätter emellertid, att partierna, lite var, ger avkall på några av sina önskemål. För det stora arbetarpartiet innebär detta, att partiet lägger sina magiska föreställningar om socialismens välsignelse på hyllan, tills vidare åtminstone. Kanske partiet rent av skulle vinna härpå. I varje fall skulle folket, enligt mitt förmenande, göra det. När det lyckades oss att under den senaste och större delen av det sista kriget med dess oerhörda påfrestningar på samhällsekonomin ernå en jämförelsevis god ekonomisk balans, borde det väl vara möjligt under nuvarande gynnsamma konjunktur.

Under förutsättning att riksdagen i år skall ordna sina arbetsförhållanden bättre än i fjol har jag, herr talman, insett att erinra mot herr Ewerlöfs hemställan om remiss av statsverkspropositionen till de utskott, som har att behandla densamma.

Herr STRAND (s):

Herr talman! Remissdebatten i riksdagen har i mångt och mycket karaktären av fritt forum, eftersom den inte är begränsad till vad som faller inom de propositioner, som är föremål för remiss. Debatten kan omspänna allt som varit, är eller kan väntas bli aktuellt i vårt samhälle, oavsett om det hänger samman med riksdagens arbete eller ej. Ofta begagnas detta tillfälle av respektive motståndarepartier till att bekänna varandras redan begångna synder och naturligtvis också för att söka avslöja de felspekulationer, som kan förmenas ligga i planeringen för framtiden.

Det är väl närmast fråga om det sista,

Statsverkspropositionen m. m.

när herr Ewerlöf åberopar att statsministern skulle ha ett starkt intresse av att ha regeringar som var regeringsdugliga och att han inte hade så stor förståelse för det franska systemet med många småpartier, som omöjliggjorde att komma fram till en handlingskraftig regering. Så säger herr Ewerlöf att statsministern ändå kan ha det på det sättet att det praktiskt taget dagligen pågår en aktuell regeringskris, eftersom samarbetet med bondeförbundet liksom hänger på en skör tråd. Jag genomskådade till att börja med inte vad herr Ewerlöf ville komma fram till, men jag förstår det sedan nu också herr Ohlon haft ordet. Herr Ewerlöf ville alltså att statsministern skulle söka det starka i en samlingsregering i nuvarande situation. Eljest är det ju det svaga som oppositionen hela tiden har arbetat för, när den på allt sätt har försökt att undergräva fundamenten för den nuvarande koalitionsregeringen, som onekligen har utgjort ett starkt inslag i svensk politik under senare år. Jag kan mycket väl se framför mig herrar Ewerlöf och Ohlon sittande med en prästkrage i handen och plockande blad efter blad: faller, faller inte, faller i dag, faller i morgon. Samtidigt suckar de båda: Det var väldigt vilken lång tid det tar innan man kommer till slutet.

Herr Ewerlöf försökte sig även på ett bildspråk. Han sade att det är felaktigt att köra bil med tilldragna bromsar när det är ont om bensin. Jag hoppas att ingen bilförare tar alltför stor hänsyn till den maningen. Det är nämligen alltid felaktigt att köra med tilldragna bromsar. En klok och försiktig bilförare bromsar aldrig mer än vad som är nödvändigt, men bromsar alltid om fara är å färde och farten behöver nedbringas. Det är väl antagligen den situationen som har förelegat, om nu bromsarna har dragits till under de år som gått.

Jag förstod inte en sak som herr Ewerlöf yttrade i fråga om de åtgärder som vidtagits på det ekonomiska området. Herr Ewerlöf ondgjorde sig över att företagarna belastats med vissa avgifter och att de medel som influtit härigenom

sedermera steriliserats i riksbanken. Samtidigt hade, påpekade han, staten lånat pengar i riksbanken. Jag blev inte riktigt klok på huruvida han menade, att om dessa insättningar inte hade gjorts, så skulle statens lån i riksbanken kunnat minskas med motsvarande belopp. Rätta förhållandet är ju att statens lån under alla förhållanden sannolikt hade måst uppgå till ungefär samma belopp. Den faktiska upplåningen är nu bara lika mycket lägre som motsvaras av de belopp som insatts på dessa s. k. steriliserade konton — jag kan inte exakt erinra mig, om det är 275 eller 300 miljoner kronor. Om staten nu har lånat 650 miljoner kronor, blir den faktiska upplåningen mellan 300 och 350 miljoner kronor. Staten har under alla förhållanden måst låna upp sammanlagt närmare 700 miljoner kronor. Storleken av statens upplåning och förekomsten av dessa steriliserade medel har ingenting med varandra att göra annat än ur den synpunkten, att om dessa inbetalningar från företagen i stället direkt hade kunnat användas för att täcka statens utgifter, så hade statens upplåning i riksbanken kunnat vara mindre, men i realiteten hade vi befunnit oss i precis samma ekonomiska läge.

Jag är fullt på det klara med att det i den nuvarande händelseutvecklingen finns gott utrymme för såväl försök till objektiva värderingar över åtgärder som vidtagits och deras effekt på den utveckling som de avsett att påverka som också till vidlyftiga utsvävningar i fråga om vad som rimligen borde ha vidtagits för att nå bättre resultat än det som nu redovisats för vårt folkhushåll. Funderingar av detta slag, både realbetonade och mer fantasifyllda, är sannolikt icke begränsade till enbart oppositionens läger. Flertalet av oss brottas väl med spekulationer i ungefär samma riktning. Alla har vi sedan lång tid tillbaka anslutit oss till en stabiliseringspolitik som skulle möjliggöra för oss att hålla penningvärdet men också bevara den fulla sysselsättningen. Det är väl ingen som vill påstå att vi lyckats med båda. Vi har lyckats hålla den fulla sys-

Statsverkspropositionen m. m.

selsättningen, men penningvärdet har dalat.

Under de två senaste åren har vi prövat ett av de radikalmedel, som oppositionen rekommenderat såsom effektivt i kampen mot inflation och alltför stark expansion i det ekonomiska livet, nämligen en höjd och rörlig ränta. I samband med kreditrestriktioner har räntan i etapper under ett och ett halvt år höjts till 4 3/4 procent för statliga eller eljest guldkantade obligationer. Utan att vilja påstå, att räntehöjningen varit verkningslös, tror jag att den för de flesta förefaller överreklamerad såsom universalmedel i syfte att bringa hälsa i ett febermättat ekonomiskt liv. Visserligen kan man ju alltid försöka göra sig en bild av hur det skulle ha sett ut, om man inte vidtagit dessa åtgärder. Men det är svårt att förklara och få folk att förstå verkligheten i en sådan uppkonstruerad bild. Tvivlarna är många, och de har alltid sina argument att komma med. Det synes som om tvivlarna inte kan finna någonting som talar för att den ränta, som nu blivit höjd med 50 procent under de senaste åren, skulle ha spelat någon större roll i återhållande riktning. Därför tycker jag nog i dag att oppositionens tidigare tillkännagivna, så starkt grundmurade uppfattning om ofelbarheten i de ekonomiskt verkande krafterna egentligen borde ha fått en stöt, som bringat dem något ur balans. Det är tydligen fortfarande en sådan räntabilitet inom näringslivet, att den högre räntan inte avskräcker. Där emot märker man de ogynnsamma verkningarna av höjningarna på andra områden, där man liksom har mera tillfälle att titta också på relativt små förändringar. Om hyran stiger med en hundralapp om året märker vederbörande det, men de har ingen känsla av att det skett någonting som verkar återhållande på andra områden.

Därför är det väl inte bara kreditrestriktioner, räntehöjningar och andra vidtagna åtgärder som behövs för att skapa den balans, som alla önskar, men som ändå inte inställt sig i den dag som i dag är.

I den till statsverkspropositionen fogade finansplanen lämnas en kortfattad redogörelse för det nu löpande budgetåret. Den avser både utfallet av budgeten under de gångna månaderna och en beräkning för den återstående tiden av budgetåret, nämligen fram till den 1 juli. Det är riktigt, såsom herr Ewerlöf påpekade, att beräkningarna när budgeten gjordes upp utvisade ett väntat kassaöverskott på bortåt 500 miljoner kronor. Nu säger finansministern, att såvitt nu kan bedömas, kommer resultatet att bli ett helt annat — det blir inget överskott utan i stället ett ganska betydande underskott; i stället för att ha någonting att lägga i kassan får staten låna 600 eller 700 miljoner kronor. Det betyder följaktligen att den väntade totalbalanserade budgeten inte har kunnat föras i hamn, utan det blir tvärtom ett ganska stort underskott för det nu löpande budgetåret. Det beror inte bara på att inkomsterna har blivit mindre än beräknat, utan utgifterna på drift- och kapitalbudgeten har även blivit högre. I och för sig skulle väl det inte vara så märkvärdigt och inte heller så allvarligt. Förskjutningarna är kanske inte större än att de förklaringar som lämnats härtill skulle kunna godtas.

Vad som däremot är ganska allvarligt är vad som säges i samband med redovisningen av siffrorna, nämligen att produktionsökningen icke kan beräknas uppgå till mer än 2 procent för innevarande budgetår, vilket är ganska mycket mindre än tidigare. Dessutom säges i finansplanen att man inte kan räkna med en högre produktionsökning nästa budgetår. Det är möjligt att detta hör samman med kreditrestriktionerna. I så fall har man ju i alla fall märkt en negativ verkan av dessa vidtagna åtgärder.

Med den beskrivning, som göres i finansplanen av vad som redan inträffat under innevarande budgetår och vad som kan väntas i fortsättningen, kan man mycket väl förstå att finansministern gärna vill understryka vad som sades i våras, när kompletteringspropositionen framlades, nämligen att det statsfinansiella perspektivet kommer att

Statsverkspropositionen m. m.

framstå betydligt ogynnsammare för budgetåret 1957/58 än för det nu löpande budgetåret. Den beslutade skattesänkningen på 375 miljoner kronor träder i kraft den 1 januari innevarande år, men slår igenom bara med halva beloppet för nu löpande budgetår. För nästa budgetår slår den emellertid igenom helt. En höjning av barnbidragen är ofrånkomlig med hänsyn till den utveckling som ägt rum. Det var räknat med en höjning från och med den 1 juli, men på grund av den ekonomiska utvecklingen och vad som kan utläsas ur den redovisning som framlagts, vågar inte regeringen framlägga förslag om en sådan förbättring förrän från och med den 1 januari 1958.

De samlade anslagskraven för budgetåret avseende såväl drift- som kapitalbudgeten har inneburit en stegring på 2,5 miljarder kronor. Det var alltså de krav som presenterades för finansministern, när han skulle gå att sätta upp budgeten för 1957/58. Av denna begärda ökning har inte stort mer än 20 procent kommit med, eller 580 miljoner kronor av de 2 500 miljonerna, som myndigheter av olika slag skulle haft behov av och som jag förmodar också kunnat användas på ett ur alla synpunkter förnuftigt sätt.

Och trots de prutningar på anslagskraven, som gjorts, har det inte varit möjligt att heller för nästa budgetår nå den eftersträlvade totalbalansen. Lånemarknaden kommer att få anlitas för ett belopp av ungefär samma storlek som man räknar med få ta i anspråk under det budgetår som nu löper. Tendensen i utvecklingen är framträdande. Det finns en stark accelerationskraft på utgiftssidan, medan möjligheterna att täcka utgiftsstegringarna med höjda inkomster blir alltmer problematiska. Det allmännas ekonomi företer i detta avseende ingen större avvikelse från de enskilda medborgarnas. Högkonjunktorens vägsvall för med sig en ständigt ökande känsla av otillfredsställda behov av skilda slag, och dessa synes städse ligga en hästlängd före de jämväl ökande resurserna.

Detta förhållande är inget nytt problem i dagens remissdebatt. Det har hållits levande genom åren och har diskuterats i varje ekonomisk debatt som förts i kammaren alltsedan frågor av detta slag aktualiserades efter krigsslutet. Lösningen på problemet har vi inte funnit i dessa debatter, och vi finner den väl heller inte i dag, ty vi har så olika utgångspunkter vid sökandet efter lösningen och för den delen även så olika intressen, när vi spanar efter det radikaledel som skulle kunna ställa allt till rätta.

Det har visat sig vara svårt för det allmänna att i nuvarande tid uppnå en tillfredsställande balans mellan inkomster och utgifter. Ett stort antal av samhällets medborgare brottas med precis samma problem i sin egen ekonomi. Oppositionen har såsom en framträdande punkt i sitt dagsaktuella program satt frågan om en kraftig skattesänkning. Frågan har aktualiserats på nytt i herr Ewerlöfs anförande i dag. Högern kommer att lägga fram ett förslag om en skattesänkning, som är betydligt längre gående än den under föregående riksdag beslutade, som genomförts från och med den 1 januari. Den enskilde skulle genom en sådan skattesänkning sannolikt få någon lättnad, men det är troligt att flertalet också skulle få en ganska kraftig känning av en sådan åtgärd i form av minskade möjligheter för samhället i dess omsorger om medborgarna. Detta måste nämligen bli konsekvensen, om man minskar statens inkomster på det sätt som högern och, förmodar jag, också folkpartiet nu önskar göra.

Jag har själv i viss mån fångats och tagit intryck av den redovisade standardutvecklingen i vårt land under tiden sedan krigsslutet. Det rör sig ju om ganska imponerande siffror. Standardhöjningen uppgår till någonting mellan 50 och 60 procent. Man tycker då att det inte skulle finnas samma behov som för tio år sedan av social omvårdnad från samhällets sida. Häromdagen läste jag emellertid i tidningspressen att mer än hälften av Stockholms skattebetalare hade en årsinkomst som understiger 10 000

Statsverkspropositionen m. m.

kronor, och det gjorde mig faktiskt ganska betänksam. Antalet sådana skattebetalare uppgick till betydligt över 200 000, varför det inte kan vara fråga om att inkomsterna bringats ned till denna nivå på grund av gynnsamma deklarationsförutsättningar. Jag tror inte att det är svårt för någon att förstå, att sedan skatter och hyra betalats av en inkomst på högst 10 000 kronor, det inte finns utrymme för något större överflöd med de pengar som blir över. En kraftig skattesänkning, genomförd efter oppositionens modell, skulle sannolikt ge dem, som redan nu klarar sig ganska bra, ett gott handtag, men den skulle också få en kraftig verkan i motsatt riktning för alla dem, som har det svårt. Och till dessa räknar jag flertalet av dem som har nyss nämnda låga inkomster. Det gäller över 200 000 skattebetalare i Stockholm. De har inte högre inkomst än att de i vissa situationer kan vara i starkt behov av social omvårdnad av ett eller annat slag.

Är det någonting, som man kan känna sig tveksam inför i den nuvarande situationen och med de i statsverkspropositionen skisserade perspektiven i blickfältet, är det alltså inte frågan, huruvida det var riktigt att besluta den skattesänkning som riksdagen godtog i stället för den av högern och folkpartiet föreslagna, utan i stället frågan, om det över huvud taget var klokt att fatta ett beslut om skattesänkning med verkan från och med 1 januari 1957. Med hänsyn till att utvecklingen har nödvändiggjort ett uppskjutande av tidpunkten för höjningen av barnbidragen ett halvt år, är det väl mycket som tyder på att skattesänkningen egentligen hade bort anstå ytterligare ett år, så att de höjda barnbidragen fått genomföras den 1 juli 1957 i stället för ett halvt år senare.

Det har i olika sammanhang tagits till hårda ord för att försöka karakterisera vad som händer och sker och de åtgärder som vidtagits för att nå den eftersträfvade balansen eller som underlätits, med påföljd att denna balans skulle ha äventyrats. »Vanstyre» är en speciell beteckning, tillägnad besättningen i kanslihuset, men uttryck sådana som att

»balansera på avgrundens rand» eller att »leda till rena katastrofen» syftar väl snarast på folket i gemen och på fackföreningsfolket i synnerhet.

Kraftuttryck är nog bra, om det finns något av realitet bakom dem, som kan stämma till eftertanke, men om ingenting händer vare sig i den ena eller den andra riktningen och basunen ändå går på nytt, så är det väl flera som lär sig uttrycken men färre som fäster sig vid vad syftet med dem ursprungligen varit, när de myntades. Högkonjunkturen rullar vidare, inflationen fortskrider i något långsammare takt än tidigare, valutareserven rör sig i fel riktning, men det är inte så värst många, som fäster så stort avseende vid sådana detaljer, ty än så länge flödar varorna både ut och in i landet, med undantag förstås för oljorna, men bristen på tillförsel av olja hänger inte samman med valutareservens minskning eller höjning.

Visst har sakkunskapen rätt i att det skulle vara klokt att konsumera något mindre och spara något mera, så att man med dessa sparade medel kan bygga ut underlaget för den framtida standardökningen genom en ytterligare förbättrad produktionsapparat. Det skulle nämligen inte erfordras så värst stora offer på detta altare för att det skulle bli relativt goda resultat. Fem procents förskjutning från konsumtion till sparande skulle sannolikt bli liktydigt med ett underverk inom vårt ekonomiska liv. Men det är inte så värst många som vill satsa på ett bättre liv efter detta. Allt är så osäkert. Ingen vill vänta på standardhöjningen. Många vill hellre ta ut den något i förskott, om det låter sig göra, än vänta ett eller annat år. Detta är dock icke liktydigt med att vi glider mot någonting som skulle kunna betecknas som en katastrof eller att vi skulle leva på avgrundens rand. Jag tror heller inte att någon har fattat situationen så allvarligt, inte ens de som har format dessa varningsparoller. Flertalet har väl ändå klart för sig, att om det blir en vändning i konjunkturen, så får nog alla vara med om att bära bördorna, och där är säkerligen inte arbetarna undantagna. Allt

Statsverkspropositionen m. m.

är visserligen inte så väl beställt i samhället som rådligt vore, men det är inte heller så illa som olyckskorparna siar om.

Detta sista gäller förstås inte utvecklingen på oljefronten, utan mera situationen i allmänhet. När det gäller vår bränslesituation finns det all anledning att se på den med bekymmer. Vad som har inträffat under det sista kvartalet av 1956 är väl ändå en allvarlig erinran om hur sårbar vår ställning är just i fråga om bränsleförsörjningen. Vår egen produktion uppgår inte till mer än 25 procent av det totala behovet. Svårigheterna att köpa kol och koks är stora, därför att det är brist på dessa varor i Europa. Vi kan inte få tillräckliga kvantiteter från annat håll än möjligen från Amerika. Oljorna skall vi importera från fjärran belägna oljekällor, och transportvägarna är mycket sårbara. Jag tror, att om vi i allmänhet inte har tagit så starkt intryck av allt vad som sagts om katastrof när det har gällt den ekonomiska utvecklingen, så har intermezzot i Mel-lersta Östern fått en helt annan inverkan på svenska folket. Här kunde av en relativt obetydlig internationell konflikt ha uppkommit ett läge, som skulle ha kunnat betecknas som en katastrof för vårt land, ty bränslet är ju ändå kanske det mest primära i hela vårt samhälle. Skärs en väsentlig del av tillförseln bort, då är det inte mycket med den standard vi kan ha, ty därmed skäres också bort möjligheten att producera en hel del av det som vi eljest själva skulle kunna producera för egen räkning eller för att sälja till andra länder.

Nu finns det väl inte så värst mycket att göra på detta område. Frågan om ökad lagring har redan aktualiserats, men vi är väl alla på det klara med att det inte kan bli fråga om en lagring som kan täcka något annat än tillfälliga avbrott i tillförseln. Med det stora behov som vi nu har, över 10 miljoner ton olja om året, kan vi ju inte lagra olja i sådan utsträckning att vi kan känna oss trygga, om tillförselsvärigheterna skulle sträcka sig över någon längre period.

Jag var i tillfälle att strax före jul hö-

ra ett föredrag i dessa frågor, där det visserligen sades att vi under en period som ligger framåt i tiden skulle kunna förbättra vår procentuella andel i försörjningen från nuvarande 25 till bortåt 40 procent genom att utbygga den elektriska kraftförsörjningen och genom att tillföra någonting med hjälp av atomkraftverk eller atomvärmekällor. Men detta är inte 40 procent av den konsumtion vi har i dag, utan 40 procent av en konsumtion som kommer att vara mer än fördubblad — antagligen tredubblad — den dag vi har nått denna förbättring av vår procentuella andel i försörjningen. Importbehovet skulle den dagen ändå vara ofantligt mycket större än i dag, då vi importerar bortåt 4 eller 5 miljoner ton kol och andra fasta bränslen och 10 miljoner ton olja.

Denna bränslesituation har vi väl i viss utsträckning haft alltsedan industrialismens genombrott i vårt land. Behovet av mer effektiva bränslen än ved och träkol gjorde sig gällande i och med detta genombrott, men problemet var ändå inte så påtagligt under den period då vi klarade oss med kol och koks, eftersom vi importerade dessa bränslen från Tyskland och England. Under första världskriget kunde vi upprätthålla en relativt hygglig import av kol från Tyskland, eftersom transportvägarna var relativt intakta. Även under andra världskriget lyckades vi importera relativt mycket av detta bränsle. Oljetillförseln var däremot mindre, men konsumtionen var också lägre under krigsåren. Jag tror dock att vi får vara fullt på det klara med, att det inte kommer att gå lika lätt om vi råkar i samma situation igen. Våra egna resurser kommer inte att förslå att dryga ut vad som brister i det vi kan tillföra utifrån.

Den situationen plus det förhållandet att en påtaglig minskning av stegrings- takten i produktionen gjort sig märkbar under 1956 — en minskning som väntas fortsätta under 1957 — är de mörka sidorna både när vi blickar bakåt i tiden och när vi försöker dra ut perspektivet i den framtid, som vi väl också i viss utsträckning skall diskutera i dag.

Statsverkspropositionen m. m.

I finansplanen redovisas både mörka och ljusa sidor. Vad jag här har nämnt betraktas också där såsom oroande. Är minskningen i produktionsstegringstakten att hänföra uteslutande till restriktionerna på kreditmarknaden, så kan den möjligen vara övergående. Om vi lyckas få en bättre stabilitet och ett ökat sparande, så skulle ju medicinen bestå just i det förhållandet. Kan Suezkanalen öppnas för trafik igen, så finns det väl också stora utsikter till att vi i år inte skall behöva brottas med några problem i fråga om kraftförsörjningen, och då vågar finansministern räkna med att vi skall ha relativt gynnsamma förhållanden även under nästa budgetår.

När man försöker bilda sig en uppfattning om allt som redovisas i siffror — och de rör sig om miljoner — så är det inte bara de stora talen man har att brottas med, utan också en hel mängd både tillkommande och avgående poster. Man skulle faktiskt nästan önska sig en »Besk» till hjälp för att hålla reda på miljonernas vandring från det ena till det andra och från det ena året till det andra, men också för att liksom kunna följa de i finansplanen nämnda talens förhållande till varandra i den slutliga balansen, som redovisas på det sätt som har nämnts av herrar Ewerlöf och Ohlon och i viss utsträckning även av mig. Finansministern konstaterar till slut ändå — trots alla reservationer som finns i det skrivna — att han tycker att han har fått fram en relativt hygglig budget. Det kan man hålla med om. Den är trots allt relativt tillfredsställande.

För det arbetande folket är det väl särskilt tillfredsställande att i trontalet notera, att man i år kan vänta förslag om dels arbetstidsförkortning, dels också förbättrad ålderspensionering. I fråga om den kortare arbetstiden synes inga större meningsmotsättningar ha uppkommit under utredningsarbetet, och man kan väl därför utgå från att det förslag, som kommer att föreläggas riksdagen, i sina huvuddrag följer utredningskommitténs rekommendationer.

Beträffande pensionsfrågan ligger det något annorlunda till. Alla har väl utta-

lat sig för en förbättrad folkpension och för att en förbättrad folkpension skall utgöra grunden i en kommande pensionsordning. Delade meningar har rätt om den särskilda påbyggnad, som varit aktuell för löntagarna, speciellt då för arbetarna, och därvidlag har man väl inte lyckats att komma till någonting som kan tyda på något närmande mellan de olika synpunkterna.

Jag skall inte i detta sammanhang gå in på några detaljer i denna fråga, som ju i och för sig och av förklarliga skäl är ganska komplicerad. Det är ju här inte bara fråga om kostnader och om vilka som skall tillhöra en pensionsförsäkring av det här slaget, alltså den tilläggspensionering som det kan bli fråga om, och hur dessa kostnader skall betalas, utan det är också fråga om en samordning beträffande alla dem som redan nu har en tillfredsställande pension; det gäller såväl stats- som kommunalanställda men också tjänstemännen på den enskilda arbetsmarknaden. Det är väl ingen som räknat med att det var enkla problem att klara, men detta till trots vågar vi väl ändå hysa den förhoppningen att vi skall komma fram till en lösning, som kan vara tillfredsställande inte endast för de löntagargrupper, som nu saknar förmånen av en ordnad tjänstepension, utan som också kan utgöra någonting som i framtiden kan vara en tillfredsställande lösning av samtliga löntagares krav på en ordnad ålderdomspension.

Med dessa ord har jag, herr talman, för min del bara velat understryka att jag inte har någonting emot att de båda propositionerna hänvisas till utskottet.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var början av herr Strands anförande som uppkallade mig till replik.

Jag får ju säga att jag hade svårt att förstå vart han ville komma, men sedan klämde han fram ett yttrande som ungefär gick ut på att räntefoten icke spelar någon roll när det gäller att föranstalta om jämvikt i samhällsekonomin. Det var ett ganska djärvt uttalande av herr

Statsverkspropositionen m. m.

Strand. Det strider mot den erfarenhet, som har gjorts i alla länder — inte minst i de länder, som varit mycket mera framgångsrika än vi med att klara sin samhällsekonomi — nämligen att en integrerande faktor i stabiliseringsåtgärderna ändå är utformningen av räntan.

Nu erinrade herr Strand om, att också vi på vårt håll begagnat den metoden, och det är alldeles riktigt. Det är emellertid en liten hake i det sammanhanget, och det är att det skett så ryckigt, så osammanhängande och fram och åter; det har inte varit någon konsekvens i åtgärderna. Jag kan gå tillbaka till hösten 1954, när utan någon som helst anledning den långa räntan sänktes från 4 till 3,6 procent med de följder det fick. Det ledde till de hårda restriktioner, som måste sättas in på våren 1955, då räntan återigen i samband med en hel del andra åtgärder höjdes till 4 procent. Sedan har vi fått vandra vidare uppför, till 4,5 och till 4 3/4 procent och i vissa fall ännu högre, för att över huvud taget kunna fånga in så mycket medel på kapitalmarknaden som behövs för offentliga och privata investeringar. Den motsatta processen är att gå fram via riksbanken, men det har väl alla och även herr Strand klart för sig, att det är den värsta inflatoriska åtgärd som man kan vidtaga.

Herr Strand menar nu att detta är olösliga problem. I själva verket är det inte alls några konstiga problem, såsom jag sade i mitt förra anförande, jämfört med de oerhört mycket svårare problem som vår tid löst exempelvis inom naturvetenskaperna. Kanske herr Strand invänder att intressena här kommer med i spelet, och när intressena kommer med i spelet handlar inte människorna längre som förnuftiga varelser. Men jag skulle tro, att man skulle kunna dämpa ned intressenas alltför stora inflytande, ifall man gjorde klart för de olika grupperna i samhället att alla har nytta av ett fast penningvärde. Det har ju lyckats andra länder, som har mycket sämre naturliga tillgångar än vi har, att lösa det problemet under efterkrigstiden på ett långt bättre sätt än vi gjort.

Herr Strand nämnde de 200 000 medborgarna i Stockholm med inkomster upp till maximalt 10 000 kronor och framhöll att vi inte får glömma dem. Nej, det skall vi inte. Jag tror inte någon inom folkpartiet har den inställningen, men inte minst med hänsyn till dessa låga inkomsttagare borde det vara av intresse att se till att prisnivån inte stiger.

Jag har aldrig gentemot regeringen använt ordet vanstyre, som herr Strand här drog fram ur någon av sina gömmor. Jag vill bara konstatera att den som mest ostentativt använt ordet vanstyre är statsminister Erlander i ett föredrag i Uppsala år 1947, då han ytrade att om regeringen hade misslyckats med att lösa frågan om ett fast penningvärde, då kunde oppositionen komma tillbaka och med berättigande tala om vanstyre. Trots denna invit från statsministerns sida vill jag inte heller i dag begagna ordet vanstyre; jag tycker att vi skulle kunna avveckla det ur den politiska terminologien.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag särskilt fäste mig vid i herr Strands anförande var den förnöjsamhet, för att inte säga trankilitet, med vilken han betraktar förloppet. Han började med att harangera koalitionen för dess förtjänster. Anledningen till att vi kritiserat vad som inträffat i fråga om penningvärdet är, att koalitionen kom till i avsikt att stabilisera penningvärdet. Under de två sista åren har det skett en försämring av penningvärdet med i genomsnitt 5 procent om året, vilket ju är en mycket hög siffra även vid internationella jämförelser, och detta måste väl ändå betraktas som ett misslyckande.

Uttalandet om räntan kan jag inte fördjupa mig i. Jag vill bara korrigera det så till vida, att räntan av oss aldrig utgivits för att vara ett universalmedel, utan den har av oss ansetts vara ett medel som måste läggas i botten för att sedan i mån av behov kompletteras med finanspolitiska åtgärder av olika slag. Därtill kommer, att räntepolitiken inte

Statsverkspropositionen m. m.

förts i de former, vi förutsatt, varför vi inte kan ta på oss ansvaret för att det gått så illa som det gjort med stabiliseringen av penningvärdet.

Vad jag allra mest fäste mig vid i herr Strands anförande var när han beträffande den misslyckade totalbalanseringen av budgeten sade att det inte var någonting märkvärdigt. Inkomsterna har blivit mindre och utgifterna större, och ett beräknat överskott, sedan hela budgeten balanserats, på 500 miljoner kronor har förbytts i en upplåning på 700 miljoner kronor, det vill säga beräkningarna har slagit fel på mer än en miljard kronor. Och detta har skett under tiden från den 1 juli förra året till nu. Ännu under valrörelsen utgick man från att man hade en totalbalansering och att detta skulle vara ett universalmedel för att stabilisera penningvärdet. Det hela har nu spruckit med en miljard kronor, något som herr Strand tar som en ganska naturlig sak, som inte är så märkvärdig och som det inte är så mycket att fästa sig vid. Jag tycker att det är att gå litet väl långt i fråga om förnöjsamhet, och det var egentligen detta jag ville understryka.

Jag kan inte nu ta upp någon skattedebatt med herr Strand. Det får vi tillfälle till längre fram under riksdagen.

Herr STRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast säga till herr Ohlon, att jag inte använt uttrycket, att räntehöjningen skulle ha varit verkningsslös. Jag har tvärt om sagt att jag inte vill påstå detta. Men däremot har jag sagt att det är svårt att för tvivlarna bevisa att den haft de verkningar man liksom väntat skulle komma omedelbart efter genomförandet. De oynnsamma verkningarna i form av kostnadsökningar på sådana områden, där konsumenterna omedelbart märker dem, kommer omedelbart, medan den hälsosamma inverkan av räntehöjningen tycks dröja. Jag kan inte se, att vi har det bättre ställt ekonomiskt nu än den dag vi släppte lågräntan. Detta är vad jag velat understryka — inte att jag själv räknar

med att räntehöjningen skulle vara helt verkningsslös.

Jag vill sedan säga till herr Ewerlöf att jag inte vet varför jag skulle vara annat än relativt nöjd med den hittillsvarande utvecklingen. Folk har det ju i allmänhet bra. Innan vi började med de åtgärder, som nu möjligen bromsat produktionen, hade vi visserligen ogynnsamma följdverkningar i form av ett försämrat penningvärde, men vi hade ändå en relativt kraftig ökning av produktionen, bättre än den som kan redovisas för 1956 och troligen för 1957. Vid sådant förhållande kan man säkerligen inte vänta sig något annat än att om det finns något gott har det väl också något ont med sig. Om det är på det sättet att de vidtagna åtgärderna i viss utsträckning kan verka hälsobringande, har de också den negativa effekten att produktionen sjunker, och detta innebär i och för sig inte någon anledning att ropa hej i den nuvarande situationen.

Beträffande totalbalanseringen av budgeten vill jag säga, att beräkningarna sker långt i förväg och att det när det gäller en budget på mellan 10 och 11 miljarder inte är så häpnadsväckande, om det under de snabba växlingar som för närvarande sker blir en förskjutning med låt oss säga mellan 7 och 8 procent. Sådant kan inträffa, om man är optimistisk vid uppgörandet av budgeten. Alltför optimistisk har man tydligen varit, eftersom inte bara utgifterna ökat utan också inkomsterna minskat. Men även i detta avseende vet jag inte, om totalbalanseringens brist blivit litet mera smältbar, om jag hade varit ledsen över vad som inträffat. Jag tycker att man kan tala om tingen sådana de är, ty någon katastrof är det ju inte fråga om.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Det är ganska sällsamt att höra högerns och folkpartiets representanter här tävla om att håna finansministern för att han inte inte har lyckats såsom planen var med en överbalansering av budgeten. Det har ju varit

Statsverkspropositionen m. m.

så under de gångna åren, att om man bara trott sig finna att det förelåg ett överskott, har man kommit med starka överbud i fråga om skattesänkning. Vi kommer ihåg i fjol, när regeringen föreslog en skattesänkning på 375 miljoner, att folkpartiet kom med ett bud på 150 miljoner mera och att högern inte nöjde sig med mindre än bortåt en halv miljard. Varifrån skulle vi ha tagit pengarna till dessa skattesänkningar? Skulle vi ha lånat upp dem i riksbanken? Att minska utgifterna i en sådan utsträckning tycks ju vara en fullkomligt utesluten väg. Folkpartiet har över huvud taget inte gått emot ett enda anslag och försökt att pruta, och högerns efterhandsbudgetar kan vi inte ge mycket för — den har tvingats att komma med prutningar, som man själv måste ha insett varit alldeles omöjliga.

Nu har vi också i dag hört av herr Ewerlöf, att det på ett område absolut inte går att hålla igen utan där utgifterna måste stiga, nämligen på försvarets område. Han är inte alls nöjd med att regeringen från i fjol höjt med ett par hundra miljoner kronor, utan anser att regeringen borde ha följt ÖB-planen, som skulle ha dragit avsevärt mera pengar. Han tillade också, att enighet i försvarsfrågan var ett tecken på — jag tror att han yttrade »demokratisk mognad» eller i varje fall någonting i den vägen. Man fick det bestämda intrycket, att förutsättningen för enighet i försvarsfrågan måste vara att vi följer högerns linje. Det tror jag inte, att det finns några utsikter till. Även om jag är försvarsvän och inte vill rasera vårt försvar, måste jag ändå säga mig, att försvarsutgifterna inte får stiga hur mycket som helst. Man talar om andelen i nationalprodukten. Nu är ju nationalprodukten en ganska obestämmd kvantitet, som man beräknar på olika sätt. Den andelen ligger inte högt i Sverige, men om herr Ewerlöf skulle sätta sig ned och räkna efter hur många tioöringar som går till försvaret av varje krona man betalar i skatt, skulle det kanske te sig litet annorlunda. Då kanske det inte heller vore så lätt att driva den fördoms-

fria skatteagitation som högern har tillåtit sig.

Finansministern anser sig kunna konstatera i statsverkspropositionen, att stabiliseringssträvandena haft en på inflationstendenserna starkt återhållande verkan och att den samhällsekonomiska balansen är väsentligt bättre än för två år sedan, då den ekonomiska politiken började skärpas. Den totala efterfrågan på varor och arbetskraft är emellertid fortfarande större än tillgången, och några lättnader i den återhållande politiken ställes inte i utsikt. Man får dock hoppas att löftet från i fjol står fast, nämligen att om det skulle bli möjligt att i år genomföra en lindring, denna i första hand skall avse de tyngande kreditpolitiska åtgärderna.

Vad herr Ohlon beträffar höll han här en mycket sträng predikan emot inflationstendenserna, varvid han framhöll att regeringen inte har kunnat stoppa dem. Det har faktiskt inte lyckats, men jag skulle vilja ställa frågan till herr Ohlon: Vad har hans parti gjort i den vägen? Vilket program har folkpartiet fört fram här i riksdagen, som skulle kunna stoppa inflationstendenserna?

De sex nationalekonomernas recept mot inflation är någorlunda likartat på en punkt, nämligen att den största aktuella inflationsrisken är att söka på lönefronten. De alltför stora löneökningarna utgör ett ständigt hot mot penningvärdet. Orsaken härtill är framför allt den överfulla sysselsättningen — jag använder med avsikt uttrycket »överfull sysselsättning» i stället för »full sysselsättning», ty jag tror att »överfull sysselsättning» bättre täcker verkligheten än det andra uttrycket. Denna överfulla sysselsättning medför oupphörliga löneglidningar, och dessa sätter sedan sin prägel på avtalsförhandlingarna. Professor Bent Hansen uppger, att timförtjänsterna för industriens arbetare under efterkrigstiden stigit med i genomsnitt omkring tio procent per år. Av denna stegring har mellan en tredjedel och hälften varit löneglidning.

En av ekonomerna, professor Torsten Gårdlund, kommer till slutsatsen, att

Statsverkspropositionen m. m.

problemet inte är vad vi har att göra, utan hur vi skall kunna nå enighet om de åtgärder vi redan vet vara de rätta. Han räknar upp följande åtgärder: offentlig sparsamhet, skärpt konsumtionsbeskattning, återhållen kreditgivning, vettiga anspråk på inkomststegring. Han misströstar emellertid om möjligheterna att nå en sådan enighet, om vi inte får en samlingsregering. Erfarenheten talar för att han har rätt. När bondeförbundet genom att gå in i koalitionsregeringen säkrat majoritet i riksdagen för den hittills tillämpade restriktiva ekonomiska politiken, har detta visserligen varit till gagn för landet, men icke för partiet, då högern och folkpartiet passat på att kritisera och motsätta sig varje åtgärd som kunde väntas bli impopulär ute i landet. De har kunnat göra detta utan risk, ty de har vetat, att åtgärderna ändå skulle genomföras och att de inte har behövt presentera något eget program.

Denna metod att till varje pris kritisera vad regeringspartierna gör utan hänsyn till sakskäl kallas modern parlamentarism.

När man under årens lopp hört deklarationerna i riksdagen hur den ekonomiska politiken borde skötas, har man fått det intrycket, att det viktigaste enligt oppositionens mening vore att låta räntan springa i höjden. Ibland har tillagts, att räntevapnet skulle användas jämte »andra åtgärder». Vilka dessa andra åtgärder varit har man aldrig fått veta. Nu har herr Ewerlöf sagt i en replik, att han betraktar räntevapnet som en grundläggande åtgärd, och att han lämnar fältet öppet även för finanspolitiska åtgärder.

Men vilken räntehöjning man räknar med har vi inte kunnat få reda på. För några år sedan talade man om att man skulle höja diskontot så där med en kvarts eller en halv procent, och det skulle göra underverk. Men det har visat sig ute i världen, där man arbetar med räntevapnet som huvudsakligt medel, att där gäller det inte så små förändringar som en kvarts eller en halv procent, utan det gäller snarare två till tre procent i taget.

De sex professorerna uppfattar inte problemet så enkelt. Starkt skiljaktiga meningar framförs, och det är väl inte lätt för någon politisk meningsriktning att hämta stöd för sin hållning i de olika uttalandena. Den ene vill ha rörliga växelkurser, den andre fasta. Finanspolitiska åtgärder vid sidan om de penningpolitiska spelar en stor roll i argumentationen. Tvångssparande i någon form leker flera i hågen. Ingen har dock så vitt jag kunnat finna förordat tvångslån av den typen, att de av allmänheten närmast skulle uppfattas som ett mycket ovälkommet tillägg till den direkta beskattningen. Att söka lista ut en metod att tvångsspara lönehöjningarna kunde kanske vara bra, men hur skulle det gå till utan att också sådana, som inte fått någon inkomstförbättring träffades av åtgärderna? Helt realistiskt är naturligtvis förslaget från en av ekonomerna, professor Lindahl, om ett allmänt pris- och lönestopp, men det må betvivlas att något sådant är genomförbart annat än i ett direkt krisläge. Herr Ohlson var inne på att vi kunde hålla prisnivån någorlunda konstant under krigsåren. Det berodde naturligtvis på att då rådde det pris- och lönestopp, men det är väl ingen som tror att vi skall kunna genomföra ett sådant i nuvarande läge.

En av nationalekonomernas rekommendationer går ut på följande: 1) Olika slag av ransonerings- och regleringsåtgärder (byggnadsreglering, emissionskontroll, ransonering av bankkrediter). 2) Tillräckligt hög räntenivå (plus tillräckligt stränga amorteringsvillkor) och därtill anpassad räntestruktur. 3) Olika slag av finanspolitiska åtgärder, bland annat i syfte att reducera den primära spänningen på lånemarknaderna.

»Receipt mot inflation», som professorernas skrift kallas, visar att det inte är lättare för vetenskapsmännen än för politikerna att finna på medel i kampen mot inflationen, vilka kan mera allmänt accepteras. En omsättningsskatt i den ena eller andra formen beröres i flera av inläggen liksom givetvis sparandets avgörande betydelse. Frågan är bara hur man skall åstadkoma det ökade spa-

Statsverkspropositionen m. m.

randet. Finansministern tar ingen ståndpunkt till konsumtionsbeskattningen. Han säger endast: »Om förutsättningar att öka det statliga sparandet genom en allmän konsumtionsbeskattning inte anses föreligga, är det desto viktigare att det totala sparandet i samhället främjas genom andra åtgärder från statsmakternas sida.»

Det torde vara klart att det är på tiden att åtgärder för att stoppa inflationstendenserna även riktas mot konsumtionssidan och inte ensidigt mot produktionen. Det borde heller inte vara omöjligt att anpassa en konsumtionsbeskattning så att den endast träffar umbärliga varor och inte blir orättvist tyngande för de mindre inkomsttagarna. Man får emellertid räkna med politisk lurpassning även i detta fall, och det är förklarligt om tveksamhet råder inför denna enligt min mening till sist ofrånkomliga åtgärd.

I det miljonupprustade Morgon-Bladet — inte att förväxla med det av familjen Ollén under mer än ett halvsekel redigerade Svenska Morgonbladet — förekom den 14 januari en ledare med rubriken »Receipt mot inflation», där de sex professorernas inlägg recenserades. Där lästes bland annat: »Hur vore det att lägga frågan i skötet på ett ekonomiskt råd eller att på annat sätt göra frågan mindre riskabel politiskt sett? Det finns i alla händelser mycket att säga både för och emot en konsumtionsbeskattning.»

Det var en äkta folkpartistisk deklaration! Den eleganta stilen i ledaren tyder på att den kände politiske journalisten professor Bertil Ohlin kunde vara författaren.

Herr Ohlon var nyss inne på omsättningsskatten och deklarerade, att en allmän omsättningsskatt kunde han inte vara med om. Men det finns ju många nyanser av omsättningsskatt. Vad jag betonat här är att den borde läggas så, att den endast träffade umbärliga varor och på så sätt inte blev mer tyngande proportionellt sett för de mindre inkomsttagarna än för de högre.

Till sist vill jag med några ord beröra söndagsförbudet för bilister. Det har väckt stor olust inom de vidaste kretsar av bilägare, främst på landsbygden, som träffas ojämförligt hårdast av denna egendomliga restriktion. Ju enklare ju simplare är visserligen en gammal sanning, men nog borde det vara möjligt att genomföra en enkel ransonering, låt vara att den bleve summarisk, om tillgången på bensin och tonnage nödvändiggör fortsatt inskränkning i förbrukningen. Det har sagts att en fullt genomförd ransonering skulle kräva 3 000 tjänstemän, men detta gäller naturligtvis under förutsättning att ransoneringen skulle genomföras efter känt byråkratiskt perfektionistiskt mönster. Hur många tjänstemän har för övrigt erfordrats för att bearbeta de deklarationer som avfordrades bilägarna under december utan att man hittills hört ett ljud om vad dessa deklarationer skulle tjäna till?

F. d. landshövdingen Gustaf Andersson i Rasjön, numera mest känd som framgångsrik memoarförfattare, har om söndagsförbudet uttryckt sig på följande sätt: »De gångna nyårs- och trettondagshelgerna har varit rätt dystra på landsbygden och omdömena om de styrande är hårda. Skillnaden i svårigheter mellan land och stad är i förevarande avseende mycket stor, och genuina stadsbor har måhända svårt att fatta vilken kulturskymning som breder sig över bygderna, när söndagstrafiken är lamslagen.»

Däri har herr Andersson alldeles rätt. När han sedan för att få en politisk snärt på det hela vill lägga skulden för det nuvarande bedrövliga söndagstillståndet på de fyra bondeförbundarna i regeringen, sticker bockfoten fram, och det förtar onckligen en del av det goda intrycket.

Det närmaste ansvaret får väl anses åvila handelsministern, och även om han är en genuin stadsbo har vi väl rätt att vänta, att han utan dröjsmål tar upp denna fråga till ny prövning.

Här har både herr Ewerlöf och herr

Statsverkspropositionen m. m.

Ohlon varit inne på den nuvarande koalitionsregeringens stabilitet. De har räknat upp olika frågor som tycks vålla oenighet inom regeringen och uttalar den förhoppningen, att det helst i morgon skulle bli en brytning mellan partierna, så att man finge se vad som då komme att följa. När de då räknar upp dyrortsgrupperingen, är det väl ingen nyhet för någon i denna kammare eller ute i landet, att bondeförbundet sedan många år har arbetat för en utjämning av dyrortsgrupperingen med sikte på att så småningom helt ta bort den. Då är det ju självklart, att vårt parti inte kan vara med om den uppgörelse, som nu har träffats om statstjänarnas löner och som innebär att i vissa lönegrader skillnaden mellan dyrortsgrupperna ökas i stället för minskas. Jag förstår mycket väl, att det är marknadspolitiska skäl som framdrivit uppgörelsen. Det är ju märkvärdigt, att arbetsmarknadens parter kommer till sådana uppgörelser, att de blir så stor spännvidd mellan högsta och lägsta dyrort. Jag måste undra, hur det är ställt med demokratin inom fackförbunden, om inte de landsortsområden, som tillhör andra eller tredje Ortsgrupperna, har någon möjlighet att göra sig gällande vid de centrala förhandlingarna i Stockholm.

En annan sak, som bondeförbundet givetvis håller mycket hårt på, är att skattegrupperingen skall tagas bort. Där tycker jag att vi borde få hjälp av dem som arbetar för större skattesänkning än regeringen anser sig kunna föreslå. Om man tar bort skattegrupperingen, innebär det en betydande skattelättnad för alla inkomsttagare i andra, tredje och fjärde dyrortsgrupperna — i alla utom den högsta. Det vore en rättvis reform. Om man har högre penninglöner i den högre dyrorten, därför att man räknar med att kronans värde är mindre där, då är det väl märkvärdigt att när man betalar skatt, skall man betala skatt i mindre antal kronor där än på landsbygden. Det borde vara tvärtom.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat angiva mina synpunkter i denna remissdebatt.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag läste häromdagen i en ekonomisk tidskrift en populär definition av vad en ekonom egentligen är. Definitionen hade fått följande lydelse: »En ekonom är en person som från orimliga förutsättningar genom logiskt korrekta slutledningar kommer till felaktiga slutsatser.» När man nu läser finansplanen och nationalbudgeten, bekräftar läsningen att definitionen nog har fog för sig. Verkligheten har ju grundligt korrigerat de felaktiga slutsatser, som regeringens ekonomiska expertis drog för ett år sedan. Då angavs som mål för den ekonomiska politiken att åstadkomma totalbalansering av budgeten, d. v. s. att svenska folket av sina inkomster skulle betala inte bara statens löpande utgifter under året utan också alla statliga investeringar, oavsett för hur många år de beräknades gälla. Från vårt håll anförde vi betänkligheter mot denna målsättning. Vi ansåg den orealistisk, och vi menade att den lade otillbörligt tunga bördor på skattedragarna. Nu måste regeringen erkänna, att beräkningen inte alls håller. Finansministern räknar med att låna upp omkring 700 miljoner kronor för att få utgifter och inkomster att balansera.

Man sade förra året, att prisnivån skulle hållas stabil. Nu medges i finansplanen, att konsumentpriserna låg i genomsnitt 5 procent högre 1956 än 1955. Öpenhjärtigt erkänner finansministern, att prisstegringarna i huvudsak förorsakats av regeringens egna åtgärder — höjningen av räntan, taxehöjningar, höjningen av den indirekta beskattningen — och av att man tillät prisstegringar även på den olja som var lagrad inom landet långt innan Suezkonflikten bröt ut.

Om jag därtill lägger att priskontrollen steg för steg avskaffades under förra året, samtidigt som de avtalsmässiga lönehöjningarna begränsades till omkring 4 procent, finner man att grundlinjerna i den ekonomiska politiken var att förhindra en reell standardstegring för stora grupper av löntagare här i landet. Att man bland stora löntagargrupper inte är begeistrad för regeringens ekonomis-

Statsverkspropositionen m. m.

ka politik, fick väl regeringspartierna klart besked om vid fjolårets val, och jag tycker att regeringspartierna i motsats till ekonomerna skulle ha dragit riktiga slutsatser av detta. Men någon omprövning av den ekonomiska politiken anser regeringen inte vara nödvändig. Samma restriktiva linje som förut skall tydligen användas. Att produktionen visar tydliga tecken att stagnera i atomkraftens och automationens tidevarv, betraktar regeringen som sin stora förtjänst.

Sedan man noterat, att industriproduktionen ökade med endast 2 procent under 1956 mot exempelvis nära 7 procent 1948, konstateras med en viss stolthet, att regeringens politik »fått avsedd effekt». Löntagarna, småföretagarna och de bostadssökande, som i första hand fått vidkännas följden av högräntepolitik, kreditrestriktioner och lönestoppsträvanden får det allt annat än hoppgivande beskedet, att den hittills förda politiken skall göras ännu mer »effektiv», och man tecknar i finansplanen perspektivet i följande ord:

»Lokala och branschvisa sysselsättningssvårigheter kan framträda. Bland annat får man vara beredd på att branscher eller enskilda företag får känning av de ekonomiska åtstrammingsåtgärderna i form av sjunkande lönsamhet och försämrad likviditet med påföljd att de nödgas begränsa sin sysselsättning.»

Politiken går alltså ut på att framkalla en viss arbetslöshet inom vissa områden, att försvaga de mindre företagens ställning, försvåra kampen för högre löner och skapa en ännu starkare ställning i produktionslivet för storbolagen och monopolföretagen.

Jag är ganska övertygad om att fackföreningsfolket, som är regeringens viktigaste politiska stöd med stigande förväning, som så småningom slår över i förbittring, åser denna inriktning av regeringens politik.

Den officiella motiveringen för den ekonomiska politiken har under hela efterkrigstiden varit att bekämpa inflationen. Men var är resultatet? Som här

tidigare omvittnats har den ena inflationskrisen avlöst den andra, levnadskostnaderna har stegrats oavbrutet och inte en enda prissänkning som haft inflytande på den allmänna kostnadsnivån, har uppnåtts.

Om arbetarna inom åtskilliga fack i stort sett lyckats stävja skadeverkningarna av inflationspolitiken, är det sannoligen inte regeringens förtjänst och inte heller LO-ledningens, utan den aktivitet, som utvecklats på arbetsplatserna för att ta ut mer i löner än den s. k. ekonomiska expertisen avtalsvägen velat tilldela löntagarna.

Vi har, som herr Näsgård nyligen anförde, i dagarna fått inte bara ett utan flera »Recept mot inflation», utställda av den ekonomiska vetenskapens sex främsta i landet. Jag vill inte bestrida, att de sex professorerna har omfattande kunskaper på speciella områden. Men när de skall sammanfatta sina meningar kommer de, som jag inledningsvis citerade, till fullkomligt »felaktiga slutsatser».

Vad är det då de rekommenderar?

Ja, en vill ha ett direkt lönestopp, en vill ha sänkt bolagsskatt och ökad konsumtionsbeskattning, en vill ha ytterligare räntehöjning och tvångssparande, en vill ha särskild beskattning på varje hushålls konsumtionsutgifter och varnar för arbetstidsförkortning, och slutligen vill en, att regeringen skall få fullmakt att sänka avtalsmässigt uppgjorda löner.

Herr talman! På det medicinska området är kvacksalveri straffbart. Tyvärr finns det ingen liknande bestämmelse mot humbug i den ekonomiska politiken. Därför känner sig ekonomerna i sin fulla rätt, när de lagar till sådana kvacksalvarerecept som jag nyss erinrade om.

Alla åtgärder, som rekommenderas, riktar sig ju uteslutande mot löntagarna! Åtgärderna riktar sig mot dem, som bär den tyngsta bördan för produktionsutveckling, mot dem som utför det skapande arbete, av vilket vi alla är beroende. De får skulden för att penningvärdet sjunker. Men de som driver upp

Statsverkspropositionen m. m.

priserna, de som lever på andras arbete, de som är ansvariga för spekulation i olika former, de frikännes från allt ansvar av de sex ekonomiska experterna.

Om man nu vill bekämpa inflationen, måste åtgärderna enligt vår mening sättas in mot prisuppskörtning, sättas in för att utveckla produktionen på sådana områden, där det råder brist, exempelvis i fråga om bostadsbyggandet. Vidare måste åtgärder sättas in mot slöseriet för improduktiva ändamål — här kommer då i första hand milliardrullningen till militära ändamål in i blickfältet.

Att däremot vidtaga åtgärder för att inskränka produktionen, för att hålla tillbaka lönerna och därmed minska konsumtionen, för att släppa priserna helt fria och samtidigt fortsätta den våldsamma upprustningen — det är att föra en politik, som är liktydig med att främja en fortgående penningvärdeförsämring och inflation.

Med den utgångspunkt för den ekonomiska politiken, som regeringen har, följer logiskt att knapphetens stjärna lyser över budgetförslagets flesta områden. Jag vill i detta sammanhang endast peka på några frågor.

En av dem är sjukvården. I särskilt hög grad har sinnessjukvården länge varit eftersatt. Det gäller inte bara platsbristen utan också personalbristen och kostförhållandena för de olyckliga människor, som måste vårdas på sinnessjukhus. På dessa sjukhus är det vanligt att patienterna får sämre kost än på kroppssjukhusen. Anledningen härtill är otillräckliga anslag, något som gäller både kosthåll och personal.

Medicinalstyrelsen har som bekant nyligen gjort en undersökning vid tio statliga sinnessjukhus, en undersökning som blottar, enligt min mening, upprörande förhållanden. Man säger att arbetsstyrkan i centralköken är alldeles otillräcklig för att kunna hålla en något så när människovärdig kost åt patienterna. Ja, man kan inte ens skala potatis så att den kan serveras varm. Styrelsen har därför begärt en personalförstärkning med 71 kvinnliga ekonomibiträden, men inrikes-

ministern, herr Hedlund, tillstyrker bara 13 och stryker de övriga. Medicinalstyrelsen begärde att få höja matkostnaderna till 2: 50 per dag för att kunna införa en något bättre enhetskost. Inrikesministern tycker emellertid att detta är en alldeles för rundlig summa och snålar ned den till 2: 40. Som jämförelse kan nämnas att maten vid kroppssjukhusen enligt 1955 års siffror får kosta 2: 83 och för militären 2: 80 per person och dag. Jag måste säga att en sådan småsnålhet när det gäller sjuka människor, som kanske tvingas att tillbringa större delen av sitt liv inom ett sinnessjukhus, blottar en mentalitet som för mig är nästan ofattbar.

Om jag också måste ge mycket kritiska omdömen även om ecklesiastikministerns budgetförslag liksom om anslaget till vägväsendet, beror det inte på illvilja mot att representanter för bönderna deltar i regeringen. Min ståndpunkt är sakligt motiverad.

När väginistern inte vill ge mer än 295 miljoner, alltså ungefär en fjärdedel av vad bilskatterna beräknas ge nästa år, till underhåll och byggnation av vägar och broar, så vittnar detta om en komplett oförståelse för vad ett modernt trafikväsen fordrar.

När ecklesiastikministern föreslår en utgiftsökning på 31 miljoner för sitt departement, kan han naturligtvis hävda att en viss upprustning av skolväsendet försiggår. Men anslagsökningen och de åtgärder som i övrigt vidtas är helt otillfredsställande med hänsyn till de nya krav på utvecklingen av teknik, vetenskap och forskning, som vår tidsålder ändock fordrar. Bristen på kvalificerad arbetskraft, vetenskapsmän, ingenjörer, tekniker, lärare och läkare tilltar år efter år. Den utgör redan nu ett allvarligt hinder för utvecklingen, och om inte ordentliga krafftag göres på detta område kommer Sverige ohjälpligt att hamna på efterkälken i jämförelse med de flesta industriländer.

Vad är det som måste ske? För att hjälpa den allvarliga eftersläpning vi redan har måste, enligt vår mening, en forcerad utbyggnad av skolor och högre

Statsverkspropositionen m. m.

läroanstalter ske. Dessutom måste rekryteringsbasen för högre studier ovillkorligen breddas. Den senaste undersökningen på området visar att det alltså är socialgrupp I, som har monopol på högre studier, medan arbetarsöner och arbetardöttrar är relativt mindre företrädare i högre läroanstalter än tidigare. Detta beror inte på bristande begåvning. Gjorda undersökningar har visat att det icke existerar någon nämnvärd begåvningskillnad mellan barn från olika socialgrupper. Nej, orsakerna till att arbetar- och bondeungdom, som representerar de ojämförligt största befolkningsgrupperna, är så sparsamt företrädare i gymnasier och högskolor är framförallt två, dels platsbristen, dels ekonomiska svårigheter. På dessa områden måste åtgärderna sättas in. Utbyggnad av läroanstalterna och införande av studielön, som täcker normalkostnaderna för mat, kläder, bostad och studiematerial, är de mest angelägna uppgifterna. Även om naturastipendierna har höjts något under senare tid är de så utformade, att förutsättningen för att kunna erhålla dem är att skoleleven förenar en exceptionell studiebegåvning med total medellöshet. De blygsamma förbättringar som nu föreslås ändrar inte de oeffektiva förhållanden, som råder på detta område.

När man kommer till fjärde huvudtiteln finner man att regeringen där är betydligt mera generös än på de flesta andra områden. Enbart på driftbudgeten tillföres generalerna ytterligare 171 miljoner kronor, och vi har en sammanlagd utgift till krigsmakten, som tangerar 2 500 miljoner kronor. Detta är ganska mycket för ett land som Sverige. Men generalerna är ändå inte nöjda. I samförstånd med högern och stora delar av folkpartiet har de på sistone satt igång en våldsam kampanj för ytterligare miljoner och för anskaffande av atomvapen till de svenska stridskrafterna.

Det sätt på vilket ÖB framträtt på sistone är uppseendeväckande. Jag avser då närmast hans skrivelse till Kungl. Maj:t omedelbart efter det att regeringen framlagt sitt budgetförslag. Skrivelsen

är till sitt innehåll intet annat än ett förtäckt hot mot de ansvariga instanser, riksdagen och regeringen, som har att bedöma hur krigsmakten skall utformas och hur stora kostnaderna får vara.

ÖB utgår i sin skrivelse som självklart ifrån att hans plan från 1954, en plan som aldrig underställts riksdagen och därför aldrig godkänts, skall ligga till grund för anslagen till krigsmakten. Han påstår att kostnaden för krigsmakten släpar efter med en halv miljard kronor. I verkligheten är ju skillnaden mellan siffrorna i ÖB-planen och vad regeringen vill föreslå inte större än 100 miljoner kronor.

ÖB anger att målsättningen för den svenska krigsmakten är att »ingen del av landet skall uppges» i händelse av krigsutbrott och att denna målsättning måste frångås om inte hans anslagskrav beviljas. Ja, ingen önskar väl att någon del av landet skall uppges i händelse av krig. Men andra världskriget, som väl inte kunnat gå våra generaler alldeles förbi, visade ju att också de starkaste militär-makterna tvingades att temporärt dra sig tillbaka från stora områden. Våra skrivbordskrigare som står i spetsen för våra försvarskrafter garanterar emellertid, att om de får de 100 miljoner kronor, som skiljer ÖB:s bud från regeringens, skall de klara en uppgift som ingen annan i liknande strategiskt läge har kunnat lösa. En sådan oförsämd och billig demagogi tror man på generalshåll — och naturligtvis också på högerhåll — att det svenska folket skall falla för.

Jag måste, herr talman, säga att det hot, som i ÖB-skrivelsen uttalats mot den ansvariga ledningen, inte motsvarar det förtroende, som folket måste göra anspråk på hos dem som skall leda vårt militära försvar. Jag anser det därför nödvändigt att det klart säges ifrån, att det är riksdagen som bestämmer, inte generalerna. De har att rätta sig efter riksdagens beslut och måste sluta upp med att politisera. Om de inte själva inser denna enkla sanning, så bör regeringen eftertryckligt göra dem uppmärksamma på vad de har att göra. De politiserande och atombombsgalna generalerna är inte

Statsverkspropositionen m. m.

oumbärliga. De kan gå — om inte frivilligt, så med hjälp av en välmotiverad och välriktad spark från riksdag och regering.

Inget parti ställer sig avvisande till en försvarsmakt. Vad meningarna går isär om är, hur den skall utformas och hur mycket folket har råd att avstå för att upprätthålla ett försvar för landets nationella frihet och neutralitet. Vi menar att man kan skära ned försvarsanslagen, liksom man gjort i våra grannländer och nu senast i England samt tidigare i folkdemokratierna och Sovjetunionen. Men naturligtvis kommer våra atombombspolitiker och övriga upprustare att för sina politiska intressen och syften utnyttja den spänning som på sistone inträtt i det internationella läget. Vi har sett det i ÖB:s skrivelse, vi har märkt hur radion och höger- och folkpartipress igångsatt en stegrad kampanj för atomvapen, vi har erfärut att också »Folk och försvar» engagerat sig i kampanjen. Det är därför nödvändigt att alla verkligt ansvars-kännande människor skärper vaksamheten mot de kretsar som opererar för syften som är främmande för de verkliga intressena hos Sveriges folk.

Vårt land har inget intresse av att det kalla kriget skärpes. Vårt lands intresse är däremot att den utveckling i avspänningens tecken, som försiggick före Englands, Frankrikes och Israels angrepp mot Egypten fortsätter.

Det visade sig i kriget mot Egypten att fredens krafter i världen var starkare än krigets. Angreppet slutade med nederlag för angriparna. Den engelska högerregeringen, som bär det främsta ansvaret för fredsbrottet, tillfogades ett välgörande och allvarligt nederlag, som nödvändiggjorde ett försök till ansiktslyftning och byte av både partiledare och regeringschef. Även om den svenska motsvarigheten till det engelska torypartiet tycker att utvecklingen varit tråkig, hälsar Sveriges folk krigsslutet i Egypten som en glädjande framgång för fredssträvandena. Vi hoppas också att freden i Egypten snart skall stabiliseras, att de israeliska styrkor, som ännu står på egyptisk mark, skall tvingas därifrån och att den

svenska och andra länders värnpliktskontingenter som befinner sig i Egypten snarast skall kunna återvända hem.

Herr talman! I det kalla krigets tjänst har händelserna i Ungern utnyttjats flitigt av fördomsfria krafter. Vi hörde det senast i denna kammare den 10 januari, då herr Sandler höll sitt hälsningstal. Han försäkrade med skälvanande patos att den ungerska ungdom som deltog i oktoberhändelserna förde »frihetsgudinnans fana». Varifrån han fått de uppgifterna nämndes naturligtvis inte. Källorna är tydligen skumma.

Personligen tycker jag emellertid att det är nödvändigt att känna till fakta i en sak, innan man slungar ut påståenden och gör värderingar. Därför kan jag berättat för kammarens ledamöter, att jag under riksdagens julfrier reste ned till Ungern för att på ort och ställe skaffa informationer om vad som inträffade.

De fakta jag där fick stämmer inte alls med herr Slanders påståenden eller med de påståenden, som nu nästan dagligen i tre månaders tid slungats ut i den svenska pressen. De som låg bakom, de som ledde och organiserade de ungerska oroligheterna var tidigare Horthy-officerare, tidigare gendarmer från den fascistiska regimen, tidigare ägare till väldiga jordegendomar, såsom Esterhazy och andra. Deras syfte var att återupprätta fascismen och förvandla Ungern till en ny krigshärd i Europas hjärta. Om de hade lyckats i detta sitt uppsätt — hade det gagnat det svenska folket? Hade det stärkt vårt lands säkerhet? Hade det inneburit ett trygghetsmoment i kampen för freden i Europa? Naturligtvis inte! Dessa organisatörer och bakblåsare fick hjälp av en del ungdom, huvudsakligen tonåringar, söner och döttrar till den tidigare härskarklassen. De försågs med vapen ur tidigare upprättade hemliga arsenaler. Det var till och med ingen sällsynthet att även 12-åringar beväpnades och fick order att bara skjuta.

Det är sådant folk, som herr Sandler kallar för frihetshjältar. Och när man nu i den borgerliga pressen prisar de dåd, som utfördes under oktoberdagarna i

Statsverkspropositionen m. m.

Ungern, inställer sig ovillkorligen frågan: Ni, som så ofta talar om nödvändigheten av lagbunden ordning, när blev det för er högsta dygd att prisa som frihetshjältar folk, som lynchar oskyldiga människor, stormar radiohuset, demolerar offentliga byggnader, bryter sig in i fängelserna och släpper ut kriminella förbrytare, beväpnar och formerar dem till överfallskommandon? Är detta de borgerligas nya linje, ni som alltid talar om lagbunden ordning? Jag ställer den frågan till envar som vill besvara den. Men beskyll icke den ungerska ungdomen för sådana dåd, den ungdom som enligt vad jag med egna ögon sett formerat frivilliga arbetsbrigader, som nu bygger upp de omkring 20 000 bostadslägenheter, som demolerades vid oroligheterna. Det är ungersk ungdom, och det är just dessa ungdomar som bär frihetsgudinnans fana.

Jag har sagt tidigare, att det svenska folket inte har något intresse av att skärpa det kalla kriget. Men tyvärr måste vi konstatera att inte bara ett flertal tidningar utan också radion flitigt deltar i detta smutsiga krig. Jag måste beklaga att också tidningar, som ägs av Sveriges arbetare, deltar. Jag skall ta ett exempel.

Aftonbladet, som numera är Landsorganisationens tidning, tycker man borde lägga om stil en smula, sedan Kreuger fått sina miljoner och LO blivit ägare. Men hur gör den? Jag ställer frågan bl. a. därför att efter mig kommer LO:s ordförande upp i talarstolen, och jag skulle vara glad om jag fick veta hans ställning till en sak. I Aftonbladet för den 17 januari lästes följande telegram med avsändningsort Washington: »Ryssarna skar ut tungorna och förstörde hörseln på 200 å 300 tyska och spanska forskare, som hjälpt till med den sovjetryska atomforskningen, berättar en ungersk flyktning inför den amerikanska senatens förhørsutskott. Grymheterna iscensattes för att göra det omöjligt för dessa utländska forskare att yppa vad de sett och hört under arbetet med hemliga atomprojekt. Vittnet, som berättade att han tillfångatagits av ryssarna efter andra världskriget, kom i kontakt med

en del av de olyckliga forskarna när han efter en amnesti övernattade i ett fångläger i Kiev den 10 maj 1943 på vägen hem till Ungern. Vi kunde till en början inte begripa varför den ene efter den andre var dövtum, sade vittnet. och berättade, att man genom att skriva på papperslappar fick sammanhanget klart för sig — men fångarna bad att deras öde inte skulle yppas enär då allesammans skulle bli dödade.»

Är det inte uppenbart, att detta telegram tillverkats i det kalla krigets tjänst? Det borde vara uppenbart för denna församling, och det borde vara uppenbart också för Aftonbladets redaktion. Och jag vill fråga herr Geijer: Borde inte LO:s nya kvällstidning hålla sig för god att medverka vid spridning av dylika rövarhistorier, som endast kan ha ett syfte, nämligen att förgifta atmosfären mellan folken och tillspetsa det kalla kriget? Jag tror för min del inte, att landsorganisationens medlemmar, som årligen betalar rätt dryga avgifter för att upprätthålla den socialdemokratiska pressen, tycker att den skall redigeras på sådant sätt som jag här med ett exempel har velat illustrera.

Herr talman! Jag har varit rätt kritisk på åtskilliga punkter mot det föreliggande budgetförslaget, men detta innebär icke att jag vill förkasta alltsammans. Förslaget innehåller också flera positiva sidor, och dit räknar jag förhöjningen av barnbidragen, även om jag anser att den bör inträda den 1 juli. Dit hör också löftena om förkortad arbetstid, om tjänstepensionering och om lättnader i den kommunala beskattningen. Alltsammans detta är goda löften, som vi får anledning att återkomma till, när detaljerade förslag ligger på bordet.

Herr GEIJER (s):

Herr talman! Utvecklingen under de senaste månaderna visar på ett åskådligt sätt, hur känslig vår ekonomi är för utländsk påverkan. Suezkrisen har givit oss belägg för de svårigheter som uppstår, när vårt land avstängs från normal tillförsel av olja, och bränslefrågan måste för ett så högt industrialiserat land

Statsverkspropositionen m. m.

som vårt även för framtiden bli en av de svåra frågorna att lösa. Detta gäller ju inte enbart oljan, det gäller importbränsle över huvud taget, ty angelägenheten är lika stor i fråga om kol, och i det fallet finns det en bristsituation i hela Europa.

Suezkrisen har inte endast medfört en brist på oljeprodukter; den har också medfört en prisstegring som gott kan betecknas som orimlig. Prisstegringen har blivit långt större än den som motsvarar de längre transportvägarna, och som väntat — skulle jag vilja säga — har rederierna utnyttjat situationen och pressat upp fraktsatserna till en alltför hög nivå. Det är detta som den svenska ekonomin i dag lider av. Det stegrar produktionskostnaderna inom industrien och näringslivet i övrigt, höjer bostadskostnaderna och innebär över huvud taget en uppgång av den allmänna prisnivån. Och förmodligen har vi ännu inte upplevat hela resultatet av detta prisläge, ty i varje fall prisstegringarna på industribränsle till följd av det nya läget har säkerligen ännu inte slagit igenom i full utsträckning.

Det är klart att vi från löntagarnas sida med stor uppmärksamhet har följt denna utveckling, och frågeställningen har för oss liksom kanske för många andra varit, om i Suezkrisens spår skulle följa en spekulationskris som sträcker sig över hela varuområdet, d. v. s. en spekulationskris likartad med den som följde på Koreakriget. Med tillfredsställelse måste vi notera, att denna spekulationskris i varje fall hittills har uteblivit. Priserna på viktiga metaller har visserligen ändrats något uppåt, men inte i den utsträckning att man ännu kan tala om en spekulationskris liknande den som vi hade efter Koreakriget. Säkerligen skulle vi få även detta, om krisen i medelhavsområdet skulle bli långvarig eller om det politiska läget skulle skärpas; då får vi säkert se på utvecklingen avsevärt mera pessimistiskt än vad vi gör i dag.

Det är detta som gör att vi på löntagarhåll med mycket stor uppmärksamhet följer utvecklingen. Vi ser med tillfreds-

ställelse på det förslag till ökad lagerhållning av oljeprodukter, som föreligger. Naturligtvis kan vi aldrig tänka oss en lagerhållning av oljeprodukter, som är så stor att vi kan klara en längre avstängningsperiod, men det är klart att ju större lagerhållningen är, desto mindre blir svårigheterna, om avstängningen är temporär. Vi hoppas att det förslag om lagerhållning som nu snart kommer att behandlas skall genomföras med största snabbhet och att det så långt som möjligt skall tillgodose behovet av de oljeprodukter, som är nödvändiga för den svenska industrien för att vår produktionsnivå skall kunna upprätthållas även under en viss avstängningsperiod.

Om det svenska konjunkturläget kan väl i dag sägas, att det innebär risk för fortsatt inflation, och det kräver enligt min mening en fortsatt vakthållning kring landets ekonomi. Här har otvivelaktigt löntagarna samma intresse som alla andra samhällsgrupper. Läget för dagen är att vi har en högkonjunktur, och tendenser till ett ytterligare uppsving av konjunkturen finns ute i andra länder. Vi möter det förhållandet i Västtyskland, i Storbritannien och i Förenta staterna. Och det finns, så långt vi kan bedöma, inga tecken som tyder på att det under innevarande år skulle ske någon avgörande vändning i den mycket höga konjunktur som nu har varit rådande i många år. Det är också därför man ställer sig något frågande inför uttalandet i statsverkspropositionen att den nuvarande konjunkturen är något mattare, såsom det heter, och att visa lättnader i de ekonomiska restriktionerna och en skattesänkning på grund härav skulle kunna tillåtas. Att konjunkturläget i dag är splittrat, såsom uttrycket lyder, därom råder ingen tvekan. Men i det stora hela råder ett övertryck, och alltså kan man räkna med att detta s. k. övertryck på landets ekonomi kommer att bli bestående. Med utgångspunkt härifrån borde budgeten ha varit överbalanserad även för kommande budgetår. Vad man kan ifrågasätta är, om det nuvarande läget verkligen tillåter en skattelättnad.

Statsverkspropositionen m. m.

Jag vill erinra om att Landsorganisationen förra året ifrågasatte lämpligheten av en skattesänkning redan innan den nu genomförda lättningen sattes i kraft. Vi yrkade på att skattesänkningen skulle hållas på en något lägre nivå och att man i stället skulle öka barnbidragen i något större utsträckning och på ett tidigare stadium än som nu kommer att ske. Med samma motiv ifrågasätter vi nu, om läget verkligen är sådant att vi bör genomföra en skattesänkning i form av höjning av de kommunala ortsavdragen. Vi har den meningen att man borde vänta med den lättningen och att, därest en skattesänkning skulle genomföras, den borde ske på något annat sätt, ty det finns inga reella skäl till att de kommunala ortsavdragen skall vara desamma som det statliga ortsavdraget.

Den splittring av konjunkturen, som nu är ett faktum och vars negativa sidor bl. a. har drabbat efterfrågan på en del produkter inom landet, beror ju i viss utsträckning på kreditrestriktionerna. Men en annan omständighet, som lett till att vissa industrier haft kännning av sjunkande efterfrågan, är ökad utländsk konkurrens på hemmamarknaden. Jag tror emellertid inte att man bör tillmäta splittringen i konjunkturen en alltför stor vikt. Trots att vissa näringsgrenar haft att kämpa med svårigheter är helhetsintrycket ändå det, att svensk industri arbetar under högtryck. Den har god ordertillströmning och inneliggande order till stort antal. Detta kanske kan ge mig anledning att också säga några ord om den kommande produktionsutvecklingen.

Produktionsstegringen för år 1956 uppskattas nu till ett par procent, vilket är väsentligt mindre än år 1955. I prognosen för år 1957 i statsverkspropositionen räknar man med en produktionsstegring med endast en procent. Enligt min mening måste denna bedömning bero på en underskattning av våra möjligheter, även om utsikterna på arbetsmarknaden uppfattas såsom mörka. För min del tror jag inte att denna pessimistiska prognos kommer att hålla streck. Jag skulle vidare vilja säga att beräkningar-

na inte har kunnat närmare statistiskt underbyggas.

Den splittrade konjunktur, som det talas om, och den något kärvare arbetsmarknad, som nu råder på vissa områden, har i varje fall ännu inte tagit sig uttryck på löneutvecklingen. Löneutvecklingen var under år 1956 lika kraftig som år 1955, och det förefaller mig klart, att om arbetsmarknadsläget genomgående vore kärvare, så skulle detta ganska snart ha återverkat på lönebildningen genom att företagarna hade utövat en kraftigare press på löneutvecklingen än som nu har skett.

Det är också förvånande att man i statsverkspropositionens produktionsprognoser för år 1957 knappast talat om de risker för en stegring av prisnivån som utan tvivel föreligger. Vi skall komma ihåg att vi redan vid ingången av år 1957 har att räkna med en högre prisnivå än den som existerade under år 1956, och jag tror det är realistiskt och riktigt att förutsätta att år 1957 kommer att medföra en ytterligare uppgång av den allmänna prisnivån, kanske en större uppgång än ekonomerna i dag kalkylerar med.

Jag skulle alltså vilja säga att prognoserna i statsverkspropositionen väl inte leder fram till den slutsats, som nationalbudgetdelegationen dragit, nämligen att man, trots det resonemang som jag här refererat, kan räkna med en ökning av konsumtionen med en procent under år 1957.

Jag vill erinra om att en konsumtionsstegring med 1 procent genomgående kräver ändring av nuvarande lönesatser i kollektivavtalen. Allmänt taget kan man uttrycka saken så: för att erhålla en konsumtionsstegring med 1 procent krävs en penninglönestegring med 3 procent. Mot bakgrunden av dessa slutsatser skulle jag också vilja erinra om att de löneförhandlingar, som nu föres på den enskilda arbetsmarknaden, innebär att arbetsgivarsidan mycket starkt har bitit sig fast vid att avtalen skall förlängas utan några som helst förändringar. En prolongation av löneavtalen skulle med andra ord innebära en klar reallöneför-

Statsverkspropositionen m. m.

sämring. Vi anser på löntagarkhåll att det inte finns något skäl, trots att vi har många ekonomiska svårigheter att brottas med i dagens samhälle, att löntagarna skulle behöva acceptera en försämring av hittillsvarande reallöner. Det är därför som jag också här, liksom på andra ställen, klart vill säga ifrån, att det inte kan bli fråga om någon prolongation av löneavtalen på den enskilda arbetsmarknaden. Vilket slutresultat, som sedan kommer att uppnås, må vara en förhandlingsfråga, och det kommer säkerligen att innebära ganska hårda duster kring förhandlingsbordet. Någon ren förlängning av kollektivavtalen kan löntagargrupperna emellertid icke acceptera.

Jag skulle i detta sammanhang, när vi talar om priser och löner, vilja understryka vikten av att prisnivån icke tillåtes stiga på grund av inhemska åtgöranden av mer eller mindre spekulativ art. Det går inte att göra frågan om stabilitet och balans i vår ekonomi enbart till en fråga om ökade löner eller ej. Lika viktigt är det att kunna kontrollera prisutvecklingen och att hålla priserna på lägsta möjliga nivå. Jag vill på landsorganisationens vägnar klart säga ifrån, att därest det visar sig nödvändigt får regeringen också vidtaga nödiga åtgärder för kontroll av prisutvecklingen. Och här avser jag inte enbart industriprodukter; jag kan gott tillägga, att jag i lika stor utsträckning avser priserna på jordbrukets produkter, som enligt vår mening ligger på en tillräckligt hög nivå, samtidigt som man kan konstatera att lönsamheten inom jordbruket är fullt tillfredsställande. Jordbrukarnas inkomster har under det senaste året förbättrats avsevärt. Lönsamheten är god, men de anställda inom jordbruket tillhör botenskiktet på löntagarskalan. En lyftning av lönerna är här ofrånkomlig, och denna lyftning kan bäras utan att den skall behöva slå igenom på den allmänna prisnivån.

Den ekonomiska debatten i vårt land har under senare tid i stor utsträckning kretsat kring frågan om konsumtion och investering. Inte minst har man från eko-

nomernas sida understrukit att konsumtionen fått öka på investeringarnas bekostnad. Låt mig till detta säga — eftersom det så sällan framhålles — att investeringsvolymen i vårt land, trots allt resonemang, ligger på en hög nivå, utslaget per invånare väl så hög som i andra europeiska länder. Självfallet måste investeringsvolymen vara stor, om vi vill att förutsättningarna för en ökad standard skall finnas även i framtiden. Investeringarna måste vara stora även därför att anläggningskostnaderna för maskiner och fabriker för närvarande är och i framtiden kommer att bli mycket höga.

Enligt min mening kan man emellertid inte räkna med en sänkning av den nuvarande konsumtionsvolymen för att få ett större investeringsutrymme. Jag tror ingen löntagargrupp i detta land, ja, ingen inkomsttagare över huvud taget, skulle vara beredd att säga att vi skall sänka konsumtionen, alltså sänka den materiella standarden, för att kunna investera mer och mer i fabriker och anläggningar. Däremot kan man mycket väl tänka sig en diskussion om den framtida stegrings takten i konsumtionen, och det är självklart, att om man här kan finna en rimlig avvägning, så att konsumtionsstegringen sker i en långsammare takt än den egentliga produktionsstegringen, får man större utrymme för stora investeringar. Det är ett resonemang som man på löntagarhåll är öppen för. Men vad man inte är öppen för är, såsom jag redan sagt, att genomföra en sänkning av den nuvarande konsumtionsnivån. Frågan om fördelningen mellan konsumtion och investeringar måste bli en avvägningsfråga från tid till annan. Man kan inte tänka sig att här genomföra hastiga och stora kastningar mellan det ena eller det andra området. Det måste komma till stånd en ganska lugn utveckling på lång sikt, och då vi har en expanderande ekonomi i det svenska samhället, utgår jag från såsom ganska självklart att konsumtionen är från år måste något stegas.

I detta sammanhang kommer man in på frågan om det ökade sparandet. Hur

Statsverkspropositionen m. m.

ofta föres inte talet fram om vårt otillräckliga sparande och att sparfrämjande åtgärder skall vidtagas? Inte minst har den politiska oppositionen gjort detta till ett skötebarn, som man möter i alla möjliga sammanhang. Självfallet är det önskvärt med ett högt sparande, men jag tror inte man skall utgå från att vårt eget sparande skall kunna tillgodose alla de önskemål på expansion i vårt näringsliv, som föreligger och som kommer att föreligga. Jag tror att det är nyttigt att vi gör klart för oss, att vi kommer att bli besvikna oavsett vilka sparfrämjande åtgärder som kan bli genomförda. Vårt eget sparande kommer säkerligen aldrig att vara tillräckligt för att kunna tillgodose alla de önskemål om investeringar, som vi har nu och som undan för undan växer fram till följd av tidsutvecklingen.

Från denna utgångspunkt kan det också vara av intresse att ställa frågan: Hur ligger vårt sparande till? Ja, med utgångspunkt från den politiska oppositionens resonemang skulle man naturligtvis kunna tro, att vårt sparande ligger på en synnerligen låg nivå. Så är dock inte alls fallet. Det personliga sparandet i vårt land är väl så högt som i övriga länder. Det har kanske intresse att nämna, att det personliga sparandet ligger högre i vårt land än i Förenta staterna och att det personliga sparandet har stigit år från år under hela efterkrigstiden. Säkerligen kommer det att öka även under de närmaste åren. Men sakförhållandet är, att även om sparviljan stiger och vi får ett allt större personligt sparande, så är det ändå inte tillräckligt för att vi skall kunna genomföra allt det vi önskar och anser vara nyttigt.

Om vi skall lita till vårt eget sparande, måste vi därför med eller mot vår vilja anpassa näringslivets utbyggnad så, att takten stämmer överens med de resurser vi förfogar över. Skulle vi önska genomföra en utbyggnad i hastigare takt — som mycket väl kan diskuteras — ja, då får man söka lösa finansieringsfrågorna på annat sätt. Jag vill här kasta fram tanken, om det vore så orimligt att vårt land toge upp internationella lån för att kunna tillgodose vissa bestämda investerings-

önskemål. Jag utgår från som självklart, att riksbanken är emot en sådan utveckling, som kanske skulle sägas innebära en ytterligare påspädning av den svenska konsumtionen. Självfallet är det inte min avsikt att utländska lån skulle få en sådan effekt. Jag tror för min del att tanken kanske inte är helt orimlig. Man skulle kunna ta upp utländska lån för vissa bestämda investeringsprojekt, som vi vet finns och som kommer att ställa enorma anspråk på den svenska ekonomin under ett antal år framåt; låt mig nämna kraftverken, skogsindustrien och utbyggnaden av järnverken. Dessa projekt kräver investeringar i en omfattning långt utöver vad vi kan tänka oss prestera i form av ett eget sparande inom landet. Genom utländska lån skulle utbyggnaden möjligen kunna ske på mycket kortare tid. Därmed kunde produktionen ökas i hastigare takt, och det skulle kanske bli möjligt att bredda underlaget för en materiell standardförbättring åt hela vårt folk på avsevärt kortare tid än som eljest skulle kunna ske.

Jag har nämnt detta därför att frågan om upptagande av lån i utlandet har diskuterats i tidningspressen och i andra sammanhang. Jag vill för egen del säga, att jag inte är helt främmande för tanken att man skulle söka sig fram på den vägen.

Det är självklart att vi på löntagarsidan fäster stor vikt vid att produktionen kan hållas på så hög nivå som möjligt. Vi är fullt medvetna om att den produktionsstegring, som vi har i dag och som vi räknar med för framtiden, är underlaget för de förbättringar som vi vill genomföra för löntagarnas räkning. Utan ökad produktion kan man heller inte förbättra de materiella förhållandena för svenska folket. Vi understödjer varje åtgärd som har till syfte att förbättra det svenska produktionsläget, och vi tar gärna del i debatter som gäller investeringar, fördelningen mellan konsumtion och investeringar etc., lika väl som vi tar del i debatten om möjligheterna att öka sparandet.

Allt man från löntagarnas sida har stora önskemål för framtiden, det behöver väl

Statsverkspropositionen m. m.

knappast framhållas av mig vid detta tillfälle. Jag vill nämna ett par frågeställningar, som jag hoppas kommer inför riksdagen detta år. Den ena gäller ett första steg till en kortare generell arbetstid. Denna fråga om arbetstidens förkortning är nu mogen för en lösning. Jag kan i det hänseendet säga, att om vårt land på många områden måste anses vara ett socialt föregångsland, så gäller det i varje fall inte beträffande arbetstidens längd. Flera framträdande industrinationer både i och utom Europa har där gått före oss. Vi tillhör i dag de länder i världen, som har den längsta ordinarie arbetstiden inom industri och övrigt näringsliv.

Den andra frågan gäller ålderdomsförsörjningen. Vi vill ha till stånd en lösning av pensionsfrågan, som på ett bättre sätt än den hittillsvarande ordningen klarar ålderdomsförsörjningen. Den nuvarande ordningen innebär ju att betydande löntagargrupper är helt ställda utanför ett ordnat system för ålderdomsförsörjningen, om man bortser från folkpensioneringen.

Det finns i dagens samhälle inget skäl för en sådan social splittring av inkomsttagargrupperna som nu råder. Det är därför också naturligt, att man i synnerhet från de kroppsarbetande grupperna reser anspråk på att även deras ålderdomsförsörjning bör ordnas på bättre sätt än hittills varit möjligt. Jag vill redan nu ge uttryck för detta. Vi vill ha till stånd en obligatorisk pensionering för löntagarna. I denna förhoppning och i detta anspråk innefattas inte enbart de kroppsarbetande utan också huvudmassan av tjänstemannakåren i detta land, som inte heller har sin ålderdomsförsörjning ordnad på sätt som borde vara riktigt och anständigt i dagens samhälle.

Det är självklart, att jag skulle kunna ge uttryck för ytterligare tankegångar i den riktning som man hyser på löntagarnas sida. Men jag vill säga, att det är angeläget att få en sådan ekonomisk utveckling, att man undan för undan kan ge det svenska folket bättre möjligheter att tillgodose sina önskemål och sina behov. Därmed har jag inte sagt, att vi

skulle kunna tillgodose alla önskemål. Vi kommer aldrig dithän, att människorna anser sig fullt tillgodosedda, ty utvecklingen för med sig nya önskemål och skapar nya behov. Vi kommer alltid att i fråga om samhällsutvecklingen befinna oss i den situationen, att vi har att göra med otillfredsställda människor och behov som icke kan uppfyllas. Det är ganska naturligt. Men det är också naturligt, att i varje fall löntagarnas organisationer är angelägna om att från tid till annan kunna tillgodose behoven i så stor utsträckning som den svenska samhällsekonomin orkar med.

I den senaste tidens debatt om landets ekonomi har man mött olika synpunkter. Det har tidigare i denna remissdebatt erinrats om att framstående experter har satt sig ned att skriva sina tankegångar om den ekonomiska utvecklingen och, som det heter i sammanfattningen, lämna recept för den ekonomiska politiken. Ja, dessa sex professorer har utan tvekan ådagalagt ganska mycken tankemöda. Men jag skulle nog också vilja säga, att dessa uppsatser har tillmätts en alltför stor betydelse. Möjligen sammanhänger det med att författarna har beteckningen »professor» framför sitt namn. Men är det inte i stor utsträckning fråga om teoretiska spekulationer, som i flera avseenden inte har samband med det verkliga livet? Man löser inga samhällsproblem på grundval av dylika idéer, och anmärkningsvärt är för övrigt, att dessa författare i så hög grad har sett allt det onda i vår ekonomi på lönesidan, men inte tycks tillmäta företagens egna åtgöranden någon betydelse. Och dock är det väl så i många fall, att företagens egna beslut i hög grad främjar en inflationistisk utveckling.

Det kanske mest betänkliga i en del av dessa uppsatser är tankegångarna om att arbetsmarknaden skall ställas under statlig kontroll. Ja, även om uttrycket är hårt, skulle jag vilja beteckna dem som skrivbordsfantasier utan verklighetsunderlag. Vill vi skapa oreda på arbetsmarknaden, vill vi skapa irritation, skall vi följa dylika rekommendationer. För egen del tror jag, att det svenska sam-

Statsverkspropositionen m. m.

hållet och hela vår ekonomi mår bäst av att arbetsmarknaden får skötas såsom hittills skett, i synnerhet som parterna själva på arbetsmarknaden, oavsett om de kallas arbetare eller arbetsgivare, principiellt har den meningen och inte har några önskemål i annan riktning. Om man skulle kunna lösa frågan om vårt penningvärde och andra ekonomiska svårigheter enbart genom att ställa lönebildningen under statlig kontroll, ja, då vore ju saken ganska enkel. Men så är inte förhållandet, och det är därför som jag använt uttrycket »skrivbordsfantasier», även om det är hårt sagt.

Jag skulle, innan jag slutar, vilja helt kort beröra en annan fråga, som förefaller att bli riksdagsfråga innevarande år, nämligen en framställning om en ytterligare krympning av dyrortsindelningen. En reglering av dyrortsindelningen i sådan riktning saknar enligt mitt förmenande verklighetsunderlag. Dyrortsindelningen är redan nu sammanträngd, och ett ytterligare steg i den riktningen skulle skapa svårigheter t. o. m. för de rena landsbygdskommunerna. En minskning av spännvidden i dyrortsindelningen skulle medföra svårigheter på många områden, och det är klart att redan nu skattetyngda kommuner skulle få en ytterligare skattebelastning härvidlag. Eftersom dessa tankegångar, som hittills mest varit synliga i pressen, har presenterats av bondeförbundet, skulle jag vilja tillägga, att en sådan utveckling skulle gå stick i stäv med landsbygdens önskemål om att till landsbygdskommunerna få flera industrier. Vad skulle bli följden, om vi sträckte oss dithän, att vi inte hade någon dyrortsindelning alls? Jo, det skulle bli en ytterligare anhopning av folk och näringsliv i industriorterna och de största städerna. Det är väl inte den utveckling som man kanske tänkt sig. Men det är säkerligen den utveckling, som skulle bli en naturlig följd av en sådan inriktning av vår dyrortspolitik.

Låt mig så slutligen som sammanfattning anföra att önskemålet inom skilda partier om att hålla balans i vår ekonomi naturligtvis är ett önskemål som

är sakligt grundat. Ja, det är inte bara ett önskemål utan också en nödvändighet för en sund ekonomisk utveckling. Men om detta skall lyckas, måste också alla partier bidra. Från fackföreningsrörelsens sida har vi klart deklarerat, att vi vill bidra till en sund ekonomisk utveckling, och vi har gjort det vid uppläggningsen av lönepolitiken för innevarande år, något som säkerligen kommer att visa sig, då dessa löneförhandlingar en gång är slutförda. Men man kan väl allvarligt ställa sig den frågan, om den s. k. politiska oppositionen verkligen i handling visat vilja att bidra till stabilitet i vår ekonomi. Det gäller inte bara att göra det i form av deklarationer, utan det gäller också att göra det i form av handling. Skulle man nu från både högerns och folkpartiets sida kunna genomföra och verkligen vilja genomföra alla de löften, som man har givit i den senaste valrörelsen 1956, tror jag inte alls att vi skall tala om möjligheten att skapa stabilitet i vår ekonomi, ty dessa löften, som var en överbudspolitik och sträckte sig mycket långt, skulle vara tillräckliga för att inte någon grad av stabilitet skulle kunna upprätthållas. Samtidigt som man lovar, att staten skall påta sig betydande kostnader för sociala reformer av skilda slag, vill man nämligen även avhända staten möjligheter att betala räkningarna, när de kommer, genom att påyrka skattesänkningar av olika storleksordning. Detta är en matematik som i grund och botten inte går ihop. Jag anser därför, att om man menar allvar med att på det politiska planet vilja skapa en fast ekonomisk utveckling i vårt land, måste man söka få en större samstämmighet mellan de deklarationer, som görs, och de handlingar, som man sedan vill vara med om, när man kommer till den reella prövningen.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Inledningsvis kan jag inte låta bli att uttala en protest mot den utrikespolitiska revy, som kommunisternas partiledare i denna kammare,

Statsverkspropositionen m. m.

herr Öhman, framförde för en stund sedan. När man hörde denne representant för en främmande ideologi här stå och förvränga fakta och bevekelsegrunder, när det gäller händelserna i Ungern och Egypten, blev man djupt vemodig. Frihet och tvång förväxlas, allt efter som det passar; kämpar för friheten kallas för fascister och diktaturerna benämnes demokratier. Förmodligen hänför herr Öhman även Nassers egyptiska regim dit, om det passar. Han frågade, om det är en borgerlig dygd att lyncha oskyldiga människor eller att bryta sig in och släpa ut folk. Herr Öhman vet själv svaret; någon borgerlig dygd är det inte. Det är inte någon dygd alls här i landet, men han borde veta var sådana fasoner brukar tillämpas. Kriget är grymt, även inbördeskriget. Men freden behöver inte vara grym, och bör inte vara grym. Ändå finns det länder i fred, där folk alltså lever under ett krigets tvång. Det är åtskilliga länder, från vilka herr Öhman hämtar sin ideologiska näring. Vi delar alla sorgen över de öden, som vederfarits folken i Ungern och vid Medelhavets östra ända. Vi försöker göra vad vi kan för att mildra och hjälpa. Även om det inte är så mycket som kan åstadkommas, torde detta dock betyda åtskilligt mer än de beskrivningar över vad som sker, som framförts av herr Öhman och hans meningsfränder.

Herr talman! Det har i denna debatt talats så mycket om finanser och ekonomisk politik, löner och skatter, att det kanske kan vara på tiden att i meningsutbytet införa även några andra men därför inte oviktiga frågor.

Svenska folket upprördes på årets första dag av meddelandena om de kravaller, som ägt rum på nyårsnatten, framför allt i Stockholm men även på en del andra håll i landet. I den offentliga debatten kring dessa tilldragelser, har skilda meningar kommit till uttryck, men om *en* sak har man varit fullt ense: här spårades en sådan skadegörelselusta och avsaknad av hänsyn mot medmänniskor hos ungdom i de lägre tonåren, att alla goda krafter måste hjälpas åt att

bekämpa den skönjbara ansatsen till förvildning. Jag är för egen del övertygad om att man inte bör generalisera och ta det inträffade som bevis för att dagens ungdom i stort är ute på vilsna vägar. Men å andra sidan kan man inte se bort ifrån att här och var spåras tendenser som inte med bästa vilja i världen kan hänföras till normal ungdomlig verksamhetslust eller till normal »odygd», som det hette förr i världen. Knappast kan det heller helt förklaras med massuggestion. Nyårsnattens händelser får nog — med iakttagande av all måttfullhet — tas som en ny erinran om att de ungdomsproblem, som i denna kammarre diskuterats i fjol våras, alltså är synnerligen allvarliga och ihärdigt pockar på snara åtgärder.

Det är åtta månader sedan den stora ungdomsdebatten ägde rum i riksdagen. Man var rätt enig om att något var på tok. Allmänna beredningsutskottet hade utförligt redovisat ärendet i samband med motionerna om ungdomsbrottsligheten, och till de uppslag, som utskottet självt levererade, kom flera värdefulla synpunkter under debatten. I olika sammanhang underströks av talarna den av utskottet formulerade meningen att hörande problem påkallar snabba och resoluta åtgärder. Riksdagen beslöt att i skrivelse till regeringen ge till känna denna sin mening.

På vilket sätt har då regeringen efterkommit denna riksdagens önskan att snabbt och utan dröjsmål gripa sig an detta frågekomplex och söka förverkliga de uppslag som riksdagen förordnat? En genomgång ger ett synnerligen nedslående resultat. Helt har regeringen inte fört problemet åt sidan, men man söker tyvärr förgäves efter det allvarliga grepp som ämnet kräver och som riksdagen önskat.

Av utskottsutlåtandet och riksdagsdebatten framgick att inte mindre än cirka 20 utredningar, som på ett eller annat sätt berörde ungdomsbrottsligheten och tillhörande uppfostringsfrågor, var i gång eller nyss hade redovisat sina arbetsresultat. Riksdagen ansåg därför att någon ny stor utredning inte borde till-

Statsverkspropositionen m. m.

sättas. En sådan skulle kunna försinka önskvärda åtgärder. Det material, som fanns och som kunde väntas, borde i stället ge anledning till beslut som snabbt kunde sättas i verkställighet. Därför borde Kungl. Maj:t uppdraga åt berörda departement att i samråd låta verkställa en samordning och översyn av materialet och på grundval därav vidta åtgärder. Detta var den väsentligaste och viktigaste punkten i riksdagsbeslutet, och den var därtill understruken med den meningen, att vad som skulle ske borde ske »utan tidsutdräkt». Såvitt känt är, har ännu åtta månader efter riksdagsbeslutet denna riksdagens uppmaning icke realiserats. Först sedan riksdagen nu på nytt har sammanträtt och redovisning krävts för hur regeringen fullföljt frågan, först nu meddelas i tidningarna att en konferens inkallats »på högsta nivå». Kanske borde man inte klanka, när nu äntligen den av riksdagen begärda översynen tycks komma till stånd, men jag kan inte underlåta att uttala min djupa besvikelse över det, såvitt jag förstår, helt onödiga dröjsmål som har förekommit. För allmänheten ter det sig oförsvärbart och som ett tecken på bristande intresse. Denna uppfattning minskas inte heller genom den redogörelse som justitieministern lämnat i riksdagsberättelsen. Där konstateras blott att en översyn och samordning skall ske, men formerna skjuter man på och säger att de »torde få närmare övervägas i annat sammanhang».

Beredningsutskottet och riksdagen förordade även vissa speciella åtgärder, bl. a. utvidgad och effektiviserad kriminologisk forskning på ungdomsfältets område. Förmodligen är det i anledning därav som justitieministern i somras tillsatte en klientelundersökning. För egen del tror jag att vad som härmed ytterst eftersträfvats, nämligen ett klarläggande av orsaksfaktorerna för ungdomsbrottsligheten är utomordentligt viktigt.

Däremot kan jag inte finna att någonting speciellt har åtgjorts på det pedagogiska området. Ett genomgående tema i fjolårets riksdagsdebatt var att

hemmen i inte ringa utsträckning hade sin skuld i ungdomens oarter. En del talare konstaterade att det från föräldrarnas sida ofta brister i ansvar för barnen. Vid polisförhör med de unga skadegörarna under nyårsfirandet framgick att föräldrarna i många fall satt hemma och firade nyår själva utan att ha en aning om var deras 14-åringar höll till på kvällen och natten.

Omognad och oförstånd hos föräldrarna är säkerligen mången gång orsak till en slapp ansvarskänsla för barnens uppförande. Jag tror därför att det borde finnas en ganska god jordmån för den upplysning och propaganda bland föräldrar och barn som riksdagen i fjol rekommenderade. Har något åtgjorts i denna riktning? På vilket sätt har regeringen här sökt handla och handla snabbt? Här behövs ju inte några mera omfattande utredningar för en sådan sak. Jag förstår att de stora skolklasserna inte ger lärarna möjlighet till någon väsentlig individuell upplysning och undervisning i detta hänseende. Dessutom tror jag att det är fel att alltid i sådana här fall lita till skolan. Men det finns en mängd exempel på hur starkt en väl planlagd och genomförd upplysning kan verka. Såvitt jag har mig bekant har statsmakterna inte gjort någonting alls åt denna ytterst viktiga sak, utöver vad som eventuellt redan förut var i gång. Detta trots att utskottet och riksdagen underströk angelägenheten av att sådana förebyggande åtgärder sattes in på ett tidigt stadium, d. v. s. att de skulle syfta till ett resultat bland yngre åldersgrupper.

Förmodligen kommer man att svara, att åtta månader är en kort tid. Ja, i vissa avseenden kanske, men här gäller det mer än materiell välfärd. Det gäller unga människor, ungdomar som är våra barn och som skall bära upp morgondagens samhälle. Låt oss inte slå oss till ro med trösten att några månader eller något år i generationernas långa rad inte spelar någon större roll. Ungdomsfrågorna är ett komplex på både lång sikt och kort, inte bara på lång.

När det talas om de yngre tonåring-

Statsverkspropositionen m. m.

arna och deras oarter har det ofta sagts, att barnavårdsnämnderna här kan göra stora insatser. 1952 års lag om unga lagöverträdare, vilken trädde i kraft 1954, bestämde att 15—17-åringar, som gjort sig skyldiga till någon förseelse, skulle behandlas inom socialvårdens ram, d. v. s. få skyddsuppfostran i stället för fängelsestraff. Det har visat sig att regeringen icke bevakat möjligheterna att förverkliga denna goda tanke. De vårdresurser, som socialvården har, är nämligen inte på långa vägar tillräckliga. När barnavårdsnämnderna får barn översända till sig för sådan vård som lagen avser, då finns det inte plats på ungdomsvårdsskolorna. Väntetiderna lär röra sig om fem, sex eller sju månader.

Jag har i detta anförande ofta återkommit till fjolårets debatt om ungdomsbrottligheten, och jag måste be att få göra det en gång till. Det konstaterades nämligen då, att en allvarlig brist var, att samhällets reaktion mot de ungdommar, som varit i delo med rättvisan, kom så långt efter förseelsen. Nu förklarar justitieministern i riksdagsberättelsen, att den nya lagen ger »möjlighet att omhändertaga den unge så gott som omedelbart». Ack nej, herr justitieminister, det är just detta som inte är förhållandet. Det hjälper inte att i riksdagsberättelsen förtröstansfullt tillägges, att kapaciteten successivt kommer att ökas och att man inom socialdepartementet uppmärksamst följer utvecklingen. Sådant allmänt tal räcker inte.

Hela systemet, att den unge först skall gå fri ett halvår för att därpå — när den tråkiga händelsen håller på att sjunka i glömska — tas in i en ungdomsvårdsskola för någon tid, är barockt. Intagandet måste ske genast, annars är det mer eller mindre meningslöst, om inte rent av skadligt.

De förslag, som socialministern framlägger i årets statsverksproposition, är av mycket liten betydelse för en effektiv lösning av det här berörda problemet. Det verkar, som om här skulle föreligga någon brist på förståelse för värdet av en ordentlig vård åt ungdom som råkat illa ut. Ändå tror jag inte, att den goda

viljan saknas hos socialministern. Tydligt är det förmågan som på något sätt råkat i kläm. Ju längre regeringen sitter, desto långsammare tycks dess rörelser bli.

Jag skulle till sist också vilja beröra en annan fråga, som har stor betydelse för hithörande spörsmål, nämligen bostadsfrågan. Det har sagts — säkerligen med rätta — att ungdomsproblemen i regel är stads- och särskilt storstadsproblem. Så är också bostadsfrågan. Sambandet mellan de två har omvittnats av många. Jag skall här inskränka mig till förhållandena i Stockholm, där ju både bostadsproblemet och frågan om ungdomens oarter är mest brännande.

Bostadskön i Stockholm uppgår nu till över 100 000 personer, varav cirka 50 000 saknar egen direkt förhyrd bostad. Enligt gängse beräkningar motsvarar en bostadssökande genomsnittligt 2,5 personer, vilket skulle betyda att det nu finns 125 000 bostadslösa i Stockholm. För bostadsproduktion lämplig tomtmark är snart tagen helt i anspråk, och därtill kommer, att bostadsutbytet mellan Stockholms stad och kringliggande kommuner i stort sett har misslyckats eller icke givit tillnärmelsevis önskat resultat. Ökningen av antalet bostadssökande är kontinuerlig, och väntetiden för de olika grupperna blir längre och längre. Den enkla sanningen är att sökande, som i dag anmäler sig till Stockholms stads bostadsförmedling, icke torde ha möjlighet att under överskådlig tid, om ens någonsin, få bostad i Stockholm genom förmedlingens försorg. Endast om det gäller familjer med barn finns det någon utsikt. Både ett- och tvåbarnsfamiljerna har dock många års väntetid framför sig. Och hur är det med ungdomar som börjar tänka på att gifta sig? Att vänta med giftermålet, till dess de får bostad genom bostadsförmedlingen betraktas knappast som realistiskt. Enda utvägen är att gifta sig på vinst och förlust, hyra in sig i andra hand eller bo hos föräldrarna och sedan vänta på att barnen kommer till världen. Då först kanske en ljusning inträder — om det blir tillräckligt många barn.

Statsverkspropositionen m. m.

Bland dessa giftasvuxna ungdomar av i dag sprider sig en känsla av hopplöshet. Det är meningslöst, tycker de, att ställa sig i bostadskön, eftersom det synes vara klart att de aldrig kommer att på den vägen få en bostad i Stockholm. Och då är det inte så märkvärdigt, om dessa ungdomar griper efter halmstrået och söker sig till den sektor, där allsköns underliga affärsmetoder emellanåt råder, där betalning sker under bordet med tusentals, ja, tiotusentals kronor eller där rena skojare lägger sig till med godtroget lämnade handpengar.

Det är dagens situation. Den officiella bostadsförmedlingen i Stockholm med dess enorma bostadsköer står som ett väldigt monument över den statsdirigerade bostadspolitikens totala misslyckande. Ur alla synpunkter — de bostadslösas egen, familjens och samhällets — är det av utomordentlig betydelse att här sker en ändring och att helt andra grepp anlägges på bostadsfrågan än vad som hittills karakteriserat regeringens politik. Det är i och för sig glädjande att socialministern numera tycks inse bostadssparandets betydelse; man vill hoppas att han skyndar sig att bibringa sina politiska meningsfränder i Stadshuset i Stockholm samma goda uppfattning. Men man väntar på mer än blott och bart ett godtagande av bostadssparandet och vissa mindre reformer i anledning därav. Statsmakterna måste dra konsekvenserna av detta och med verklig kraft utnyttja de möjligheter som här ges till effektiva riktlinjer för en ökad bostadsproduktion. Vad särskilt gäller Stockholm behövs också en helt annan och effektivare samordning med grannkommunernas bostadsbyggande än hittills, en åtgärd som icke är möjlig utan statsmakternas ingripande. Jag uttalar den varma förhoppningen att regeringen här kommer sig för med något av värde. Måhända kan årets riksdag hjälpa till med uppslag, om regeringens egen kraft är otillräcklig. Får inte bostadsfrågan en effektiv och avgörande stöt framåt, befarar jag, att vi om ett tiotal år har hamnat i ett fullkomligt ohållbart läge.

Herr statsrådet TORSTEN NILSSON:

Herr talman! Av den under den senaste veckan pågående pressdebatten att döma skulle man ha kunnat dra den slutsatsen, att försvaret skulle bli föremål för ett alldeles särskilt intresse under innevarande års remissdebatt. Så har emellertid, efter vad jag kan se, i varje fall ännu icke blivit fallet, men jag skall ändå gripa tillfället att innan finansministern får tillfälle att komma in i denna kammare — därtill ännu förhindrad på grund av den sysselsättning han har i medkammaren — göra några reflexioner med anledning av herr Ewerlöfs anförande för en stund sedan.

Han påpekade att detsamma inte får utformas efter vad som inrikespolitiskt kan anses lämpligt utan efter vad som utrikespolitiskt är nödvändigt, och jag utgår ifrån att han åsyftade det påpekande, som jag har gjort i statsverkspropositionen om att det moderna samhällets räkenskaper icke kan isoleras från den enskilde medborgarens — det är konsekvensen av vad jag har sagt.

Som alla andra räkenskaper har samhällets räkenskaper en inkomst- och en utgiftssida. För staten utgör inkomstsidan i allt väsentligt skatter och avgifter, medan utgiftssidan domineras av samhällets mångfaldiga utbetalningar för skilda ting. Den enskilde står faktiskt inför samma problem, fastän i omvänd ordning.

Nu har emellertid de flesta människor en inneboende motvilja att sätta in den enskildes ekonomiska problem i vidare sammanhang. Sådana bekymmer överlåter man med varm hand åt regeringen, som icke kan krångla sig förbi dem. Som alla vet, är det mer angenämt och enkelt att komma med förslag, vilka kräver ökade utgifter för staten — det kan gälla kommunikationsmedel och vägar, pensioner och andra bidrag, undervisning och forskning, civilt och militärt försvar. Å andra sidan gör man allt för att framkalla en levande ovilja mot att företag och enskilda skall betala de avgifter och skatter, som behövs för att det offentliga skall få täckning för sina utgifter.

Statsverkspropositionen m. m.

För att undvika varje missförstånd ber jag att få understryka, att min mening fortfarande är att vår försvarsorganisations uppgift är att så långt möjligt förhindra våldet. Avsikten är att förmå dem, som till äventyrs spekulerar i krig, att avstå från sina avsikter, och jag vågar göra det påståendet, som jag gjort tidigare, att Sveriges försvar gjort sin insats och haft sin betydelse för fredens bevarande. Detta kan vara svårt att uppskatta i kalla, materiella värden.

Vi vet vad en kostym betyder för oss, och vi är beredda att betala därför, men inget instrument kan ange för oss den nytta varje medborgare har haft i fråga om säkerhet till liv och egendom, som en försvarsmakt genom sin blotta existens tillförsäkrat honom eller henne. Envar måste här släppa till något av sin egen fantasi för att göra sig en föreställning därom.

Denna syn på problemet gör, att försvarsbördorna kan bäras med större fördragsamhet, även om uppfattningarna om kostnader och säkerhet alltid kommer i konflikt med varandra. För oss liksom för andra folk är emellertid problemet, hur vi i en orosfylld tid skall tillgodose kravet på god militär beredskap samt viktiga sociala och kulturella önskemål.

Men, ärade kammarledamöter, försvaret likaväl som kostymen skall betalas. Följaktligen måste staten erhålla de ekonomiska resurser som behövs för att bestrida kostnaderna, inte bara för skydd mot ålderdom och sjukdom utan även för skyddet för frihet och oberoende.

I statsverkspropositionen har jag tillåtit mig påpeka det samband som föreligger även mellan försvarsutgifter och skatter. Kan någon med utsikt till framgång bestrida detta? När önskemålen och kraven på samhället ständigt vidgas — en högradig enighet härom råder ju mellan de olika partierna — och när därtill läggs kraven på skattelättnader med betydande inkomstbortfall för staten som följd, måste något ställas i kylskåp för att det hela skall gå ihop.

Herr Ewerlöf påpekade att försvarsutgifterna för några år sedan utgjorde

5 procent av bruttonationalprodukten. För nästa budgetår beräknar man att det skall röra sig om 4,3 procent. Det är alldeles riktigt, när man säger att detta innebär en nedgång. Jag har beflitat mig om, det skall jag erkänna, att så vitt möjligt, med tanke på de utgifter staten har, hålla försvarsutgifterna nere. Sammanlagt drar försvaret en kostnad för nästa budgetår på i runt tal 2 350 miljoner kronor. Det är en femtedel av driftbudgeten som slukas av försvaret. Man kan också uttrycka det så, att 38,5 procent av de direkta skatterna går till försvaret, kapitalutgifterna medräknade. Detta innebär att varje inbetald krona på skattsedeln avsätter 38,5 öre till värdet av vårt land. Som jämförelse kan nämnas att våra socialutgifter tar 55 öre av samma krona.

Jag har inte med detta velat säga, att utgifterna är onödigt höga, eftersom vi vill att landet skall skyddas och vi lever i en värld, som alltför ofta bjuder på obehagliga överraskningar.

Som jag förut har nämnt, anser jag tvärtom att det även rent materiellt har lönat sig att satsa på ett relativt starkt försvar. Kan det svenska folket på ett år lägga ner 2 400 miljoner kronor på alkohol och tobak, så bör det kunna orka med en relativt hög försäkringspremie för ett effektivt försvar och vad det kan innebära. Men att därför hävda, att skatter och försvarsutgifter är två av varandra oberoende storheter, är att lämna den ekonomiska konsekvensen och logiken åt sitt öde.

Högern är ju fortfarande, efter vad jag kan förstå, anhängare av en totalbalanserad budget — det var den i varje fall i fjol. Det skulle väl egentligen innebära att man anser att vi bör eftersträva ett sådant mål. Samtidigt därmed har man emellertid lagt fram förslag om skattesänkningar med betydande belopp, som skulle innebära ett avsevärt inkomstbortfall för staten. Om jag frånräknar högerns samtida förslag till faktiska utgiftsminskningar får jag ändå ett underskott för kommande budgetår på i runt tal 1 miljard kronor. Vill man nu till detta lägga ett underskott

på ytterligare 100 eller 200 miljoner kronor, som fallet skulle bli, därest man med dessa belopp gick utöver regeringens förslag när det gäller försvaret? Om det är så, att man håller fast vid den tidigare ståndpunkten beträffande budgeten och dess balansering kommer jag verkligen fram till att det är riktigt att vi, såsom det påpekades i trontalet, har ett effektivt försvar efter måttet av vår förmåga.

Själv har jag understrukt betydelsen av att relativ enighet råder omkring försvaret. Herr Ewerlöf är fortfarande, efter vad jag kan förstå, av samma mening, men om man nu skall deklarera denna sin mening, kan man inte bortse från högers ståndpunkt till skatter och andra utgifter på statsbudgeten. Man får med andra ord enligt mitt förmenande inte smussla med nycklarna till denna enighet.

Se på andra länder! Vi har det högerstyrda England. Det ligger nära till hands att göra jämförelser med detta land. Mr Macmillan kan tydligen inte bara se till vad som utrikespolitiskt är nödvändigt. Han tvingas, därför att han har ansvaret även för landets ekonomi, ta hänsyn till denna. Här nås vi av meddelandet om att krigsministeriet har beslutat att i år inte inkalla reservisterna till den sedvanliga repetitionsövningen. En kraftig nedskärning görs inom flyget, som skall upplösa större delen av sina reservförband, däribland ett 20-tal flotttiljer. Som följd härav har i år 100 Hunter-reajaktpän för flygvapnet avbeställts. Slutligen tillkännages från flottministeriet att flottans reservkår kommer att fullständigt avskaffas så snart som möjligt.

Tror herr Ewerlöf att Macmillan anser att det utrikespolitiska läget är sådant, att det inbjuder till att vidtaga dessa i och för sig drastiska åtgärder? Jag är nästan övertygad om att så inte är fallet, utan Macmillan måste se till landets ekonomi, och med utgångspunkt därifrån föreslå sådana åtgärder.

Sedan säger herr Ewerlöf att försvarsorganisationen inte skall improviseras. Jag är helt ense med honom därom. Jag

Statsverkspropositionen m. m.

har visat det rent praktiskt genom att lägga fram en rad materielplaner, som vi för närvarande följer. Det innebär att såväl armén som marinen och flyget ständigt undergår en kvalitativ förbättring. Det finns anledning att understryka detta, eftersom den nu pågående diskussionen kan ge intryck av att motsatsen skulle vara fallet. Jag vågar påståendet, herr Ewerlöf, att vårt försvar är påtagligt starkare nu än det var exempelvis 1950. Detta faktum kan inte bortskymmas av att man släpar efter i den planenliga takten när det gäller materielbeställningar, på grund av de anslagsbegränsningar som vi av ekonomiska och statsfinansiella skäl har ansett oss tvingade att genomföra.

Sedan beklagade herr Ewerlöf, vilket jag kan instämma i, att försvarsberedningen inte har avgivit något livstecken. Men det är ju någonting som står i överensstämmelse med gamla erfarenheter, som vi har gjort beträffande utredningar. Jag skulle inte hålla för alldeles otroligt, att om ÖB:s utredning överlämnats till regeringen och regeringen haft att ta ställning till densamma, skulle förslag redan ha förelegat med utgångspunkt från ÖB:s förslag. Sedan skulle vi i vanlig ordning fått behandla det här i riksdagen. Men det var ju riksdagen som ville att representanter från de skilda demokratiska partierna skulle på ett förberedande stadium få göra sina meningar gällande. All erfarenhet säger oss, såsom jag förut påpekade, att detta tar tid. De, som varit med i försvarsberedningen, kan — om jag undantar de beskyllningar, som riktats mot dess ordförande för hans uppträdande under de två allra senaste månaderna — säkerligen icke hävda att ordföranden på något sätt sökt fördröja denna utredning, utan faktum är att dessa riksdagsrepresentanter — och de har därvid följt gammal tradition — velat grundligt sätta sig in i dels försvarets nuvarande organisation, dels vad ÖB:s förslag egentligen innebär.

Jag tvivlar inte på att herr Ewerlöf är ute i allvarligt uppsåt, när han gör sina kritiska anmärkningar beträffande för-

Statsverkspropositionen m. m.

svaret. Ja, för min del vill jag säga att statsverkspropositionens förslag är ett uttryck för den knapphet som vi lever under, trots att vi inte accepterat högers förslag om skattesänkningar. Jag har bara velat i statsverkspropositionen antyda de logiska konsekvenser som uppstår även för försvaret, om vi skall följa högers politiska och ekonomiska dietföreskrifter. Detta undgår man inte med allmänt tal om att försvaret bör hållas över partistriderna.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Försvarsministern började med att säga att han tyckte sig kunna konstatera ett visst bristande intresse för försvarsfrågan. Jag vill bara till det säga att för min egen del har jag sökt göra klart för kammaren att jag uppfattar försvaret såsom ett primärt intresse för landet.

I fråga om den kritik som jag framfört mot förslaget sådant det föreligger i statsverkspropositionen, har jag uteslutande använt direkta citat av vad försvarsministern själv skriver i fjärde huvudtiteln, där han mycket öppenlyst uttryckt sig i fråga om verkningarna för försvarets del av en utgiftsram av den storleksordning som statsverkspropositionen bygger på.

Försvarsministern har huvudsakligen uppehållit sig vid den fråga, som han väckt i fjärde huvudtiteln, om att man för att få enighet om försvaret borde syfta till en uppgörelse över hela fältet och då framföra allt i fråga om skatterna. Det förefaller mig fullkomligt orimligt att ställa ett sådant krav. Vi kommer aldrig att tveka att ställa till förfogande i form av skatter vad som behövs för den budget, som vi vill ta ansvaret för, inklusive det vi skulle kunna komma överens om för försvarets del. Vi kommer alltså aldrig att vägra att ställa de medel till förfogande som behövs för försvaret. Meningsskiljaktigheterna kan gälla andra delar av budgeten. Vi har den uppfattningen att statsverksamheten vuxit ut på ett sådan sätt, att vi måste försöka hålla tillbaka för att kunna få

ekonomisk balans här i landet. Tror försvarsministern att vi skulle avstå från att ha delade meningar om de olika delposter, som sammansätter vår budget — vilken ju i sin tur bestämmer skattebehovet — till priset av enighet i fråga om försvaret? Vi bör väl ändå allesamman kunna resonera ihop oss om vad försvaret i och för sig behöver för att kunna ge oss den trygghetskänsla som är lika angelägen för oss alla. Det är ju icke någon som har större behov av trygghet än någon annan.

Sedan bör vi ha möjlighet att ändå diskutera och ha olika meningar om hur vår budget i övrigt skall vara sammansatt. Det är detta som vi hävdar.

Jag kan inte här gå in på någon längre replik till försvarsministern i fråga om hans sätt att lägga ut verkningarna av vårt skatteförslag från i våras. Vi hade ju den debatten då, och det är fullkomliga missuppfattningar, som ligger bakom de siffror, med vilka försvarsministern här rör sig. Vi har en helt olika syn på det hela. Från majoritetens sida utgår man ifrån ett statiskt begrepp om våra resurser, och inom den ramen försöker man pressa in det hela. Vi för vår del vill gå över till en mera dynamisk politik, som enligt vår uppfattning samtidigt kommer att öka våra resurser på olika sätt. Det kommer därigenom, anser vi, att bli möjligt att med lägre skatter på ett högre skatteunderlag hålla statens försörjning med medel vid makt.

Vad vi vänder oss emot är att man från majoritetens sida här gör en sammanblandning av inkommensurabla ting. Det är ju detta som vi får strida om när det gäller att vinna den allmänna opinionen. Om vi kommer överens om ett visst mått till försvaret och det sedan råder meningsskiljaktighet om hur mycket pengar som kräves för sociala och andra anordningar i samhället, finns det ingen annan lösning än att vi får strida om den saken. Om den sida vinner, som håller på de högre utgifterna, så blir det ju också högre skatter. Skulle däremot den sida vinna, som vill ha till stånd en viss inknappning av statens utgifter på andra områden, så be-

Statsverkspropositionen m. m.

höver det ju inte påverka försvaret, utan det skall ändå kunna hållas vid makt.

Försvarsministern blandade sedan in en jämförelse med England. Men vi har väl ändå ingenting att lära oss av England i detta avseende. Där är det ju fråga om en stormakt som nu börjat att revidera sina begrepp om huruvida den verkligen längre än en stormakt. England tillhör ju också Atlantpakten, inom vilken Amerika har ett dominerande inflytande. Jag föreställer mig åtminstone att inga förändrade dispositioner vidtas i Englands försvarsbudget utan att man först kommit överens därom inom Atlantpakten. Försvarsanstalter, som skärs ned på ett håll, ersätts säkerligen med ökningsfrån annat håll. Men hur är det för Sverige? Vi är ensamma. Vi har bestämt oss för en alliansfri politik, som vi anser bäst tjänar våra syften. Men det måste väl ändå ställa alldeles särskilda krav på oss att inte försumma försvaret.

Jag har, herr talman, understrukit önskvärdheten att vi äntligen får ett livstecken från försvarsberedningen och att detta måste ske under årets lopp, så att vi inte längre behöver ha en känsla av att vi undan för undan håller på att sacka efter. Även om det är så som försvarsministern säger, att vi måhända i dagsläget på sätt och vis befinner oss på en topp i fråga om våra försvarsresurser så är ändå det hela maskätet inifrån genom att vi inte kan underhålla vårt försvar under de år, som kommer, med en anslagstilldelning av nu föreslagen storleksordning. Det är detta som gör att jag känner oro för framtiden.

Herr statsrådet **TORSTEN NILSSON:**

Herr talman! Herr Ewerlöf betygade för oss att han genom sitt anförande velat dokumentera, att hans intresse för försvaret står över alla andra intressen. Jag tror honom, men jag kan inte underlåta att göra den reflexionen, att jag personligen skulle önska att han visade samma intresse för huru försvarskostnaderna skulle betalas.

Sedan säger herr Ewerlöf, att vi egentligen bara behöver undersöka vad som

behövs för försvarets vidkommande. På det vill jag svara, att försvaret förvisso har sin funktion. Men, för det första, kan det vara delade meningar om vad försvaret behöver. För det andra kan vi inte isolera försvarets behov från vårt ekonomiska och statsfinansiella läge eller de önskemål som framförts av högern och oppositionen i övrigt på många andra områden. Dessutom måste man ju också tänka på de önskemål, som regeringspartierna har beträffande vår ekonomi och hur de sociala anordningarna i landet skall utformas.

Herr Ewerlöf tycks ha fått den föreställningen av vad jag anför i statsverkspropositionen, att jag anser att förutsättningen för att vi skulle bli överens i försvarsfrågan är, att vi först får till stånd en uppgörelse över hela fältet. Nej, det har jag inte menat. Jag kan dock inte komma ifrån, att om högern begär högre utgifter framför allt för försvaret — man har inte fullt klart sagt ut, hur många hundra miljoner kronor det är fråga om, och det skall bli intressant att så småningom få veta det — så kommer, om vi utgår från det skattesänkingsförslag som högern framlagt, i nästa budget att uppstå en underbalansering på en miljard kronor. Samtidigt anklagar högern oss för att inte vi tillräckligt effektivt slår vakt om den svenska kronans värde.

Herr Ewerlöf är, säger han, inte tveksam om att ställa medel till försvarets förfogande. Det skulle, förklarar han, kunna ske genom att man verkställer prutningar på andra områden. Men vi såg, hur det gick föregående år. Jag vill bara helt kort fastslå att en besparing t. ex. på statens järnvägars säkerhetsanordningar inte lär räcka till för att täcka de kanske hundratals miljoner kronor som man eventuellt tänker sig från högerns sida för att få medel till ökade utgifter för försvaret. Högern vill driva en dynamisk politik i motsats till den som regeringspartierna för. Jag skulle bara vilja göra den lilla korrigeringen, att kalla den för en dynamisk demonstrationspolitik, ty det är vad den är. Man vill gärna gå ut till folket och säga: »Ni

Statsverkspropositionen m. m.

skall behålla era egna tillgångar», och så vill man gärna stå här i riksdagen och säga: »Ni skall vara beredda att satsa mera för att öka statens utgifter!» Om man kommer med ett detaljerat förslag om hur det hela skall gå till, är jag beredd att ge herr Ewerlöf mitt personliga erkännande, men man får inte räkna med att man opåttalt vid alla tillfällen skall få spela den politiske hjältenorens roll på alla olika områden samtidsdigt.

Sedan frågar herr Ewerlöf: »Varför skall vi lära oss av England?» Nej, jag är helt överens med herr Ewerlöf på den punkten. Vi skall inte lära oss av England, så länge det sitter en konservativ högerregering där. Min anmärkning avsåg bara att påvisa att mr Macmillan — som väl inte kan misstänkas för att underskatta de utrikespolitiska risker som för närvarande föreligger — av den ekonomiska nödvändigheten tvingas att tillgripa vissa rätt betydelsefulla besparingar i fråga om försvaret, men i övrigt skulle jag kunna säga, att jag på detta område för en gångs skull kanske kan vara överens med herr Ewerlöf om att den svenska riksdagen och de svenska politikerna bör såvitt möjligt försöka undvika att lära sig någonting av den konservativa högerregeringens politik i England.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte följa försvarsministern i spåren och ge en demagogisk anstrykning åt den debatt som vi nu för. Jag vill fråga försvarsministern: Tror verkligen försvarsministern att vi är så enfaldiga, att vi skulle driva och nu under senaste valrörelsen ha drivit en mening mot bättre vetande, för att vinna folk med löften som vi sedan inte har några möjligheter att infria? Vad skulle vi kunna räkna med att vinna på det sättet? Skulle vi kunna räkna med att få ett ökat inflytande på politiken här i landet, om vi förfore på det sättet? Vi har tvärtom försökt att med all möjlig omsorg överväga våra positioner, självfallet med utgångspunkt från att om vi

skulle komma i det läget att vi finge ta ansvaret, vi skulle vara säkra på att kunna göra det.

Herr Geijer gjorde en liknande antydan här tidigare, och jag kom aldrig åt att begära ordet för ett bemötande då. Hans antydan gick i samma riktning, att det skulle vara bara en bluff, som låg bakom det hela. Jag vill bestämt tillbakavisa detta. I så fall är vi så enfaldiga, att vi inte inser att våra förslag inte hänger ihop, utan lever i den bestämda övertygelsen att vi skulle kunna ta ansvaret för den politik som vi fört nu liksom under valet i fjol.

Vad detta är beträffar har högern tidigare genom mig här förklarat, att vi kommer att vid riksdagens slut prestera det detaljerade förslag till alternativ budget som framgår av vår inställning till de olika frågorna.

Nu säger också försvarsministern här, att det kan ju råda delade meningar om vad som behövs till försvaret. Detta har jag redan framhållit. Jag har sagt att man kan ha olika meningar om vad vårt strategiska läge innefattar, att man kan ha olika meningar om vad världsläget innebär för risker för vår del och att man kan ha olika meningar om det mål som skall bestämmas för det svenska försvaret. Det är detta jag menar att vi har anledning diskutera med ledning av vad försvarsberedningen kan komma fram till, men att utvidga denna diskussion till att gälla alla våra inhemska tvistigheter, som ju ändå tillsammans blir avgörande för ståndpunkten i skattefrågan, är ju en annan sak. Skattefrågan är ju inte någon isolerad fråga, utan den är betingad av vårt ställningstagande i övriga till budgeten hörande frågor. Vi har aldrig avsett att göra gällande, att vi skulle gå så högt upp som försvarsministern här antydde, då han menade att vi inte hade någon övre gräns för vad vi ville avstå åt försvaret. För min del har jag antytt att vad vi är beredda att betrakta som ett maximum finns i överbefälhavarens indikationer, och det är fråga om upp emot 5 procent av nationalproduktionen. F. n. utgör procentsatsen 4,3. Däremellan ligger alltså det belopp

Statsverkspropositionen m. m.

vi räknar med att man skall komma fram till.

Herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**:

Herr talman! Det är inte utan en viss tillfredsställelse jag tror mig av herr Ewerlöfs senaste anförande kunna utläsa att han nu medgav, att det inte kan finnas några vattentäta skott mellan skatter och försvarsutgifter, utan att försvarsutgifterna obönhörligen — allra helst när de kommit upp i den höjd, där de för närvarande befinner sig — måste påverka också skatterna.

Vad sedan beträffar frågan om hur stor del av bruttonationalprodukten, som tidigare har gått till försvaret, och hur stor del, som nu går dit, vill jag framhålla att procentsiffrorna på vad som går till försvaret av bruttonationalprodukten i och för sig är tånjbara begrepp, ty man kan räkna på skilda sätt. Räknar man med försvarsutgifterna jämte pensionskostnaderna för de i försvaret anställda har vi tidigare varit uppe i över 5 procent, men jag medger att vi för närvarande rör oss med en siffra på mellan 4,3 och 4,4 procent.

Det vare mig fjärran, herr Ewerlöf, att ett enda ögonblick tro att herr Ewerlöf och hans kommittenter i högerpartiets ledning vore enfaldiga och att de av detta skäl mot bättre vetande skulle ha drivit den mening de gjort beträffande skatterna under den senaste valrörelsen. Jag är tvärtom övertygad om att herrarna handlat ytterst medvetet — i förhoppning om att ni skulle slippa ta ansvaret. Ty vi vet ju nu att den så kallade totalbalansering, som man i fjol lovade att man skulle komma fram till, aldrig kunde uppnås. Jag är fullt på det klara med att högern räknade med att vinna någonting — inte att högern inom en nära framtid skulle få ta ett ansvar, utan att högern skulle vinna ett politiskt val, och jag måste erkänna att den åtminstone till dels inte räknade fel i det avseendet.

Herr **EWERLÖF** (h) kort genmäle:

Eftersom försvarsministern återkom med påståendet att vi hade accepterat en

totalbalansering av budgeten, ber jag bara att få framhålla att detta är en fullkomlig myt. I förra årets remissdebatt sade vi uttryckligen ifrån, att vi icke kunde ansluta oss till idén om totalbalansering. Vi har icke accepterat den och är icke bundna av den tanken. Varför vi inte kunde ansluta oss till den, har vi utvecklat i så många sammanhang, att jag inte nu återigen kan behöva upprepa våra argument.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Efter denna försvarspolitiska debatt och dessa resonemang om fjärde huvudtiteln vill jag återföra debatten till några andra tryckta verk. Det är ju inte bara den s. k. »klokboken» — det vill säga de sex nationalekonomernas gemensamma verk om bästa sättet att möta en inflation — utan även långtidsutredningens nyligen avlämnade betänkande som på sista tiden varit uppskattad läsning för dem, som deltar i den politiska debatten i vårt land. Jag skall nu inte själv falla för frestelsen att knyta an till den ekonomiska debatt, som förts här i dag i anslutning till de bedömningar av avvägningen mellan investeringar och konsumtion, som gjorts i långtidsutredningens betänkande. Men jag vill göra den reflexionen, att får långtidsutredningen sin vilja fram, måste tydligen både politiker och konsumenter inrätta sig för fem magra år.

Jag är fullt på det klara med att skall vi kunna tillgodose de väldiga investeringsbehov, som finns inom de mest skilda områden, är det nog nödvändigt med en viss återhållsamhet i konsumtionsutvecklingen. Men det är lätt att säga tulipanaros, svårare att göra den. Inte minst på den offentliga konsumtionens område finns det många pockande behov som måste tillgodoses. Och man kan ju inte göra som folkpartiet ofta sökt förleda oss till, nämligen höja alla statsbudgetens delposter på utgiftssidan och därefter minska slutsumman på inkomstsidan. Det receptet är farligt att följa. Man kan heller inte avsevärt öka utgifterna på fjärde huvudtiteln och samtidigt vidta en större skattesänkning.

Statsverkspropositionen m. m.

Nu var det emellertid inte för att få säga detta som jag begärt ordet, herr talman. Det är i stället några siffror vid sidan av det centrala temat i långtidsutredningens betänkande, som jag ville kommentera och knyta några reflexioner till.

Kommittén ger i en analys av den väntade tillgången på arbetskraft några mycket intressanta upplysningar om de senaste årens avflyttning från jordbruket. Först bör det kanske då erinras om att en avtappning av arbetskraft från jordbruket i själva verket pågått sedan ett hundra år. Till att börja med skedde den genom att folk på landsbygden emigrerade till främmande länder. Under de senaste åren har i stället de svenska tätorterna — i första hand de större städerna — varit utflyttningsmål. Under den senaste efterkrigsperioden har denna flykt från landsbygden varit särskilt påfallande. Långtidsutredningen uppger att jordbruksbefolkningen i de arbetsföra åldrarna 15—65 år minskade med ungefär 15 procent under femårsperioden 1945—50. Det innebär att en tredjedel av jordbrukets arbetsstyrka försvunnit. Och avtappningen väntas ske i samma takt under den kommande femårsperioden.

Nu är frågan: Vart har dessa företrädesvis unga människor tagit vägen? De har liksom sina föregångare, som begav sig till Amerika, rest till sådana platser, där de kunnat få ett bra jobb och skapa en tryggare ställning för sig och sin familj.

Jag erinrade i förra årets remissdebatt om hur intimt flykten från landsbygden hänger samman med de allvarliga problem, som är förknippade med näringslivets lokalisering. Strömmen går alltför ohämmad till de stora städerna, med resultat att även åtskilliga småstäder får växande svårigheter. Samhället måste engagera sig för en mer aktiv lokaliseringspolitik, så att även de nu mer markanta avflyttningsområdena — till vilka enligt långtidsutredningen vissa delar av Västergötland hör, särskilt östra och norra delen av Skaraborgs län — får ett rikare differentierat näringsliv och därmed görs mer lockande för ungdomen. Den väntade fortsatta utflyttningen från

jordbruket bör stimulera till snabba åtgärder på detta område, åtgärder som ger liv åt bygder som i allt hastigare takt avfolkas.

Storstädernas snabba tillväxt har skapat svåra problem, och värre kan det komma att bli. Långtidsutredningen räknar med att Stor-Stockholm den kommande tioårsperioden skall öka med ytterligare 150 000 invånare, d. v. s. årligen med en folkmängd motsvarande exempelvis Lidköpings. Det är klart att det vid en så väldig tillväxt blir ganska besvärligt att förse alla dessa människor med bostäder. Herr Lundström erinrade nyss om svårigheten att skaffa bostäder i Stockholm och även svårigheten att uppdryga tomter. Under sådana förhållanden måste man ju hålla med honom om att problemet kan bli olösbart.

Detta gör att det är mycket allvarligt, att denna ström ständigt skall pågå utifrån landet, där plats finns, till stora städer, där bristen på tomtmark blir alltmer skriande. I gårdagens tidningar kunde man läsa, att Göteborgsregionen på ett kvartsekel har ökat sitt invånarantal med 155 000 och att ökningen fortsätter oavbrutet. Samtidigt får vissa län eller länsdelar ständigt vidkännas befolkningsminskning, till förfång för dem som bor kvar.

Det är också från de hastigt växande orterna i landet som de mest alarmerande rapporterna om ett försämrat nykterhetsläge har kommit. Många av de inflyttade ungdomarna har svårt att anpassa sig till sin nya omgivning. De känner sig rotlösa, vantrivs och begår ofta dumheter, som t. ex. de nyårskravaller, som herr talmannen bl. a. omnämnde inför tronen vid riksdagens högtidliga öppnande i år.

För att möta det försämrade nykterhetstillståndet måste de nykterhetsvårdande organen ges ökade resurser. Man noterar därför med tillfredsställelse, att under socialdepartementets huvudtitel anslagen till nykterhetsvården stiger relativt sett kraftigare än någon annan anslagsgrupp, nämligen med över 50 procent. Hittills har platsantalet vid de statliga och icke statliga anstalterna ökat med 28 procent sedan den 1 oktober

Statsverkspropositionen m. m.

1955, och antalet platser kommer att öka ytterligare.

Nyktterhetstillståndet är för dagen sådant, att omedelbara åtgärder måste till. Många alkoholskadade personer är i akut behov av vård. Detta stora och aktuella vårdbehov får dock inte stå i vägen för de mera långsiktiga åtgärderna. Hela den förebyggande vården måste ges ökade resurser. Kommunerna ligger bäst till att klara den saken.

När motboken slopades 1955 och kommunerna erhöll 60 procent i statsbidrag till sin nyktterhetsvårdande verksamhet, skapades möjligheter till en radikal upprustning av nyktterhetsvården. Som bekant utgick före den tiden mycket små belopp till kommunerna för deras uppgifter inom nyktterhetsvården.

Nu föreslår socialministern, att statsbidragen uppräknas från den 1 juli i år till 75 procent. Det är synnerligen viktigt att kommunerna nu rustar upp inom nyktterhetsvårdens område, åtminstone i den utsträckning som det höjda statsbidraget medger. Det får inte bli så, att kommunerna minskar sina utgifter i samma takt som staten höjer bidraget. En kommun, som t. ex. nu har upptagit 200 000 kronor — det finns sådana — till nyktterhetsfrämjande åtgärder, får själv betala 80 000 kronor. Genom höjningen av statsbidragen kan kommunen, utan egna merutgifter, höja anslaget från 200 000 till 320 000 kronor och fortfarande bara behöva erlagga 80 000 kronor ur kommunens kassa. Men man bör kunna räkna med att även kommunerna i fortsättningen satsar mer än tidigare för att verksamst stödja de nyktterhetsvårdande åtgärder, som vill till för att skapa drägligare förhållanden än de nu rådande.

Det är säkerligen riktigt att, som socialministern gjort, satsa generöst på nyktterhetsvården. Läget på den fronten fordrar detta. Med hänsyn till de höjda anslagen till kommunerna, som man förmodar att riksdagen kommer att godkänna, förefaller vissa angrepp mot socialministern för njugghet mot kommunerna rätt svårbegripliga.

Då man talar om storstäder och nyktterhetsvård, kan man heller inte underlåta att komma in på fångvården. Kring densamma har i över ett års tid förts en rätt onyanserad och hetsig debatt, och vid förra höstens remissdebatt i medkammaren riktade en talare angrepp mot justitieministern för att denne inte i tid hade bemästrat de problem, som det ökade och ständigt ökande fångantalet hade medfört.

Nu får vi inte glömma bort, att fångvårdsstyrelsens larmklockor i anledning av det motsedda ökade fångantalet sattes i gång först hösten 1955. På våren 1956 låg redan på riksdagens bord förslag om vissa utbyggnader av fångvårdsanstalter, och den i våras tillsatta fångvårdsbyggnadskommittén har inom loppet av mindre än tre kvartal arbetat fram åtskilliga förslag, som antingen redan är förverkligade eller håller på att förverkligas. Och tar man en titt på justitiedepartementets huvudtitel, så finner man att justitieministern av årets riksdag önskar få 23 miljoner kronor till ny- och ombyggnader inom fångvården. Att tala om inaktivitet från justitiedepartementets sida förefaller för den skull minst sagt obefogat.

Att fångvården länge varit försummad skall inte fördöljas. Men då nu något nära på revolutionerande håller på att ske på fångvårdsfronten, måste det vara annat än sakliga skäl, som får de hetsiga debattörerna i första hand i pressen att ta till orda.

Låt mig så till sist, herr talman, uttala min glädje över att ecklesiastikministern i år lovar komma med förslag till en folkhögskolereform. Den reformen har landets folkhögskolor väntat på med otålighet. Har man, som jag, vid flera riksdagar motionerat om att denna nu förestående reform skall komma till stånd, må det vara tillåtet att också uttala den förhoppningen, att regeringsförslaget inte alltför mycket kommer att skilja sig från det utredningsförslag, som ligger till grund för den kommande propositionen.

Statsverkspropositionen m. m.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag kan i mycket stora delar instämma med både den föregående talaren och herr Lundström i vad de här har sagt. Det är klart att ökade anslag behövs till de mycket angelägna åtgärder, som det här gäller att vidta. Jag skall dock angripa detta allvarliga problem ur i viss mån litet annan synpunkt, som kanske till någon del kan komplettera de nämnda talarnas framställning.

Också jag fäste mig vid herr talmanens anförande på rikssalen. Det var kanske i viss mån en historisk händelse, att där betonades — som det hette — ungdomsåldrarnas speciella problem och hänvisades till de kravaller, som här redan har omnämnts ett par gånger. Allvarligare i och för sig — hur allvarliga dessa kravaller än var — tycker jag ändå att den skadegörelse var, som senare skett i ett bibliotek i Göteborg. I det fallet kan man näppeligen skylla på massuggestionens inflytelser. Det mest allvarliga av alla uppträden tycker jag dock var det som förekom häromsistens i Katarina kyrka i Stockholm, där pågående gudstjänst stördes. Man frågar sig inför sådana händelser, om alla spärthakar har släppts.

Det är sant att det huvudsakligen har diskuterats ekonomiska problem i dag, och jag är den sista att undervärdera betydelsen av dessa frågor, ty allt hänger här samman. Det är dock, tycker jag, också riksdagens skyldighet att göra vad på den ankommer för att på olika vägar, genom lagstiftning och på annat sätt, försöka att få ett bättre sakernas tillstånd. I det sammanhanget skulle jag vilja ställa den frågan, om det inte möjligen kan vara på tiden att vi gör en omprövning av fördelningen av våra materiella resurser i fråga om, skall vi säga, de understödjande åtgärderna och hela vår kulturbudget. Jag skall inte ta upp tiden med att precisera vad jag menar; det kan komma i annat sammanhang. Det är dock rätt allvarligt att ungdomsbrottsligheten har fördubblats på tio år. Jag är i i likhet med herr Lundström angelägen att understryka, att det bara är

en mycket liten del av ungdomen det gäller. Jag träffade för en tid sedan ett lag ungdomar, som sade att här hör man vitt och brett från de äldres sida hur usel ungdomen är och att det ju är nästan hopplöst att arbeta vidare. Jag tror därför att det är rätt angeläget att man gör klart för sig att det här gäller, såsom jag sade, en liten del av ungdomen — trots detta en allt för stor del.

I sammanhanget kan jag också säga, att vi äldre kanske inte har så värst mycket att berömma oss av. Man skyller på tidsandan. Men vilka är det som bidragit till att skapa fram denna tidsanda annat än vi alla som lever och verkar i nutiden?

Det är ju en egendomlig företeelse, eller kanske är den naturlig — vad vet jag — att samtidigt som den materiella standarden har höjts i oanad grad ökar brottsligheten och brotten blir allt rårare. Man frågar sig: Var ligger felet? Är människorna på väg att bli slavar i stället för herrar över det materiella, och var finns då räddningen? Det har sagts att vi måste reda ut orsakerna. Man ställer frågan: Har samhället tagit hand om människorna på ett sådant sätt, att individen har kommit bort i hanteringen? Har människorna — det frågar vi oss alla vi som hade det minst sagt besvärligt i vår ungdom — fått så mycket materiellt att leva av, att det inte finns plats för djupare livsinnehåll och mening? Har relativismen, hela det relativistiska betraktelsesättet på moralens område i allt för hög grad tagit bort de fasta normer, som flertalet av oss, som sitter här, dock haft att rätta sig efter?

Det har sagts att riksdagen inte är rätt forum för moralbetraktelser, och det må vara riktigt, men riksdagen bör väl inte bara syssla med de ekonomiska problemen. Jag vet att det både i denna kammare och i andra kammaren finns många som inte bara är mycket intresserade av utan också vill göra någonting för att få till stånd en annan tingens ordning. Det är glädjande att dessa problem har kommit i centrum mer än kanske tidigare och att man har fått klart för sig att det gäller för oss att göra

Statsverkspropositionen m. m.

våra insatser både som människor och som riksdagsmän. Detta är ju på intet sätt en partipolitisk fråga, utan den bör rimligtvis stå över partierna, men däri ligger också att vi har skyldighet att ta itu med problemen.

Den uppgift, som i första hand anmälare sig, är att man bör ge allt stöd man kan åt lag och rätt. Det är ju rätt egendomligt att vi i Sverige har färre poliser, samtidigt som vi har större brottslighet än i grannländerna. Jag skall ingalunda komma med moralbeaktelser, utan jag vill bara såsom bakgrund till vad jag strax kommer att säga betona nödvändigheten av att människorna, och då kanske enkannerligen ungdomen, måste ha linjer för sitt liv och sitt handlande. Det är väl inte att måla allt för svart, om man säger att man inte kan undgå att ibland få den uppfattningen, att människornas inställning kan sammanfattas i orden: »Min rätt vill jag ha och väl det, min plikt vill jag göra och knappt det.» Jag tror att det ligger en sanning i detta, och egentligen en fruktansvärd sanning.

Sedan vill jag betona vad jag tror herr Lundström var inne på, nämligen att hemmen har det främsta ansvaret. Det är dock beklämmande, att så många ungdomar inför domstol vittnar om att de inte vet vad som är rätt och orätt. Eller som det skildrades av en av de polismän, som förhörde de ungdomar som var med om nyårskravallerna — han fick detta svar från en ung man: »Jag kan inte läsa lagar och förordningar.» Han kunde alltså inte veta, att man inte fick kasta bensusinpåsar eller välta bilar e. dyl. Jag tycker att detta i ett sammandrag säger något om hur det ligger till för närvarande. Man behöver väl dock inte sätta sig ned och läsa lag och förordning för att veta vad som är rätt eller orätt. Men det är inte så märkvärdigt att det är på detta sätt, ty både familjerna och skolorna står inför svåra problem. Många föräldrar liksom lärare är osäkra inför de många olika uppfattningar om moral och uppfostran som förs till torgs. Jag tycker, att det gärna någon gång också i denna församling kan sägas ut, att det med

största sannolikhet, för att inte säga säkerhet är den minskade vördnaden för de kristna värdena som haft sådana följder. Det stod i en motion förra året av bl. a. herr Munktell att man ofta har trott att »fri uppfostran innebär frihet från uppfostran i stället för uppfostran till frihet». Jag tycker, att detta kort uttrycker vad man här vill säga.

Jag skall emellertid inte bara stanna vid dessa mera allmänt betonade synpunkter, utan jag skall peka på några mer konkreta ting, där jag tror att riksdagen kan göra insatser. Jag skall börja med något så opoetiskt som sambeskattningen.

Det sägs ofta, att det är samhällets skyldighet att stödja hemmen. Hur gör nu samhället detta? Jag nämnde sambeskattningen. Där går man fram så, att man lägger straffskatt på äktenskapet. Om ett par äkta makar tar sig det orådets före att tjäna över en viss summa, så får de en extra snärt i form av högre skatt.

Bostadsfrågan har herr Lundström redan talat om. Hur mycket man än gör sig stolt över att människorna aldrig bött så bra som nu, får man, som herr Lundström också nämnde, inte glömma, alla dem som inte har någon bostad alls. Vad det betyder för ungdomens möjligheter att bilda hem och familj, förstår man ju utan alla utläggningar. Jag kan inte låta bli — och jag hoppas att ingen missförstår reflexionen — att framhålla, att hur goda bostäder vi än får och även om vi skulle få så många att det täcker behovet, är dock andan i hemmet det väsentliga. Finns det inte en god anda i hemmet, då hjälper det inte, som någon uttryckte det häromdagen, att den dåliga andan får ett större antal rum att breda ut sig i. Jag har tidigare talat om bostadsfrågan, så ingen bör kunna missförstå vad jag här sagt.

Mödrarna arbetar i stor utsträckning utanför hemmet. Jag skall inte gå närmare in på denna fråga. För åtskilliga år sedan var jag med om att motionera om införande av deltidarbete på arbetsmarknaden. Jag tror att detta är en av de vägar, som man kan gå för att i någon

Statsverkspropositionen m. m.

mån ge mödrarna större möjligheter att vara hemma och ta hand om sina barn. Det gäller inte bara den offentliga sektorn, utan det gäller också att skapa ett större intresse bland de privata arbetsgivarna för införande av deltid. Nu vet jag fuller väl, och det är kanske det som hindrat införandet av deltid i större utsträckning, att många grupper bland kvinnorna själva är litet rädda för denna åtgärd. Man säger, att den kommer att influera på kvinnornas ställning på arbetsmarknaden i försämrande riktning. Det är nog riktigt, att det kan förhålla sig så, men jag vill samtidigt tillägga, att om man framhåller att det är av vikt för hem och familj att kvinnorna får mesta möjliga tid att ägna åt hemmen, så får vi kvinnor liksom mänen ta de konsekvenser som följer av deltidsarbetet.

Vi har alldeles speciella problem, som kommer upp i samband med de stora årsklasserna. Kanske en och annan såg häromdagen, att det upplystes att bara ungefär hälften av de inträdessökande till våra yrkesskolor kan komma in på grund av bristande utrymme. Detta är ett område, på vilket jag menar att de ekonomiska resurserna bör slussas in i större utsträckning.

Så har det talats om hur man skall få ungdomarna och människorna över huvud taget att ta mera hänsyn till andras liv och egendom. Om jag talar om egendomen, kommer jag osökt in på frågan om en ökning av sparandet. Det har sagts mycket om den saken i dag, och det har diskuterats hur man skall kunna lära ungdomar och även andra människor att spara mera än vad nu är fallet. Hur skall man kunna få ungdom och andra människor att ha aktning för andras egendom, när staten går fram via inflationen på det sätt som skett? Jag kan nämna, att under de senaste tio åren har kronan sjunkit i värde med en tredjedel. Hur mycket det sedan än må talas om hur hög vår standard har blivit, får vi komma ihåg att standarden höjts till stor del på grund av att spararna har fått släppa till av sina hopsparade slantar. Detta är en utveckling, som sannernligen inte är ägnad att stimulera till ök-

ning av det frivilliga sparandet. Man säger då, att det frivilliga sparandet under alla förhållanden inte räcker till, utan att man måste tillgripa tvångssparande. Samtidigt framhåller man, att detta möjligen kommer att skapa goda sparvanor. Jag tror inte ett ögonblick på att tvång över huvud taget kan skapa goda vanor, utan tvärtom.

Jag nämnde att det gäller att skapa aktning för liv och egendom. Jag vill nu säga något om aktningen för liv. Jag frågar, hur man skall kunna skapa aktning för liv med den abortlagstiftning, som vi har — jag kan inte låta bli att nämna den saken. Det föreligger nu ett par massmotioner som går ut på ändring av den s. k. socialmedicinska indikationen. Denna fråga diskuterades såväl i denna kammare som i andra kammaren för cirka tio år sedan, och den gångna skiftades det ganska skarpa hugg. Vi har i lagen den indikationen: att det kan beviljas tillstånd till abort, »när med hänsyn till kvinnans levnadsförhållanden och omständigheterna i övrigt kan antagas, att hennes kroppsliga eller själsliga krafter skulle allvarligt nedsättas genom barnets tillkomst och vården om barnet». Man frågar sig, var det välfärdssamhälle, som det talas om så ofta, egentligen har blivit av. En ljuspunkt i sammanhanget är emellertid läkarnas inställning till problemet. Jag skall inte gå djupare in på saken.

Sedan kommer jag efter att ha berört hemmen och skolan helt naturligt över till en fråga som vi får upp senare under riksdagen. Jag tänker på frågan om pastorsindelningen, som vi har att ta ställning till snare. Denna fråga har också diskuterats här tidigare, och jag vill understryka vikten av att vi inte får så stora pastorat, att prästerna inte hinna med den ledning och undervisning av människorna, som utgör en väsentlig del av deras uppgift. Jag ställer mig mycket tveksam till ett resonemang, som förts här och som går ut på att det gott kunde vara större pastorat, eftersom det är mycket färre människor nu än förr som är intresserade av den kyrkliga verksamheten. Därav drages slutsatsen

Statsverkspropositionen m. m.

att man gott kan utvidga pastoraten. Jag för min del drar den rakt motsatta konklusionen, nämligen att just av denna anledning behöver pastoraten bli mindre och inte större.

Jag kommer sedan fram till den gamla frågan om kristendomsundervisningen i skolorna. Det förhåller sig dock på det sättet — och det kan gärna oftare än som nu sker sägas ut — att den demokratiska samhällssynen djupast vilar på kristen grund. Man har kommit med två invändningar. Den ena har fått formen av kritik mot kristendomsundervisningen. Vi har gång på gång varit med om att nedskära timantalet i detta ämne i skolorna. Man säger att kristendomsundervisningen där inte är bra. Det är möjligt att den på många håll inte är bra, men varför då inte lägga om undervisningen och varför inte se till, att vi får ämneslärare också i detta ämne i folkskolorna? Det framhålles, att antalet lärare inte räcker till. Det förhåller sig dock på det sättet, att det skett en stark ökning av antalet studerande vid de teologiska fakulteterna vid Lunds och Uppsala universitet. Man skär ju inte ned timantalet i andra ämnen därför att det råder brist på lärare, utan man försöker i stället att öka antalet lärare. I detta sammanhang har man också berört frågan om de stora klasserna i våra skolor. Detta influerar naturligtvis när det gäller handledningen även beträffande andra ämnen.

Jag skall sluta med att beröra den mycket ömtåliga och också mycket diskuterade frågan om morgonbönerna i skolorna. Jag läste häromdagen i en tidning en artikel av teol. dr Henningson. Han säger någonting som jag tycker kan vara lämpligt att sluta mitt anförande med. Han framhåller där i samband med att han bemöter talet om »åsiktsförtryck» och »statligt samvetstväng»: »Är det icke åsiktsförtryck att förkväva det religiösa livsbehov, som obestriddligen finns hos den uppväxande generationen? Med vad rätt stänger föräldrar eller pedagoger eller riksdagsmän religionens rika värld — — — för ett släkte som sannerligen behöver allt det andliga,

ideella, moraliska stöd det kan få för att orka med det materiellas alltmer pressande tryck?» Jag anser att detta är ord, som är värda att begrundas, men inte bara begrundas, utan också omsättas i handling i positiv riktning.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! I en bok som visserligen bär tryckåret 1943 men som enligt föreläset skulle utgöra en samling av vår tids bevingade ord hittade jag häromdagen bland annat följande uttryck: »Riksdagsmän liksom skolpojkar äro flitigast strax innan terminen skall sluta.» Jag gjorde den reflexionen, att den som har skrivit detta har haft ganska liten insikt i riksdagsarbetet och att tiden för utarbetande av motioner samt förarbetena för remissdebatten är en mycket arbetstyngd del av riksdagssejouren. Å andra sidan är det möjligt att våra ärade talmän är benägna för att anse att sessionernas slutspurt är mest påfrestande. Emellertid fann jag till min förvåning på ett annat ställe i boken något som jag är säker på att vår ärade talman anser i hög grad anstötligt. Någon herre har sagt följande: »Inte en man, inte ett öre åt herr Bergvall.» Jag vet inte om denna paroll, som visserligen har en välkänd förebild, kanske kan vara ett uttryck för att herr talmannen tidigare har haft en del mindre populära uppdrag, t. ex. i kontrollstyrelsen och pris-kontrollnämnden. Jag vet inte ens om det möjligen kan vara fråga om en annan herr Bergvall, vilket dock förefaller mindre sannolikt. Under alla förhållanden är det säkert önskvärt att parollen inte vinner burskap i denna kammar.

Därmed skulle jag egentligen ganska osökt kunna komma in på försvarsfrågan, men jag föredrar att först säga några ord om sjukvården.

Medan de statliga kroppssjukhusen sedan gammalt står på en erkänt hög nivå, åtminstone i stort sett, i fråga om såväl lokaler som inredning, utrustning, kostförhållanden och personal, lider de statliga sinnessjukhusen, särskilt den

Statsverkspropositionen m. m.

stora gruppen av äldre sjukhus, som bekant av en långvarig eftersläpning i praktiskt taget alla avseenden. Regeringen har under de senaste åren, låt vara efter ihärdiga framstötter av i första hand den riksdagsgrupp som jag tillhör men även av statsutskottet, försökt att så att säga i småportioner avverka den betydande balansen. Hur långt man ännu står från målet visar den elfte huvudtiteln. Medicinalstyrelsen hade t. ex. för befintliga vårdplatser på de halvgamla och äldre sjukhusen begärt 21 nya läkartjänster. Härvid är att märka att sjukhusdirektionerna ansett att behovet av nya läkartjänster är inte mindre än 61. Självfallet gör Kungl. Maj:t här en ny nedprutning och föreslår 10 nya tjänster. Om antalet är helt otillräckligt så måste det dock med tillfredsställelse konstateras att den internmedicinska konsultverksamheten utbyggt med två nya överläkartjänster, av vilka dock ingen placerats på Sätters sjukhus, där man på grund av det långa avståndet till närmaste lasarett f. n. inte kan få internmedicinsk konsultation i tillräcklig omfattning.

Kontorspersonalen som begärts förstärkt med 31 nya tjänster får bara 15 sådana.

Särskilt betänkligt är att Kungl. Maj:t skurit ned den föreslagna utökningen av sjukvårdspersonalen till mindre än hälften, från 322 till 139. Det är särskilt en grupp av denna personal som bör uppmärksammas. Medicinalstyrelsen har gjort en utredning om hur stor utökning av personalen på vårdavdelningarna som skulle behövas för att dels undvika att patienter på vissa vårdavdelningar på grund av personalbrist måste hållas inlåsta — märk väl: hållas inlåsta — i sina rum på nätterna, dels ock förlänga uppevaron för vissa patientkategorier med en timme per dag, d. v. s. till omkring kl. 19. Direktionen har ansett att härför behövs 303 nya tjänster. Medicinalstyrelsen prutar till 251, men Kungl. Maj:t går endast med på 109, d. v. s. långt under hälften av behovet.

Detta innebär naturligtvis att reformerna, om vilkas lämplighet inga tvivel

kan råda, endast kan genomföras till en mindre del och att en mängd patienter fortfarande måste hållas inlåsta på nätterna och lägga sig kl. 18.

Men det är i år kanske särskilt en annan sida av vårdförhållandena på statens sinnessjukhus och den för dem ännu i många avseenden rådande efterblivenheten, som har väckt en föga smickrande uppmärksamhet. Medicinalstyrelsen har låtit genom en expert göra en undersökning rörande kostförhållandena vid dessa sjukhus. I sina petita har styrelsen gjort en kort sammanfattning av den rapport som avgetts över undersökningen. Går man till denna rapport finner man att den visar ganska märkliga ting. Dessa har emellertid redan berörts av kammarkollegan herr Öhman, varför jag lämpligen kan underlåta att lämna ett nytt referat. Jag nöjer mig med att framhålla att, för att ta 1955 års siffror, matkostnaden per person och dag vid kroppssjukhusen var kr. 2: 83, vid försvaret 2: 80 och vid sinnessjukhusen endast 2: 02. En naturlig följd är att standarden vid sinnessjukhusen ligger nära 30 procent lägre än vid de två andra jämförelseobjekten.

Nu har medicinalstyrelsen räknat ut, att eftersom dietkostnaderna under alla förhållanden måste bli lägre vid sinnessjukhusen än vid kroppssjukhusen, så bör kostpriset vid de förra beräknas till kronor 2: 68 per dag och patient. Detta beror till en del därpå att dietkost ju i mindre utsträckning förekommer på sinnessjukhusen än på kroppssjukhusen.

Efter att ha konstaterat detta nöjer sig styrelsen med att föreslå ett till en början till kronor 2: 50 reducerat dagpris vid de tio sjukhus, där enhetskost skall genomföras, samt kronor 2: 30 vid de övriga sjukhusen. Detta tycker man ju borde vara ett minimum. Inte desto mindre föreslår Kungl. Maj:t, att dessa dagpriser ytterligare reduceras, nämligen med 10 öre per dag, så att de skulle stanna vid kronor 2: 40 respektive kronor 2: 20. På denna punkt måste alltså rimligtvis anslaget sättas något högre än vad Kungl. Maj:t har begärt.

Detta gäller också om ett par andra

Statsverkspropositionen m. m.

anslag, som måste höjas, om kostförhållandena skall kunna förbättras. Medicinalstyrelsen har begärt ett belopp av 202 000 kronor för utrustning av centralköken, en utrustning som bl. a. består av potatisskalningsmaskiner och som skall göra det möjligt att underlätta serveringen av varm mat och beredningen av mera välsmakande kost. Det anslaget har också beskrivits av Kungl. Maj:t. Detsamma gäller om medicinalstyrelsens förslag att anställa sammanlagt ytterligare 70 ekonomibiträden för att kunna genomföra enhetskosten och tillgodose det elementära kravet på att maten skall serveras varm, vilket för närvarande i stort sett inte är fallet. Därvidlag tillstyrker Kungl. Maj:t anslag för endast 13 nya biträden i stället för 70. Det betyder givetvis, att reformen i huvudsak ställts på framtiden. Som formell motivering härför anföres, att man i första hand bör vinna närmare erfarenheter av en utvidgad försöksverksamhet vid några sjukhus av olika karaktär och storleksordning. Eftersom det på ett annat ställe framhålls av departementschefen, att enhetskosten icke kunnat i avsedd omfattning genomföras på de sjukhus, där försök med denna gjorts, kan den nyss nämnda motiveringen för att underlåta att anställa tillräcklig ekonomipersonal knappast anses vara hållbar. Särskilt tydligt framgår detta av medicinalstyrelsens påpekande, att arbetsstyrkan vid kroppssjukhusens centralkök är proportionsvis dubbelt så stor som vid sinnessjukhusen.

Sammanfattningsvis måste det sägas om de statliga sinnessjukhusen eller åtminstone de äldre bland dessa, att de fortfarande visar en betydande eftersläpning på många områden. Särskilt beklagligt är att regeringen inte vill gå in för en ordentlig sanering på en gång, utan föredrar att göra upprustningen i så långsam takt, att en full inhämtning av eftersläpningen tydligen kommer att låta vänta på sig under många år framåt. Medicinalstyrelsen har också framhållit, att den personalökning som beviljades för innevarande år icke är tillräcklig för att åstadkomma avsedd förbättring av sinnessjukvården inom rimlig tid.

Beträffande försvarsfrågan vill jag inledningsvis betona, att jag som ursäkt för att jag vågar mig in på detta invecklade problemkomplex kan åberopa en viss kännedom om vårt försvar från årlig tjänstgöring som militärläkare under en lång följd av år. Vad jag har att säga är huvudsakligen avsett att vara ett bidrag till diskussionen om den allmänna målsättningen, framför allt på längre sikt.

Först några ord om vår beredskap. Flyget har lika många förband i fred som i krig, och dess beredskap är därför ständigt tämligen hög. Detsamma gäller, om också i något lägre grad, flottan. Arméns och kustartilleriets beredskap är däremot ett mera bekymmersamt kapitel. Beredskapen är mycket svag under sommaren från ungefär den 1 maj till den 1 september, då de nya värnpliktskontingenterna ännu bara befinner sig i början av sin utbildning och inte kan anses stridsdugliga. Inte heller har vi några repetitionsövningar under denna tid. Det har diskuterats att förstärka denna beredskap genom att dela på inryckningstiderna och låta värnpliktskontingenterna inom vissa militärområden rycka in på våren, inom andra på hösten. Mot en sådan anordning talar emellertid dels psykologiska, dels organisatoriska skäl. En inryckning på hösten skulle verka deprimerande på de värnpliktiga, något som vi hade rikliga erfarenheter av under krigsårens neutralitetsvakt. Vidare skulle man tvingas dubblera all gemensam utbildning, vilket skulle medföra stora kostnader och kräva en befälstillgång, som vi inte förfogar över. Härtill skulle komma, att det med hänsyn till studenternas civila vidareutbildning är nödvändigt att inkalla alla studenter på våren, och redan detta skäl är tillräckligt för att man måste skrinlägga alla planer på en delad inryckning. Det förefaller alltså som om vi måste resignera inför arméns och kustartilleriets dåliga beredskap sommartid.

Emellertid finns det ett alternativ, men ett bristfälligt sådant. Det är att skapa en yrkesarmé, som har lika hög beredskap året runt. Frågan utreddes redan av 1949 års försvarsutredning. Det

Statsverkspropositionen m. m.

visade sig att en sådan armé måste bli liten, om vi skall kunna hålla oss inom nuvarande försvarskostnader, ja, så liten att vårt försvar i denna del närmast finge en symbolisk karaktär.

Vi kan heller inte tänka oss att ha en yrkesarmé, som i krigstid förstärks genom en snabbutbildning av värnpliktiga. Det gjorde Förenta staterna under sista kriget, men så tog det också fyra år, innan man var fullt stridsberedd. Medan Förenta staterna huvudsakligen behöver luftförsvar och ett strategiskt bombflyg, måste vi därtill ha ett invasionsförsvar, och det beror dels på vårt randstatsläge och dels på det moderna krigets karaktär. Förenta staterna, som har oceaner liggande mellan sig och potentiella angripare, behöver däremot inte ha något invasionsförsvar. Slutsatsen är att en snabbutbildning av värnpliktiga under krigstid skulle i vårt land vara utan större värde. En sådan planläggning av vårt försvar kan därför knappast komma i fråga.

Det finns dock även i vår nuvarande organisation ett par detaljfrågor, som inte är ordnade på ett tillfredsställande sätt och som tarvar en snabb lösning. Eftersom flyget redan i fred har en beredskap, som är nästan lika stor som krigsberedskapen, har flyget i krig endast behov av en mindre del av sina äldre värnpliktskontingenter. De övriga står som ett slags allmän personalreserv. Den kan inte tas i anspråk av armén, eftersom den saknar utbildning för arméns uppgifter. Det har diskuterats att låta flygets värnpliktiga, som fullgör all tjänstgöring i en följd, under den sista månaden av deras tjänstgöring undergå en kompletterande utbildning vid armén. Man har också diskuterat tanken på att ställa denna reserv till civilförsvarets förfogande. Men ännu har man inte nått någon lösning på detta problem, och riksdagen borde ta ett initiativ för att begära en sådan. Detta är så mycket viktigare som vi har ett liknande om också mindre problem för flottans vidkommande. Att frågan är svårlöst, inte minst vid flyget, framgår av att en minskning av dess värnpliktskader skulle betyda ned-

skärning av organisationen och försämring av beredskapen, såvida man inte betydligt ökar flygets stammanskap. Kanske skulle man dock i detta fall kunna finna en åtminstone partiell lösning genom någon form av samarbete mellan civila och militära flygfält.

Det finns emellertid ytterligare ett problem, som vi måste söka komma till rätta med. Det är den bristfälliga rekryteringen av försvarets befäl i praktiskt taget alla grader. De talrikaste vakanserna i fråga om underbefäl har vi vid armén och marinen, beträffande underofficerare vid marinen och för officerare vid flygvapnet. Underbefälens nu pågående lönerörelse och konflikthot gör att man frågar sig om lönerna blivit rätt avvägda för denna grupp av statsanställda. Över huvud är vakanserna vid försvaret betänkliga med hänsyn till försvarets stora kostnader i övrigt och med tanke på att de stora summor, som vi offrar därpå, inte kan komma till fullgod användning utan tillräckliga befälskadrar. Detta är en fråga, som regeringen borde ägna en noggrann översyn.

Inför den budget, som nu är framlagd i fjärde huvudtiteln och framför allt med tanke på de inskränkningar, som budgeten betyder i förhållande till den så kallade ÖB-planen, frågar man sig, om det inte finns möjlighet till besparingar och rationalisering på detta område. Bl. a. har man diskuterat, om det vore nödvändigt att ha separata huvudverkstäder för var och en av de tre försvarsgrenarna. Emellertid har 1949 års försvarsutredning ägnat uppmärksamhet även åt dessa frågor och kommit till den slutsatsen, att det inte är möjligt att göra några besparingar, som nämnvärt påverkar utgifterna och att den enda möjlighet till kostnadsminskning, som vi har, är att skära ned såväl freds- som krigsorganisationen. För övrigt undersöker statens organisationsnämnd fortlöpande denna fråga.

Det förhåller sig för övrigt så, att utländska experter anser det svenska försvaret vara högt rationaliserat och utomordentligt billigt i förhållande till andra arméer, om hänsyn tas till det resultat,

Statsverkspropositionen m. m.

som man får ut av kostnaderna och självfallet också med utgångspunkt från våra manskapskadrars numerär.

Den nu föreliggande huvudtiteln slutar på ett belopp, som med 228 miljoner kronor understiger ÖB:s förslag. Om vi nu utgår från som sannolikt, att regeringens petita i huvudsak kommer att bifallas, och samtidigt inser, att automatiska stegringar och den tekniska utvecklingen kommer att kräva ytterligare ett par hundra miljoner nästa år vare sig man nu följer ÖB:s eller regeringens förslag, så är det väl ingen som tror, att vi framdeles mäktar fylla den lucka, som redan nu existerar mellan de båda kostnadsnivåerna. Om så är fallet, och det går väl knappast att bestrida, bör försvarsberedningen och riksdagen ta konsekvenserna av detta läge. Det betyder, att ÖB måste få i uppdrag att revidera sitt förslag av år 1954, eftersom det inte kan vara någon mening med att bara för skenets skull upprätthålla en organisation, som inte är funktionsduglig. Om riksdagen nu som troligt är fastställer fjärde huvudtiteln tämligen oförändrad, bör riksdagen samtidigt kräva, att ÖB får i uppdrag att utarbeta en ny plan, som utgår från en grundkostnad på en lägre nivå än 1954 års plan. Vi måste med andra ord ta konsekvenserna av den minskade medelsanvisningen i form av en ändrad och blygsammare målsättning, vilket i själva verket är innebörden av Kungl. Maj:ts förslag i fjärde huvudtiteln. Och detta uppdrag måste ÖB få redan under vårriksdagen, så att den nya planen kan antas av 1958 års riksdag. Man kan förutsätta, att den nya planen inte skulle innebära, att nuvarande enheter sönderslås eller att med andra ord någon ny s. k. regementsdöd skulle uppkomma, utan att enheterna i stället finge undergå en viss minskning.

Det finns ytterligare ett viktigt skäl att revidera försvarsplanen. Vi har på sistone från särdeles auktoritativt håll fått höra, att en svensk atombomb kan vara färdig 1963 eller 1964, och vidare att ett beslut om tillverkning av detta atomvapen inte behöver fattas i år, men sannolikt nästa år. Om kostnaderna här-

för skall inräknas i försvarsbudgeten, så är detta ytterligare en anledning att granska medelsförbrukningen för s. k. konventionella vapen. Kammarkollegan herr Öhman har visserligen i dag utgjutit sin vredes galla över tanken på ett svenskt atomvapen. Detta är så mycket svårare att förstå som herr Öhmans idealalland, Sovjet, ständigt företar experiment med sitt atomvapen, som man tydligen sätter mycket högt i detta land, även om man inte försöker göra gällande som i så många liknande fall, att uppfinnaren av atombomben skulle vara att söka i Sovjet.

Herr talman! Det skulle vara åtskilligt mer att säga om både sjukvårds- och försvarsfrågorna, men jag nöjer mig för dagen med vad jag nu har sagt.

Herr talmannen tillkännagav, att slag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr WERNER (bf):

Herr talman! Den föreliggande rikstaten företer, såsom väntat, en starkt fortgående stegring, därvid utgifterna visar tendens att stiga avsevärt fortare än inkomsterna. Finansministerns målsättning i fjolårets statsbudget om totalbalansering genom skattemedel även i avseende å kapitalbudgeten har därför inte kunnat infrias. En mera realistisk bedömning gav redan då vid handen att finansministern varit alltför optimistisk. Vid det hårda skattetryck, som följer av att i första hand täcka de ständigt stegrade utgifterna å driftbudgeten, är det varken möjligt eller försvarligt att driva skattetrycket till en sådan höjd att därmed även fullt räntabla kapitalinvesteringar, vilkas avkastning ställes till kommande generationers förfogande, skall betalas av dagens inkomster. Det borde nu framstå såsom tämligen klart för alla, att det höga skattetrycket i vårt land inte ökat samhällsstrivseln utan tvärtom skapar olust och, vad värre är, utgör ett verksamt hinder för en ökad arbetsintensitet samt en ökad produktion och därmed även för ett ökat välstånd och stärkt skattekraft.

Statsverkspropositionen m. m.

Fjölårets val gick ju som bekant i skattediskussionens tecken, och valutagången gav också belägg för att skatetröttheten hade trängt långt in i väljarmassorna. Utan hämningar skildrades för väljarna hur rika möjligheter som det statsfinansiella läget erbjöd att omedelbart och kraftigt sänka statsskatten utöver de 375 miljoner kronor, som riksdagen beslutade. Högern, som byggde upp hela sin valkampanj på skattesänkingskravet, använde hela sin expertis till att bevisa att dess skattesänkingsprogram var till alla delar underbyggt av fakta och hållbart. För den som mera initierat kände till det verkliga finansläget med de väldiga utgiftsökningar, som var väntade och kända, verkade högerpropagandan såsom en hämningslös konstruktion.

I belysning av den föreliggande finansredovisningen framgår hur grundlös hela denna stolta skattekonstruktion i verkligheten var. Finansministern anför på sid. 18 i finansplanen följande: »Man nödgas i dag konstatera, att budgetutfallet för innevarande budgetår med all sannolikhet kommer att bli väsentligt sämre än beräknat. Totalbudgetens beräknade överskott förbytes i ett underskott, och staten torde komma att redovisa ett lånebehov på inte mindre än ca 700 miljoner kronor enligt vad som framgår av i det följande redovisade översikter.»

I stället för ett angivet överskott av över 1 100 miljoner kronor i riksstaten visar nu samma stat ett lånebehov av 700 miljoner kronor. Om man härtill lägger högerns krav på ytterligare sänkning av den direkta statsskatten med 450 miljoner kronor, ett omedelbart borttagande av den extra bolagsbeskattningen och investeringsavgiften samt vissa kostnadsstegringar beträffande försvaret för bostadssparande m. m., så skulle resultatet, under förutsättning av riksdagens bifall, blivit att staten nu fått gå ut i en redan ansträngd lånemarknad med ett sammanlagt lånebehov av cirka 1,5 miljarder kronor.

Herr talman! Jag har ej kunnat neka mig nöjet att påvisa hur oriktig den

grund var, på vilken högern lockade väljarna med sitt tal om den överbalanserade statsbudgeten och på dessa lösa grunder även vann valet. Sanningen i Lincolns bevingade ord: »Man kan bedra hela världen halva tiden och halva världen hela tiden, men aldrig hela världen hela tiden» synes inte ens det svenska högerpartiet undgå att få erfara.

Ett oroande moment i det statsfinansiella läget är den stagnerade produktionsvolymen och den alltför svaga valutareserven. Utan tvekan är den stagnerande produktionen en följd av, såsom också finansministern påpekar, de ensidigt mot produktionen riktade restriktiva ingreppen i form av kreditåstramningen och de höjda räntorna, vilkas verkningar drabbar framför allt småföretagarna och de ekonomiskt svaga såsom ett ofta förödande kvävningsgrepp. Storföretagen med egna kapitaltillgångar har däremot ej någon känning alls, eller åtminstone mindre känning av ingreppen. Det lugn och den förtröstan beträffande framtidsperspektiven, som finansministern ger till känna, bör inte förleda honom att bortse från att vi troligen går mot försämrade konjunkturer och avsättningsförhållanden, särskilt på vissa områden, såsom exempelvis skogsindustrien, vilket kan göra det nödvändigt att snabbt lägga om kursen i mera produktionsvänlig riktning. Härvid bör en sänkning av räntan vara en av de första åtgärderna. För jordbruket och småföretagarna är en räntereduktion en trängande nödvändighet.

Ingenting kan i ett stagnerande läge vara mera angeläget, om man nu menar allvar med talet om en ökad välfärd, utveckling och kraftigt utbyggda sociala välfärdsåtgärder, än att vi i första rummet utbygger och rationaliserar vår produktionsapparat, för att därigenom med utnyttjande av vårt lands rika naturtillgångar och råvaruresurser först lägga den materiella grunden till ekonomisk bärkraft.

En ytterligare förlängning av den från början såsom tillfällig motiverade investeringsavgiften synes mig härvid vara förkastlig och ett farligt hinder mot en

Statsverkspropositionen m. m.

ökad produktionsutveckling. När exempelvis ett kooperativt förädlingsföretag, som avser att tillvarata och förädla hittills outnyttjade skogsprodukter för att härigenom tillföra landet mera exportvaluta hotas av att erlægga 9 miljoner kronor i investeringsavgift, därest anläggningen färdigställes, och detta belopp ej kan anskaffas, då måste det vara ett allvarligt fel i hela systemet. Ett bibehållande av denna speciella skatt leder endast till att den måste inräknas såsom en omkostnadsfaktor i produktionskalkylen och ta ut sin konsekvens i ökade produktpriser och minskad produktionsvolym, en verkan rakt motsatt den avsedda.

Med lätt hand berör finansministern lönestegringarnas centrala betydelse för balans i den samhällsekonomiska utvecklingen och för möjligheten att skydda oss mot en ny inflationsvåg. Oroande tecken tyder på att de starka ekonomiska intresseorganisationerna, utan hänsyn till de även för deras anslutna olyckliga följderna, torde komma att driva sina löneanspråk över den gräns som produktionsstegringen medger. Sker detta måste det klart sägas ut, att då är en ny inflationsvåg oundviklig med alla olyckor som därav följer. Från jordbrukarhåll, där vi i naiv tro, att vi möjligen skulle kunna föregå med gott exempel, bundit våra produktpriser på tre år och nu motser minskad lönsamhet genom stegrade omkostnader och löner, ställer vi oss litet frågande till vad som då kommer att ske. Att begära vår politiska medverkan till fortsatta ensidiga restriktiva punktingrepp i produktionssektorn bör inte räknas såsom möjligt. Återstår då såsom signalerade alternativa ingrepp i konsumtionssidan i hämmande syfte endera en allmän omsättnings- och varuskatt eller någon form av tvångssparande.

För oss inom jordbruket med låsta och nedåtgående försörjningsinkomster är det med jordbrukarhemmens övergång till penninghushållning ej materiellt möjligt att utan vederlag bära bördan av en ny varuskatt. Vad beträffar ett obligatoriskt allmänt tvångssparande

har ju bondeförbundet tidigare lämnat besked. För genomförande av den väldiga form av tvångssparande till en miljöfond för verkställande av en obligatorisk tjänstepensionering, vilket finansministern tämligen klart signalerar, torde finansministern bli nödsakad att söka politiskt stöd på något annat håll än hos bondeförbundet. Lösandet av här berörda problem öppnar säkerligen intressanta perspektiv, men låt oss konstatera att vilken finansminister som än sitter, måste han alltid arbeta inom ramen för landets ekonomiska resurser och med någon respekt för produktions behov och den enskilda medborgarens rätt till frihet att själv legitimt få förvalta en tillräcklig del av sin förvärvade inkomst för sin egen existens.

Inom huvudtitlarna är det särskilt den sjätte huvudtiteln, i den del som behandlar de allmänna vägarnas utbyggnad och underhåll, som tilldrar sig en alldeles särskild uppmärksamhet. Detta gäller i all synnerhet om man representerar ett län, där de allmänna vägarna på grund av våldsamt stegrade tunga trafikbelastningar och den anmärkningsvärt bristande medelstilledelningen till såväl moderniseringar som underhåll nu i bokstavlig mening står inför ett sammanbrott. År efter år har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med skärpa framhållit hurusom våra grusvägar nu blivit så trafikbelastade, att man kan tala om en verklig kris för grusvägsunderhållet.

Styrelsen har därför sett sig nödsakad att begära såväl betydligt ökade anslag av de hittills överflödande bilskattemedlen till en genomgripande intensifiering av det normala vägunderhållet, med sikte på att få fram en varaktigare slityta på grusvägar med stor trafik, som väsentligt ökade medel för investeringar i ett oundgängligt upprustningsprogram för den allmänna vägbyggnadsverksamheten. Styrelsen betecknar den uppdämning, som hittills skett av investeringarna, såsom synnerligen olycklig med hänsyn till den starka stegringen i trafiken och anger i grova drag en summa av 15—20 miljarder såsom nödvändig under närmast kommande 20-årsperiod och

Statsverkspropositionen m. m.

anser att därav 8 miljarder bör ställas till förfogande för det allmänna vägnätets förnyelse och upprustning under den närmaste 10-årsperioden, därav 6 miljarder på den statliga sektorn.

Med stöd av det skriande upprustningsbehovet begär nu styrelsen en anslagsanvisning för byggandet av allmänna vägar och broar att avräknas å hilsattefonden i den föreliggande budgeten till ett belopp av 450 miljoner kronor och erhåller härav enligt propositionens förslag endast 210 miljoner kronor eller med tillskott av reservationsmedel ett av Kungl. Maj:t fastställt rambelopp av 282 miljoner kronor för år 1957. Lika markant är nedbantningen av anslaget till det statliga vägunderhållet. Styrelsen har begärt ett anslag av 365 miljoner kronor, men medelsanvisningen från budgeten har begränsats till 270 miljoner kronor.

Resultatet av alla dessa nedprutningar har blivit att de anslagsbelopp som skall täckas av automobilskattemedel för vägändamål har nedskrivits siffermässigt med ej mindre än 280,2 miljoner kronor. Samtidigt växer automobilskattefondens reservationer, vilka vid slutet av finansåret 1957/58 torde uppgå till över 800 miljoner kronor, eller omkring en miljard.

Bakom denna otillfredsställande utveckling ligger givetvis trycket från finansministern som med dessa väldiga reservationer, i sitt ständigt stigande penningbehov äger en dold tillgång till en lånekassa utan att den siffermässiga redovisningen av budgeten härigenom rubbas. Man kan bara fråga sig: När skall staten betala igen sin växande skuld till vägväsendet?

För att ge eftertryck åt dessa betydande nedprutningar återger föredraganden efter ett yttrande av arbetsmarknadsstyrelsen arbetsmarknadsmässiga hinder samt därefter långtidsutredningens bedömning och gör sedan följande märkliga uttalande: »Det synes mig välbetänt — utan att ställning närmare tagits till utredningens synpunkter — om vägmyn-digheterna likväl lägger upp sitt arbete, icke minst planeringen, med utgångs-

punkt från att under de närmaste åren icke några större förändringar i vägbyggnadens omfattning kan komma till stånd.»

I rak motsats till detta uttalande står statsutskottets av riksdagen vid vårriksdagen i fjol antagna uttalande, innehållande ej blott positiva anvisningar utan även en från kritik av den förda vägpolitiken. Jag skall inte trötta kammaren med att återge hela yttrandet — det återfinnes i statsutskottets utlåtande nr 6 1956 — utan inskränker mig till att citera vissa brottstycken ur detsamma. Utskottet anför: »Att investeringsregleringen på vägväsendets område skapat problem, ägnade att i olika avseenden ingiva bekymmer, finner utskottet uppenbart. Anledningen härtill är i första hand den snabbt växande trafiken och därav föranlett behov av utökad vägbyggnadsverksamhet. I förevarande sammanhang må erinras om att 1954 års program av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på sin tid betecknats såsom innefattande den minsta väginvesteringsvolym som kunde ifrågakomma för att betingelser skulle ernås för ekonomiskt gynnsamma landsvägstransporter. Icke ens detta minimiprogram har emellertid kunnat fullföljas, oaktat redan vid tidpunkten för dess ikraftträdande en betydande eftersläpning i förhållande till tidigare uppgjorda planer förelåg.»

Jag skall, herr talman, förbigå den ingående analys som utskottet i fortsättningen gör, och hänvisar till statsutskottets utlåtande nr 6 vid 1956 års vårriksdag. Utskottet slutar med att anföra följande: »I första hand vill utskottet då understryka angelägenheten av att statsmakterna mera följdriktigt än tidigare skett beakta den alltmer dominerande ställning som motorismen erhållit inom det moderna samhället. De prognoser som uppgjorts över de förutsebara förändringarna i fordonsbeståndet tyda på att denna omvandlingsprocess kommer att fortskrida i allt snabbare tempo. Det svenska vägnätet är uppenbarligen icke dimensionerat för att möta en trafikutveckling av det slag som sålunda kan förväntas. Redan nu är f. ö. standarden

Statsverkspropositionen m. m.

på vissa delar av vägnätet sådan, att kravet på god transportekonomi icke kan upprätthållas, vilket vållar det samlade folkhushållet ansemliga förluster. En annan omständighet som härvidlag förtjänar uppmärksamhet är att otillräckliga investeringar ofelbart leda till att underhållsverksamheten måste ökas, vilket innebär en ekonomiskt mindre god användning av tillgängliga medel. Mot bakgrunden av här antydda förhållanden synes det utskottet uppenbart, att ökad vikt bör tillmätas behovet av en effektiv och framsynt upprustning av vägnätet.»

Oförenligheten i dessa bägge uttalanden, alltså mellan statsrådets uttalande å ena sidan och det av riksdagen godkända uttalandet å andra sidan, är uppenbar, i all synnerhet som statsrådsuttalandet synes avse en neddämpning under de »närmast liggande åren», alltså en längre tidsperiod. Här anmäler sig en direkt fråga till regeringen, om den verkligen anser sig äga konstitutionell befogenhet att så uppenbart som här synes ha skett desavuera riksdagens enhälliga uttalanden och direktiv i en för hela landet viktig förvaltningsfråga. Konstitutionellt sett är regeringen i dessa hänseenden underställd riksdagen såsom ett verkställighetsorgan för av riksdagen givna uttalanden och beslut.

Herr talman! Jag har ansett det oundvikligt att såsom skett påtala dessa förhållanden dels för att med eftertryck hävda riksdagens konstitutionella ställning i förhållande till regeringen, dels ock för att fästa statsutskottets och riksdagens uppmärksamhet på nödvändigheten av att vägarna under den närmaste tiden undergår en långt mera snabb och effektiv upprustning än vad regeringen tydligen avser och som på intet sätt motsvarar den våldsamt växande motorfordonstrafikens omedelbara behov. Vägarnas nuvarande i allmänhet dåliga tillstånd medför årligen förluster, som kan räknas i hundratals miljoner kronor för både näringslivet och det samlade folkhushållet, till följd av ett onödigt dyrt och ineffektivt vägunderhåll, för låg trafikkapacitet, fördyrad drivmedelsför-

brukning och en alldeles oerhört snabb förslitning av fordonskapitalet.

Då jag här berör landsbygdens beroende av motortrafiken kan jag ej underlåta att påtala förbudet att under nuvarande kända förhållanden använda bilen för söndagskörning. Detta s. k. söndagsförbud har redan påtalats av flera talare i denna debatt. Jag vill gärna understryka att förbudet i särskilt hög grad har drabbat landsbygdsbefolkningen för vilken bilen blivit ett omistligt transportmedel. Trots ett relativt gott försörjningsläge på bränsle förefaller det som om de ansvariga myndigheterna skulle ha svårt att ge aldrig så litet avkall på sin lust att reglera för reglerandets egen skull. Det bör dock ihågkommas att folket i glesbygderna med deras stora avstånd lider av denna drastiska form av reglering, långt mer än folket i tätbebyggelsen. Jag förutsätter att det s. k. söndagsförbudet inte bibehålles en dag längre än nöden kräver och att, om fortsatta restriktioner är behövliga, förbudet ersättes av något smidigare system.

Herr talman! Detta var några reflexioner i anledning av den föreliggande statsverkspropositionen. Det skulle givetvis vara mycket att tillägga, men jag skall inte ta upp tiden längre. Vi får väl tillfälle att återkomma till övriga frågor vid riksdagens behandling av de olika punkterna.

Herr DOMÖ (h):

Herr talman! Med begagnande av den frihet i fråga om ämnesval, som brukar beviljas remissdebattstalare, avser jag att beröra några frågor som kanske ligger litet vid sidan av men i alla fall hänger samman med granskningen av den »nådiga luntan».

Under senare år har jag haft min huvudsakliga verksamhet mera förlagd till lokalt allmänt samhällsliv än till det centralt politiska. Jag har dock rätt ingående sysslat med problem och förhållanden som den förda rikspolitikerna har avsett eller kommit att påverka. Därför är mitt inlägg lokalt färgat, och det är

Statsverkspropositionen m. m.

ett uttryck för min personliga uppfattning och mina egna funderingar och får inte tolkas som några partiuttalanden. Men även om det har lokal färg så är det ett uttryck för en bestämd uppfattning om den förda regeringspolitikens inverkan i en viss landsdel och i åtskilliga områden därutanför. Samma län som jag bland andra har äran och ansvaret att representera i första kammaren hade för några årtionden sedan en mycket bekant och inflytelserik riksdagsman i andra kammaren, herr Persson i Stallerhult. Denne brukade vid nya politiska förslag och beslut ställa frågan: »Hur kommer detta att verka hemma i Korsberga?» Han sökte göra sig en uppfattning om den reella verkan i hans bygd av vad riksdagen skulle besluta, hur åtgärderna komme att påverka bygdens liv och förhållandena för dess folk. Jag tror inte att Stallerhultaren gjorde frågan ur egoistisk synpunkt, utan den sammanhängde med den försiktighet som kännetecknade honom: han ville se hur det tog sig ut i praktiken när förslagen skulle genomföras.

Herr talman! Då jag nu talar om mina intryck av förhållandena i min bygd och regeringspolitikens inverkan där, så är väl intrycken lokalt färgade, men jag vill göra gällande att de, liksom när Stallerhult hade sina funderingar, nog med något fog kan sägas vara giltiga även för andra områden i landet. Det är nog vidare områden än mitt hemlän som har att samtidigt kämpa mot avfolkning och de svårigheter som inflation och kreditrestriktioner för med sig. Men i ett utpräglat jordbruksområde, där procenttalet för i jordbruk sysselsatta personer varit, såsom i Skaraborgs län, inemot dubbelt så högt som medeltalet för samtliga län, blir sysselsättnings- och omställningsproblemen naturligt nog ganska dominerande. Samtidigt med den minskade arbetstillgången inom jordbruket kommer den rätt starka ökningen i arbetskraft genom de större ungdomskullarna. Problemet att inom bygden bereda nöjaktig utkomst för den ledigställda och tillväxande arbetskraften blir nästan olösligt under nuvarande

kredit- och byggnadsförhållanden. Företagare, som hade hoppats på att kunna rationalisera och utvidga sin verksamhet eller skapa ny sådan, avskräcks av de hopade bördor som drabbar produktionsföretag. Resultatet är en fortgående folkminskning. Och det är tyvärr framför allt de unga som lämnar länet. Jag instämmer därvidlag i vad herr Birger Andersson nyss sade om att just detta förhållande gör problemet så mycket besvärligare. På landsbygden ökas åldringsprocenten hastigt och drar ökade kostnader för åldringsvården. För de ökande ungdomsskarorna behövs nya skolor. Landsbygden får bekosta utbildningen, till dess mera lockande utkomstmöjligheter på andra håll drar ungdomen från bygden. Altnog, det hela är mycket bekymmersamt.

Nu är det väl så, att man överlag i de jordbruksområden, där teknisk rationalisering friställer arbetare, söker skaffa dessa annan sysselsättning för att inte bygden skall förlora dem. Man kämpar mångenstädes på ett berömvärt sätt för att göra näringslivet mera allsidigt, för att få till stånd nya utkomstmöjligheter bland annat i form av utvidgade och nya småindustrier för att därigenom hindra eller minska landsbygdens avfolkning och i möjligaste mån hålla kommunernas ekonomiska styrka uppe. Men — och det är en sak som är värd att observera — skall det lyckas att få annan sysselsättning i bygden för det folk, som ej längre får arbete i jordbruket, så måste annan sysselsättning ordnas någorlunda fort. Går det för långsamt, är folket borta, när den nya verksamheten behöver sin arbetskraft. Strömmen från landsbygden är sedan många år strid och torde komma att förbli det. Att dämna upp strömmen genom spärrar kring attraktiva städer och andra större samhällen torde varken vara lämpligt eller möjligt, men nog borde åtskilligt kunna göras för att bevara folket åt landsbygden.

Att jag nu tar upp saken beror på att det nuvarande tillståndet är ganska förkävande och återhållande och att sådant som skulle kunna vara en motvikt mot avfolkningen drar ut på tiden. Ing-

Statsverkspropositionen m. m.

enting kan göras. Man väntar, strömmen glider vidare, och när man vill sätta i gång med det som sedan länge ligger planerat, ja, då är det ett försummat tillfälle! Vi skall inte glömma bort, att de rådande politiska förhållandena under ett tiotal år har varit hinderliga för anpassningen och att detta hör ihop med de senaste årens svårigheter.

Jag skall nu, herr talman, inskränka mig till att framhålla några saker som hör ihop med den statliga planeringsverksamhet, vartill så många litar. Tyvärr går kommunikationernas förbättrande alltför långsamt. Samordningen brister ibland hos de statliga verk som skall ordna med detta. Exempel: nedläggande av järnvägar sker eller planeras, utan att erforderliga vägförbättringar är ordnade. Behövlig och välmotiverad breddning av järnvägar får anstå. Även om detta spärrar hela omändringen på ett stort geografiskt område en lång tid, så anser man sig nu vara förhindrad att ta upp några som helst arbeten av större betydelse. Jag behöver väl knappast här framhålla, hur byggnadsregleringen och bostadspolitiken hämmar ett snabbt ordnande av ny företagsamhet. Väl vet jag, att det är lättare, som en föregående talare sade, att säga tulipanos än att göra den, och statliga verk och myndigheter gör nog i allmänhet vad de anser sig kunna. Men med framhållande av vad jag nyss sade om behovet av snabba ställningstaganden kan jag inte underlåta att påpeka den trängande angelägenheten av samordnade åtgärder för att i den mån det går — och rätt mycket går — möjliggöra en förbättrad näringsverksamhet i landsbygdsområden med liknande förhållanden som dem jag förut skildrat. Herrar statsråd i kommunikationsdepartementet bör kunna, efter överläggning inbördes och med dem underställda verkschefer, ordna åtskilligt i positiv riktning, särskilt med finansministerns benägna medverkan.

Herr talman! Det är nu rätt länge som man ute i bygderna har ställt sig frågan: »Hur är det med den omskrutna ekonomiska stabiliteten?» Tror herr talman att det är riktigt säkert, att vårt

penningvärde nu är tryggt, att priserna inte kommer att stiga mera? Jag har hört många som citerat Rellingen — de tvivlar, trots försäkringarna från den »starka» regeringen. För landsbygdens folk är det liksom för andra mycket besvärligt att fortfarande nödgas leva i ovisshet om hur den ekonomiska politiken framdeles skall utformas. I varje fall vill högerbönderna — och de är inte så få — ha ordnade och stabila förhållanden; de vill ha fast penningvärde, en svensk krona som ej undan för undan försämrats i värde.

I förbigående sagt, herr talman: just nu, när beredningsnämndernas förslag till nya fastighetsvärden har lämnats, funderar man på landsbygden bl. a. mycket över hur löftet om att de höjda taxeringsvärdena ej skall föranleda högre skatter skall komma att uppfyllas. Många, och särskilt de som i förlitan på uttalandena om fast penning- och lågräntepolitik ej utnyttjat möjligheten till bundna fastighetslån, är också oroliga över de försämrade lånemöjligheterna.

Från de lokala utblickpunkter, från vilka jag närmast har sett verkan av den förda regeringspolitiken i praktiken, har jag ej kunnat undgå att se dess brister och riskerna av den för framtiden. Vad som för mig framstår som mest riskfyllt är regeringspolitikens återhållande verkan på företagarverksamheten. Inte minst hindrande har den varit för startande och rationalisering av behövliga företag på landsbygden. Tacksamt skall noteras visst stöd åt småföretag, men detta uppväges inte i stort av hindren i form av investeringsavgifter, höjd företagsbeskattning och annan tunga. Familjebolagens möjligheter har starkt kringskurits genom den skärpta förmögenhets- och arvsbeskattningen.

Det är naturligt att åtskilliga ting ter sig annorlunda från Stockholm än från landsorten. Det är mycket som inte stämmer med den prosaiska verkligheten i landsorten, när skrivbordskalkyler i kanslihuset skall tillämpas ute i bygderna. Låt mig ta ett exempel. I kanslihuset säger man: Det är nödvändigt att över lag inskränka vägbyggandet mer än

Statsverkspropositionen m. m.

vad riksdagen bestämt, ty det finns inte tillräcklig arbetskraft och andra resurser för den bestämda ram, som riksdagen beslutat. Men detta resonemang stämmer inte med verkligheten — i varje fall inte vad gäller Skaraborgs län och områden med ungefär liknande förhållanden. Vi skulle mycket väl kunna bygga vägar i enlighet med de ursprungliga planerna. Arbetskraft är inte svårt att erhålla eller lämna. Det går åt mycket litet sådana, då det mesta arbetet görs med maskiner, och på grund av de omständigheter jag förut nämnt, bl. a. minskningen av jordbruksfolk, finns på de flesta håll där vägarbetet skulle utföras outnyttjad arbetskraft, som gärna anmäler sig vid nya arbetstillfällen i trakten. Maskiner finns och erforderlig projektering är färdig. Den verkan det sålunda vidgade vägförbättrandet skulle ha på arbetsmarknaden m. m. vore säkerligen inte till skada i ett område, där minskad sysselsättning och två års dåliga skördar medfört betydande inkomstminskningar för stora grupper.

Om herr vägministern varit här i kammaren, skulle jag ha velat säga till honom: Herr vägminister! Det finns plats för initiativ och beslutsamhet att genomföra högst nödvändiga vägförbättringar. Få saker skulle bättre medföra behövt stöd åt det produktiva livet än bättre vägar. Nu håller vi som ekorren i sitt hjul på med fruktlöst arbete att sätta omöjliga grusvägar i stånd.

Herr Werner har utförligt motiverat betydelsen av att en ändring kommer till stånd i fråga om väganläggningen. Jag skall därför inte ytterligare gå in på den frågan, men jag vill mycket bestämt framhålla att det är nödvändigt att få till stånd en allmän opinion, som verkligen framför vikten av förbättrade vägar och trycker på, så att vi åtminstone i någorlunda stor utsträckning får göra vad som är mest nödvändigt och inte tvingas fortsätta med den fullständigt urtokiga ordning som nu tillämpas, nämligen att icke göra vad som i fråga om vägar är absolut nödvändigt för en förbättrad produktivitet och en förbättrad transportekonomi. Med litet god vil-

ja bör det gå att inpassa detta i det allmänna konjunktursystemet, om man gör sig tillräcklig möda därmed.

Regeringens ekonomiska politik har varit generös gent emot många via femte huvudtiteln, men hård mot produktionen via finanshuvudtiteln. När regeringspolitiken lett till behov av återhållsamhet i konsumtionen, så klämmer man till produktionen. Det tycks som om man på regeringshåll inbillar sig, att återhållsamhet i konsumtionen bäst åstadkommes genom hinder för produktionen, så att den inte förmår lämna medel till konsumtionsökning. Och i så fall synes man vara ett stycke på väg: produktionsökningen saktar av, vi ligger klart i lä i förhållande till andra med oss tävlande nationer på exportmarknaden. Hastigheten för de senares produktionsökning är större än vår. Vår export lär mötas av ökade svårigheter. Det är inte lätt att skönja varthän utvecklingen bär, men vi känner med oss att än större svårigheter väntar bakom hörnet.

Det är i detta läge jag skulle ha velat rikta en fråga till statsministern. Han är inte närvarande i kammaren, men jag kastar ut min fråga i alla fall för att se om den har någon verkan. Jag vänder mig som sagt med frågan till statsministern och formulerar den så: Är icke tiden inne för ett övervägande inom regeringen om en bestämd ändring av regeringspolitiken? Är det inte nödvändigt att få till stånd en mera bestämd och konsekvent uppbyggd handlingslinje, som i möjligaste mån tryggar vår produktion och ger ekonomisk stabilitet med fast penningvärde? Inom regeringen säger man kanske: »Det är ju denna strävan vi har, vår politik syftar till detta. Och ni i oppositionen klagat ju t. o. m. över de hårda medel vi använder för att nå dessa mål.» På ett sådant eller liknande uttalande skulle jag vilja svara: Jag vill inte betvivla regeringens goda vilja, men det förefaller som om tilltron till regeringen och dess politik rätt hastigt minskar bland den stora allmänheten. Det är inte säkert att en politik är riktig, därför att den verkar hårt på vissa områden.

Statsverkspropositionen m. m.

Låt mig stillsamt framhålla: jag vet att mina frågor och uttalanden är när-gångna, kanske ni tycker näsvisa. Men de bottenar i en uppriktigt vilja att med-verka till att det inom den närmaste ti-den kommer till stånd ett dryftande av möjligheterna att komma överens om en ekonomisk linje, som för oss ut ur det fastlåsta läge, vari vi nu befinner oss, och som skulle göra oss beredda för de nya tag, som kan krävas i en snar fram-tid. Jag proponerar icke en samlingsre-gering — för en sådan torde tiden inte än vara inne — men jag ger uttryck för min personliga uppfattning att läget och omsorgen om vår framtida ekonomi kräver överväganden av det slag som jag här omnämnt.

Statsministern lär i andra kammaren ha tagit ställning emot tanken på en samling kring en gemensam ekonomisk linje och därvid givit uttryck för att re-geringen inte hade något emot att möta folket i val. Jag skulle vilja ge den repli-ken till statsministern: Men, herr stats-minister, det är väl inte på det planet frågan ligger! För min del åtminstone gäller det att få fram en grundval för en samlingspolitik på det ekonomiska om-rådet, som ger bästa möjliga säkerhet för att lyckas just därigenom att den omfattas med ett allmänt förtroende av alla demokratiska partier, som därvid-lag skulle kunna medverka. Frågan gäl-ler inte, såsom jag ser den, hur en rege-ringskris skall lösas eller hur själva re-geringsfrågan inom den närmaste tiden skall lösas inom regeringen själv. För min del har jag nämligen, herr talman, svårt att tro, att vi kan undvika en änd-ring av kursen för landets ekonomiska politik. Den ändringen fordrar samling kring gemensamma, någorlunda fast uppdagna handlingslinjer, varom rege-ring och opposition kan i stort sett enas.

Jag ber, herr talman, att få understry-ka, att vad jag sagt i mitt anförande är uttryck för min helt personliga uppfatt-nig.

Under detta anförande hade herr tal-mannen uppstått och avlägsnat sig, var-vid ledningen av kammarens förhand-

lingar övertagits av herr förste vice tal-mannen.

Herr ELIASSON (bf):

Herr talman! Först en replik till herr Huss, vars anförande jag lyssnade upp-märksamt till: Han talade om den efter-satta sinnessjukvården. Det råder inga delade meningar om att vår mentalsjuk-vård ligger efter kroppssjukvården. Vad jag reagerade mot i herr Huss' anföran-de var uttalandet om att upprustningen av sinnessjukvården börjat sedan folk-partiet tagit initiativen på detta område. Jag skulle vilja ifrågasätta om inte herr Huss borde ägna denna historieskrivning en närmare uppmärksamhet. Det är ju nämligen på det sättet, att det var först sedan vår nuvarande inrikesminister börjat upprustningen av sinnessjukvår-den som folkpartiets intresse för denna fråga blev så utomordentligt stort.

Det har, herr talman, i dag sagts myc-cket om den ekonomiska politiken, och jag skall därför begränsa mig till några randanmärkningar av mera allmän na-tur.

Det senaste årets utveckling på det ekonomiska området liksom den prognos för år 1957, som nu framlagts i finans-planen, visar med all tydlighet de be-svärliga avväggningsproblem, som vi har att brottas med. Visserligen kan det med all rätt sägas att den ekonomiska politi-ken har lyckats såtillvida, att vi nu har en bättre stabilitet än låt oss säga för ett år sedan. Men denna stabilitet har i hög grad vunnits genom en begränsning av investeringarna. På längre sikt måste vi dock öka, och jag skulle till och med vilja säga kraftigt öka investeringarna, om vi skall nå en snabb välståndssteg-ring och vårt lands näringsliv skall kun-na behålla och stärka sin konkurrens-förmåga på utlandsmarknaden.

Det har sagts att man bringar något offer när man söker att i någon mån dämpa konsumtionsstegringen. Jag und-rar emellertid om inte i själva verket många människor i vårt samhälle börjar fundera över om inte offret ligger däri, att vi avstår från att göra investeringar i så stor utsträckning som vi behöver

Statsverkspropositionen m. m.

för att kunna under de närmaste åren höja vår standard på olika områden.

Om man ser på de olika investeringsbehov, som föreligger både inom näringslivet och på den allmänna sektorn — enbart för vägar, vatten och avlopp samt skolor rör det sig om flera miljarder kronor — frågar man sig inte utan oro hur det skall bli möjligt att genomföra alla investeringar med hänsyn till svenska folkets benägenhet att snabbt vilja öka sin konsumtion och gärna leva över sina tillgångar. Det har här i debatten sagts att vi inte kommer att kunna genomföra alla de investeringar, som vi önskar i framtiden, även om vi får till stånd en fortsatt ökning av sparandet. Det håller jag gärna med om. Men, herr Geijer, det vore värt att sikta till att alla våra *angelägna* investeringar kunde realiserats. Många av dem skjuts nu på framtiden. Jag menar inte att man kraftigt skall skära ned konsumtionen för den svenska allmänheten, utan vad jag vill säga är att vi får lov att söka få till stånd en utveckling, där det blir en annan avvägning mellan konsumtionens och investeringarnas stegring.

Här talar man i långtidsutredningens betänkande om att därest vi under de närmaste åren skall kunna bereda rum för en någorlunda hygglig investeringsutveckling, så finns det rum för en ökning av den totala privata konsumtionen med endast en och en halv till två och en halv procent om året. Det är inte någon stor marginal, och detta ställer oss inför ett mycket allvarligt avvägningsproblem.

Finansministern konstaterar med all rätt, att avgörande för ökningen av konsumtionen främst är inkomstutvecklingen, såsom den avspeglas i resultatet av lönerörelserna. Man måste då konstatera, att resultatet av lönerörelserna oftast stämmer ganska dåligt överens med önskemålen om att dämpa konsumtionsökningen. I fjol steg timförtjänsterna inom industrien med 7—8 procent, och jag förmodar att den uppgörelse, som nu träffats för statstjänstemännen, ger ungefär samma procentsatser. Jag vill gärna understryka att det inte är min me-

ning att på något sätt lägga hela ansvaret på lönesidan, men jag kan inte komma ifrån att om vi verkligen på allvar vill ha ett stabilt penningvärde, full selsättning, en starkare valutareserv och samtidigt en välbehövlig ökning av de välståndsskapande investeringarna, måste en samordning av *alla* avtalsrörelser och en samordning mellan alla intresseorganisationer komma till stånd — jag tror inte man kan komma förbi detta problem. Med den styrka, som intresseorganisationerna har i vårt samhälle i dag, måste de också enligt min mening ta ett större ansvar för penningvärdet, om statsmakterna skall slippa att gång på gång i efterhand korrigera alltför stora inkomstökningar med en hårdhänt skatte- och kreditpolitik.

Under alla förhållanden förefaller det mig, som om det i längden inte går att hålla tillbaka investeringarna genom extra pålagor och genom den hårda kreditpolitik, som riksbanken för närvarande för och som utsätter många mindre företagare för utomordentliga svårigheter. Vill man ha en bättre avvägning mellan konsumtionen och investeringarna i framtiden, blir det också, tror jag, nödvändigt att ompröva bostadspolitiken och fortsätta avvecklingen av de generella bostadssubventionerna. Jag bortser här från egnahemsbyggandet, som enligt min mening även i framtiden behöver generellt stöd. Jag vill i detta sammanhang peka på Amerika, där enligt uppgift 85 procent av bostadsbyggandet gäller egnahem. Här i Sverige rör det sig väl om ungefär 20 procent, och jag tror att vi om 15, 20 år mera allmänt kommer att få upptäcka, att investeringarna på detta område inte varit så särskilt framsynta med hänsyn till hur en standardutveckling påverkar folks önskemål i bostadshänsende.

Beträffande bostadspolitiken har ju, såsom alla vet, en utredning lagt fram ett förslag om en omprövning på detta område, och regeringen har också bebatat en proposition i ärendet till årets riksdag. Jag tycker att detta är utomordentligt tillfredsställande. Sedan kan man diskutera, i vilken takt man här kan

Statsverkspropositionen m. m.

gå fram, men jag tror att det är viktigt att vidta åtgärder på detta område. Jag kan för min del inte betrakta bostadspolitiken såsom någonting isolerat från den ekonomiska politiken.

Utan tvivel skulle ytterligare åtgärder, som mera direkt dämpade konsumtionsstegringen till förmån för investeringarna, ge möjlighet till en snabbare välstandsökning. Men på detta område får man, herr talman, även i fortsättningen räkna med att de partitaktiska spekulationerna hindrar en samlande lösning. De direkta åtgärder i konsumtionsbegränsande syfte, som regeringspartierna genomfört, har oppositionen under de senare åren bekämpat så energiskt de kunnat, samtidigt som oppositionspartierna kritiserat regeringen för att den inte i tillräcklig grad har riktat dämpningsåtgärderna just mot konsumtionen. Herr Ohlön och herr Ewerlöf och andra vill nog gärna att yxan skall gå, men det är så få som vill hålla i skaftet. När herr Ohlön frågar, var vår begävningsreserv egentligen har hållit hus vid bedrivandet av vår ekonomiska politik, vill jag säga, att om den är ianspråktagen när folkpartiet gör upp sina alternativa budgetförslag, så står det ganska bedrövligt till med begävningsreserven i vårt samhälle.

Oppositionens lättsinniga löftespolitik i valrörelsen i fjol var ju minst av allt ägnad att underlätta en lugn lönerörelse i år. En sådan politisering av lönerörelserna, som skett med förhandslöften, tror jag inte är så särdeles lyckosam. Tänker man på vad som har hänt, kan man hysa en viss förståelse för civilministerns svårigheter vid avtalsförhandlingarna med statstjänstemännen. Tar vi det begränsade utrymmet för konsumtionsökning under år 1957 i betraktande — man talar här om en ökning av den privata konsumtionen med endast en procent — har nog mer än en blivit en smula förvånad över ett förhandlingsresultat, som ger vissa högre statliga befattningshavare flera tusen kronor i löneökning, och dessutom skall de väl enligt planerna få ytterligare en tusenlapp i generell höjning 1957.

För egen del är jag mest förvånad över förhandlingsresultatet för de lägre statstjänstemännen, för vilka man med rätta kan säga att en eftersläpning råder. Här har löneskillnaden mellan högre och lägre dyrorter ökats, trots att skillnaden i dyrhet, om den någonsin funnits, väsentligen minskats under senare år. Vad finns det, herr talman, för rättvisa i att en befattningshavare lät mig säga i dyrortsgrupp 2 skall få 16 procent lägre lön än kollegan i Stockholm? Riksdagen har bara för något år sedan beslutat slopa den lägsta dyrortsgruppen och minska spännvidden från 16 till 12 procent. Nu ökas den plötsligt återigen till 16 procent, och detta utan att riksdagen fått pröva frågan innan förhandlingsresultatet föreligger. Tidigare har ju beslut om spännvidden föregåtts av långvariga utredningar inom statliga kommittéer, men nu vidgar man plötsligt åter spännvidden efter några veckors avtalsförhandlingar, varvid riksdagen helt satts i efterhand.

Jag kan, herr talman, inte finna att detta är en tillfredsställande ordning. Det är inte att undra på, att protester också uttalats från statstjänstemännens organisationer på åtskilliga håll ute i landet, bl. a. i Dalarna. I skinnarmetropolen Malung har f. ö. socialdemokraternas, högerns och folkpartiets lokala organisationer i en gemensam skrivelse till ett stort antal av de olika partiernas riksdagsmän uttalat sitt missnöje med denna baklängesreform och slutit upp kring bondeförbundets linje.

Herr Geijer var inne på dyrortsfrågan och framhöll, att en ytterligare sammantrympning av spännvidden skulle vålla nya svårigheter för skattetyngda kommuner och att detta skulle gå stick i stäv med strävandena att få ett rikare och mer differentierat näringsliv på landsbygden.

Jag skall inte, herr talman, gå djupare in på detta problem. Jag betraktar det som fullständigt orealistiskt att tro, att ju lägre löner man har på landsbygden, desto lättare skall det bli att behålla folket kvar där. Är det inte så att det är den lägre inkomstnivån, den sämre sociala

Statsverkspropositionen m. m.

och kulturella standarden på landsbygden och de mindre orterna, som är drivkraften bakom landsbygdens avfolkning? Skall vi basera lokaliseringsspolitiken på den grundvalen, att landsbygdens industriarbetare och tjänstemän skall ha lägre löner än man har i de större städerna, tror jag för min del att man gör sig skyldig till en klar felspekulation. Då kommer vi inte att i längden få folket kvar på landsbygden, vilket vi ju ändå önskar. I den mån — det vill jag gärna säga — som man tror, att den lägre lönenivån medverkat till en viss utflyttning av industrier, kan man göra denna fråga till föremål för diskussion, men ser man problemet på längre sikt, finns det inga förutsättningar att basera lokaliseringen på att man skall ha lägre inkomstnivå för de människor som bor på landsbygden och i de mindre tätorterna och mindre städerna.

Det har, herr talman, sagts en hel del om söndagsförbudet. Jag skall begränsa mig till några allmänna reflexioner. Man kan inte komma ifrån att det är en åtgärd som ger anledning till berättigad kritik. Man kan acceptera söndagsförbudet för motorfordon som en högst tillfällig åtgärd, men ju längre tiden går, desto orimligare blir verkningarna på landsbygden, som inte är bortskämd med spårvagnar med hållplats inom närmaste kvarter eller buss i det närmaste grannskapet. Det finns byar, som ligger kilometervis ifrån närmaste busslinje, där turerna sannerligen inte är så många per dag. Här far man nu mitlits i taxibilar på lördagar och söndagar för att besöka dans- och idrottstillställningar på större orter. I många mindre orter kan man inte ha sådana tillställningar, därför att man inte kan få tillräckligt många besökande från den egna bygden och därför att det inte finns tillräckligt många taxibilar för att klara upp det hela. När man ser taxibilar fara mitlits kvällarna och hela nätterna igenom till dessa tillställningar, så får man inte vara förvånad över att många människor undrar vad det är för ett system som införts. Här kan inte äldre människor ta sin bil eller moped för att åka till kyrkan eller

till frikyrkliga samfunds lokaler. Man skall inte glömma bort, att det finns en mängd äldre människor ute på landsbygden, som i dag faktiskt saknar praktiska möjligheter att ta sig någonstans på söndagen. Jag behöver vidare inte påpeka, att förbudet för föreningslivet på landsbygden också innebär ett väsentligt avbräck. Över huvud taget leder söndagsförbudet till en ökad isolering för människorna ute i glesbygden.

När man vet i vilken stor omfattning taxibilarna nu utnyttjas för rena nöjesresor på lördags- och söndagskvällar, får man inte heller förvåna sig över att en och annan jordbrukare frågar sig, varför han inte kan få använda sin traktor på söndagen för nödvändiga transporter, för att ploga en väg, för att forsla mjölk till mjölkpallen — det kan vara lång väg dit. Söndagsförbudet ter sig för dessa människor än mindre acceptabelt i ett läge, när man anser sig kunna vara mera generös med bränslet för att ordna varmvattnet i hyresfastigheterna.

Det finns all anledning för handelsministern att taga upp denna fråga till omprövning och göra det snarast möjligt.

Låt mig också säga ett par ord i några skattefrågor.

Här ställs nu, såsom det utlovats från regeringspartierna i valrörelsen, i utsikt en proposition om en höjning av de kommunala ortsavdragen. Det innebär en skattelättnad för alla, särskilt för de mindre och medelstora inkomsttagarna, en skattelättnad som är välkommen och möjliggöres därigenom att staten skall kompensera kommunerna för skattebortfallet. Men jag vill understryka även denna gång, herr talman, att reformen inte får någon som helst skatteutjämnande effekt, och jag vill påpeka vikten av att skatteutjämningsproblemen inte förfuskas därför att man genomför denna reform av de kommunala ortsavdragen. Riksdagen har med anledning av motioner från vårt håll i höstas gjort ett mycket bestämt uttalande i denna fråga, och jag hoppas att regeringen snart skall bringa detta problem, som är av så stor betydelse för vår kommunala självsty-

Statsverkspropositionen m. m.

relse och för medborgarnas likställighet, till en tillfredsställande lösning.

Låt mig, herr talman, också säga ett par ord om en annan skattefråga. Vi skall till årets riksdag få förslag som syftar till att åtminstone delvis eliminera de skattehöjningar som kan inträda till följd av de starkt ökade taxeringsvärdena. En ganska kraftig sänkning av repartitions-talet för fastighetsskatten torde förestå, men beträffande förmögenhetsskatten tycks det finnas risk för att man håller sänkningen alltför mycket i underkant. Jag behöver inte påpeka, att detta problem inte är aktuellt för skuldsatta jordbrukare, men det finns ju också andra människor. Man har ställt i utsikt skatte-åtgärder, som skulle verka så att man så långt möjligt skulle eliminera höjningar av skatterna på grund av taxeringsvärdenas stegring. Här har en kommitté nu förordat, enhälligt för övrigt, att man skall höja det skattefria beloppet vid förmögenhetsbeskattning från 50 000 till 80 000 kronor, men inte ändra skalorna. Jag tänker här på de kraftiga höjningar av taxeringsvärdena som har skett framför allt i skogsbygderna. I många fall har det blivit höjningar som ligger långt över 100 procent. I en socken inte långt från min hemsocken är det en person, som råkar ha en behållen förmögenhet för närvarande på ungefär 70 000 kronor — det är i stort sett hans taxeringsvärde på gården. Om nu taxeringsvärdet fördubblas och han åker upp i en behållen förmögenhet av 140 000 kronor, leder ju detta till att — även om förmögenhetsskatten i framtiden börjar vid 80 000 kronors förmögenhet — mannen plötsligt måste betala inte som nu 100 kronor i förmögenhetsskatt per år, utan 420 kronor, alltså en dryg fyrdubbling. Jag kan inte finna detta rimligt med hänsyn till de utfästelser som regeringen har gjort. Därför hoppas jag att man inom regeringen tar detta förslag under omprövning.

Till sist vill jag understryka, att det inte är så märkvärdigt, att man inom vårt parti med största intresse väntar på den bebådade propositionen om möjligheterna att i större utsträckning kom-

plettera de ofullständiga jordbruken med skog. Jag vill också uttala en särskild tillfredsställelse över att årets riksdag skall få ta ställning till en annan fråga av mycket stor betydelse för det enskilda skogsbruket, nämligen möjligheterna att ta i anspråk ökade anslag till skogsbygdsvägarna genom att bilskattemedel disponeras för detta ändamål. Det är glädjande att de initiativ, som bondeförbundet tog för ett par år sedan, nu tycks leda till praktiska resultat.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 15, till Konungen angående val av ledamöter och suppleanter i utrikesutskottet och utrikesnämnden.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 21, angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan m. m.;

nr 27, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Italien för undvikande av dubbelbeskattning och för reglering av vissa andra frågor beträffande skatter å inkomst och förmögenhet;

nr 28, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Italien för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap;

nr 30, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § och 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316), m. m.;

nr 31, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469);

nr 32, med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 320) om införande av landstingslagen;

nr 33, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 juni 1942 (nr 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar; samt

nr 35, med förslag till lag om ändring i konkurslagen m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 19, av herrar *Öhman* och *Norling*, om den högre undervisningens demokratisering genom införandet av studielön eller motsvarande generella stipendier;

nr 20, av herrar *Holmqvist* och *Huss*, om inrättande av en professur i ekonomisk historia vid universitetet i Lund;

nr 21, av herr *Boman* m. fl., om tillsättande av andliga rådgivare vid ungdomsvårdsskolorna;

nr 22, av herr *Grym* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Vattendomstolarna: Avlöningar;

nr 23, av herr *Weiland* m. fl. angående en central forsknings- och experimentverkstad för konstruktion av proteser m. m. åt invalider;

nr 24, av herr *Svensson*, *Rikard*, m. fl., om anslag till bidrag för installation av radiotelefon å mindre handelsfartyg;

nr 25, av herr *Ohlon*, om ändrade tullsatser för vissa slag av nät; samt

nr 26, av herr *Birke*, om åtgärder för att förhindra sexualförbrytelser mot kvinnor och barn.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.06.

In fidem

G. H. Berggren

Måndagen den 21 januari eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och 2.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! För någon vecka sedan kunde man i en av huvudstadens tidningar läsa en mycket målande skildring av hur man reagerade på Färingsö, när man fick besked om att snabbutredaren, generaldirektör Åke Rusck, slagit fast, att den nya storflygplatsen för Stockholm skall förläggas till Skå, där man alltså nu får lov att göra åt sig för att ge utrymme åt de stora reavidundren. Tidningen konstaterar, att generaldirektör Rusck i dag inte finner några vänner på Svartsjölandet och fortsätter: »Man anser allmänt på Mälardöarna, att 'den där Rusck' kan rumstera med sina vattenfall uppe i Norrland bäst han vill men låta en bygd, som har kulturtraditioner sen stenåldern, vara i fred».

Citatet är i sin enkla öppenhet rätt avslöjande. När »den där Rusck» rumsterar uppe i Norrland och på ett otal ställen sätter under vatten områden, i jämförelse med vilka storflygplatsen i Skå bara är en liten struntplätt, och då »vi i vattenfall» förstör de norrländska forsarna och fallen och fördärvar fisket och mycket annat, då spelar det inte någon större roll — då kan man blunda. Men om samme herr Rusck vågar sig på att lägga beslag på bara en liten bit av en ö utanför Stockholm, gör han sig strax skyldig till ett helgerån. Då talar man om kulturtraditioner, precis som om det inte fanns någonting av den varan också i Norrland. Men däruppe i Norrland gör man inte bara slut på några traditioner och några hemman och hem, man gör också slut på skönhetsvärden av en sådan grad och omfattning, att

vårt land blir väsentligt mycket fattigare, ju längre herr Rusck får rumstera däruppe.

Men, kan man fråga, om något förintaskas, så kommer det väl också någonting annat i stället? Svaret blir att så är det naturligtvis. Vi får nya kraftverk, och ingen förnekar att detta har haft och har en oerhörd betydelse för vårt land och att vi bygger en icke oväsentlig del av vårt välstånd just på vad dessa kraftverk levererar. Visserligen rinner elkraften sedan så gott som helt söderut, men vi i Norrland bör väl ändå vara tack samma enligt den goda satsen, att det är saligare att giva än att taga. Den satsen tycks emellertid icke gälla för folk med kulturtraditioner sedan stenåldern.

Nu är det kanske inte så märkvärdigt att man mitt i reaåldern träffar på människor, som vet så litet om vad Norrland är och ger och vad man gör i Norrland. Kommunikationerna dit upp har ju knappast fått följa med i utvecklingen. Det tar sannerligen sin runda tid att komma dit. Ungefär två tredjedelar av vårt land ligger norr om Stockholm, men på de två tredjedelarna finns det endast en plats som har regelbunden flygförbindelse. Vi ligger hopplöst efter Finland. Umeå trodde väl en gång, att staden trätt in i den nya tiden, då dess fäder i fast förtröstan på statens löften lade ned drygt en miljon på vad som skulle bli ett flygfält men som aldrig blev det eller i varje fall ännu inte har blivit det.

Nu har vi — det skall villigt erkännas — en halv flygförbindelse till det mellan Umeå och Örnsköldsvik belägna Olofsfors. Dit upp flygs nämligen den kultur och annat som stockholmstidningarna har att ge, och så får norrlänningarna följa med som returfrakt — som makulatur skulle man kanske kunna säga, men det bör i så fall inte betraktas som någon elakhet. Det är tvärtom så, att vi är glada åt att ha den där förbindelsen, och intresset har också visat sig i

Statsverkspropositionen m. m.

den goda tillslutningen av passagerare under den tid denna möjlighet att flyga söderut funnits.

Skulle kommunikationsministern kunna hjälpa till, så att denna flygförbindelse i fortsättningen inte behövde vara ensidig, skulle vi i den berörda bygden vara mycket tacksamma, samtidigt som vi skulle önska samma goda åt många andra norrländska bygder. En sådan åtgärd skulle liksom markera, att det inte enbart är angeläget att komma från Norrland till Stockholm, utan också att kunna komma från Stockholm norrut.

Annars rinner, som sagt, det mesta lättast söderut — det må nu gälla elkraft eller pengar. För någon tid sedan fick jag tag i en utredning, som visserligen inte är alldeles färsk men som säkerligen utmärkt speglar också dagens situation. Den hette »Översikt av influens samt för olika ändamål använda fiskavgifter utdömda enligt vattenlagens 2 kap. 10 §». Av de till utredningen fogade tabellerna framgick det att Jämtlands och Västernorrlands län är mycket stora leverantörer av dylika avgifter, vilket inte heller är så underligt, då de stora kraftverken tillkommit inom just dessa båda län.

Nu är det emellertid på det sättet, att kraftverksbyggen har en särskild förmåga att förstöra fisket, och det borde väl därför i all rimlighets namn vara så, att de avgifter, som dessa kraftverksägare betalar, skall gå till att förbättra fisket just i de berörda vattenområdena. Men så sker inte alls. Medan t. ex. ett år från Västernorrland inbetalats cirka 27 000 kronor och från Jämtland 54 000 kronor — under 1956 har det säkerligen varit betydligt mera — så har till fiskefrämjande åtgärder i dessa båda län endast en liten bråkdel kommit tillbaka. Däremot har enligt utredningsmannen betydande belopp gått till »utplanteringsverksamhet i ett flertal vattendrag i södra Sverige», vilken verksamhet sedan koncentrerats »till ett visst vattendrag, Kävlingeån i Skåne». Det sista kanske var onödigt att påpeka. Utredningsmannen konstaterar vidare, att i förhållande till medlens storlek bidra-

gen till Jämtlands län är påfallande låga. Däremot har — och han använder ordet »givetvis» — till Stockholms län, därest hänsyn toges till de inbetalda avgifternas storlek, utgått oproportionerligt höga bidrag.

Medan man utarmar de norrländska fiskevattnen, tar man samtidigt av de norrländska kraftverken upp stora bidrag, som sedan användes till försöksverksamhet i Skåne och till att förbättra gäddtillgången i Stockholms skärgård.

Det rinner från norr till söder.

En annan men absolut färsk utredning visar, att antalet ungdomar i åldern 9—20 år ökar kraftigt i Norrland fram till 1960, och att denna ökning främst kommer att gälla pojkarna. Västernorrlands län kommer sålunda år 1960 att ha 25 procent flera pojkar än flickor. Naturligtvis blir det mycket stora problem att klara utbildningen av dessa ungdomar. Redan nu föreligger ju stora svårigheter, och de kommer att växa betydligt. Bland annat kommer det med all säkerhet att bli mycket svårt att skaffa de nödvändiga lärarkrafterna, åtminstone för den högre utbildningen.

I det sammanhanget är det nästan pinsamt att behöva erinra om den motion, som förelåg vid höstriksdagen och som gick ut på vidtagande av åtgärder för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen. Statsutskottet och dess femte avdelning konstaterade kallt, att »åtgärder syftande till att upphjälpa situationen inom en landsända måste förutsättas medföra en motsvarande försämring inom andra områden av landet». Och ovanpå detta lade man det gamla talet om risken för vittgående konsekvenser, och så blev motionen avslagen. Det skall emellertid bli utomordentligt intressant att se hur statsutskottets femte avdelning kommer att reagera inför det förslag till uppgörelse med de statsanställda, som framlagts av avdelningens förutvarande ordförande, civilminister Lindholm. Har man inte också i den uppgörelsen vidtagit rätt kraftiga åtgärder för att klara bristsituationer på visst håll? Är det inte risk för att det blir

Statsverkspropositionen m. m.

försämring på något annat håll, t. ex. på landsbygden? Finns det inte här risk för vittgående konsekvenser, kanske till och med en regeringskris?

Naturligtvis får vi i Norrland söka klara oss så gott det går. Det kommer att bli svårt, och det kommer att kosta mycket. Den enda trösten är att vi också här kommer att få uppträda som givare. Sedan vi bekostat de ungas utbildning och de är färdiga att börja göra rätt för sig, åker en betydande del av dem söderut. Dit går strömmen.

Nåja, ibland händer det väl också att det kommer någonting norrut. Härförleden överraskade ju regeringen de goda västerbottningarna genom att skicka dem en skåning till landshövding. För några blev det kanske en liten chock. Hade det hänt för 35 år sedan, då jag var västerbottning och mycket ung, skulle även jag ha funnit mig smått chockskadad. Den tiden ansåg jag nämligen — därtill föranledd bl. a. av ett par skånska lantmäns om dunderokunighet vittnande norrlandsreflexioner — att Norrland borde få njuta något skydd. Jag skrev den gången, att näst efter myggen var det värsta, man kunde råka ut för i Norrland skåningar, och jag tyckte mig ha full anledning att i ett P. S. tillägga, att jag vid närmare eftertanke föredrog myggen.

Sedan dess har många, många miljoner kilowatt runnit i högspänningsledningarna söderut och många många miljarder plockats in i landet tack vare Norrlands trävaruindustrier och gruvor. Sedan dess har jag också haft anledning att tänka om, och detta har jag gjort så grundligt, att jag numera anser att Norrlands chanser att komma fram i ljuset ökar med varje skåning som bosätter sig däruppe och att skaldens tro, om framtidslandet Norrland att »i Sveriges kungakrona pärlan varder du en gång» inte kommer att förverkligas, förrän en del av barnen i Uno Olofssons Lycksele, Pålssons Lit och Gryms Övertorneå talar med någon skorrning i rösten. Herr Filip Kristensson är välkommen till Norrland, och vi tackar regeringen och hoppas att den skickar oss många duktiga skåningar till.

Innan landshövding Elof Lindberg i Umeå lämnade sin post, gjorde han ett uttalande för västerbottenstidningarna, ett uttalande som närmast kan betraktas som ett testamente. Tidningen Norra Västerbotten i Skellefteå summerar och erinrar om att en av landshövding Lindbergs sista ämbetsåtgärder var att sätta sitt namn under ett remissyttrande angående förslaget om successiv avveckling av fastighetsbeskattning. Han begagnade här tillfället att föra fram de krav han funnit inte bara nödvändiga utan också högeligen rättvisa gentemot Norrland och som innebär att de kommuner, där vattenfallen ligger, skall få skälig kompensation för den rikedom som forsarnas utbyggande tillför kraftverksföretagen.

Elof Lindberg har tänkt sig en allmän elavgift att uttagas av kraftverkens ägare och att fördelas inom de kommuner och län, där den utbyggda vattenkraften befinner sig — de uppdämda sjöarna då icke att förglömma. Den vägen borde vara framkomlig.

Strömmarna rinner söderut, och om regering och riksdag inte visar större intresse än hittills för den dammbyggnad, som kan bevara en något större del av resurserna i Norrland åt Norrland, kommer man en dag att göra den tråkiga upptäckten att man hängtivit sig åt ett nytt förödande baggböleri.

Herr BENGTON (bf):

Herr talman! Av de många problem, som årets riksdag har att ta ställning till, är det åtskilliga som är så kontroversiella, att det säkerligen blir svårt att nå enighet. Innan jag övergår till att beröra en del av dessa problem, vill jag dock först nämna några ord om själva utgångspunkten för remissdebatten, nämligen den framlagda statsverkspropositionen.

Inflationsklimatet sätter fortfarande sin prägel på budgeten, även om man måste säga att det kanske inte har kommit till så starkt uttryck i den nya budgeten som har skett tidigare och som kanhända borde ske även nu. Vi är

Statsverkspropositionen m. m.

emellertid alla medvetna om att det inte precis är något lekverk att göra upp en svensk statsbudget. Vi måste därför alla hysa förståelse för de besvärligheter som finansministern haft att brottas med.

När man diskuterar årets budget, kan det alltid vara anledning att se tillbaka på vad som förekommit tidigare år. Det är så lätt för oppositionen, som inte behöver ta det direkta ansvaret för statens finanser, att kritisera regeringens handlande. Under hela valrörelsen fick vi t. ex. höra, att det fanns gott utrymme i den nu löpande budgeten för större skattesänkningar. Man riktade också från oppositionens sida häftig kritik mot att staten tvångssparade pengar genom att överbalansera budgeten. Det måste väl vara med rätt blandade känslor som man från oppositionspartiernas sida nu läser vad som står på sid. 17 och följande sidor i finansplanen, där man får upplysning om hur årets budget kommer att utfalla. I stället för den stora överbalansering, som man byggde så mycket på för några månader sedan, måste vi nu låna upp 600, 700 miljoner kronor. Jag måste alltså konstatera att oppositionen gjorde en total felbedömning, när man i sin agitation så hårt kritiserade den överbalansering som från början fanns i budgeten. Vi från vårt håll har alltid hävdat, att man inte får räkna alltför knapp utan måste ha en ganska försvarlig marginal. Erfarenheterna från tidigare år talar också för att detta är riktigt. Vi upplevde samma sak år 1952. Oppositionen talade då om att det skulle finnas en miljardöverbalansering. Genom bl. a. höjda utgifter för försvaret och vägnarna reducerades överbalanseringen det året, om jag inte minner mig, till 50 miljoner kronor.

Jag nämner detta inte endast för att erinra oppositionen om den felbedömning som den här gjort, utan därför att jag hoppas att det inträffade skall utgöra en erinran att vara lite försiktigare, när man från den sidan bedömer budgetutsikterna. Vi skulle för övrigt ha önskat att budgeten, om det varit möjligt, skulle ha varit ännu något stramare än vad nu är fallet.

Om jag sedan, herr talman, skulle säga några ord om den ekonomiska politik, som regeringen fört, och de alternativ som åtminstone teoretiskt funnits, kan jag till att börja med konstatera, att fastän man måst vidta många hårda och obehagliga åtgärder, så har regeringen i stort sett lyckats med sin politik. Vi har visserligen fått en viss prisstegring, men den har under en lång tidsperiod varit ganska måttlig. Man kan naturligtvis nu i efterhand diskutera, om de åtgärder som vidtagits varit de rätta eller felaktiga. Från oppositionens sida har man rekommenderat en politisk försöksverksamhet som teoretiskt har den underbara egenskapen att den på ett lättvindigt sätt löser alla de problem som vi andra anser mycket besvärliga och dessutom gör detta utan att behöva medföra några olägenheter för medborgarna. Det är klart att man undrar, hur egentligen denna geniala politik skulle utformas och varför den skulle vara så mycket bättre än den som regeringspartierna genomfört.

Undersöker man detta problem, tror jag att man kommer till det enkla resultatet, att denna politik, som oppositionspartierna förordar, är så utomordentlig, helt enkelt därför att den inte genomförts. Den har inte kommit att tillämpas i det praktiska livet, och då går det alltid att fortsätta med att hålla sig i det blå och låta bli att hålla den kontakt med verkligheten, som behövs för att kunna föra en realistisk politik. Det är rätt intressant att i dagens debatt — det har gällt tidigare också — se bristen på förslag till konkreta åtgärder från oppositionssidan. Därifrån ges mycken kritik, och man för fram allmänna uttalanden, men det är sällan som vi får höra konkreta uppgifter om vad som bör genomföras. Begär man ett svar, så får man ibland höra att nu har det under en så lång tid förts en felaktig politik, att det inte är lätt att reparera skadan. Om det är så måste dock oppositionen tänka på att Sverige inte upphör att existera, om vi skulle skifta regering, och vilken regering som än träder till måste den ta hand om landets angelägenheter. Vi är

Statsverkspropositionen m. m.

nog nödsakade att hålla fast vid den strama politik, som vi fört under senare år.

Man kan då fråga sig, om de åtgärder som vidtagits räcker till och över huvud taget vad vi bör föra för politik under den närmaste tiden. Såsom jag nämnde tidigare, har det vidtagits åtskilliga åtgärder på olika områden, och de har lett till att situationen kunnat i stort sett bemästras. Emellertid bör beaktas, att det finns två mycket väsentliga områden, som inte varit eller i mycket ringa mån varit föremål för åtgärder. Det är löne- och prisutvecklingsområdena. Det är inte för att direkt påkalla åtgärder på de områdena som jag nämner detta. Vi har i Sverige hävdad att arbetsmarknaden bör vara fri, vilket vi också framhållit i internationella sammanhang. Vi har också mer och mer strävat efter en fri prisutveckling. När vi har gjort ingripanden, har det endast varit vid särskilda tillfällen. Det måste emellertid starkt understrykas att frihet alltid medför ansvar. I anslutning till vad LO:s ordförande, herr Geijer, sade tidigare i dag, vill jag göra den reflexionen, att skall den nu pågående lönerörelsen resultera i en löneökning, som går långt utöver vad det ekonomiska läget medger, är det inte lätt att genom politiska åtgärder reparera den skada som skett. Jag vill också ifrågasätta hur länge vi inom det parti, som jag representerar, vill vara med om att genom impopulära åtgärder reparera vad en alltför långtgående lönerörelse kan åstadkomma för att driva på inflationen. En stor del av mitt partis medlemmar är jordbrukare, som har sina avtal bundna för tre år, och de får varken fyra eller åtta procents ökning på sina löner.

Jag vill dock inte ensidigt vända mig mot löntagarsidan. Vi har under flera år väntat på en prissänkning. Jag tror att för några år sedan fanns det en särskild anmärkning i statsverkspropositionen, att man skulle kunna nå en reallöneförbättring just genom prissänkningar och att alltså någon höjning av de absoluta lönerna inte skulle behöva vidtagas. Den prissänkningen har dock uteblivit. Utan

att vilja utöva någon kritik mot de svenska företagen — det kan vara svårt att bedöma — är man dock litet förvånad över att prissänkningarna låtit vänta på sig så länge.

I detta sammanhang kan man också ifrågasätta, om det råder en tillfredsställande ordning på arbetsmarknaden. Att börja med förhandlingar i december, vilka sedan håller på fram till in i juni på olika områden, skapar knappast det lugn på arbetsmarknaden, som skulle vara önskvärt. Bör inte övervägas, om inte arbetsmarknadens avtal på samma sätt som för jordbrukarna skulle gälla för en längre tid och då givetvis, vill jag tillägga, med en från början fastställd kompensation för den produktionsökning som kan komma att äga rum?

I dagens debatt förefaller det, som om man på vissa håll fäster större vikt vid att den nuvarande regeringen finns till och verkar än vilka åtgärder som den vidtagit. Jag märkte dock samma av rädsla litet darrande röst, när man talade om en regeringsbildning, som förmärktes mycket starkt efter valet. Man har emellertid hela tiden letat efter sprickor i denna regering och att den skulle gå sönder när som helst. Det talar inte något nytt för oss, utan det började redan den 2 oktober 1951, d. v. s. dagen efter det att koalitionen hade bildats. Men vad jag tycker att man skulle ha rätt att fordra är, att när oppositionen utövar kritik, så bör den också ha något positivt att komma med. Av de regeringsmakare, som högern och folkpartiet gjort sig till, borde man kunna fordra litet mera konkreta besked om vad de menar om det nu nödvändigtvis — såsom det förefaller anses från deras håll — skall bli någon ändring i den situation som vi har för närvarande.

Herr Ewerlöf har fört fram tanken på en samlingsregering. Vi vet att han har mycket starka sympatier härför. Men herr Ewerlöfs partikamrat, herr Domö, sade strax efteråt att tiden ännu inte är mogen att realisera denna tanke. I varje fall är det så, att om idén med en samlingsregering inte accepteras från det största partiet — det socialdemokratiska

Statsverkspropositionen m. m.

— så får väl oppositionspartierna ta sig en funderare igen på hur en ny regering skall vara sammansatt. Vi är naturligtvis tacksamma för den stora uppmärksamhet, som herrarna i oppositionspartierna ägnar vårt parti. Det skulle också vara av intresse att höra, hur ni ämnar ordna regeringsfrågan i en politisk situation, som ni ibland förefaller vilja skapa i vårt land.

Slutligen, herr talman, vill jag nämna några viktiga landsbygdsproblem, som har varit föremål för debatt och där onekligen motsättningarna förefalla stora. Här har nämnts tidigare om en sak, som har väckt uppmärksamhet genom att fyra av statsråden har reserverat sig till statsrådsprotokollet, nämligen frågan om dyrortsgrupperingen och statstjänstemännens löner. Jag vill bara, liksom herr Näsgård redan gjort, påpeka, att vi alltid har haft vår principiella uppfattning i fråga om dyrortsgrupperna och att det inte är någonting besynnerligt, att vi inte gör avkall på den. Vi har under många år arbetat på att få bort dyrortsgrupperingen, och vi har också lyckats. På åtskilliga områden har vi fått bort dyrortsgrupperingen, och på andra har vi fått en krympning mellan högsta och lägsta dyrort. De utredningar, som företagits och som man ibland använder som stöd för sina påståenden om att det måste vara en större spänning mellan dyrorterna, har alltid gjort en massa reservationer för de ovägbara faktorer som innebär förmåner som städerna har och som landsbygden inte kan få del av. Vi kommer säkert inte heller att i vårt parti göra avkall på vår principiella uppfattning i fråga om dyrortsgrupperingen.

Det är ännu en viktig fråga, som man har snuddat vid här och som jag vill understryka. Det gäller åtgärder för att komplettera småbruken med jord från statens domäner och även från skogsbolagens innehav. Frågan ligger fortfarande på utredningsstadiet, men vi tror att den bör kunna behandlas ganska snabbt. Det är också en sak, där vi har vår principiella uppfattning, och den är verkligen mycket betydelsefull för landsbygden.

Slutligen vill jag också nämna, att det har meddelats att det kommer en proposition om hur vi skall lösa pensionsfrågorna. I det avseendet vill jag bara säga, att när dessa bestämmelser utformas, får de inte på något sätt missgynna landsbygden eller vissa grupper. Om man gör det, anser vi att förslaget inte kan accepteras. Det är fullt berättigat, att jordbrukare, hantverkare, handlande, lantarbetare, fiskare, skogsarbetare och sådana grupper får sin pensionsfråga ordnad på samma sätt som andra. Därför kommer vi från vår sida att bestämt hävda, att det skall ske absolut rättvisa i fråga om pensioneringen, och detta kan genomföras bäst genom att de nuvarande folkpensionerna förbättras.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det har både i den pressdebatt, som har följt på presentationen av årets budget, och i kammarens debatt här under dagen framställts mycket skiftande omdömen om den budget som nu ligger på riksdagens bord. Värdeomdömena har representerat hela skalan. Jag skulle kunna citera några rubriker ur pressen under denna senaste vecka: En svag budget, en dyster budget, stagnationens nya budget, betänklighetens budget, orkeslöshetens finansplan, en lös finansplan, en ofärdig finansplan, en utgiftsexplosion, en svagare men långt ifrån svag budget, en stark budget, en högskattebudget — detta är rubriker i oppositionspressen.

Oppositionspressen har också varit vänlig och satt betyg på finansministern: Tvehågsen finansminister, resignerad finansminister, pessimistisk finansminister, lugn finansminister, orolig finansminister, flöjtspelare finansminister, finansministern blek om kinden, Sträng svävar på målet och socialisten Gunnar Sträng. Ja, jag har sagt tidigare i andra kammaren, att jag självfallet är djupt rörd av all denna omtänksamhet om min ringhets fysiska och psykiska välbefinnande. Tyvärr har jag litet influensa just nu, men i övrigt är förhållandet oföränderligt gott. Huruvida den för riksdagen presenterade budgeten är en svag

budget eller en stark budget eller någonting mitt emellan, har den allmänhet, som inhämtat sitt kunnande ur oppositionspressen under dessa sista tio dagar, knappast kunnat göra sig någon föreställning om, då uppenbarligen oenigheten varit så markerad. Det är emellertid en gammal god förlikningsmannaregel, att därest alla berörda parter är arga och missnöjda med resultatet, så är resultatet ett ganska gott uttryck för en riktig avvägning, en riktig kompromiss, vilket både ett förlikningsförslag och en statsverksbudget onekligen är. Kanske vågar jag inregistrera årets statsverksproposition som alldeles särskilt vällyckad just ifrån den synpunkten, att de belåtnas antal har varit praktiskt taget obefintligt. Jag tillåter mig emellertid att göra det enkla påpekandet, att därest man kritiserar en budget såsom varande svag, så brister det åtskilligt i logiken, om man samtidigt torgför sitt missnöje över den alltför snåla behandlingen av olika anslag, och sådant missnöje har fått rikligt spaltutrymme i oppositionspressen under dessa senaste tio dagar. »Statsverkspropositionen har i fråga om väkanslaget givit trafikanterna en chock», säger Vägförningens direktör. Behandlingen av försvaret har föranlett den i och för sig ovanliga åtgärden att överbefälhavaren i särskild skrivelse till regeringen tillkännagivit sitt missnöje över prutningarna. Medicinalstyrelsens chef protesterar mot behandlingen av sjukvårdshuvudtiteln, »finner det hela beklagligt och ser prutningarna med djup oro». Väg- och vattenbyggnadsverkets chef är allvarligt bekymrad, när han tar del av statsbudgeten, och anser »att sakkunskapen har underkänts». Chefen för vattenfallsstyrelsen beklagar sig över det honom tillmätta investeringsutrymmet och anser att det är »oklokt att visa den försiktighet i atomprogrammet, som kommer till uttryck i statsverkspropositionen».

Jag har varit med tillräckligt länge i detta hus för att redan nu kunna säga att innan kamrarna skils åt, kommer åtskilliga förslag att ha sett dagens ljus, förslag som alla har det gemensamt att de skulle öka statsverksamhetens utgifts-

sida ytterligare eller med andra ord göra denna, såsom den nu presenteras bl. a. från herr Ewerlöfs sida, svaga budget ännu svagare.

För ett år sedan presenterade Kungl. Maj:t en statsverksproposition, där statsinkomsterna antogs täcka utgifterna såväl på drifts- som på kapitalsidan, eller med andra ord en totalbalanserad statsbudget. Jag tillät mig i förra remissdebatten, den 19 januari 1956, slå fast att det goda utfallet av budgeten för 1956/57, d. v. s. för innevarande år, delvis hade karaktären av en engångsföreteelse. Vissa uppbördstekniska följdverkningar av fastighetsskattens inläggning i källskatteuppbörden gav just för innevarande år en extra inkomst av engångsnatur. Jag upprepade i den ekonomiska avslutningsdebatten den 30 maj på nytt de argumenten och underströk att vi genom beslut, fattat vid 1956 års riksdag, om sänkning av den direkta statsskatten reducerade statsverkets inkomster framdeles med 370 miljoner kronor per år. Jag erinrade om att de indragna repetitionsövningarna, som sparade oss 70 miljoner kronor för innevarande år, var en engångsåtgärd. Jag pekade vidare på förväntade justeringar av statstjänarlönerna. Jag har ett starkt behov att i dag erinra härom i den, jag skall villigt erkänna rätt fåfänga förhoppningen att kunna göra intryck på oppositionens talesmän, som under tiden från remissdebatten i fjol till valdagen den 16 september i bästa julgransplundrarstil nedlade aktningstvårad energi och möda på att dela ut ytterligare mycket mer av statens medel i form av ytterligare skattesänkningar. Skulle denna riksdag ha följt oppositionens bud, skulle ytterligare 700 miljoner kronor ha delats ut eller, låt mig säga, statsverksamhetens resurser ha reducerats med 700 miljoner kronor. Medan vi i dag presenterar en underbalansering på ungefär 280 miljoner kronor, skulle denna underbalansering i stället ha uppgått till 1 000 miljoner kronor, om vi hade följt herrar Ewerlöf och Ohlson för ett år sedan. Jag tror jag kan säga: Gud vare tack och lov att denna riksdag under föregående år

Statsverkspropositionen m. m.

ändå hade en sådan sammansättning att oppositionens förslag tillbakavisades! Tack vare detta behöver situationen inte framstå såsom uppenbarligen orimlig den dag som i dag är.

Utifrån mina bedömningar av den allmänna ekonomiska situationen är läget trots allt inte av den karaktären att det finns grundad anledning att tala om en misslyckad budget. Jag har tillåtit mig att i beskrivningen av den ekonomiska politiken utan omsvep erkänna att budgeten är svagare i år än i fjol men att den, därest inget oförutsett inträffar, fortfarande bör kunna vara ett effektivt och brukbart medel i vår kamp emot inflationsfaran.

Låt mig först säga någonting om totalbalanseringens princip som sådan. I fjol-årets sista ekonomiska debatt den 30 maj tillät jag mig säga följande: »Totalbalansering eller icke totalbalansering står i direkt förbindelse med den ekonomiska situationen som vi bedömer den under det år budgeten tillämpas. Lika naturligt som det är att man arbetar med en underbalanserad budget i depressionstider, lika naturligt är det att man arbetar med en total- eller överbalanserad budget i inflationstider. Budgetpolitiken är enligt min uppfattning till för att påverka den ekonomiska skeendet och är i denna sin innebörd av utomordentlig vikt och betydelse.»

Jag sammanfattade mina synpunkter i följande ord: »Jag menar alltså, att när vi bedömer läget så, att det är nödvändigt med en starkt balanserad, kalla det gärna överbalanserad budget, så försöker vi åstadkomma detta inom ramen för vad som är praktiskt möjligt att genomföra. När vi bedömer läget annorlunda, så hänger vi inte fast vid överbalanseringen. Man bör föra en flexibel budgetpolitik. Liksom de andra instrumenten i den ekonomiska arsenalen skall den ha en flexibel karaktär.»

Jag kommer tillbaka till frågan, om budgeten är stark eller svag, och jag vill ytterligare slå fast att ett sådant omdöme helt enkelt inte kan göras med bortseende från det aktuella konjunkturläget. Ser vi på budgeten utifrån mera tradi-

tionella utgångspunkter — om vi t. ex. går tillbaka till de tider, då konjunkturbilden präglades av en väsentligt stillsammare atmosfär än den vi nu är vana vid — så skulle dagens budget säkerligen betraktas som en ovanligt stark budget.

Min värderade motdebattör i andra kammaren, professor Ohlin, är ännu så gammalmodig, att han i dagens debatt har tillåtit sig att karakterisera denna budget såsom en mycket stark budget. Han har t. o. m. varit så charmerande, att han rubricerat finansministern som en kraftkarl!

Den nu presenterade statsbudgeten innebär att vi skattefinansierar de statliga investeringarna till cirka 88 procent. Budgetens totalsumma är till 98 procent direktfinansierad och till 2 procent lånefinansierad. Traditionellt och med bortseende från budgetens betydelse som vapen i konjunkturpolitiken och som ett medel för samhällsekonomisk stabilisering kan man självfallet presentera en budget, där man lånar alla de medel, som behövs för räntebärande investeringar. Jag har emellertid personligen den mycket bestämda uppfattningen, att budgeten måste vara en aktiv faktor i vår strävan att stabilisera samhälls-ekonomien. Med den omfattning den statliga verksamheten har i dag, präglar den på ett avgörande sätt konjunkturbilden och kommer med all sannolikhet att göra det även för den framtid som vi nu kan överblicka.

Sett från dessa utgångspunkter är den budget, som nu presenteras riksdagen, en så pass stark budget som förhållandena medger. Utifrån nationalbudgetens prognoser, som visar en något avlugnande aktivitet i vårt ekonomiska liv, kan den upplåning, som här begäres, också till nöds försvaras. Men jag vore inte ärlig, om jag inte innerst inne med större tillfredsställelse även detta år skulle ha velat presentera budgeten som totalbalanserad.

Varför har inte finansministern gjort detta, kan man fråga. Ja, till mitt försvar har jag väl då endast att anföra, att om detta hus i praktiskt taget hundra procentig enighet beslutar sig för att ut-

Statsverkspropositionen m. m.

ställa vissa växlar på framtiden, så betraktar jag det såsom en politisk anständighetsfråga att de växlarerna också blir inlösta. Riksdagen beställde föregående år en uppjustering av barnbidragen. Den presenteras i årets statsverksproposition. Någon kanske säger, att den träder i kraft i senaste laget med hänsyn till att det här föreslås en tidsförskjutning på ett halvt år. Växeln löses emellertid in, och tidsförskjutningen får man enligt min mening acceptera för att slippa den större olägenheten att försvaga budgeten med ytterligare 100 miljoner.

Den politiska debatt, som under fjolåret rullades upp för de svenska väljarna, gav klart vid handen att politisk enighet över hela linjen förelåg beträffande den kommunala skattesänkningen. Det finns någonting som heter förtroendekapital i förhållandet mellan politikerna och väljarna. Omsorgen om detta förtroendekapital har gjort, att regeringen här föreslår en inlösen även av den växel, som den kommunala skattesänkningen representerar.

De övriga stora kostnadsposterna — 170 miljoner ytterligare till försvaret, 140 miljoners ökning på skolhuvudtiteln och 230 miljoner i merutgift på statstjänarnas lönekonto — tror jag att denna riksdag praktiskt taget enhälligt kommer att betrakta såsom ofrånkomliga.

Det ofrånkomligas nödvändighet och politisk anständighet har utgjort de bjudande argument, som inneburit att trots en rigorös utgiftsgranskning den ur mina synpunkter sett ideala målsättningen — totalbalanseringen — inte helt kunnat uppnås. Personligen beklagar jag det, även om det förhållandevis rimliga upplåningsbehovet, såsom jag nyss underströk, kan försvaras mot bakgrunden av en viss konjunkturdämpning. Men allt är ju relativt här i världen. Den kritisk regeringen kan rikta mot sig själv för att den över huvud taget i nuvarande situation behöver belasta låne marknaden, är litet lättare att förlika sig med mot bakgrunden av det förhållandet, att en ekonomisk politik efter oppositionens

anvisningar skulle ha dubblat och tredubblat detta upplåningsbehov.

Det vore emellertid en djupt missvisande presentation, om jag gjorde gällande att nästa års underbalansering med cirka 300 miljoner är ett resultat av regeringens känsla av nödtvång i fråga om utställda löften och växlar. Den är resultatet av den naturliga känslan och av det förhållandet att regeringen har blicken öppen för vad som brister på samhällsverksamhetens olika avsnitt och är beredd att intill gränsen för det ekonomiskt möjliga sätta in sina krafter på att reparera dessa brister. Justeringen av barnbidragen har regeringen betraktat såsom en fråga om social rättvisa och anständighet. Man kan inte med bärande motiv förneka, att utvecklingen sedan 1947 har inneburit en omfördelning av folkhushållets tillgångar till barnfamiljernas nackdel. Regeringen har velat tillrättalägga den orättvisan och utgått från, mot bakgrunden av fjolårets riksdagsuttalande, att den därvidlag har stöd från riksdagens sida. Att nästa steg på skattesänkningens område föreslås bli en reduktion av den kommunala beskattningen ligger helt i linje med den grundsyn på skatteproblemet, som regeringen alltid har gjort sig till tolk för. Den tog sig uttryck i fjolårets statsskattesänkning med huvudvikten lagd på de mindre inkomsttagarna. Principen följes vidare i år genom det förslag om höjning av de skattefria kommunala ortsavdragen, som längre fram under riksdagen kommer att föreslås. Det är således fortfarande en skattereform, där den helt avgörande tyngdpunkten i fråga om skattelättnader lägges hos de mest behövande, d. v. s. de lägre inkomsttagargrupperna.

Den genomgående upprustningen på forskningens område, där fjolårets starka engagemang i fråga om atomkraftens exploatering för fredlig användning fullföljes och väsentligt utökas, är vidare en demonstration av att regeringen inför riksdagen vill understryka vikten av utvecklingsbefrämjande och främåsyftande engagemang. Undervisningens sedan

Statsverkspropositionen m. m.

ett par år starkt pågående utbyggnad fortsätter. Riksdagen har att ta ställning till en skolhuvudtitel som, om man vill lägga en sakligt objektiv syn på det hela, präglas av aktivitet och ansvar för framtiden. Den i ordets rätta bemärkelse sociala demokratiseringsprocess, som ligger i att våra ungdomar, bortsett från föräldrarnas ekonomiska förhållanden, får tillgång och möjligheter till studier och utbildning, har fått ett konkret uttryck i de generella allmänna barnbidragens utsträckning till 18-årsåldern för alla de ungdomar, som fortsätter sin utbildning, oavsett vilket slag av utbildning det vara månde. En genomgående förhöjning av studiestödet för utbildningsstadiet därutöver är ett konsekvent fullföljande av dessa tankegångar.

Den sedan några år tillbaka fortgående upprustningen på sinnessjukvårdens område fullföljes i det förslag, som förelägges riksdagen, till och med i ökad takt. De nya mentalsjukhus, som byggs i vårt land, gör rent bord med den gamla orimliga och förlagade uppfattningen att kropps- och mentalsjukvård kan bedömas från olika utgångspunkter, värdesättas och mätas med olika mått.

Gör man sig besvär med att se över budgetens förslag på vårdområdet, finner man att ett två- och tredubblat engagemang i fråga om fångvårdens och säkerhetsvårdens upprustning föreligger. Upprustningsarbetet inom ungdomsvården, omsorgen om invalider och partiellt arbetsföra, har också fått sitt utrymme i det förslag, som riksdagen år 1957 har att pröva.

Jag är medveten om att denna allmänna presentation kan kritiseras utifrån mera specialist- och detaljbetonade synpunkter. Den riksdagsman, som lägger ned huvuddelen av sin energi på att granska skolhuvudtiteln, kan naturligtvis känna missräkning på en eller annan punkt, där han eller hon skulle ha önskat något längre gående medgivanden. Samma situation uppstår för den, där socialhuvudtiteln är det väsentliga. Liknande synpunkter kommer självfallet att aktualiseras för den som anser fångvårdens problem, nykterhetsvårdens pro-

blem, ungdomsvårdens problem eller skattepolitikens problem vara det för honom mest avgörande. Jag har en känsla av att riksdagsmän, tillhörande ett speciellt parti, i denna kammare kommer att uttala sitt missnöje över behandlingen av försvarets anslagsfrågor o. s. v. För regeringen har det emellertid framstått som önskvärt och riktigt att vid en allmän bedömning över hela fältet kunna presentera en budget, som ger intrycket av en fortgående progressiv utveckling på samhällets olika områden, ett tillrättaläggande av vad som framstår såsom brist och underlätenhet i samhällsarbetet, utan att därför spränga ramen för de resurser, som är det bärande underlaget för all utveckling, nämligen en fast samhällsekonomi. Specialintressena har tillgodosetts, men inom ramen för helhetsintresset. Specialintressena får aldrig spränga ramen för helhetsbedömningen. Det är de enkla utgångsregler, som ligger bakom den riksstat vi i dag diskuterar.

Den framtidstro, som måste vara drivkraften i allt samhällsarbete, har regeringen velat dokumentera, icke enbart genom en välvillig behandling av undervisning, forskning och familjepolitik utan också genom att anonsera två till sin vikt och omfattning helt avgörande reformer för medborgarnas trivsel, trygghet och trygghet. Jag tänker här på propositionen om arbetstidsförkortning till 45 timmar per vecka, som denna riksdag har att emotse, och den förstärkning av ålderdomstryggheten, som pensionsfrågans lösning kommer att innebära. Att dessa två frågor, som var för sig har avgörande omfattning och betydelse, nu anses mogna för ett praktiskt politiskt genomförande är en dokumentation av att regeringen bedömer framtiden med lugn och förtröstan.

Lugn och förtröstan — hur rimmar de uttrycken med den redovisning som regeringen presenterat i årets finansplan? Kanske mången säger att detta konstaterande icke rimmar alls. Vid närmare eftertanke tror jag emellertid att mitt omdöme håller. Vi redovisar visserligen i nationalbudgetens kalkyler en produktionsutveckling för år 1957, som

Statsverkspropositionen m. m.

icke beräknas bli lika stark som vad vi varit vana vid under efterkrigstiden, bortsett då från uppbromsningen närmast efter Koreakrisen. På samma sätt är prognosen för investeringsutvecklingen försiktigare i dag än under de sist förflutna åren. Jag är emellertid angelägen om att understryka osäkerheten i dylika prognoser, som bygger på enkäter hos industriföretagen och där vi erfarenhetsmässigt vet, hur framtidsbedömningarna relativt snabbt skiftar. Som ett drastiskt exempel på detta kan nämnas att bara den omständigheten, att innevarande års budget i oppositionspressen betecknats som en till ytterlighet svag budget, under den senaste veckan satt fart på aktiekurserna. Det behövs således inte mer än att oppositionens politiska ledarskribenter finner det nöjsamt att häckla finansministern för att han inte har lyckats totalbalansera budgeten, förrän affärslivets barometer på nytt börjar stiga mot det inflationsmärkta gradtalet. Att det sedan inte finns något sakligt underlag för temperaturstegringen är en sak för sig. Utslagen baseras långtifrån på rationella grunder, och just mot bakgrunden härav bör också prognoser tas med hela den nypa salt som är erforderlig. Det är alldeles uppenbart, att skulle en känsla av att vi på nytt sladdar in i en inflationskonjunktur bli bestående — personligen hoppas jag, att dagens debatt skall kyla ner atmosfären i det avseendet — kommer som en följd av eventuella inflationsförväntningar med all säkerhet en extra pådrivare i fråga om investeringsaktiviteten. Att vi nu på nytt på längre sikt räknar med en lugnare investeringsutveckling är följaktligen en logisk följd av att de målmedvetna insatser både på finans- och penningpolitikens område, som kännetecknat de två senaste åren, rimligtvis bör verka i den riktningen. Vi betraktar arbetsmarknaden som mera balanserad i dag än tidigare, utan att vi i något avseende kan tala om att något arbetslöshetsproblem i allmän bemärkelse föreligger. I den mån sysselsättningssvårigheter har uppstått, är dessa lokalt och branschmässigt betingade och uppträder jämsi-

des med att vissa andra områden inom vårt produktiva liv fortfarande saknar tillgång på erforderlig arbetskraft, däribland viktiga valutaskapande basindustrier. Arbetsförmedlingens funktionsduglighet kommer ju i en sådan situation på ett alldeles särskilt sätt i blickpunkten.

Den ekonomiska politik, som förts under senare år, har lett till en avsaktning av expansionstakten bl. a. på investeringsområdet. Jag har tillåtit mig att i finansplanen utgå från att detta är en tillfällig företeelse, en nödvändig eftergift åt våra strävanden att genom en konjunkturdämpning stabilisera det ekonomiska livet, och utifrån denna bättre balanserade ekonomi få möjligheterna till ökad framstegstakt i fortsättningen. På längre sikt har vi allesammans ett odisputabelt intresse av att investeringsverksamheten i samhället hålls på hög nivå och att investeringskvoten ökar, även om det skall ske på bekostnad av konsumtionsandelen, d. v. s. vår naturliga och mänskliga önskan att omedelbart, helst i dag och utan att vänta på morgondagen, snabbt och radikalt höja vår levnadsstandard. Den omnämnda dämpningen av konjunkturen har dessutom haft sin positiva återverkan på vår betalningsbalans. I absoluta tal har valutareserven under 1956 ökat med 214 miljoner, tyvärr som ett resultat av vissa förskjutningar i de internationella betalningarna och inte som ett uttryck för vår utrikeshandels utveckling. Men fortfarande lever vi i fråga om utrikeshandeln över våra tillgångar. Vår import på 11 400 miljoner betalar vi inte helt genom exporten och våra sjöfartsinkomster. En förlust på 175 miljoner redovisar vi för 1956. Men denna förlust, och det menar jag är en viss glädjande utveckling, var för 1955 icke mindre än 414 miljoner, varför en förbättring i samma takt som kännetecknar 1956 bör ge oss rimlig anledning att förmoda, att vi skall komma fram till balans i vår utrikeshandel. För min egen del betraktar jag detta så värdefullt mot bakgrunden av valuta-reservens betydelse som avgörande säkerhets- och beredskapsfaktor i händelse

Statsverkspropositionen m. m.

av sämre tider, att jag t. o. m. accepterar både en försiktigare produktions- och investeringsutveckling än tidigare, därest denna kompenseras av en fortskridande förbättring av valutareserven.

Vid en bedömning av investeringsutvecklingen på den privata sidan ger ansökningarna om byggnadstillstånd också en indikation på framtidsförväntningarna inom det svenska näringslivet. Trots den lugnare takt vi tror oss kunna avläsa, ligger fortfarande önskemålen i mitten på januari 1957 långt högre än vad våra resurser ger oss möjligheter att gå till mötes. Vi har ansökningar om industriella byggen för 380 miljoner innekilgande, d. v. s. ett belopp som väsentligen överstiger hela den kvot som skall räcka för de tolv månader som representerar år 1957.

I fråga om hur investeringskvoten i vårt samhälle fördelas kan det ha sitt intresse att notera, att den kommunala hushållningen f. n. framstår som den mest expansiva sektorn. I fråga om den statliga investeringssidan visar utvecklingen under 1950-talet otvetydigt på att det är de militära investeringarna som representerar den mest expansiva delen. Jag nämnde nyss att vi allesammans är intresserade av en utökad investeringskvot inom den nationalekonomiska hushållningen. Jag är medveten om att det är en populär propaganda att här framställa de offentliga investeringarna som den gökunge, som tränger de privata investeringarna ur boet. Om vi först ser på de statliga investeringarna och där avsläser, att den starkaste uppgången ligger på den militära sektorn och därnäst på väginvesteringarna — två områden där jag skulle bli till ytterlighet förvånad, om någon under dagens eller de kommande dagarnas debatt yrkar på reduktioner — så kvarstår de statliga affärsverken och övriga investeringar i statliga aktiebolag och administrativa byggnader o. s. v. Kraftverkens utbyggnad, SJ:s och telekommunikationernas utbyggnad är så integrerande avsnitt av samhällets produktiva liv, att en eftersläpning på dessa områden hämmar sig omedelbart i hela vår industriella utbyggnad.

I fråga om de statliga aktiebolagen och de administrativa investeringarna i övrigt ligger utvecklingstakten under de sista sex åren lägre än motsvarande takt på det privata området. De kommunala investeringarnas snabba ökningstakt, som avgjort ligger före både den statliga och den privata sektorn, har sin väsentliga förklaring i bostadsbyggandets omfattning och den snabba urbaniseringsprocess, som samhället för närvarande genomgår. Det är lätt att i valrörelsen yrka på ett bostadsbyggnadsprogram på 65 000 lägenheter och att samtidigt gruffa över att de offentliga investeringarna tränger de privata investeringarna åt sidan. Det är omöjligt för kommunerna att hålla igen på sina investeringar, om vi begär ett kraftigt utökat bostadsbyggande. Det är här fråga om gator, ledningar, skolor, gemensamhetslokaler. Härtill kommer allt annat, såsom reningsverk, bilismens följdinvesteringar. Allt detta ställer de kommunala myndigheterna i tvångslägen, som kräver investeringsansträngningar av enorma mått. Personligen tror jag inte på några möjligheter att gynna näringslivets industriärläggningar på bekostnad av de offentliga investeringarna, och ofrånkomligen möter vi följaktligen problemet: investering kontra konsumtion. Vill vi inom ramen för en bibehållen fast samhällsekonomi och utan inflation satsa mera på investeringarna, bör vi vara djärva nog att se sanningen i vitögat, eller med andra ord: det måste ske på konsumtionens bekostnad. Ifrån denna problemställning kommer den gamla och alltid lika aktuella frågan om sparandet in i brännpunkten.

Jag är väl medveten om att oppositionen här har den gamla kända patentröslösningen till hands: det är skattesänkningen som skall klara det hela. Det är den som skall vara universalmedlet på hylan i oppositionens apotek för bot mot sjukan »för stor konsumtion och för liten investering». Skattelättnader för de enskilda skall enligt oppositionens recept innebära, att man kommer att avstå från mycket av det, som livet lockar med och bjuder och i stället lägger skärv till skärv för framtida behov. Skattesänk-

Statsverkspropositionen m. m.

ning till företagen skulle fortfarande enligt det traditionella receptet ge möjligheter till en så snabb nyinvestering och produktionsökning, att människornas otillfredsställda förväntningar och deras benägenhet att tillfredsställa dessa behov icke skulle behöva ta sig uttryck i en prisstegrande efterfrågan, utan elegant lösas och balanseras genom ett oavbrutet stigande varuflöde till låga priser. Tyvärr, ärade kammarledamöter, är allt detta för bra för att vara sant. Vi människor är inte så beskaffade, att vi i det moderna trygghetssamhället är beredda att avstå från det extra, som vi anser gör livet värt att leva. Och trots all standardutveckling är ändå den ekonomiska situationen för det ojämförligt stora flertalet av vårt folk sådan, att ingen kan moralisera över om folk använder sina pengar för att tillfredsställa och öka sin vanliga konsumtion. Fortfarande har vi den uppfattningen, att eventuella skattesänkningar bör komma dem till del, som bäst behöver dessa. Därav följer också, att skattesänkningen som efterfrågestimulerande faktor är ofrånkomlig.

Hur ställer det sig då med en stark stimulans till företagssparandet? Det torde vara ofrånkomligt, att ett sådant är liktydigt med stora vinstmarginaler och därmed ett incitament till stora investeringar, vilka erfarenhetsmässigt alltid aktiviseras i tider av högkonjunktur och överkonjunktur, då samhällets strävan måste vara att i den ekonomiska balansens intresse hålla tillbaka en alltför stark investeringsbenägenhet. Det starka företagssparandet — eller använd gärna uttrycket »de goda vinstmarginalerna» — innebär ofrånkomligen en god jordmån för krav på betydande lönehöjningar och ger också möjligheter för organisationerna att driva igenom dem. I dagens starkt organiserade samhälle, där också varje grupp bevakar sin plats, inte bara på startlinjen utan också i loppet, väcker denna utveckling anspråk på jämförliga inkomsthöjningar på praktiskt taget alla områden, hos folk i allmän förvaltningstjänst, hos jordbrukare, över huvud taget på alla intresseområden, där man tar andras speciella framsteg som

måttstock för kraven på sina egna. Slutresultatet av en sådan kedjereaktion, som kan utlösas av alltför stora vinstmarginaler inom vissa områden, blir en konsumtionsefterfrågan, som är högre än vad våra reella resurser tillåter.

Jag kommer således fram till att vid ett realistiskt betraktelsesätt är denna enkla patentiösning, att allting skall ordnas via skattesänkningar, någonting av den populära medicinen — det är någonting av homeopatmedicin, sockerpiller och honungsvatten, som är helt utan verkan, om vi vill komma till rätta med problemet investering och konsumtion. En medicinering, vars effektivitet ingen behöver betvivla, är det ändå, om statsverkets egen budget präglas av en sådan stramhet och återhållsamhet, att det väsentliga av statens egna investeringar kan direktfinansieras. Den synpunkten blir ännu mera angelägen i en tid, då det allmänna konjunkturläget säger oss att en sådan linje också har en samhälls-ekonomiskt stabiliserande inverkan. Detta har varit målsättningen för budgetarbetet även innevarande år. Att det inte helt lyckats, tror jag att jag i mitt anförande har givit förklaring till.

Men det väsentliga i själva principen har ändå genomförts. Jag är medveten om att totalbudgetens brist, de 282 miljonerna, förmodligen inte är det definitiva utslaget av räkenskaperna för det budgetår som ligger framför oss. Huruvida utvecklingen kommer att kräva ytterligare ingrepp i inflationsbekämpande riktning har jag för dagen inte möjlighet att göra uttalanden om.

Jag har tillåtit mig att beteckna den ekonomiska redovisning som nu presenteras riksdagen såsom delvis preliminär. Jag har på sina håll häcklats för detta. De viktiga avsnitt i den samhällsekonomiska ekvationen som 1957 års lönerörelser utgör är än så länge en okänd faktor. Jag har också som grund för denna preliminära karaktär hänvisat till de internationella händelser som under de senaste månaderna påverkat och stört vår ekonomiska utveckling och planering. Ingen kan för dagen säga att den faran är helt eliminerad. Däremot

Statsverkspropositionen m. m.

tror jag mig om att kunna försäkra riksdagen, att därest regeringen kommer till den slutsatsen att ytterligare åtgärder blir nödvändiga, så kommer riksdagen också att få ta ställning till erforderliga förslag.

Jag är på det klara med att många är beredda att hasta fram och ivrigt ställa frågan: »Vad är det för medicin finansministern nu tänker på? Är det något av de av de sex nationalekonomiska professorerna utfärdade beska recepten som är i görningen?» Jag tillåter mig för dagen endast att göra det enkla konstaterandet: låt oss först se hur det hela utvecklar sig. Diagnosen i dag, om vi argumenterar klokt och lugnt — och det är ganska viktigt i det sammanhanget — pekar inte på något egentligt sjukdomstillstånd. En medicin, som ju alltid har den olustiga benägenheten att smaka illa, är det inte nödvändigt att inmundiga i förskott. Det väsentliga är att den konsumeras, om det en dag uppstår ett behov av en medicinering.

Herr EWERLÖF (h) kort gemmäle:

Herr talman! Jag känner mig mycket handikappad av att blott ha sex minuter till mitt förfogande för att bemöta detta långa anförande om vilket jag, för att kvittera vad finansministern sade, skulle vilja säga att det föreföll mig att i många avseenden låta alldeles för bra för att vara sant.

Den talare som stod här närmast före finansministern förebrädde oppositionen för den situation som hade inträffat genom att inte totalbalanseringen lyckats, och han talade om vad resultatet skulle ha blivit om oppositionen fått som den velat. Jag tyckte att detta var att ställa förhållandena så på huvudet att det inte påkallade något bemötande från min sida, men till min häpnad tyckte jag mig finna i finansministerns anförande att han lutade någonstans åt samma håll. Man märkte ingenting däri av den missräkning, som jag tycker att han själv i första hand borde ha känt och givit uttryck åt över att den av honom lanserade totalbalanseringstanken i det nu löpande årets budget har misslyckats på

det sätt som har skett. Vi vet ju alla att finansministern betraktade det som ett minimikrav, att i den situation som rådde hela den statliga lånebudgeten skulle bestridas med tillgängliga inkomster. Det lades ut på det sättet att därmed skulle hela kapitalmarknaden vinna. Staten skulle inte uppträda på den, och därigenom skulle det bli större utrymme för alla dessa andra intressen som är beroende av möjligheterna att låna. De skulle få fältet fritt.

Jag tillät mig i fjol att bestrida hela denna tankegång. Vi accepterade inte denna totalbalanseringsprincip och trodde inte på att den skulle komma att leda till en sådan effekt, vad kapitalmarknaden beträffar. Nu har det ju visat sig att den har spruckit med låt oss säga i runt tal en miljard kronor. Det är dock inte småsaker att vi till ledning för hela vårt arbete först i januari månad 1956 serveras en budget som basserar sig på denna totalbalansering. Ännu när vi i maj månad kommer till slutregleringen har vi fortfarande detta såsom utgångspunkt att den är totalbalanserad, och i valrörelsen låter man inte förstå annat än att så är förhållandet. Nu mindre än ett halvår efteråt har detta förbytts i sin motsats. Det där att staten inte skulle behöva låna någonting redovisas nu med att staten måste låna 700 miljoner kronor. Det är inte småsaker på den trånga lånemarknad som finns här i landet. Man måste väl säga att detta är ett misslyckande.

Finansministern talar med vackra ord om att budgeten måste vara flexibel, varmed han väl menar att budgeten skall vara sådan att man undan för undan skall följa med utvecklingen och kunna vidta de ändringar som blir behövliga. Jag frågar mig: När finansministern, som i så hög grad har identifierat sin egen person med tanken på en totalbalansering, såg varthän det hela löpte, skulle inte då något av den där flexibiliteten kunnat inträda som hade gjort det möjligt att motverka den utveckling som skett? Här har det bara basat, och man har lagt på nya anslag. Den vanliga visan när staten skall spara genom budgetöverskott.

Statsverkspropositionen m. m.

Vi har bland annat de 80 miljonerna, som någon här betecknade som en arrendeavgift till bönderna. Allt har varit tillåtet, och man har inte längre hört talas om att det var nödvändigt med totalbalansering. Tänk på all den smälek som vi fick uppleva för de prutningar som vi lade till grund för vårt skattesänkingsförslag. Där fanns ett anslag som hade den innebörden, att det var fullkomligt riktigt att på driftbudgeten betrakta det som en besparing att anslaget ströks. Men det var också riktigt när man från den andra sidan gjorde gällande, att detta skulle i själva verket öka statens behov av att låna med motsvarande belopp, och därmed skulle totalbalanseringen spricka. Det var om innebörden av detta anslag som valrörelsen i mycket hög grad kom att röra sig. Nu har totalbalanseringen spruckit med 700 miljoner kronor, och det är som om detta vore helt i sin ordning.

När vi sedan kommer över till förslaget till budget för nästa år, visar det sig också att det inte går att hålla fast vid totalbalanseringen. Finansministern redovisar nu resultatet med sina procent-siffror. Jag måste erkänna, att jag inte riktigt orkat följa med de där 88 procenten och 98 procenten och vad det nu är. Men finansministern menar, att det fattas 282 miljoner för totalbalansering. Innebär inte det i så fall att finansministern — utöver det som måste lånas på annat sätt — lånar upp 125 miljoner, som är kommunala medel och som skall återbetalas om två år, 375 miljoner, som är insatta på budgeten för att steriliseras och läggas utanför, och 321 miljoner, som hör till bilskattemedelsfonden? Det blir medel på tillhoppa 821 miljoner, som finansministern beräknar att ta i anspråk för att få ekvationen att gå ihop.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först en reflexion med anledning av herr Bengtsons anförande, som kom före finansministerns. Han använde uttrycket, att vi har haft »en viss prisstegring». Det vill till att ha anspråk. Vi har haft en prisstegring på mer än

50 procent under de sista elva åren, med andra ord en prisstegring på fem procent per år, och detta karakteriserar bondeförbundets talesman såsom »en viss prisstegring».

Herr Bengtson talade mystiskt om den politiska situation, som oppositionspartierna skulle ha skapat. Det var generöst av herr Bengtson. Jag har annars haft det intrycket, att den nya politiska situationen skapats av bondeförbundets väljare eller rättare sagt frånvaron av bondeförbundets väljare.

Det var en mycket överraskande position som finansministern intog i dag. I mitt första anförande på förmiddagen kände jag stort medlidande med finansministern på grund av att han så skändligen misslyckats med den totalbalansering som han i våras triumfatoriskt utlovade. Nu visar det sig emellertid, att finansministern är ganska nöjd med sitt verk.

Vad finansministern i övrigt sade gällde ju närmast pressen. Han har tydligen studerat pressen synnerligen noggrant, och jag vill ge honom mitt erkännande för hans nit. Men delvis har han väl ändå slagit in öppna dörrar i sitt anförande. Själv förklarade finansministern att han lider av influensa. Detta kanske kan förklara en del febriga överord som förekom i hans anförande.

Herr finansministern är specialist på julgränar. De spökade i fjol, och de spökar i år. Det är reminiscenser från barn domen, som kanske förklarar, att han i sin framställning blandade ihop olika budgetår här i dag. Frågan gällde, huruvida budgeten var stark eller svag. Jag menar, att budgeten är så bra som förhållandena har medgivit. Jag har ingenting att erinra emot den budget, som finansministern har presenterat i år, även om utgiftsstegringen är skrämmande, och jag känner ingen farhåga för den underbalansering av totalbudgeten, som förslaget innebär, eftersom statens lån mer än väl motsvaras av den ökade förmögenhetstillgången hos statsverket i form av räntabla tillgångar.

I övrigt kunde man göra en mycket intressant iakttagelse. Finansministern

Statsverkspropositionen m. m.

räknade upp vad som här föreslås på olika huvudtitlar. Det påminde närmast om ett trontal. Det är kanske riktigt att tyngdpunkten lagts i finansdepartementet, eftersom det ju i alla fall förhåller sig på det sättet — som finansministern också sade — att grunden för det hela är en fast ekonomi.

Finansministern yttrade att talet om en svag budget — som jag för mitt vidkommande anser vara överord — skulle ha utlöst en ökad spekulation på aktiebörsen. Jag tror inte att det är med verkligheten överensstämmande. Att aktierna har gått upp de sista dagarna hänger nog inte ihop med den statliga budgeten utan med de farhågor som återigen har kommit fram hos den svenska allmänheten, nämligen att vi står inför en förnyad engångsinflation. Det är risken för penningvärdet som spökar.

Till sist ber jag att helt få instämma i vad finansministern nämnde om valutareserven och det riskabla i att utbytet med utlandet har varit så mycket sämre de senare åren. Detta är en kärnpunkt för ekonomin i ett land som vårt, som är så beroende av utrikeshandeln. Om utvecklingen skulle komma att fortsätta såsom har skett under de senare åren med en minskning av valutareserven, kan valutareserven komma att förvandlas till en valutarevers med svenska folkhushållet som utställare.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Först några ord till herr Ohlon. Jag förstår att han var missnöjd över att jag inte ägnat mera tid i mitt anförande åt vad han tidigare sagt här i dag. Han har gjort sig mödan att göra en hel del internationella jämförelser om prisbildning och annat. Herr Ohlon kom in på detta när han polemiserade mot herr Bengtson. Jag utgår ifrån att herr Bengtson svarar på detta själv, men eftersom jag har en liten tabell i min hand, som har sitt intresse när man talar om priser, kan jag inte uraktlåta att anföra några siffror.

Vi diskuterar väl, det utgår jag ifrån,

prisutvecklingen under den senaste 12-månadersperiod, som kan avläsas, d. v. s. slutet på 1956 i förhållande till slutet på 1955. Där finns en internationell framställning, som omfattar alla länderna i det ekonomiska samarbetet inom OEEC. Bekymren blir litet lättare att bära, om man finner att prishöjningen är en företeelse, som har en universell karaktär.

I denna statistik redovisas det för Sveriges del en konsumentprisstegring på 3 procent. Storbritannien har också 3 procent, Norge 5 procent, Nederländerna 4 procent, Italien 5 procent, Finland 12 procent, Danmark 4 procent och Belgien 4 procent. Det är faktiskt endast Frankrike, Västtyskland och Förenta staterna, som har klarat sig bättre än vi. Dessa länder uppvisar en prisstegring på 1 respektive 2 procent.

Man kan emellertid också ägna sitt intresse åt att försöka analysera vad det är som har åstadkommit denna prisstegring. Ja, till 1 procent har herr Ohlon sin rättmätiga del i vad som skett. Den är nämligen en följd av den prishöjning på sprit, som riksdagen beslutade för ett par månader sedan. Till en tredjedel faller alltså vår prisstegring på spritprishöjningen, och anständigtvis bör ju inte herr Ohlon skylla ifrån sig på oss andra för det som han själv har medverkat till. Den andra tredjedelen som konstituerar prisstegringen är en följd av blockaden nere i Suezkanalen med de våldsamt uppskruvade fraktsatserna. Det blir en tredjedel kvar, som möjligen herr Ohlon, med det fördomsfria sätt som är hans eget, kan skylla regeringen för. Men rätt skall vara rätt, och jag har velat göra denna förklaring.

Låt mig sedan allra sist säga till herr Ohlon, att jag är oförstående för den medömkan han är vänlig nog att prestera visavi mig. Han säger att han gillar budgeten. Det är om jag har förstätt herr Ohlons mening en ganska hygglig budget, i varje fall är det ingen svag budget. Under sådana förhållanden behöver jag ingen medömkan. Det måste finnas någon smula logik i vad herr Ohlon säger. Vidare kanske vi kan vara överens om att om jag skulle komma i

Statsverkspropositionen m. m.

den situationen att medömkan verkligen vore erforderlig, är det möjligt att jag valde en annan biktader än herr Ohlon!

Herr Ohlon slutade med att säga att finansministern är specialist på julgrannar. Låt mig komplettera det hela med att säga, att herr Ohlon är specialist på att plundra dem om han har en chans att få göra detta.

Jag vill vidare, herr talman, säga någonting till herr Ewerlöf. Han var ju också mycket bekymrad över den missräkning som väl borde besjåla mig i detta nödläge, när vi icke i år kan presentera en ny totalbalanserad budget. Men jag erinrade i mitt anförande ord för ord — det kan verifieras från riksdagens protokoll — den 16 januari i fjol om jag betraktade fjolårets resultat delvis som en engångsföreteelse. Det budgetmässigt starka utfallet var ingenting som hade permanent karaktär.

Det finns förklaringar till att budgeten inte är helt balanserad. Vi har kunnat konstatera hur källskatten har flutit in sämre än vad man räknat med normalt skulle ske. Det finns givetvis någon förklaring till detta. Är det svårt med krediterna ute i marknaden, så håller man givetvis på sina skattepengar så länge som det är möjligt. Vi har tappat 200 å 300 miljoner kronor i källskatteinkomster, som vi normalt hade räknat med att få in. Men dessa pengar är inte borta. Det man inte betalar i källskatt ser den fiskaliska staten till att man betalar i kvarskatt. Det är således endast fråga om en tidsförskjutning, men denna tidsförskjutning har ändå gjort att innevarande budgetår har blivit 200 å 300 miljoner kronor sämre än vad vi hade räknat på inkomstsidan och förmodligen blir det kommande budgetåret kännetecknat av samma fenomen. Dessutom har utgifterna blivit större än vad vi för ett år sedan kunde räkna med när vi talade om totalbudgeten.

Jag skall villigt erkänna att, som herr Ohlon så älskvärt uttryckte saken litet lidigare i dag, den arrendeavgift på 80 miljoner kronor, som socialdemokraterna betalar för koalitionen med bönderna, visste vi ingenting om för ett år se-

dan. Det kan naturligtvis vara en tröst för ett tigerhjärta, att varken herr Ohlon eller herr Ewerlöf — om jag minns rätt — har röstat mot denna arrendeavgift, när frågan presenterades riksdagen.

Herr Ewerlöf säger, att han aldrig har bundit sig för någon totalbalansering. Han är ju så djupt bekymrad över det predikament, som finansministern — som var totalbudgetfantast och nu misslyckats — står inför i dag. Ja, finansministern orkar bära sina bekymmer själv, det måste jag säga till herr Ewerlöf, och han har inte så mycket över för denna medömkan. När vi för ett år sedan diskuterade budgeten, var herr Ewerlöf angelägen om att understryka, att han inte på någon punkt ville förändra denna totalbalanserade budget. Alla de ökade beviljningar herr Ewerlöf skulle yrka på, skulle balanseras av motsvarande prutningar. Det finns intaget i ett protokoll från föregående års remissdebatt, som jag tyckte att det var intressant att läsa igenom för en stund sedan.

Under hela den valdebatt vi förde under fjolåret försökte herr Ewerlöf och hans medarbetare — även om resultaten var ganska misslyckade — ändå alltid göra gällande för de svenska väljarna, att de inte med en enda krona ville försämra finansministerns budget. Eftersom finansministerns budget var en totalbalanserad budget, har jag faktiskt inregistrerat herr Ewerlöf såsom anhängare av den totalbalanserade budgeten. Jag tillät mig i fjol att göra den lilla reservationen, att budgeten under alla förhållanden bör ses som ett instrument i konjunkturpolitiken. Det var riktigt att arbeta med en totalbalanserad budget i fjol. Jag håller med om att det ur min personliga synpunkt skulle ha varit angenämare att kunna göra det även i år. Jag sade i mitt anförande, att man kan försvara ett mindre upplåningsbehov i år, ty jag tror inte att pressen, konjunkturmässigt sett, är lika hård nu som för ett år sedan. Alla de spärrbaker vi satt in i finanspolitiska och penningpolitiska sammanhang har ändå gjort någon verkan, det skall inte bestridas.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är ingenting nytt för året att finansministern räknar med att använda de 125 miljoner kronor, som här ställts till budgetutjämningsfondens förfogande i form av kommunernas andel av skattemedel. De betalas ut längre fram. Under mellantiden användes de i den statliga verksamheten. Det har man gjort under alla år, och det gör vi även i år. I denna redovisning finns ingenting nytt. På samma sätt är det med de överskottspengar, som kommer in på bilskattebudgeten. De arkiveras inte i något slags bankfack i riksbanken. De användes för att täcka statens löpande kapitalutgifter. Däremot är de bokföringsmässigt en reservation, som står till förfogande, om vi får en dålig konjunktur när det gäller att mobilisera pengar för att öka vägprogrammet. Det finns inget nytt i den redovisningen heller, om herr Ewerlöf var ute efter detta.

Beträffande de speciella steriliserade pengarna i form av extra bolagsskatt och en investeringsavgift kan jag nämna, att tanken var den att de skall inbetalas på ett konto i riksbanken. Denna extra beskattning motiveras av konjunkturpolitiska skäl och inte av fiskala motiv. De står där, som man säger, steriliserade och användes icke i statens verksamhet. All right, låt gå för det. Men ser vi ekonomiskt på det hela, kan man ju ändå använda den posten som en balanspost mot statsutgifter av samma omfattning.

När staten släpper ut 375 miljoner kronor har man ju inte spätt på likviditeten eller ökat på med några nya inflationspengar, om man samtidigt tar upp 375 miljoner kronor i form av en extra bolagsskatt och i form av en investeringsavgift. Samhällsekonomiskt och realekonomiskt, om jag så får säga, är underbalanseringen i årets totalbudget 282 miljoner kronor, och om vi då ser detta mot att vi finansierar en räntebärande investeringsverksamhet på ett par miljarder, är detta faktiskt ingenting att bli upprörd över, det måste jag nog som avslutning konstatera, herr Ewerlöf.

Herr **EWERLÖF** (h) kort genmäle:

»Upprörd» är väl ett starkt ord. Då skulle jag snarare vara upprörd över denna galten Särimmer, som dyker upp varje gång vi har dessa diskussioner i form av påståenden att jag skulle ha biträtt totalbalanseringsprincipen. Jag ser ingen möjlighet att bemöta detta på något annat sätt än genom att ord för ord läsa upp vad jag sade vid remissdebatten i fjol angående totalbalanseringen.

Jag yttrade då: »Den stora nyheten i årets budget är att finansministern vill totalbalansera budgeten, således balansera både drift- och kapitalbudgeten. Tanken torde väl närmast ha kommit upp för att ge finansministern användning för alla de skattemedel, som beräknas inflyta, och förhindra en skattesänkning av den omfattning som eljest skulle kunna ske. Men finansministern nöjer sig inte med att försöka genomföra denna operation för nästa budgetår utan söker föra ett principiellt resonemang för bibehållande av en sådan anordning även för framtiden. Med ett enda penndrag skulle därmed det statliga behovet av skattemedel läggas på en väsentligt högre nivå än nuvarande regler förutsätter. Det är självklart att vi med den inställning som vi har till skatteproblemet inte kan biträda en sådan princip. En sak är att det i ett sådant budgetläge som det föreliggande kan vara riktigt att göra kraftiga avskrivningar av sådant som rätteligen borde ha avskrivits redan tidigare och att härigenom det statliga lånebehovet tillfälligt begränsas, men en annan sak är att göra en principiell förändring av nu gällande budgetregler. Vi anser det alltså riktigt att kapitalbudgeten, som bl. a. avsetts att vara ett uttryck för kapitalbehovet hos statens affärsdrivande verk, får finansieras med lånemedel. Vill staten av konjunkturpolitiska skäl begränsa sin upplåning, bör det i främsta rummet ske genom att begränsa de statliga investeringarna.»

Jag vädjar till kammaren om man i detta uttalande kan få något som helst stöd för påståendet att jag skulle ha godtagit en totalbalansering av budgeten i fjol.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr BENGTON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern nämnde något om att när förlikningsmännen ser att alla är missbelåtna, så kan man räkna med att det är ett gott resultat. Om jag får bedöma saken på samma sätt kanske jag kan säga, att eftersom både högern och folkpartiet är så missbelåtna med mitt förra anförande, så kanske jag kan säga att resultatet var tillfredsställande.

Herr Ewerlöf förklarade till att börja med att mitt anförande var så huvudlöst att han över huvud taget inte ansåg sig behöva bemöta det. Sedan finansministern varit inne på liknande linje som jag, måste herr Ewerlöf emellertid tänka om. Vad han då sade har ju finansministern redan bemött. Jag skulle emellertid ha önskat att herr Ewerlöf läst litet mera från debatten i fjol, under vilken herr Ewerlöf mycket storstättligt förklarade från denna talarstol, att högern räknade med att högerns hela skattesänkingsförslag skulle finansieras genom besparingar. Men hur blev det i verkligheten när vi kommit litet längre fram på fjolårets riksdag?

Herr Ohlön talade om de prisstegringar som ägt rum under elva år. När herr Ohlön diskuterar med mig och regeringen om prisstegringarna, bör han väl nöja sig med att diskutera de prisstegringar som skett efter den 1 oktober 1951 då den nuvarande regeringen trädde till och inte gå in på vad som hände dessförinnan.

Slutligen vill jag, herr talman, bara säga, att om herrarna är så missbelåtna över att ni röstade för denna kredit på 80 miljoner kronor, tycker jag att ni bör gå ut till Sveriges hantverkare och bönder och tala om för dem, att ni inte vill att de skall ha dessa 80 miljoner kronor i kredit.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tillät mig att säga i dag på förmiddagen att jag tyckte att det var synd om finansministern liksom det ofta är synd om människorna. Nu måste jag konstatera detsamma som man

ej sällan gör, nämligen att de som råkar i olycka känner sig obehagligt berörda även av den mest altruistiskt motiverade medkänsla.

Herr finansministern var inte med i kammaren här på förmiddagen, så han vet inte vad som förekom. Därför har han delvis slagit in öppna dörrar. Jag har inte alls talat om några prisstegringar under det sista året eller gjort några jämförelser mellan prisstegringen i vårt land och i andra länder. Vad jag jämförde var produktionsutvecklingen i vårt land och produktionsutvecklingen i andra länder. Jag medger att under det sista året har vi haft en relativt god stabilitet i fråga om priserna. Det är närmast risken för prisstegringar som för närvarande oroar det svenska folket.

Finansministern påminde om en sak som också står i finansbilagan, nämligen att en tredjedel av ökningen av konsumtionsprisindex beror på höjningen av spritskatten med fem kronor per liter, som riksdagen genomförde förra året. Jag vill då ställa den frågan till finansministern: Tycker inte herr finansministern med sin såvitt jag vet ganska hyggliga och sobra livsföring, att det är olämpligt att en höjning av spritskatten omedelbart skall utlösa en ökning av konsumentprisindex och sålunda krav på ökad kompensation i löneförhandlingarna? Vore det inte lämpligt att finansministern ginge i författning om att få bort spriten ur konsumtionsprisindex, såsom fallet var, vill jag minnas före år 1946?

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Ewerlöf citatläste ur riksdagsprotokollet och överlät till kammarens ledamöter att döma. Låt mig bara något komplettera hans läsning.

I en replik till statsministern sade herr Ewerlöf i fjol: »Vad sedan budgeten beträffar lever statsministern fortfarande i den föreställningen att det alternativ i skattefrågan, som jag i mitt anförande häntydde på, skulle representera en mindre restriktiv politik, än den som regeringen i detta hänseende före-

Statsverkspropositionen m. m.

slagit. Detta är ett misstag, ty jag har uttryckligen sagt att vi icke kommer att föreslå skattesänkningar genom in- och utskärfning av reserverna i denna budget, utan skattesänkningarna skulle genomföras med hjälp av besparingar och anslag, som är upptagna i budgeten.»

Jag har av detta inte kunnat utläsa något annat än att om finansministern serverar en totalbalanserad budget och herr Ewerlöf enfatiskt understryker, att han inte skall pruta en krona på denna budget och att han, om han på någon post satsar en krona mer, skall se till att denna utgiftsökning balanseras av en prutning på annat håll, så måste detta innebära att herr Ewerlöf med hull och hår har bundit sig vid en totalbalanserad budget och inte ett ögonblick diskuterat en svagare budget. Jag drog den slutsatsen att herr Ewerlöf gillade totalbalanseringen i följd efter alla hans solidaritetsdeklarationer gentemot finansministern om hur riktig budgeten var.

Herr Ohlon tillät sig säga att han inte gjort några internationella jämförelser i fråga om priserna. Det var synd. Hade han gjort det, skulle han finna att de slagit ut på ett sådant sätt, att vi sannerligen inte behöver skämmas för dem.

Herr Ohlon har i stället gjort andra internationella jämförelser, nämligen i fråga om produktionsutvecklingen. Ser man då på bruttonationalprodukten — den är ju egentligen resultatet av produktionen och alla våra strävanden — så visar det sig av de senaste data, att Sverige ligger utomordentligt bra till. Ser man på bruttonationalprodukten i dollar per inneboende, så skall man finna att det faktiskt bara är Förenta staterna, som är duktigare än vi, och att vi alltså ligger på andra plats. Det behöver vi inte skämmas för. Ser vi på investeringarna i dollar per capita, så finner vi att endast Norge ligger före oss. Även där håller vi alltså en hedersam andra plats. Ser vi slutligen på reallöneutvecklingen, visar det sig att vi från 1953 till 1956 ligger på tredje plats. Västtyskland ligger först, Frankrike är tvåa, och Sverige kommer som nummer tre. Det

kanske dock bör understrykas, att utgångsläget onekligen har varit litet anorlunda för Frankrike och Västtyskland. Det är lättare att procentuellt öka reallönen där än i vårt land, där löneläget redan ligger så förhållandevis hyggligt till.

Om jag sedan skulle gå herr Ohlon till mötes och göra internationella jämförelser på de områden, där herr Ohlon anser att man bör göra sådana, så vore jag beredd att fortsätta med min redovisning, helt enkelt därför att vi säkerligen inte behöver skämmas för dylika jämförelser.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad finansministern nyssade om produktionsutvecklingen stämmer i varje fall inte med den rapport, som lämnades av OEEC-organisationen i Paris i slutet av förra året. Men jag skall inte uppehålla mig längre vid det. Jag skall bara be att finansministern fortsätter sin uppläsning och citerar vad som står i bilagan till hans egen proposition, nämligen tabellen på sid. 20 längst ned i nationalbudgetbetänkandet.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste återkomma till denna idisslade fråga och ber kammaren om överseende att jag måste försöka rota ut en felaktig föreställning.

Jag tycker att finansministern som den hederlige karl han är borde vara beredd att efter uppläsningen av denna passus i mitt anförande förra året erkänna, att det var ett misstag av honom att säga att jag skulle ha accepterat en totalbalansering. Finansministern vet mycket väl, att innebörden av min replik till statsministern var att vi inte avsåg att för vår skattesänkning ta i anspråk den reserv, som finansministern lagt in i budgeten genom en extra avskrivning av vill jag minnas 342 miljoner kronor på egnahemslån. Att av vad jag sade i själva huvudanförandet tro sig kunna dra den slutsatsen, att jag accepterade en totalbalansering, är orimligt.

Jag kan åberopa även andra uttalanden som jag emellertid tyvärr inte nu hittar. Jag deklarerade uttryckligen att vi gick emot förslagen om extra bilskatt, om investeringsavgift, om bilaccis o. dyl., med vilkas hjälp totalbalanseringen skulle komma till stånd.

Jag tycker, herr finansminister, att vi efter detta skulle kunna vara överens om att det är obehörigt att i fortsättningen använda argumentet att jag 1956 skulle ha godtagit principen om en totalbalanserad budget.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Om jag kan glädja herr Ewerlöf med att säga, att herr Ewerlöf inte gillade totalbalanseringen men gillade den budget, som var totalbalanserad, så visst kan jag vara hygglig och säga det.

Jag vill sedan göra en komplettering till herr Ohlon, som uppmanade mig att göra ytterligare internationella jämförelser. Herr Ohlon inskränkte sig senast till att tala om industriproduktionen. Det gjorde han inte i sitt förra anförande, utan då talade han om produktionen i allmänhet. Det är ur herr Ohlons synpunkt riktigt att hänvisa till den tabell som finns på sid. 20 i nationalbudgetbilagan. Men det är väl ändå en tröst, herr Ohlon, att konstatera att även i den utvecklingen ligger Sverige före så pass ansedda stater som Storbritannien och Förenta staterna. Det kan ju bero på att det är litet svårare att snabbt procentuellt stegra industriproduktionen i länder, där industriproduktionen redan ligger på en mycket hög nivå. Det är möjligt att vi där har något av förklaringen.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna remissdebatt för att beröra endast en fråga i den föreliggande statsverkspropositionen. Den finns upptagen under För flera huvudtitlar gemensamma frågor, och den berör den s. k. löneplansrevisionen.

Statsverkspropositionen m. m.

Vid förhandlingar i slutet av förra året mellan civildepartementet och statstjänstemännens huvudorganisationer kom man fram till en överenskommelse bland annat om revision av de nuvarande statliga löneplanerna. Denna överenskommelse innebär att man, åtminstone delvis, godtagit helt andra principer för differentieringen av lönebeloppen inom samma löneklass än som hittills tillämpats. Hittills har denna differentiering huvudsakligen skett med hänsyn till skillnader i prisnivån mellan olika områden och de övriga omständigheter, som kommit till uttryck i den gällande dyrortsgrupperingen. Därmed har man avsett att i görligaste mån söka få fram en reallön, lika över hela landet i samma läge på löneplanen. Denna grund för beräkning av statstjänstemännens löner har nu inte ansetts tillfredsställande; den har, säges det, inte medgett en följksam anpassning till löneutvecklingen på den enskilda arbetsmarknaden. Och nu har det träffats en överenskommelse om sådan ändring av gällande löneplaner, att statslönerna skulle bättre anpassas till marknadslönerna på olika orter. Man har bl. a. konstruerat en löneplan, benämnd löneplan A — den närmaste motsvarigheten till den är nuvarande löneplan 1 — och enligt denna föreslagna löneplan A skall löneskillnaderna mellan befattningshavare i samma löneklass bli större än nu, då det gäller de lägre tjänstemännen, men mindre än nu, då det gäller tjänstemän i de högre lönegraderna, eller, som man brukar uttrycka det, spännvidden blir större mellan dyrorterna när det gäller de lägre tjänstemännen och mindre då det gäller tjänstemän högre upp på löneskalan.

Jag kan förstå de betänkligheter som bondeförbundets representanter i regeringen givit uttryck åt i det uttalande, de fogat till statsrådsprotokollet på denna punkt. Det är ändå en helt ny princip för statens lönesättning, som här föreslås. Det är inte längre fråga om att söka få fram en lön, differentierad mellan olika orter på sådant sätt, att den har åtminstone i det närmaste samma realvärde för tjänstemannen, oavsett om han

Statsverkspropositionen m. m.

bor exempelvis i Stockholm, som hör till dyrortsgrupp 5, eller om han bor i någon del av landet, som hör till den lägsta dyrortsgruppen, dyrortsgrupp 2.

Den nya överenskommelsen innebär, såvitt jag förstår, att huvudvikten vid lönesättningen, inberäknat differentieringen mellan olika orter, lägges på att göra statens löner mera konkurrenskraftiga gentemot den enskilda marknadens löner. Jag förstår också de synpunkter som lett fram till detta resultat. Det är klart att det ur statens synpunkt som arbetsgivare och företagare måste framstå som önskvärt, att dess löner kan sättas så, att de inte kommer i ett markant underläge i förhållande till allmänna arbetsmarknadens löner. Men vad jag inte förstår, det är hur det i längden skall bli möjligt att tillämpa dessa båda system vid lönesättningen samtidigt, dyrortssystemet och systemet att anpassa lönerna efter rådande marknadsläge på de olika orterna.

Det har sagts att statens lönesystem är ett stelbent system. Jag undrar om det blir mycket mindre stelbent med den konstruktion det fått i det nya förslaget, då det skall halta sig fram samtidigt efter två olika vägar. Den frågan måste väl alltid inställa sig: Hur skall avvägningen ske mellan dessa båda synpunkter, dyrortssynpunkten och arbetsmarknadslönesynpunkten? Även om det är riktigt som departementschefen säger, att det genom de vidtagna spännviddsförändringarna har nåtts en bättre anpassning av de statliga lönerna till gällande arbetslöner, så vet man ju ingenting om hur länge det läget varar. Det är väl inte otänkbart, att det på orter, där det för närvarande är jämförelsevis lätt att få personal, rätt snart kan uppstå rekryteringssvårigheter, kanske till viss del beroende på den avvägning lönerna fått enligt den nu träffade överenskommelsen. Högre reallöner på en ort kan väl antagas få till följd överflyttning av även i statens tjänst anställd arbetskraft från en ort till en annan.

Tillfredsställelsen på personalhåll med den nya löneöverenskommelsen förefaller långt ifrån att vara hundraprocen-

tig. Jag tycker också att man kan ställa sig frågande till om exempelvis statens järnvägars och postverkets svårigheter att rekrytera personal i de lägre lönegraderna skulle vara lokaliserade till just de orter som nu är placerade i de högre dyrortsgrupperna. Har det för övrigt inte varit på det sättet också, att det på vissa orter har varit svårt för det ena verket att få personal, medan det för ett annat statligt verk inte varit några sådana svårigheter? Jag hoppas att det vid utskottsbehandlingen av detta ärendet skall finnas tillgång till statistik som visar hur förhållandena har varit på detta område.

Sedan vill jag beträffande de reviderade löneplanerna säga att jag nog fått det bestämda intrycket att de i vissa lönetekniska hänseenden är avgjort bättre än de nuvarande.

Så blir då riksdagen återigen förelagd ett förslag, grundat på en överenskommelse mellan civildepartementet och tjänstemännens huvudorganisationer. Riksdagen har såvitt jag kan se — och det är väl också allmänt erkänt — ingen reell möjlighet att ändra på denna överenskommelse. Riksdagen har visserligen en formell möjlighet att förkasta förslaget, vilket väl i bästa fall skulle leda till förnyade förhandlingar, men det är väl en utväg som jag undrar om ens reser vanterna i regeringen på allvar vill rekommendera. Här är det knappast annat för riksdagen att göra än att konstatera — såsom vi gjort här i riksdagen vid flera tillfällen tidigare — att riksdagen egentligen inte har något val. Riksdagens roll i detta sammanhang är i realiteten ingen annan än stämpelns. Skall man inte på något sätt kunna komma fram till en annan ordning på detta område, så att riksdagen inte behöver spela den, jag skulle vilja säga förödmjukande roll som den nu faktiskt måste göra? Kommer den under förra året till satta utredningen rörande statstjänstemännens förhandlingsrätt m. m. att också taga upp detta spörsmål? Det framgår inte klart av direktiven för utredningen. Jag vill emellertid hoppas att så kommer att ske eller att frågan tas

upp på annat sätt, så att den snarast möjligt kan få en också när det gäller riksdagens medverkan tillfredsställande lösning.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Den budget, som här i dag har diskuterats, är ju av mycket stora mått. Den är väl den största som någonsin har framlagts för riksdagen. Här har mycket diskuterats huruvida den är balanserad, överbalanserad eller inte balanserad. Jag skall inte gå in på det spörsmålet. Jag vill bara konstatera att man trots de jätteinkomster, som budgeten räknar med, likväl måste tillgripa en upplåning på i runt tal 700 miljoner kronor.

Finansministern har nu lämnat kamraren, men jag kan inte underlåta att påpeka, att han i förra årets statsbudget försäkrade att staten genom att budgeten helt balanserades med inkomster inte skulle behöva gå ut på den svenska lånemarknaden och konkurrera med andra, som behövde låna pengar. Men, herr talman, hur länge räckte detta? Staten kunde inte klara sig i mer än ett par, tre månader. Sedan var man på nytt ute för att låna upp pengar till statskassan.

Man kan fråga sig, hur den balans i samhällsekonomin skall uppnås, som man så länge har eftersträvat. Ja, hur skall balans kunna nås, när utvecklingen ständigt får vara densamma, nämligen att lönerna stiger, och när de har stigit, följer produktpriserna med i höjningen, och så krävs återigen höjda löner. Då säger man från regeringens sida att åtgärder måste vidtagas för att suga upp den överflödiga köpkraften, och så inför man punktbeskattningar på än det och än det andra. Inom det parti, som jag företräder, är vi nog inte benägna att i framtiden slå in på den vägen. Jag tror att staten blir tvungen att tillgripa sparsamhetsåtgärder, och jag hade väntat att statsbudgeten skulle präglas av mera sparsamhet än finansministern nu har visat.

Jag läste i en av de numera socialdemokratiska tidningarna för den 27 december 1956 följande: »Statsrevisorer-

Statsverkspropositionen m. m.

na har i ett avsnitt av sin digra berättelse, som förtjänar uppmärksammas, sagt att vi använder 11 procent av vår nationalinkomst, hela 4,2 miljarder kronor eller 580 kronor per invånare, till sociala utgifter. Det är så mycket pengar att det finns goda skäl att fundera över om de användes på bästa sätt.»

De sociala förmåner, som vi har i vårt land, belastar självfallet statsverket med mycket stora utgifter, men jag undrar om man inte premierar en hel del saker, som borde kunna klaras utan statligt ingripande. Jag tänker på den förda bostadspolitiken. Där förekommer en subvention av 4 000 kronor per lägenhet; det har ingen betydelse vilken inkomst sökanden har, utan de 4 000 kronorna utgår i alla fall. Här skulle man väl utan vidare kunna gå in för en behovsprövning och på så sätt inbespara åtskilliga miljoner kronor till statsverket. Men det sägs inte någonting om detta. När man skurit ned denna subvention från 8000 till 4000 kronor per lägenhet anser man väl att man gjort ett gott kap, och så får det fortsätta.

Jag tror inte att någon vill motsätta sig att de människor, som behöver hjälp skall ha hjälp. Men det finns många unga människor, som skulle kunna skaffa sig ett eget hem eller dylikt på sin inkomst, om de bara, som det heter, rättar mun efter matsäcken. Det skulle därför ha varit mycket angeläget — jag vill understryka detta — att man från statsmakternas sida gjort det ingreppet på detta område, att man delat ut subventionerna efter behovsprövning. Folk i gemen får betala en hög ränta, som särskilt av våra motståndare välsignas såsom varande det enda rätta, och jag anser att denna ränta bör slå igenom över hela linjen. Om så skedde, tror jag att återhämtningen — om man nu anser att räntan är det avgörande för en återhämtning — skulle ske snabbare än som skett. Det är nog ingen här som skulle vilja minska de sociala förmånerna — folkpensionen eller andra förmåner — utan vad jag syftar till är endast att man skall angripa de områden där folk har möjlighet att klara sig utan hö-

Statsverkspropositionen m. m.

ga understöd och subventioner. Jag tror att man skämmer bort svenska folket i ganska stor utsträckning genom att ge bidrag än på det ena hållet och än på det andra.

Finansministern var bekymrad över vår handelsbalans. Han sade att den var skrämmande och att man kanske borde ha sett detta tidigare. Han tyckte emellertid att vi var på rätt väg då vi nu inte längre importerade mer än vi exporterade; exporten hade sjunkit till 178 miljoner kronor från 450 miljoner kronor närmast föregående år. Med vår nuvarande liberala handelspolitik tror jag emellertid att det blir mycket svårt att i längden åstadkomma balans på detta område. De allt mera uppskruvade lönerna och den allt dyrbarare produktionen tror jag medför att vår handelsbalans kanske rätt snart ytterligare försämras och att vi får svårare att konkurrera med länder som producerar billigare.

Herr Geijer sade i sitt anförande att priserna år 1957 ligger högre än priserna år 1956, och därför anser arbetarna att de bör ha kompensation för detta. Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Geijer — fastän han inte är närvarande i kammaren — om han tror att arbetarlönerna kan stiga varje år utan att detta inverkar på produktionskostnaderna. Om så är fallet, tycker jag att han har en ganska skev inställning till dessa frågor. Vi kan ju beträffande de varor, som vi producerar, se efter vad som är materialkostnader och vad som är arbetskostnader. Det skulle naturligtvis på den sida, han företräder, vara mycket angenämt om man bara kunde öka på arbetslönerna utan att priserna behöver stiga på de varor vi producerar. Herr Geijer säger att arbetarna måste ha högre lön och en förkortad arbetstid. Han tillägger att vi också måste införa en priskontroll över varuprisstegringen. Jag undrar för min del, om vi inte behöver införa ett pris- och lönestopp över hela linjen. Det borde nog ha skett för minst två år sedan; då hade vi inte varit i den situation, som vi i dag befinner oss i, och då hade kanske vår statsbudget sett något annorlunda ut än den gör i dag.

Herr Geijer påstod vidare att priserna på jordbrukets produkter hade stigit, trots att den kategori människor, som arbetar på detta område, är de sämst betalda. Han säger också att utvecklingen varit sådan, att jordbrukarna har mycket stora inkomster och att någon ytterligare ökning härvidlag inte bör ske. Herr Geijer har väl ändå klart för sig att vi har fått våra priser fastlåsta på tre år, men han anser tydligen att jordbrukarna skall bära vilka bördor som helst utan att på något sätt ha möjlighet att få kompensation för detta.

Jag såg härförleden i en stockholms-tidning, att Kooperativa förbundet äger en gård utanför Stockholm på 285 hektar. Den heter Gustavsberg. Nu vill man arrendera ut den, därför att jordbruket inte går ihop. På socialdemokratiskt håll finns det sådana som säger att de stora godspatronerna sitter på sina väldiga egendomar och höstar in ohyggligt med pengar. Jag skulle vilja råda herr Geijer att titta på Gustavsbergs egendom, som nu är ledig. Om han möjligen kunde arrendera den, så skulle ju också han tjäna pengar i fortsättningen. Eller också skulle han ju kunna vända sig till Kooperativa förbundet och fråga, hur mycket denna egendom har givit i vinst under de senaste åren. Då skulle han kanske få en något annan inblick i situationen sådan den för närvarande är ute på landsbygden.

Jag förstår mycket väl att det har blivit andra tongångar i LO, sedan den gamle ordföranden lämnade sin post. Herr Geijer sade i dag ifrån, att han inte på något sätt kunde tänka sig en prolongering av nuvarande avtal, utan att det måste bli en lönehöjning. Om så inte skedde, skulle väl följden bli strejk, där-est jag förstod herr Geijer rätt.

Vi kan se bara på hur utvecklingen inom jordbrukets område för närvarande ter sig och vad räntehöjningen har inneburit för det svenska jordbruket. Man kan se hur marknadsutvecklingen på olika varuslag ter sig. Vi har mycket stora bekymmer att få avsättning för en hel del varuslag ens till sådana priser att de täcker enbart produktionskostnader-

Statsverkspropositionen m. m.

na, alltså utan någon som helst vinst. Tänk om herr Geijer, som är sådan specialist på jordbrukets område, kunde åta sig att avyttra den svenska frukten, som nu håller på att ruttna ned utan att kunna finna avsättning, därför att man importerar väldiga mängder frukt från utlandet. Han skulle göra en stor del av det svenska jordbruket en ganska god tjänst, om han kunde ordna detta. Likadant är det om man tittar på utvecklingen när det gäller andra slag av jordbruksprodukter och livsmedel. Man kommer nog ganska snart till den insikten, att jordbrukarna i vårt land ingalunda åtnjuter några priser för sina produkter, som ger oskäligen vinster, såsom man många gånger vill göra gällande.

Herr Geijer säger att han hälsar en förkortad arbetstid med mycket stor tillfredsställelse. Ja, det är självklart — detta gäller väl alla som får förbättringar. Men även en förkortad arbetstid måste väl inverka fördyrande på produktionen. Ty jag skulle väl aldrig kunna tänka mig att man förkortar arbetstiden t. ex. med tre timmar i veckan och samtidigt säger till arbetarna: »Ni får mindre betalt nu än förut, då ni inte får någonting för de tre timmar per vecka som tas bort.» Jag tror inte att man accepterar någonting sådant, utan från arbetarsidan vill man nog gärna ha samma lön för den förkortade arbetstiden. Men då måste väl detta innebära att det blir prishöjningar på jordbrukets produkter, hur man än vänder sig? Herr Geijer menade dock, såvitt jag förstod, att förkortningen av arbetstiden skulle klaras av utan prishöjningar.

Herr Geijer förklarade också att pensioneringsfrågan bör lösas för arbetarna. Han nämnde ingenting om hur han tänkte sig att frågan skulle lösas för de egna företagarna, men jag skulle nog vilja säga att åtminstone bondeförbundsgruppen inte kommer att biträda regeringens förslag, för den händelse inte denna fråga löses över hela linjen; jag tror för min del att ingen kommer att biträda ett annat förslag. Eljest skulle det snart bli likadant som när den allmänna sjukförsäkringen infördes. Vad får den enskilde

företagaren i sjukersättning, om han råkar bli sjuk? Jo, han får tre kronor per dag, men alla andra får ersättning med hänsyn till sin lön. Jag tror inte att vi från jordbrukets sida är pigga på att vara med om sådana uppgörelser mera. Vi kräver därför från bondeförbundets sida, att pensionsfrågan skall lösas i sin helhet. Även företagare skall ha rätt att få sin pensionsfråga ordnad. Man skall inte skjuta på sådana saker och lösa frågan bara för en grupp men inte för andra. Jag skulle därför vilja ställa den frågan till herr Geijer, om han är beredd att vara med om detta. Då kanske vi kan börja talas vid och mötas på någon linje.

Herr Strand sade i sitt anförande, att om konjunkturen vänder bör alla bära sin del av bördan, även arbetarna. Men han påstod också att 200 000 av Stockholms arbetare hade en löneinkomst under 10 000 kronor per år. Jag finner detta ganska märkvärdigt. Här har ju alla erkänt, att lantarbetarna är de sämst betalda i vårt land, och de är faktiskt uppe i en inkomst av 8 000 kronor och mera per år. Om herr Strands uppgift beträffande Stockholm är riktig, skulle jag tänka mig att det ligger så till att dessa grupper inte har arbete året runt och av den anledningen inte kommer upp i högre inkomst. Det är självklart att en årsinkomst på 10 000 kronor i Stockholm för en person, som har familj att försörja, inte kan medföra någon större möjlighet att upprätthålla en hygglig levnadsstandard. Jag skulle emellertid förmoda, att denna låga inkomst beror på att vederbörande inte har arbete under hela året.

Jag sade förut, att den enda riktiga åtgärden vore att genomföra ett allmänt pris- och lönestopp. Från LO:s sida har man emellertid förklarat att man inte vill vara med om detta, och inte heller regeringen vågar ta steget fullt ut och försöka få en allmän uppgörelse till stånd på den linjen.

Man har också resonerat om att införa en allmän omsättningsskatt i stället för punktbeskattningar, och man har resonerat om att genomföra ett tvångssparande för ungdomen. Här vidtas ju åt-

Statsverkspropositionen m. m.

gårder än på det ena och än på det andra området, och här införs den ena punktbekattningen efter den andra. Men sedan talas det i propositionen om att man skall sänka skatten. Det gör man genom att man låter bli att införa nya skatter, ty det är då klart att det blir en verklig skattelindring om man genomför en höjning av de kommunala ortsavdragen. Men om man sedan måste införa andra skatter för att finansiera statsbudgeten, blir det ändå inte någon skattelindring i egentlig bemärkelse, utan det blir bara fråga om en övervältring av vissa skatter från en grupp på en annan. Detta kan inte sägas bli en bestående skattesänkning av sådan art, som verkligen är så välbehövlig för hela vårt folk, vilket för närvarande drabbas hårt av den tunga skattebördan.

Här har i dag också framförts kritik över att försvarskostnaderna nedskurits, och man har vidare sagt — jag tror att det var herr Ewerlöf som framhöll det — att rörligheten av arbetskraft borde vara större för att man på så sätt skulle kunna minska utgifterna för staten. Det är ju självklart att vi i närvarande stund behöver ha ett mycket starkt försvar, särskilt som läget för närvarande är ganska spänt, men vi bör också tänka på att vi i vårt lilla land inte har möjlighet att satsa hur mycket pengar som helst på försvaret. Om man bara använder de för försvaret anvisade medlen på 2,5 miljarder kronor på ett riktigt sätt, tror jag att vi skulle kunna få ett ganska starkt försvar. Jag tror också att man sätter in pengarna just på de områden av försvaret, där de behövs.

Herr Ohlon talade om »arrendeavgiften» till bondeförbundet, och han sade att vi hade fått förskott m. m. Om det kan vara till någon tröst för herr Ohlon skulle jag vilja säga, att den arrendeavgift, som vi skulle vilja ha, ännu inte är betalad, ty detta arrende kan ju upphöra vilken dag som helst. Jag tror att herr Ohlon gärna vill ställa upp som ny äktenskapspartner, och detta får han gärna göra, men då får han säkerligen ge avkall på en hel del av de saker som han hittills ansett vara ovillkorligen förenliga

med hans syn på tingen. Han får kanske bli litet mer smidig, om han skall kunna gå i land med den nya uppgiften. Han sade vidare, att det rädde en djup och varaktig söndring inom koalitionen äktenskap. Men detta stadium måste ju passeras, herr Ohlon, innan den ena kontrahenten kan gå ut ur äktenskapet — herr Ohlon vet ju, att det måste bli en djup och varaktig söndring, innan man kan komma ifrån det hela. Nu förstår jag, att herr Ohlon ville lappa ihop söndringen, och jag gratulerar honom, om han verkligen kan åstadkomma det.

Herr Ohlon ansåg sedan, att det var mycket bekymmersamt att man hade ökat spritpriset med fem kronor per liter i höstas och att detta sedan skall få inverka på levnadskostnadsindex och på så sätt medföra en större löneglidning än vi skulle haft, om så inte skett. Jag skulle bara vilja fråga herr Ohlon, om han inte röstade för denna höjning i höstas? Om jag är felunderrättad så ber jag om ursäkt, och i så fall kommer nog herr Ohlon, då han är närvarande i kammaren, att säga ifrån. I annat fall har han bidragit till höjningen med påföljd att index har stigit.

Jag skulle vilja säga till herr Ohlon, att jag tror att ingen missunnar honom att ingå i ett nytt regeringsäktenskap. Detta får han gärna göra. Men jag tror att detta äktenskap behöver förstärkas och att det kanske inte vore ur världen att man i stället för den koalitionsministär, som vi nu har, på grund av det ovissa läge, som vi har ute i världen, och på grund av de svårigheter, som härigenom uppkommit inom vårt land, låter alla de borgerliga partierna få ansvaret för det hela. Jag tror inte att man så bryskt avvisar denna tanke som statsministern gjorde i andra kammaren. Det är enligt min mening något som man borde tänka på. I ett bekymmersamt läge behöver alla goda krafter medverka, och vi bör då inte stå splittrade.

Vår valutareserv försämras, säger man. Det är självklart att den måste göra det när vi importerar mer än vi exporterar. Jag tror att man även med hänsyn härtill behövde ha en samverkan mellan

Statsverkspropositionen m. m.

olika grupper för att nå förståelse, så att man inte uteslutande är av den meningen, att det är en nödvändighet att importera alla de varor som svenska folket anses behöva. Som vi redan sett behöver det inte hända mycket ute i världen, förrän man får avstå även från de allra nödvändigaste saker. Jag menar därför att man i stället för att ha olika meningar om import och export, om skatter, om index etc. borde försöka nå fram till ett samarbete, inte bara mellan två partier utan mellan de fyra demokratiska partierna i den svenska riksdagen.

Jag har velat säga detta, därför att jag anser att läget ute i världen är sådant och svårigheterna för vårt lands vidkommande så stora, att man borde slå in på den linjen.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! När finansministern, som nu tyvärr avlägsnat sig ur kammaren, startade sitt anförande i kväll, gjorde han detta med att föredra en ganska utförlig katalog över alla de mer eller mindre ogynnsamma omdömen, som i oppositionspressen fällts om hans budget. Jag vill mycket gärna medge, att det fanns åtskilliga stickiga tistlar i den buketten. Men om finansministern hade velat föredraga en motsvarande katalog över alla de starkt berömmade omdömen, som kommit hans budget till del i regeringspressen, hade han kunnat nå en bättre balans i bilden. Där har man sannerligen inte sparat på lovorden. Jag skulle kanske våga säga, att man där tillhandahållit honom ett övermått av rosor — röda rosor kanske jag skulle säga — med taggarna omsorgsfullt borttagna. Nu ville inte finansministern läsa upp några sådana omdömen om hans budget ur regeringspressen. Jag kan ganska väl förstå det, därför att jag tror att finansministern i grund och botten som den realistiska människa han är har den uppfattningen, att flertalet av dessa starkt rosande omdömen är lindrigt talat tilltagna i överkant. Ty, ärade kammarledamöter, man kan ju inte underlåta att

komma ihåg vad finansministern själv i finansplanen säger om denna budget. Han skriver sålunda: »Jag vill alltså utan omsvep medge, att årets budgetförslag på grund av de rådande omständigheterna är svagare än fjolårets.»

Så långt finansministern. Denna budget har här i dag blivit föremål för ganska kritiska omdömen av herrar Ewerlöf, Ohlön och andra. När jag har hört dessa anmärkningar, har jag inte kunnat underlåta att erinra mig en företeelse inom reselivet här i landet som för ett par år sedan lät ganska mycket tala om sig. Det var ju då, som kammarens ledamöter kanske kommer ihåg, särdeles på mödet — det är det kanske ännu i dag — att våra resebyråer och liknande institutioner för sina kunder till ett facilt pris anordnade sällskapsresor under rubriken »Ut i det blå». När färden startade, visste ingen av resenärerna någonting om målet. Det skulle vara en hemlighet, en överraskning och naturligtvis enligt arrangörerna en angenäm sådan. Jag undrar herr talman, om man inte skulle kunna likna det budgetförslag som vi nu har framför oss vid en dylik färd »ut i det blå», en sällskapsresa, till vilken vår regering inbjuder svenska folket. Denna budget påminner om de där resebyråarrangemangen därutinnan, att ingen vet någonting om var man till slut hamnar. Det har vi finansplanens egna ord på. Det är bara en preliminär budget, det har finansministern själv understrukit från denna talarstol för en stund sedan. Ingen vet var man till slut hamnar. Men tyvärr skiljer sig denna sällskapsresa från de sällskapsresor jag tidigare talade om därutinnan, att man har anledning förmoda att överraskningen vid framkomsten inte blir av det mera uppslupna slaget. Det pinsammaste av allt är att någon uppgift om biljettpriset inte lämnas ut på förhand. Möjligen skulle man också kunna tillägga — inte minst mot bakgrunden av det anförande som hölls närmast före mig — att man absolut ingenting vet om den ursprungliga resebyråpersonalen följer med på hela resan, eller om det till äventyrs blir ett ombytte under vägen.

Statsverkspropositionen m. m.

Jag lyssnade som så många andra av kammarens ledamöter mycket uppmärksamt till det anförande, som herr Geijer höll här före middagsrasten. Jag beklagar att herr Geijer inte är närvarande just nu. Han uttalade sig bland annat om de sex professorerna i nationalekonomi, som på finansministerns anmodan hade uppgjort sex olika recept till inflationens bekämpande. Han var, tyckte jag, nog rätt onådig i sina omdömen om dem, och jag skall villigt medge att nationalekonomer är ett folk för sig. Herr Geijer har ju själv så vitt jag vet en mycket talrik uppsättning sådana experter i LO, så han vet säkert mer om den saken än jag.

Emellertid tror jag att jag kan säga, att jag i ett hänseende delar hans kritiska inställning. Det gäller hans omdöme om de nationalekonomer i sextetten som har rekommenderat en statlig kontroll över lönebildningen såsom ett remedium att komma till rätta med vad vi med ett fint ord brukar kalla för den inflationistiska spänningen i samhällsekonomin. Han protesterade mot detta. Han slog vakt om arbetsmarknadens frihet, och han anförde många argument varför vi bör sträva efter att bibehålla denna frihet.

Jag vill alltså gärna säga att jag delar hans uppfattning därvidlag; jag har på den punkten samma åsikt som herr Geijer. Men jag skulle vilja fråga honom följande: Om man nu har den meningen att staten inte skall lägga sig i förhållandena på arbetsmarknaden, att staten inte skall lägga sig i lönebildningen — en uppfattning som jag alltså fullständigt delar — då tycker jag att man skall tänka den tanken till slut. Jag skulle ha velat rikta denna fråga till herr Geijer om han hade varit närvarande: Varför begränsa den frihetsprincip, som han har slagit så starkt vakt om, exklusivt till just detta enda område, till förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, alltså till lönebildningen? Borde inte, när man har den uppfattningen, logiken bjuda att något av samma frihetsprincip kom i tillämpning även när det gäller exempelvis den enskildes möjligheter att disponera över de slantar, som han

eventuellt kan ha över sedan han gjort rätt för sig mot stat och kommun? Jag skall strax utveckla vad jag syftar på.

Jag tyckte mig nämligen i herr Geijers anförande förmärka rätt starka sympatier för ett tvångssparande i statens regi i syfte att därmed skaffa pengar till ökade investeringar. Jag måste erkänna att jag här har mycket svårt att följa herr Geijer i hans resonemang. Anser man att staten bör hålla sig borta från lönebildningen så bör man väl, tycker jag, för logikens skull också mena att staten bör hålla sig borta när det gäller medborgarnas möjligheter att disponera över de pengar, som dessa medborgare efter skatter och levnadsomkostnader möjligen kan spara såsom resultat av samma lönebildning.

I finansplanen skänker herr Sträng en mycket bekymrad uppmärksamhet åt en angelägenhet som nog egentligen, så vitt jag har kunnat följa denna debatt, icke har blivit föremål för någon uppmärksamhet. Finansministern själv var emellertid inte inne på den i sitt första anförande här i kväll, dock endast en passant. Han skänker en bekymrad uppmärksamhet åt vad han kallar »stegrings-takten i den kommunala hushållningen». Han finner den inte blott vara väsentligt större än inom statsverket, utan han anser den även vara avsevärt starkare än i den privata sektorn. Det är en mycket intressant upplysning, och han tillägger: »Både den privata konsumtionen och den privata investeringsverksamheten redovisar lägre ökningstal än kommunernas motsvarande områden». Detta är ordagrant hämtat ur finansplanen. Även om dessa uttalanden från finansministerns sida om förhållandena på den kommunala sektorn möjligen i någon mån kan vara att fatta som — vad skall jag säga — en liten diversionsmanöver i syfte att avvända uppmärksamheten från den ingalunda särskilt uppmuntrande situationen inom den statliga sektorn — också en så robust finansminister som herr Sträng måste ju känna sig en liten smula skakad när han konstaterar att statsskulden den 15 dennes för första gången i vår historia överskred siffran

Statsverkspropositionen m. m.

18 000 miljoner kronor — så är det uppenbart att påpekandena förtjänar mycket uppmärksamhet. Realekonomiskt sett är uppgångstendensen i den kommunala hushållningen fortfarande mycket stark, säger finansministern, och han tillägger: »De förhoppningar om en fortsatt återhållsamhet på detta område, som jag i förra årets finansplan gjorde mig till tolk för, har tyvärr inte uppfyllts.»

Ja, herr talman, kan det vara till någon tröst för herr finansministern tror jag mig kunna försäkra, att hans besvikelse delas i mycket vida kretsar. Den kommunala investeringsvolymen minskade visserligen år 1955 med en procent, år 1956 med två procent, men, ärade kammarmedamöter, den beräknas i år växa med tio procent. Likaså visar den kommunala konsumtionsvolymen fortsatt stark stegring, nämligen år 1955 med drygt sju procent, år 1956 med likaledes sju procent och enligt uppskattningarna för år 1957 med ytterligare sju procent, allt detta enligt uppgifterna i finansplanen.

Nu kan det givetvis sägas, och finansministern antydde ju också detta i sitt anförande här i kväll, att en bidragande anledning till den häftiga uppgången i kommunernas investeringar utgör bostadsbyggandets krav på gator, vägar och ledningsarbeten. Detta är riktigt, det kan inte bestridas. Men jag menar nog, att även andra och väl så tungt vägande förklaringsgrunder kan anföras. Det må vara tillåtet, herr talman, att mot bakgrunden av finansministerns egna — som jag nog tycker rätt dystra — uttalanden i finansplanen ägna ett par minuter även åt den sidan av saken.

Sedan åtskilliga år tillbaka står vi inför ett fenomen i vårt samlällsliv som jag — även om jag inser riskerna av en sådan karaktäristik — skulle vilja kalla den kommunala kapprustningen. I och för sig är givetvis ingenting att säga om de allmänna strävandena att öka den kommunala standarden och förbättra de kommunala servicemöjligheterna o. s. v. Ambitionen hos många ledande och intresserade kommunalmän — vi har ju gott om sådana i vårt land — att göra det

bästa möjliga för den egna kommunen är naturligtvis all heder värd. Men på ganska goda grunder kan ifrågasättas, om man inte på åtskilliga håll numera kommit så långt, att det rimligas gräns är inte bara nådd, utan överskriden. Man har i vissa fall fått en överstandard, särskilt på anläggningsverksamhetens område, som knappast är sakligt motiverad och inte heller står i överensstämmelse med våra resurser. Jag skall anföras ett par exempel; jag tar dem fullständigt på måfå ur högen.

I Västerås bygger man ett mycket gentilt stadshus, som kanske åtskilliga av kammarens ledamöter har hört talas om. Granitbeklädningen på byggnadens ytter-sidor kostar ungefär 300 kronor per kvadratmeter, och marmorn på innersidorna mot gården — även själva gårdsplanen skall för övrigt beläggas med marmor — går på omkring 120 kronor per kvadratmeter. Graniten och marmorn måste man ha av estetiska skäl, säger man.

Vidare frågar jag: Är det nödvändigt exempelvis att i en kommun som Malmköping med 3 700 invånare lägga ned 640 000 kronor på en lokal, som tillsammans med slöjd- och musikrum skulle omfatta skolbespisningslokal, bara därför — detta är motivet, mina damer och herrar — att barnen för närvarande får traska, cykla eller åka skidor 900 meter för att komma till den nuvarande skolbespisningslokalen? Jag tror för min del inte, men jag är kanske litet gammalmodig i denna min uppfattning, att barnen blir vare sig missanpassade eller miljöskadade, om de får göra den där lilla turen en gång om dagen. Tvärtom!

Naturligtvis säger sådana här exempel i och för sig mycket litet. Personligen fäster jag föga uppmärksamhet vid dem såsom sådana. Men jag har velat anföras dem därför att jag menar, att de på ett ganska intressant sätt illustrerar en tendens, som många människor i vårt land med full rätt anser oroväckande.

Många ting skulle nog kunna göras både enklare och billigare utan att förden-skull brista i stilfullhet, ändamålsenlighet eller trivsel. Men det är så — de av kammarens ledamöter, som har litet

Statsverkspropositionen m. m.

grand med kommunala ting att göra, vet ju precis hur det ligger till — att den ena kommunen driver den andra i denna kapprustning i granitens, marmorns och förkromningens tecken. Har X-stad fått det så och så, varför skall då inte också Y-by få det så och så? Man känner igen den frågeställningen från rader av debatter i våra fullmäktigeförsamlingar. En ann kan vara lika god som en ann! I mera lyriskt betonade sammanhang brukar man likna dessa praktbyggen vid »trumpetstötar» inför en ny tid. Jag har sett denna liknelse återkomma rätt ofta. Det är bara synd att dessa musikaliska evenemang kostar så mycket pengar. Förr i världen brukade man tala om någonting som kallades för lokalpatriotism. Det är, mina damer och herrar, ett passerat stadium. Numera drives flerstädes en lokalchauvinism av sådan omfattning att jag, som sagt, väl förstår finansministerns bekymmer.

Jag vet inte, om kammarens ledamöter har haft tillfälle att studera det betänkande om det offentliga byggandet här i landet, som den sista oktober i fjol publicerades av statens byggnadsbesparingsutredning. Det är ett ganska intressant betänkande, som jag verkligen rekommenderar kammarens ledamöter att ta närmare del av. I betänkandet framhålls bl. a., att »det offentliga byggandets standardstegring knappast står i rimlig proportion till standardhöjningen på andra områden, som ingår i vad som tillsammans kan betecknas som levnadsstandard, kulturell och teknisk standard».

Utredningen har låtit utföra vissa stickprovsundersökningar i tre representativa län här i landet. Utredningen är så diskret att den inte talar om vilka län det är, men utredningen nämner, att undersökningen omfattar praktiskt taget alla offentliga byggnader, sammanlagt närmare 300, som färdigställts under de senaste fem åren i de tre länen. Om dessa undersökningar säger utredningen, att de givit vid handen, att »i dominerande utsträckning byggnaderna utformats och utförts på ett sätt som inneburit att betydande kostnader ned-

lagts, vilka ej medfört någon reell ökning av byggnadens kvalitet eller byggnadstekniska standard och ej heller inneburit några fördelar för verksamheten i byggnaden».

Även små generella kostnadsminskningar kan på grund av byggandets stora volym — det inser ju var och en — få väsentlig betydelse och medföra, att de behov av nybyggnader som föreligger i större utsträckning kan tillgodoses.

Så kommer utredningen med en upplysning, som jag tycker verkligen är ytterligt intressant och som borde omnämnas i denna remissdebatt. Utredningen säger: »Med nuvarande byggnadsvolym skulle enligt utredningens mening en besparing av i medeltal 10 procent på varje byggnadsobjekt innebära, att man med bibehållen investeringsvolym ytterligare skulle kunna bygga för 70—80 miljoner kronor årligen, motsvarande ett par tre större sjukhusanläggningar eller över hundratalet landsbygdsskolor. Enbart på skolområdet skulle med förra årets byggnadsvolym på omkring 120 miljoner kronor en 10-procentig besparing medge nybyggnader för ytterligare omkring 2 500 skolbarn.»

Jag tycker, att dessa uppgifter är så pass märkliga, så att de borde kunna ge en återklang inte bara i våra kommunalförsamlingar utan även i kanslihuset. Det är dock ganska abderitiska konsekvenser, som denna överstandard vid det offentliga byggandet lett till. Är det inte så att det mången gång gått till på det sättet, att det bästa blivit det godas fiende. Hur är det nu flerstädes i vårt land? Ja, damerna och herrarna känner väl till att skolbarn på inte så få håll måste undervisas i skyddsrum och andra källarlokaler, att ålderdomshemmens klientel utgöres i betydande utsträckning av sinnessjuka och kroniker, som naturligtvis inte skulle vistas där, att gymnastik- och idrottslokaler saknas för stora delar av vår skolgång o. s. v. Det förefaller mig som om man vid det offentliga byggandet ofta så starkt förhäxats av kvaliteten, att man helt glömt bort kvantiteten. Vi får bättre och bättre

Statsverkspropositionen m. m.

re skolhus, sjukhus o. s. v. för allt färre och färre.

Jag såg för en tid sedan en artikel i Svenska landskommunernas förbunds tidskrift i dessa ting. Det var förbundets direktör, som förde pennan. Han konstaterade, att som byggnader betraktade måste det mesta, som kommunerna uppför, stå sig långt in på 2000-talet. Och han frågar: »Är det inte alltför övermaga att försöka tillgodose lokalbehoven för en avlägsen och oviss framtid i ett läge, då de svenska resurserna är ohjälpligt för små för att klara de mera dagsaktuella och överblickbara behoven?» »Har vi», fortsätter han, »skuldighet och har vi rätt att bygga för behoven under atomåldern? Kan man inte befara, att det nya och fina, som vi nu pöser över, skall te sig anskrämligt och funktionsodugligt redan om 20 å 25 år?»

Författaren frågar vidare: »Är det inte vad skolhusbygget beträffar möjligt att få fram något, som ur kostnads- och användbarhetssynpunkter ligger någonstans mitt emellan baracken, d. v. s. provisorisk skolhusbyggnad för vilken nu utgår gynnsamt statsbidrag, och det monumentala?» Och han slutar på följande sätt, jag tillåter mig att citera honom ordagrant: »I varje fall kan det inte vara nödvändigt att göra varje skolbyggnad till ett tegelmansoleum, som kan komma att bli eftervärlden till större förargelse än nytta.»

Detta är naturligtvis hårda ord från ett håll, där man känner till de här sakerna, men, herr talman, jag undrar om de inte är ganska berättigade.

Nu vet jag att det finns en invändning, som vem som helst här i kammaren kan rikta mot mig. Man kan säga: Ja, men detta är dock inte endast kommunernas skuld. Nej, det är riktigt. Hela skulden skall ingalunda läggas på kommunerna. När finansministern nu så energiskt som han gör i finansplanen riktar sig mot de illavarslande tendenserna inom den kommunala hushållningen, så tycks han på det hela taget bortse från statsmakternas roll i sammanhanget. Denna kommunala utgifts-

expansion, som han med fullt fog klandrar, är dock i viss utsträckning föranledd av direktiv och bestämmelser, villkor för statsbidrag, råd och anvisningar o. s. v. — ja, kammarens ledamöter känner till allt detta, som härstammar från de centrala instanserna. Jag har redan sagt, och jag upprepar det ännu en gång, att jag för min del sympatiserar med finansministerns aktion i dessa ting, och jag delar hans besvikelse över att förhoppningarna på en ändring hittills i allt väsentligt tycks ha slagit fel. Men när finansministern spanar efter botemedel mot det onda behöver han förmodligen inte gå långt utanför sitt eget ämbetsrum för att finna sådana. Gör statsbidragsbestämmelserna mera vettiga, rensa upp bland statliga direktiv och order, råd och anvisningar! Och så — glöm inte bort den verksamhet i utgiftsdrivande riktning, som statens inspektörer eller uppsyningsmän — eller vilka titlar de nu kan bära — medvetet eller omedvetet kommit att utöva ute i landet.

Dessa befattningshavare är nog, och jag tror att jag kan få instämmande däri från många kommunalmän, alltför ofta för snara att döma ut och kassera kommunala anläggningar av olika slag. Det är ju ganska sannolikt, att mer än en anläggning kan stå bi i åtskilliga år, även om den just nu inte representerar det allra senaste skriket i fråga om modernitet och tekniska finesser. Här finns nog stora pengar att tjäna. Men — naturligtvis! — huvudansvaret ligger hos kommunerna själva.

Innan jag slutar, herr talman, skulle jag vilja säga ett enda ord i en näraliggande angelägenhet. Den har heller inte, egendomligt nog, annat än sporadiskt skymtat i överläggningarna. Jag vet, att det är ett känsligt ämne som jag ger mig in på — det är kanske därför man har undvikit detsamma här — och att jag riskerar att trampa mäktiga intressen på tårna, men jag gör det i alla fall.

Kommunalskatterevisionen har ju nyligen avgett sitt förslag om en höjning av de kommunala ordsavdragen. Som

Statsverkspropositionen m. m.

komensation, som det heter, för det inkomstbortfall, som kommunerna härigenom skulle åsamkas, har de sakkunniga föreslagit — som kammarens ledamöter väl känner till — att staten skulle lämna kommunerna bidrag. Det är avsevärda belopp det här är fråga om. För kalenderåret 1958 beräknas detta bidrag till 480 miljoner kronor, varav hälften eller 240 miljoner kronor skulle falla på budgetåret 1957/58. Någon slutlig ställning till förslaget har regeringen, i varje fall så långt jag vet, ännu inte tagit, men i den lista över väntade propositioner som vi fick häromdagen står det angivet att en proposition i denna fråga kan väntas vid månadsskiftet februari—mars.

Frågan om komensation till kommunerna ställes naturligtvis i detta sammanhang helt i centrum. Jag skulle då redan nu vilja fråga: Är det för det första utan vidare givet, att kommunerna bör ha »komensation» i samband med en reform av detta slag? Vidare: Bör man, om nu komensation över huvud skall förekomma, starta med »full komensation» eller med en mer eller mindre starkt reducerad sådan? Framför allt kanske man bör fråga: Är det verkligen rimligt att ge full komensation så lång tid framöver som kommittén föreslagit?

Ja, som kammarens ledamöter torde finna är det ganska många spörsmål, som här reser sig och som så småningom kommer att kräva sitt svar.

Jag har tittat på remissvaren över kommittébetänkandet i fråga, och jag har fäst mig vid en del av dem. Såvitt jag kan förstå ligger det åtskilligt i vad flera av remissinstanserna har anfört, nämligen att förslaget om komensation till kommunerna samhällsekonomiskt måste medföra stora risker, eftersom kommunerna stimuleras att öka sin verksamhet. Men, herr talman, därigenom skulle ju en utveckling befrämjas, som måste anses stå i klart motsatsförhållande till de bekymrade tankar om kommunernas utgiftsexpansion, varåt finansministern ger offentlighet i finansplanen och som jag tidigare här har refererat.

Finansministern har avlägsnat sig, annars kunde det kanske ha varit av stort

intresse att ytterligare dryfta dessa spörsmål med honom. Nu finns det inte tillfälle till detta, men jag vill understryka, att enligt min mening är det uppenbart att frågan om den »realekonomiskt sett mycket starka uppgångstenden i den kommunala hushållningen» — det är finansministerns egna ord, som han nu för andra året i följd är inne på i finansplanen och vilken även hans företrädare i ämbetet, den dåvarande finansministern Sköld, brottades med — är av den storleksordningen, inte minst i det nuvarande och säkert för avsevärd tid framöver ansträngda samhällsekonomiska och statsfinansiella läget, att den väl kan betecknas såsom ett av våra dominerande ekonomiska problem.

Naturligtvis, herr talman, fordras krafttag att komma till rätta med ett spörsmål av denna karaktär, där man riskerar att kollidera med mycket mäktiga intressen, men jag har nu den uppfattningen, att man måste söka sig fram till en lösning. Jag skulle vilja fråga: Är finansministern beredd att påtaga sig det värvet? Jag tycker nämligen, uppriktigt sagt, herr talman, att det vore en uppgift som på något sätt i alla fall borde passa ihop med namnet Sträng!

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Jag skall inte tala om någonting så modernt och invecklat som om hur man skall åstadkomma totalbalansering. Jag skall nämna någonting om statens industriella verksamhet. Saker och ting har under den senaste tiden inträffat på detta område som gör det nödvändigt att slå larm. Alla i denna kammare känner till högerns och folkpartiets mångåriga kamp mot en vidare statlig industriell expansion. Till sin innebörd har denna högerns och folkpartiets politik varit folkfientlig. Ja, den har varit och är reaktionär därför att den medvetet syftar till att hämma produktionskrafternas utveckling. Att Norrland främst fått lida av denna politik torde väl vara bekant för alla.

I följd lyckades högern och folkpartiet med gemensamma ansträngningar hind-

Statsverkspropositionen m. m.

ra Statens skogsindustrier att erhålla nödvändiga lån för angelägna investeringar. På grund härav kunde inte det statliga bolaget fullfölja sitt program i Otterbäcken inom Skaraborgs län och icke heller påbörja förverkligandet av programmet att inom Västerbottens läns inland bygga upp ett träförädlingskombinat. Det är också möjligt att det just är utifrån kapitalbristens synpunkt som ledningen för Statens skogsindustrier vinkar med kalla handen när det gäller att åstadkomma någonting reellt för att lösa sysselsättningen inom den hårt prövade Töre kommun. Här vill jag dock göra den reservationen, att en bidragande orsak till att ledningen för Statens skogsindustrier inte vill engagera sig för en verklig reindustrialisering av Töre samt till att den inte heller vill bygga en björkmassefabrik i Tornedalen torde vara en felbedömning av vilka råvaruresurser som ändock finns i de norrbottniska skogarna. Det är nu fastslaget, främst genom Södra Sveriges skogsutredning, att vårt lands tillgångar på skogsråvaror är ofantligt mycket större än vad man tidigare räknat med. På grund härav räknar man nu med nödvändigheten av en starkt ökad massa- och plywoodproduktion. Om jag inte minns fel handlar det om en fördubbling av plywoodproduktionen inom loppet av tio år.

Mot denna bakgrund vore det väl inte för mycket begärt att även plywoodproduktionen i Norrbotten skulle fördubblas. I Töre kunde Statens skogsindustrier bygga upp en fabrik för tillverkning av 60 000—70 000 ton plywood, men givetvis förutsätter detta dels att den nuvarande anarkien i fråga om disponeringen av råvaruresurserna bringas ur världen, dels att Statens skogsindustrier erhåller nödvändigt kapital för att utvidga sin rörelse.

Enligt pressuppgifter har riksgäldsfullmäktige bara delvis medgivit att Statens skogsindustrier skall erhålla nödvändiga lån. Statens skogsindustrier ansåg sig behöva låna 160 miljoner kronor, men riksgäldsfullmäktige förordade bara 60 miljoner kronor. Riksgäldsfull-

mäktige utfärdade — jag refererar fortfarande pressuppgifter — rekommendationen att minska lagren, vilket kan betyda en rekommendation att sälja just när priserna är som mest oförmånliga. Jag erinrar i detta sammanhang om att NJA för några år sedan fick order att realisera sitt tackjärnslager för att skaffa likvida medel, och denna order fick bolaget just vid en tidpunkt då priserna var mycket oförmånliga.

Jag sammanfattar mitt resonemang beträffande Statens skogsindustrier på följande sätt. Detta bolag har spelat och spelar fortfarande en stor roll främst i Norrbotten. För att kunna tillvarata de växande råvarutillgångarna måste Statens skogsindustrier bli i tillfälle att snabbt utvidga sin rörelse. Detta gäller även andra delar av landet än Norrbotten. Men för att detta skall bli möjligt måste det borgerliga motståndet övervinnas. Det måste bli ett slut på politiken att falla undan för den borgerliga offensiven mot de statliga industriföretagen. Töre måste reindustrialiseras, Västerbottens inland måste få den utlovade stora skogsindustrien och Statens skogsindustriers planer på nya industrier i södra Sverige måste bli förverkligade.

Så något om Norrbottens järnverk. Det ursprungliga programmet var en produktion av en halv miljon ton. Ledningen för NJA har också planerat att komma upp till nämnda produktions-siffra. Man räknar med att förutsättningen för att göra verket räntabelt är en produktion av minst en halv miljon ton. Bland annat har man räknat med att bygga ett grovplåtvalsverk med en kapacitet av 300 000 ton. Men hur blir det med dessa planer att kunna göra NJA räntabelt? Det är ju bekant att Grängsbergsbolaget skall bygga ett järnverk i Oxelösund, som bland annat skall innefatta ett grovplåtvalsverk med möjlighet att producera en miljon ton grovplåt. Vi anser att man kan gärna bygga ett järnverk i Oxelösund, men det skall inte ske på det sättet att man därmed förvandlar ett statligt järnverk till en halvmesyr. NJA:s planer på grovplåtvals-

Statsverkspropositionen m. m.

verk var kända, ty frågan behandlades i riksdagen för två månader sedan.

Nu är frågan den: skall Grängesbergsbolaget med sin miljard från lapplandsgruvorna erhålla regeringens tillstånd att kväva det statliga bolaget NJA? Norrbottens järnverk var först på plan. Där har investerats cirka en halv miljard kronor. Förutsättningen för att göra verket räntabelt är bl. a. att man får bygga ett grovplåtvalsverk med en kapacitet av 300 000 ton. Här kan regeringen och arbetsmarknadsmyndigheterna klart säga ut, att NJA:s program först måste beaktas. Utifrån detta faktum får sedan Grängesbergsbolaget forma sitt program när det gäller ett grovplåtvalsverk. Grängesbergsbolaget tänker nu sluka allt, men regeringen har möjlighet att stoppa dessa planer. Norrbottens järnverk får inte sättas på undantag.

Till sist vill jag, herr talman, säga några ord om vägpolitiken. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser att det behövs minst 365 miljoner kronor för vägunderhållet under år 1958. Med rätta påpekar styrelsen, att om inte möjligheter skapas att praktisera andra och bättre metoder i vägunderhållet, så kan inte vägarna hållas i trafikabelt skick. Pengar finns för ändamålet, arbetsmarknadsstyrelsen säger att för ett bättre vägunderhåll behövs knappast några fler vägarbetare. Vägarna är urusla. Detta vet alla. Skall det verkligen bli så att man tvingas som huvudmetod i vägunderhållet hyvla vägbanorna så kraftigt, att vägbanan i regel befinner sig i nivå med dikesbotten? Man uttalar bekymmer över den stora bilimporten, men var säker på att de dåliga svenska vägarna är ägnade att öka dessa bekymmer. Ur nationalekonomisk synpunkt är det därför angeläget att begärda summor för vägunderhållet allvarligt prövas av riksdagen.

Herr statsrådet **LINDHOLM:**

Herr talman! Herr Sundelin har i dag i ett tidigare anförande tagit upp en del av de principfrågor, som återfinns i För flera huvudtitlar gemensamma frågor i anslutning till redovisningen av de nya löneplanerna. Herr Sundelin har gjort

den iakttagelsen, att den nya löneplanen väsentligt skiljer sig från den gamla. Den skiljer sig inte bara i det avseendet, som markerats rätt mycket utåt, nämligen att spännvidden har ökat i botten, utan det är också så att spännvidden har minskat rätt väsentligt högre upp på löneplanen. Det har talats om en 16-procentig spännvidd. Det är riktigt, om man ser den från botten. Men vänder man löneplanen kan man tala om en 4-procentig spännvidd, ty i toppen är spännvidden reducerad till 4 procent.

Vad som legat bakom är att organisationerna krävt en anpassning av de statliga lönerna till den marknadslön, som gäller inom den enskilda sektorn. Den överenskommelse som har träffats med organisationerna är ett steg på vägen till en dylik anpassning. Inom den enskilda sektorn råder i dag en spännvidd i botten på i genomsnitt 25 procent — i vissa fall är det upp till 50 procents spännvidd. Den spännvidd som tidigare rädde på den statliga sidan var 12 procent. Då vi en gång gick ned från 16 till 12 procent, fanns det de som trodde att det skulle påverka den enskilda sektorn. Så har inte varit fallet.

Nu har från statstjänstemannaorganisationernas sida de senaste åren förts en diskussion, som även förts i denna kammare av representanter för statstjänstemannaorganisationerna, där man begärt att de statliga lönerna skulle närmare anknyta till den marknadslöneutveckling som ägt rum. Det är fullt riktigt att så skett i den uppgörelse som nu träffats. Den innebär väl också att man i stort sett bryter det s. k. dyrtortssystemet. Det har i själva verket aldrig funnits något egentligt dyrtortssystem, men vi har haft fyra olika grupperingar, som varit inbördes något stridande emot varandra. De har gått under den gemensamma beteckningen dyrtortsgrupperingen. Det har varit hyres- och bostadskostnadsgrupperna, löne- och skattegrupperna. För närvarande gäller endast löne- och skattegrupperingarna. Om riksdagen godkänner det framlagda förslaget, återstår endast skattegrupperingen.

Jag tror för min del att den anpassning som har skett är nödvändig ur sta-

Statsverkspropositionen m. m.

tens synpunkt, nämligen för att staten skall kunna behålla personal i den utsträckning som är önskvärd. Den beredning, som förberedde civildepartementets handläggning av ärendet, var ju också sammansatt av representanter för samtliga offentliga arbetsgivare. Den offentliga sektorns främsta expertis i lönefrågor hade alltså utarbetat underlaget för de förhandlingar, som fördes från statens sida. Bland de offentliga arbetsgivarna har det också rätt enighet om att man borde anpassa lönerna på sätt som uppgörelsen innebär.

Herr Sundelin anförde vidare att förhandlingsförfarandet givetvis leder till att riksdagens ställning numera blivit något annorlunda än den var förr i världen. Det är alldeles riktigt. Och som herr Sundelin säkerligen minns från den tid, då jag hade äran att sitta i statsutskottets femte avdelning, hade vi då åtskilliga diskussioner om just detta problem. I anslutning till en motion, som väckts av herr Håstad i andra kammaren, förordade vi en skrivning, som gick ut på att hela detta spörsmål skulle bli föremål för särskild prövning. Vi utvidgade ju också motionen i någon mån genom att tillägga, att i denna omprövning borde ingå även en undersökning, huruvida man skulle kunna skapa ett system, som gjorde det möjligt att träffa uppgörelser vid bordet, såsom det heter på fackspråket. Motionen är numera remitterad till författningsutredningen, som ledes av ledamoten av denna kammare herr Sandler, och det är min förhoppning att man inom författningsutredningen skall komma fram till sådana förslag, att de kan läggas till grund för riksdagsbeslut och därigenom också rationalisera arbetet på detta område. Ty jag erkänner gärna, att det kan verka något irrationellt att man har ett förhandlingsförfarande, vars resultat måste tagas helt eller helt förkastas.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för de kompletterande upplysningar som han här har lämnat. Jag konstaterar att i fråga om riksdagens medverkan vid lönesättningen anlägger

han alldeles samma synpunkter som jag i mitt anförande framförde.

Sedan noterar jag också att civilministern anser, att efter den nu träffade uppgörelsen kvarstår ingen dyrortsgruppning beträffande lönesättningen. Man kan väl säga, att det i realiteten är på det sättet. Men vi opererar ju fortfarande enligt den nya överenskommelsen med olika ortsgrupper, och det var närmast detta som framkallade min tvekan, hur man i fortsättningen vid lönesättningen skulle samordna hänsynen till de fyra dyrortsgrupperna med hänsynen till marknadslöneläget.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Vad jag här tänkte säga gäller justitieministerns ämbetsområde. Jag tänker på den brottslighet som under de senare åren har tagit en omfattning, som bekymrar inte bara polismakt och åklagarmakt utan även hemmen och skolorna. Den bekymrar till och med dem som har förordat den fria uppfostran, som man kallar den. Och den bekymrar uppenbarligen också justitieministern.

Denna brottslighet har ju inte bara skärpts på det sättet, att de brott som begås präglas av en större råhet och hänsynslöshet, utan det har ju också blivit så att kriminalitetens gripit omkring sig djupare och djupare i åldersklasserna, så att man numera har att räkna med att till och med skolbarn begår brott. Om man lägger till detta den olydnad, den hänsynslöshet och den bristande hyfsning, som man kan märka hos barn och ungdom, och det ökade superiet, så kan det nog inte bestridas, att vi har kommit in i ett läge, där det är alldeles oundgängligt att det görs någonting för att förebygga att detta tillstånd fortsätter, att det över huvud taget tillåtes i sådan utsträckning som nu är fallet. Ty det är inte bara det som kommer till synes i tidningarnas rättegångsreferat, som vi har att lägga märke till i detta sammanhang, utan det sker också någonting under ytan. Det pågår ett förråande av barn och ungdom i vår tid, som tar sig uttryck i småstöld, i att plocka till sig varor ur automater, i att man i långt större utsträckning än någon gång tidi-

Statsverkspropositionen m. m.

gare förföljer barn, som inte har möjlighet att försvara sig själva.

Allt detta, som på detta sätt växer så att säga i skymundan, bubblar då och då upp. Vi kunde märka det exempelvis i fråga om nyårskravallerna här i Stockholm. De var en enstaka företeelse, men en enstaka företeelse som sade oerhört mycket. Och man märker det ännu mycket mera på ungdomen runtom i landet, både i städerna och på landsbygden, i de ligabildningar av unga pojkar och ibland även flickor, som har blivit allt mer vanliga — ligabildningar, som faktiskt medvetet är inriktade på brott. Vi hade t. ex. i min egen hemstad en sådan liga, som hade särskilda stadgar för hur man skulle gå till väga vid de olika stölderna och inbrotten.

Man kan naturligtvis säga, att det där får skolorna klara, det får åklagarmakten och polismakten klara, likaså domstolarna och därefter de olika vårdmöjligheter som vi har. Vi har givit oss till tåls med detta under rätt lång tid nu, men vi kan inte göra det hur länge som helst, eftersom vi ser att de medel, som samhället och hemmen har till sitt förfogande för att kunna begränsa denna brottslighet, inte räcker till. Det har nämligen visat sig att de inte gör det. Brottsligheten ökar i stället. Vi vet att det är inte så många dagar sedan man här i Stockholm talade om att man tog 60 tjuvar under de två första veckorna på det här året. Det var kanske en toppsiffra, men när det under december månad förekom 350 inbrott i Stockholm, så måste man inse att det gäller någonting som är verkligt allvarligt, någonting som inte kan fortsätta, ty det är dock fler och fler, som sugts in i denna brottslighetsvåg. Det är otvivelaktigt så, som man sagt från strafflagberedningens håll och även från annat håll, att om man får en mycket hög procent unga brottslingar, dröjer det inte så länge förrän man också får en högre procent äldre brottslingar, som vanligen begår grövre brott, som är helt inställda på brott och som kommer att fortsätta att begå brott i större utsträckning än den äldre brottslingskategorien hittills har hunnit med eller kommit sig för med att göra.

Det är detta som gör att jag har fört den här saken på tal nu. Man kan säga att det har funnits anledning att göra det långt tidigare och i långt kraftigare form än som skett när frågan förut varit uppe här i riksdagen. Men så allvarligt som läget nu är och så litet som det faktiskt görs för att motverka denna utveckling, måste man ta upp frågan till allvarlig dryftning.

Det är angeläget att göra det inte minst därför att de, som har drivit på i riktning mot den humana fostran och den humana straffverkställigheten, själva, som jag nyss nämnde, har blivit bekymrade för situationen. De har t. ex. i de radiobatter som förekommit i detta ämne frågat sig själva och frågat andra: »Vad skall vi göra?» Också bland dem råder med andra ord stor ångslan, men samtidigt också rådvillhet. De vet inte vad man skall göra för att komma till rätta med detta, och när det är så illa ställt bland dem, som ju borde kunna framlägga några förslag för att få till stånd en bättre ordning, må man ju säga att läget verkligen är bekymmersamt.

Då man frågar dem, som har drivit på när det gällt större humanitet, såsom det har kallats, vad man nu bör göra för att få ett grepp om dessa företeelser och få strömmen att vända åt andra hållet, så säger de att det inte hjälper med någonting annat än ökad forskning. Det är alldeles klart att man bör försöka forska på detta område. Men hur lång tid tar det, innan det har hunnit genomforskas? Är det meningen att utvecklingen skall få fortgå ostörd sådan den gestaltat sig på sista tiden, i väntan på dessa forskningsresultat? Det kan dröja fem år, det kan dröja tio år eller kanske hundra år innan man har lyckats utforska, varför en människa begår ett brott. Jag skulle rent av tro att det är ett område, där man aldrig får full klarhet. Det är alltså tämligen givet att vi inte kan slå oss till ro med att vänta på dessa forskningsresultat, utan vi måste göra någonting annat.

Nu säger man att vi har byggt en del anstalter och att vi bör bygga fler sådana. Vi har fått till stånd en del provisoriska fängelser, och vi bör skaffa oss

Statsverkspropositionen m. m.

fler. Men då uppställer sig frågan, om man verkligen hjälper dessa människor bara genom att sätta dem i fängelse eller ta in dem på anstalt. Har resultatet av de nyaste formerna för fängvård och anstaltsvård varit sådant, att man kan utgå ifrån att det är möjligt att på den vägen komma till rätta med verkligt kriminella element? Jag tror inte att det är många som är villiga att svara ja på den frågan. Det brukar framhållas i detta sammanhang att så och så många av dem, som kommit ut ifrån anstalterna, inte har återfallit i brott, och detta tar man till intäkt för anstalternas förträfflighet eller betraktar det åtminstone som ett indicium på att de i alla fall gör någon nytta. Den där statistiken vill jag inte ge mycket för, ty det har i alla tider varit så, att somliga människor, som begått ett fel och fått en tillrättavisning, har bättrat sig. Det är dessa som hade tagit rättelse vare sig de kommit på anstalt eller ej, som man använder för att försköna anstaltsstatistiken. Men även många av dem, som sköter anstalterna och över huvud taget i praktiskt dagligt arbete sysslar med detta arbete, är ändå bekymrade över utvecklingen, eftersom man finner att återfallsprocenten är alldeles för hög. Det är inte fråga om annat än att den också är det.

Sedan man konstaterat detta återstår frågan vad man annars kan göra för att nå ett resultat på detta område. Jag kan då inte finna annat än att man måste söka återställa den auktoritet, som hemmen förut hade och som skolan och även samhället förut hade i betydligt högre grad än för närvarande. Det betyder att man får sluta upp med att klandra hemmen för alla de åtgärder som där kan vidtas för att få ordning på ungdomen. Man får sluta upp med att urskulda allt möjligt, som ungdomen gör, med hänvisning till än det ena och än det andra. Ty det må vara hur sant som helst att unga människor kan vara missanpassade, därför att de inte fått den fostran i hemmet eller i skolan eller var de annars har vistats, som de borde ha fått, men man hjälper dem inte genom att urskulda, utan man måste ovillkorligen ta hand om dem och försöka reparera

det som har resulterat i deras missanpassning. Den fostran och den vård han eller hon har saknat får man försöka ge dem, men i en sådan form att man inte skapar likgiltighet hos dem för det de har gjort eller för det de eventuellt funderar på att göra. Man måste ge en fostran med kraftig hand, så att de får klart för sig att de inte kan fortsätta på den väg som de har råkat komma in på.

Nu har strafflagberedningen, som vi vet, lagt fram sitt sista betänkande, som gäller vad vi hittills kallat och alltjämt kallar för strafflagen. Denna lag har döpts om till »skyddslagen», och meningen med namnbytet är att man vill ange, att lagen skall vara ett skydd mot de kriminella elementen för de laglydiga medborgarna i samhället. Samtidigt har man också ändrat ordet »straff» till »vård». Man vill därmed ange, att man inte längre betraktar det hela som förut, då det ansågs vara fråga om ett samhällets utkrävande av hämnd på den som hade begått ett brott. Nu vill man göra klart, att det rör sig om att ge en vård, som skall göra den skyldige skickad att gå ut i livet som en bättre människa och en laglydig medborgare.

Detta är ju riktigt — det är ingenting att säga om — men konsekvensen av namnbytet fordrar naturligtvis, att man verkligen tar fasta på ordet »vård» och säger sig, att det inte kan vara humant att skicka ut en kriminellt belastad person i en ond värld med alla dess frestelser, om han inte är frisk och i stånd att motstå dem. Om en person tas in på ett sjukhus, så säger man inte till honom att han skall stanna där en månad, ett halvår, ett år eller kanske längre och sedan lämna sjukhuset oavsett om han är frisk eller inte, utan man behåller honom där, tills man har konstaterat, antingen att han inte kan botas eller att han är frisk. Jag menar alltså, att om man skall inlägga en verklig mening i namnbytet, när det nu talas om vård, så skulle vederbörande stanna i den anstalt, där han är intagen, tills han blivit frisk.

Så långt har inte strafflagberedningen velat dra ut konsekvenserna. Jag vet inte, varför man inte gjort det — detta skulle ju ha varit logiskt — men antag-

Statsverkspropositionen m. m.

ligen har man sagt sig, att det inte bara är fråga om vård utan också om en tankeställare för vederbörande att inte upprepa sin förseelse eller göra någonting liknande som är straffbart. Inte heller i det fallet är man dock konsekvent inom strafflagberedningen, utan man har inriktat sig på detta bara när det gäller ungdomsfostran. Där skall vederbörande kunna behållas ända upp till fem år i en anstalt för att man om möjligt skall kunna göra honom bättre. I det hänseendet har alltså vårdprincipen genomförts, men för de äldre brottslingarna har man inte gjort på samma sätt. Här rör det sig om en dualism, som vi väl får dras med en tid, men som jag inte tycker att vi bör glömma bort. Ty frågan är väl ändå, om inte strafflagberedningen är inne på den riktiga tankegången, när man vill behålla ungdomarna i dessa anstalter, tills de gjort sitt yttersta för att vederbörande skall bli bra.

Strafflagberedningen har alltså enligt min mening tagit ett steg i rätt riktning, men en förutsättning är naturligtvis att värden på dessa anstalter blir sådana, att den verkligen har en inverkan på dem som underkastas den. Likaså är det nödvändigt att sörja för att det finns praktiska förutsättningar för att vederbörande skall kunna klara sig, när han lämnar anstalten, d. v. s. att han har ett arbete, att han helst förflyttas till en annan ort än den, där han tidigare bott, och att han över huvud taget hjälps till rätta också i det dagliga livet.

Men när man ser på läget för dagen inom detta område, så är det knappast vårdssystemet som dominerar bilden, utan den mest angelägna och allvarligaste uppgiften är nog att man gör någonting för att minska rekryteringen av brottslingar, för att hålla tillbaka dem, som står på gränsen till brottet och är i färd att träda över denna gräns. Om man inte gör det, kommer naturligtvis antalet brottslingar att växa i fortsättningen, och då blir läget detsamma som nu eller värre. Vi hinner inte på något sätt bygga i fatt brottsligheten, utan det blir stockningar praktiskt taget alltid och överallt. Inte minst i fråga om sinnesun-

dersökningarna är det ju för närvarande stockningar, men det blir stockningar även på alla möjliga andra håll. Domstolarna hinner inte döma i den takt som brotten begås och polisen hinner inte heller med utredningarna av begångna brott. Över huvud taget har allting råkat i stockning.

Om man vill nå ett resultat på detta område, så kan det endast ske genom att man gör en reträtt från den s. k. humana behandling, som man hittills har gjort försök med och som enligt min mening i själva verket inte är human, eftersom den i sin nuvarande utformning inte gör någonting annat än inleder vederbörande i ytterligare frestelser, när de råkat komma in på denna väg en eller flera gånger. Dessutom leder den in andra på brottets bana, människor som kanske inte kommit dit, om det inte varit så, att det numera inte är så plågsamt som tidigare att sitta på en anstalt. Enligt min mening bör man följaktligen inte tillämpa villkorlig dom på det sätt som nu sker. Då villkorlig dom meddelas inte bara en gång, utan två, tre och i något fall t. o. m. fyra gånger. Det är väl tämligen klart, att om en yngling eller vilken annan person som helst har fått en villkorlig dom och ändå begår ett nytt brott, så är det något fel med hans fostran — då behöver han tas om hand och få vård. Då skall han inte ha villkorlig dom på nytt, såvida inte alldeles särskilda omständigheter är förknippade med hans fall.

Den öppna värden har ju fått en omfattning och fått till resultat skadeverkningar, som jag är tämligen säker på att man inte på alla håll har tänkt riktigt igenom. Det kan inte vara nyttigt att ungdomar, som tages in på en ungdomsvårdsskola, har tillfälle att rymma därför när som helst, att de har möjlighet att fara ut och stjäla bilar — seriestjälade bilar kan man säga — att ligga och köra på vägarna med höga hastigheter och poliserna efter sig; ibland kör de ihjäl sig, ibland skadar de sig bara och klarar sig vid andra tillfällen, men i de allra flesta fall vållar de mycket stor materiell skada. Det kan inte vara riktigt att bedriva en anstaltsvård på det sättet, och

Statsverkspropositionen m. m.

allra minst kan det vara det när det gäller ungdom, som skall fostras till bättre uppförande.

Vidare är jag av den meningen att rökningen på alla dessa anstalter och på alla fängelser bör slopas. Den bör slopas ur brandskyddssynpunkt och ur hälsovårdssynpunkt men också ur sparsamhetssynpunkt. De pengar, som går åt till rökning på fängelserna och anstalterna, kan vederbörande väl behöva, när de kommer ut. Det är klart att det för många är plågsamt att sluta upp med rökningen, men jag hörde häromdagen av en fängelsedirektör, hur en, som hade blivit dömd till ett hårdare cellstraff därför att han inte skött sig och därmed också förlorat rätten att röka, under den månad, han satt i cellen, vande sig av med att röka, och när han gick därifrån försäkrade han fängelsedirektören att han inte tänkte röka vidare. Det är således inte så alldeles nödvändigt att det skall rökas i fängelserna.

Sedan kan man sätta ett stort frågetecken för huruvida det förslag till utbyggnad av fasta anstalter, som justitieministern framlagt i årets budget, bör fullföljas. Det är sannolikt att en del av dem behövs, men fråga är väl, om man inte borde bedriva denna vård av de intagna på ett annat sätt än som nu sker. Jag föreställer mig att man skulle kunna ha flyttande anstalter, alltså förläggningar som man flyttade från den ena arbetsplatsen till den andra, och att man under en tid sysselsatte dem, som är arbetsföra och kan utföra arbete, med vägarbeten, skogsarbeten, dikningsarbeten och planering av flygfält. Jag är tämligen säker på att en mycket stor del av den mer eller mindre kriminellt belastade befolkning, som vi har framför allt i våra städer, skulle må synnerligen väl av att komma ut i sådant arbete. De skulle där inte ha den frihet som de intagna har på de s. k. öppna anstalterna. Den fritid, de hade om kvällarna och söndagarna, skulle användas för studieverksamhet och för att göra dem förtroga med böcker på ett annat sätt än de var, som vandaliserade folkbiblioteket i Göteborg. Av det intresse, som visades för denna studieverksamhet, kunde man också bedö-

ma i vilken utsträckning man skulle kunna låta dem i fortsättningen efter en tid få större frihet än de tidigare haft, och även bedöma deras möjligheter att klara sig och deras vilja att reda sig på ett laglydigt sätt i fortsättningen. Jag är fullt på det klara med att inte alla, som sitter på dessa anstalter, inte är några särskilda studiebegåvningar, och jag väntar mig inte några storartade resultat — jag tänker mig inte att de skall ta några examina eller sådant — men om man använde fritiden på detta sätt, är jag övertygad om att det skulle vara till större nytta för vederbörande; det skulle ge dem ryggrad istället för att röka, spela kort, spela ping-pong eller vad de nu kan göra. Jag kan inte ett ögonblick tänka mig att den väg, som vi nu är inne på när det gäller fångvården, är den riktiga vägen; jag tror att den i detta avseende är den mest misslyckade man över huvud taget kan slå in på.

När jag talar om dessa flyttande förläggningar, tänker jag mig inte de intagna såsom fångar i vanlig mening. De skulle få arbeta för samma betalning som tillämpas i den öppna marknaden. De skulle få betala för sig på anstalten, och de skulle vidare i de fall, då de hade familj, få lämna understöd till sina familjer. De skulle också få betala för den skada, som de vållade, om det skulle behövas. De skulle med andra ord under en sådan arbetsperiod känna sig som arbetare i vanligt arbete, men de skulle också samtidigt få lov att göra skäl för sig. De skulle inte behöva försörjas på samma sätt som vi nu försörjer dem, utan de skulle försörja sig själva. De skulle även kunna bidra till att försörja sina familjer, och de skulle lära sig att man inte alldeles ostraffat förstör stora värden för andra människor.

Man kan nu naturligtvis säga att allt detta är bläögt, men jag är tämligen säker på att man skulle nå betydligt bättre resultat av en sådan fångvård än de resultat vi nu uppnår, och det skulle dessutom bli billigare. När de intagna gick in i en sådan behandling, skulle de få klart besked om varför de finge göra det ena eller det andra. De skulle också ha klart för sig att de inte kunde få upp-

Statsverkspropositionen m. m.

träda hur som helst, ty det skulle kunna resultera i att de antingen fick en längre strafftid — kalla det gärna för vårdtid — eller också mista eventuella förmåner.

Jag är tämligen säker på att om man gjorde detta, skulle en hel del av detta klientel lära sig arbetets värde — det har de nu inte något vidare begrepp om. De skulle också på ett helt annat sätt lära sig pengars värde. Jag tänker mig exempelvis, att om Stockholms hallickar blev föremål för ett sådant omhändertagande som jag tänkt mig, skulle de inte sedan lika lätt hemfalla åt att leva på de stackars flickorna såsom de nu gör. Jag är övertygad om att om man använde sådana metoder, skulle man få en helt annan pli på den svenska ungdomen än vi för närvarande har och har utsikt att få med de metoder vi nu använder. Att vi måste få till stånd en ändring, håller jag för tämligen givet. Vi måste få det, därför att missuppfattningarna om den fria uppfostran ovillkorligen måste skingras, inte bara hos dem, som har propagerat för den, utan också hos de unga. Hemmens och skolans auktoritet måste absolut stärkas.

Jag har tidigare sagt, att superiet i detta sammanhang är en olycka. Det vill jag understryka, men det är klart, att det inte räcker med det jag talade om nyss, utan det måste också från kommunernas och statens sida och allra mest naturligtvis från hemmens sida göras mer för att ta hand om ungdomen i rätt tid, ty det är naturligtvis just det, att ungdomen försummas så mycket under de tidigaste uppväxtåren som är så allvarligt och vållar så mycken skada.

För en mycket stor del av den ungdom, som kommit upp i de förvärvsarbetsbetande åldrarna, är jag övertygad om att ett obligatoriskt sparande till bosättning skulle vara ett mycket verksamt medel till hjälp, hur svårt ett sådant sparande än kan vara att genomföra med hänsyn till att betingelserna kan vara så olika för olika ungdomar.

Jag har uppehållit mig så mycket vid frågan om värden av de kriminella elementen, därför att jag inte kan tänka

mig att det bara beror på en tillfällighet, att brottsligheten ökat samtidigt med att denna »humana» vård har fått den omfattning den fått. Man måste därför skärpa bestämmelserna om tillämpningen av den villkorliga domen. Man måste knappa in på den alltför tidiga frigivningen, och man måste vara sparsamare med åtalseftergifterna. De överansträngda polismän, som vi nu har, för att inte tala om sinnessjukhusläkarna, måste naturligtvis få hjälp för att klara av det hela, och vi kan som sagt inte urskulda brottslingarna i hur stor utsträckning som helst. Vi måste kräva av den enskilde individen att han gör någonting själv — jag tänker givetvis på dem, som är tillräckligt gamla för att förstå det.

De åtgärder, som jag här berört, bör vidtas snarast möjligt, så att man kan ta itu med att uppfostra dem, som är ouppfostrade, till ansvar för sina handlingar både gentemot andra och gentemot samhället.

Man bör över huvud taget inrikta sig på att genom lagar och lagverkställighet skapa en sådan atmosfär i ett samhälle, som vi ju dock tidigare har haft, en atmosfär, i vilken varje enskild medborgare vet, att så eller så *gör* man inte. Det är en synnerligen kraftig buffert mot kriminalitet, om man kan skapa en sådan atmosfär i samhället. Det är med detta som med hedningarna, att »de icke hava lagen men ändå av naturen göra det lagen bjuder».

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde, vilket, enligt vad herr talmannen nu meddelade, komme att taga sin början kl. 10.00.

Kammarrens sammanträde avslutades kl. 23.36.

In fidem

G. H. Berggren

Tisdagen den 22 januari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1957/58, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! I denna stilla morgonstund vill jag sälla mig till dem som med besvikelse konstaterar att det inte lyckas att totalbalansera budgeten. Trots mycket lovande utsikter misslyckas det i den nu löpande budgeten, och för nästa budget ges inte ens från början något hopp därom. Det är beklagligt därför att totalbalansering i det nu rådande läget skulle varit en riktig och nyttig princip. Nu får inte statsbudgeten den åsyftade effekten. Den kan inte ge det bidrag till stabiliseringspolitiken som skulle behövas. Man kan instämma med en av de sex receptskrivande professorerna i ekonomi att staten i en stark högkonjunktur som nu åtminstone bör överbalansera så mycket, att den kan betala sina egna investeringar med löpande inkomster. Det gäller då inte bara att se till den budgetmässiga effekten, utan framför allt till den samhällsekonomiska. En totalbalansering skulle ha ökat sparandet, skulle ha underlättat att få jämvikt mellan tillgång och efterfrågan. Här ligger onekligen det centrala problem i ekonomin i dag, som statsmakterna har att bemästra. Det är ganska tydligt fixerat genom alla de utredningar som gjorts. Det gäller att hålla efterfrågan inom ramen för tillgångarna. Detta problem har följt oss och besvärat oss hela efterkrigstiden med oavslätlig skärpa. Att lösa detta problem är förutsättningen för att lösa de många

köproblem som finns i vårt samhälle. Det är förutsättningen för att vidga produktionsapparaten och hålla en hög och stabil framstegstakt.

Jag behöver inte närmare understryka att sparandet intar en nyckelställning i hela detta komplex. Det är i hög grad avgörande för våra möjligheter att avveckla köerna, att öka investeringarna och hålla en hög produktion.

Talar vi om sparande behöver vi inte, som ofta sker, klä oss i säck och aska. Vi behöver verkligen inte i vårt land odla en myt om det döende sparandet, om den låga kapitalbildningen. I själva verket är motsatsen fallet. Både om man jämför historiskt och internationellt, absolut eller relativt, så har vi ett högt sparande, en snabb kapitalbildning i vårt land. Det är i själva verket få länder som kan uppvisa bättre data.

Vi kan ta några siffror ur 1955 års långtidsutredning vilka ger besked. Det påpekas där att kapitalbildningskvoten i Västeuropa ligger väsentligt högre endast i ett annat land, Norge, som i hög grad baserar sin kapitalbildning på upplåning i utlandet. Den svenska industriens kapitalutrustning värderas för närvarande till cirka 30 miljarder kronor. Det är mer än en fördubbling sedan tiden före kriget. Dessutom är den nya del som tillkommit modernare och effektivare. Kraftverkens produktion har sedan före kriget stigit från 9 miljarder kilowattimmar till över 25 miljarder. Handelsflottan har vuxit från 1,6 miljoner bruttoton till 2,8 miljoner. Bostadsbeståndet i tätorterna har ökat med mellan en tredjedel och en fjärdedel under ett decennium. Man kunde fortsätta uppräknigen. Om man ser på nationalförmögenheten för närvarande, exklusive naturtillgångar och lager, finner man att den är 200 miljarder kronor, och en tredjedel därav har tillkommit efter kriget. Om man håller nuvarande investeringsnivå kommer nationalförmö-

Statsverkspropositionen m. m.

genheten under de närmaste tio åren att stiga med 110 miljarder kronor enligt långtidsutredningens beräkningar. Under de senaste åren har investeringskvoten pendlat mellan 28 och 30 procent, vilket är en siffra som endast något land i världen överträffar.

Nå, vad visar dessa siffror? Jo, de visar att vi inte behöver drabbas av någon panik, att vi inte behöver odla en myt om ett döende sparande, en tyande kapitalbildning. Men vi har inte rätt att därav dra den slutsatsen, att därför att siffrorna är glänsande i och för sig skulle det vara tillräckligt, skulle nuvarande relationer vara tillfredsställande. Vi får inte, även om vi lägger dessa data i botten för debatten, glömma bort att behoven är så mycket större, att dessa i och för sig goda siffror inte räcker för att avverka de brister vi har i samhället, brister som i dag känns mycket mer påträngande än före kriget. Att vi har bättre relationer mellan sparande och konsumtion än många andra länder i världen minskar inte de bekymmer vi har, nämligen att konsumtionen ändå är för hög i relation till investeringarna. Vi kan helt enkelt inte med nuvarande relationer mellan konsumtion och investeringsverksamhet lösa de väldiga köproblemmen som finns i samhället.

För att klara dem — och det är en central uppgift, den väsentligaste vi har att lösa i dag — behövs en bromsning i takten för konsumtionens årliga stegring. Det behövs en ökning av den andel av nationalinkomsten som går till investeringar. Jag betonar att det inte är fråga om att sänka konsumtionen, bara att med någon procent hålla tillbaka på den årliga ökning som sker. Några procents överflyttning från konsumtionsidan till investeringssidan skulle betyda miljarder. Det skulle efter en ganska kort tid föga märkas av medborgarna, men det skulle ge oss många flera bostäder, skolor och fabriksmaskiner, medel att effektivt angripa köproblemen och avhjälpa bristerna i samhället, att närma oss det *harmoniska samhället*.

Det väsentliga i våra strävanden på det ekonomiska området kan inte bara

vara att vi skall bli en rikare nation. Det blir vi nog med den idoga flit, den rastlösa verksamhet som utvecklas i vårt land. Vi får allt flera bilar, vi får alltmer exklusiva radiogrammofoner, vi reser på våra semestrar allt längre bort till fjärran avlägsna länder. Detta är mycket angenämt.

Men mera angeläget är det att skapa ett samhälle med bättre balans, mindre brister än vi nu har, mindre köbildning och mer harmoni. Vi vet alla vad det gäller, vilka områden som är i blickpunkten. Det gäller bostäderna, skolorna, sjukvårdens alla grenar, det gäller undervisningen, det gäller många eftersläpande områden. Ser man på socialpolitiken så gäller det mindre att få nya svepande reformer — jag undantar då de reformer som nu är på väg och som jag hoppas kommer att genomföras, nämligen pensionsfrågan och arbetstidsförkortningen — och det gäller mer att ta sikte på vissa bestämda grupper som för närvarande är eftersatta. Det gäller de partiellt arbetsföra, det gäller invalider, änkor, defekta av olika karaktär, minoriteter som talar med svag stämma i samhället och som därför riskerar att inte bli hörda. Här finns köproblem i vårt samhälle av väldiga mått vilka vi inte får glömma.

Det är väl nu cirka 20 år sedan Per Albin Hansson formade parollen om folkhemmet. Det var ett vackert ord som syftade till en rikare och bättre verklighet. Vi har kommit ett stycke på väg mot detta. Men det samhälle som vi i dag bor i är trots all framgång, trots snabb välständsökning ändå fullt av disharmonier, av brist och obalans. Det är helt enkelt dags att forma en ny paroll, parollen om *det harmoniska samhället*, och göra detta till vårt arbetsmål.

Där anvisar som jag tycker långtidsutredningen en bra utgångspunkt för att angripa de praktiska problemen som härvid tornar upp sig. Jag vill säga att långtidsutredningen borde ligga på varje riksdagsmans nattduksbord, den borde finnas hos var och en som sysslar med politik och ekonomi i vårt land. Den vi-

Statsverkspropositionen m. m.

sar för det första, hur trångt utrymmet är och under lång tid kommer att bli när det gäller att öka konsumtionen. Den pekar på behovet av en långsiktig medveten politik med en selektiv, urskiljande investeringspolitik, som är inriktad på vissa bestämda områden, där effekten blir mycket snabbt märkbar. Den förordar en inriktning på bristområdena med bostäder och skolor som förtursobjekt. Vi behöver bara se på de stora årskullarna av ungdomar, som nu trängs utanför skolportarna och om några år kommer att storma in på bostadsmarknaden, för att den förtur långtidsutredningen vill ge åt skolor och bostäder skall bli självfallen.

Som en konsekvens av sina rekommendationer vill långtidsutredningen förorda en politik som bromsar konsumtionsökningen. Den vill etablera en stram och utgiftsbegränsande statlig politik. Redan det faktum att framtiden är så starkt intecknad på flera områden är en allvarlig maning för oss alla.

Då frågar man sig: Är det nu framlagda budgetförslaget ett uttryck för en sådan politik som kan underlätta lösningen av dessa problem? Närmar den oss målet?

Det skulle vara en överdrift att utan vidare svara ja på den frågan. Här finns så många givna löften, så många fattade eller förberedda beslut som har bundit regeringen och riksdagen mer eller mindre. Sådant kommer alltid att förbli ett dilemma för en budgetpolitik som skall hjälpa till att styra och stabilisera. Löften ges, reformer ställs i utsikt, utredningar görs årtal innan den aktuella åtgärden träder i kraft. Och en i och för sig riktig och sympatisk åtgärd kan när den genomförs vara felaktig och olämplig, därför att man befinner sig i ett annat konjunkturläge.

Som nu denna budget. Om regeringen och riksdagen hade varit friare och kunnat handla mera konsekvent, skulle förmodligen budgeten på vissa viktiga punkter sett annorlunda ut. I ett läge som det nuvarande är det inte konsekvent att staten genom skattelättnader av stor räckvidd späder på köpkraften,

då man i stället skulle dämpa denna med hänsyn till det ekonomiska lägets krav. Alldeles nyss trädde statsskattens sänkning i kraft. Den innebär att köpkraften ökas med bortåt 400 miljoner kronor på ett år. Barnbidragens ökning med ett par hundra miljoner förskjuts ett halvår, vilket vittnar om att finansministern känner det motsägelsefulla i den aktuella politiken. Samtidigt förbereds en skattesänkning på det kommunala området med en räckvidd av bortåt en halv miljard kronor.

Enbart genom dessa tre åtgärder medverkar alltså staten aktivt till att öka allmänhetens köpkraft med i runt tal en miljard kronor under loppet av två års tid. Därtill kommer en rad andra åtgärder samt vad inkomströrelserna i övrigt ger. Enligt beräkningar går cirka 80 procent av det som uppkommer vid en inkomststegring eller en skattelättnad till konsumtionen. Detta är onekligen en inkonsekvent politik i nuvarande konjunkturläge.

Föga är att göra häråt just nu på grund av löften och redan fattade beslut. En viss rörelsefrihet har dock regering och riksdag i fråga om kommunalskattens sänkning via ortsavdragen. Landsorganisationen har anvisat en väg då den förordat en halvering av denna skattesänkning. Ortsavdraget i högsta dyrtort skulle sålunda höjas från 2 000 till blott 3 000 i stället för som tänkt till 4 000 kronor och motsvarande i övriga ortsgrupper. Det är onekligen en tanke som förtjänar att ingående prövas. Det vore samhällsekonomiskt riktigt, om vi åtminstone kunde halvera reformen och låta den andra halvan anstå till lägligare tidpunkt.

Det kan heller inte vara riktigt att i dagens läge slopa skattegrupperingen i dyrtortssystemet, ett förslag som har bebådats motionsledes och som skulle kosta ett par hundra miljoner kronor. En sådan reform har åtskilligt i sak som talar för sig, men den kan inte, som det antytts, få genomföras omedelbart utan bör rimligen få anstå till en lägligare tidpunkt. I annat fall blir lätt följden att statsmakterna tvingas ta i så mycket

Statsverkspropositionen m. m.

hårdare med andra medel för att hålla konsumtionsökningen tillbaka.

Det är många som tror att vi nu står inför en ny omgång inflation. Jag hoppas att detta är oriktigt. Framåt våren får vi större möjlighet att bedöma huruvida det blir nödvändigt med en åtstramning, t. ex. i form av en omsättningsskatt, där debatten nu föres mera på ett akademiskt plan. Om man tänker sig en omsättningsskatt på 5 procent skulle den med en privat konsumtion på 30 miljarder, som vi för närvarande har, komma att uppgå till cirka 1,5 miljarder. Om man emellertid räknar ifrån en del varuområden och räknar bort en del utgifter som skulle gå till att hålla svagare grupper skadeslösa, kan man kanske anta att det skulle bli en miljard, som på detta vis skulle flyttas över från konsumtionssidan till investeringssidan. Det skulle ge möjlighet att bygga många bostäder, skolor och annat som behövs i vårt samhälle.

Om vi inte vill låta utvecklingen driva i väg med ständiga inflationsstörningar och fortsätta eviga köproblemer, måste statsmakterna snarast inrikta sig på att föra en stramare, mera ihärdig och konsekvent ekonomisk politik. Vi kommer icke ifrån bristerna, vi kan inte avveckla köerna, icke uppnå våra mål, om vi skall dras med en galopperande inflation på 5 procent om året. Den hindrar, förstör och förrycker, den leder till improvisation och halvmesyrer.

Inflationen är dessutom orättvis i sina verkningar. Att bekämpa inflationen är att bekämpa orättvisan i samhället. Även om det inte skulle finnas några ekonomiska motiv, skulle rättvisemotiven vara tillräckliga för att skärpa kampen emot inflationen. Om den får fortsätta ökar orättvisorna i samhället, köerna blir längre, bristerna kännbarare, solidariteten medborgarna emellan försvagas och egoismen stimuleras.

Jag vill säga, att denna mera kärva och mera konsekventa mot konsumtionen inriktade politik behövs *även* om vi inte står inför risken av en inflationsutveckling. Den behövs redan med tanke på de bristproblem, de köer, som

finns i dagens samhälle. De är tillräckliga för att motivera djärvare tag och långsiktigare linjer.

Herr talman! Jag vet inte om denna politik är möjlig. Däremot är jag övertygad om att den är nödvändig. Jag tror också att svenska folket skulle tåla den och förstå den, och jag hoppas att de politiska förutsättningarna skall finnas för att kunna genomföra den.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! I en remissdebatt som denna ges det som bekant möjlighet att, om man så vill, röra sig över ett ganska brett register. Detta var ju också vad som här skedde under gårdagens långa och i många avseenden mycket intressanta debatt.

Detta ger mig anledning till att här också i dag beröra en fråga, som i viss mån kan sägas ligga vid sidan om den statsverksproposition, som vi närmast skulle diskutera. Men icke förty är det en fråga, som med sina för framtiden oroande aspekter innerst inne måste beröra oss alla, oavsett om vi har vår tillvaro förlagd till stad eller landsbygd.

Jag syftar på den utveckling och på den befolkningsomflyttning, som för närvarande äger rum ute på den svenska landsbygden. Jag skulle i det fallet mycket väl kunna inskränka mig till att instämma i och understryka vad herr Domö sade i sitt uppmärksammande anförande här i går kväll, men därutöver vill jag också komplettera med några egna synpunkter och erinringar.

Ingen av oss, som har någon kontakt med denna landsbygd och dess alltmer ändrade förhållanden, kan väl undgå att med verklig oro betrakta vad som där sker just nu, och alldeles särskilt synes det mig som om framför allt våra statsmakter borde med vaket intresse och allvarlig uppmärksamhet följa denna enligt min mening olycksbådande utveckling.

Det gamla slagordet »flykten från landsbygden» har varit mer eller mindre aktuellt under olika perioder sedan mer än ett helt århundrande tillbaka, men aldrig har det varit så högaktuellt som just nu. Befolkningsstatistiken från det

Statsverkspropositionen m. m.

senaste årsskiftet ger oss ett mycket starkt belägg för att den verkliga avfolkningen på landsbygden nu är förestående, och detta trots de många ansatser av skilda slag, som gjorts under årens lopp för att hindra densamma och om möjligt länka in den i en annan riktning. Men det tycks nu som om denna avfolkning icke skulle gå att hejda.

Strömmen av från landsbygden bortdragande människor har starkt ökat i och med den av statsmakterna stimulerade yttre jordbruksrationaliseringen samt av den moderna maskinteknikens införlivande med jordbruksdriften. Härigenom friställd arbetskraft har tacksamt absorberats såväl av vår industri som av övriga näringsgrenar, vilka varit i behov av ökad arbetskraft.

Det är gott och väl att ett mindre antal armar på landsbygden i fortsättningen kan svara för vårt folks förseende med nödiga livsmedel från jordbruket. Men det bör vara oss till ett allvarligt observandum, att det är huvudparten av landsbygdens ungdom, som söker sig till tätorterna och dess arbetsplatser, under det att de äldre som regel får stanna kvar och svara för jordbruksproduktionen i fortsättningen. När dessa äldre sedan undan för undan tröttnar och lägger upp, så kommer det inga nya unga och friska armar i stället. Landsbygdens befolkningsminskning börjar redan antaga en olycksbådande karaktär, i varje fall på många håll i landet. Det nödvändiga underlaget för bibehållandet av dess egna nyttigheter och serviceförmåner krymper alltmera. Vi har redan tillfälle att konstatera, hur järnvägar nedlägges, busslinjer dras in, poststationer ersättes med lantbrevbärare, vi ser hur affärsmän, hantverkare och yrkesmän söker sig mera givande arbetsområden i tätorterna o. s. v.

Det sjunkande barnantalet reducerar möjligheterna för upprätthållandet av ett tillfredsställande skolväsende med allt vad detta för med sig i form av nedläggande av skolor och behov av ökade skolskjutsar m. m.

Det sjunkande skatteunderlaget, framför allt i de rena jordbrukskommunerna,

accentuerar ytterligare denna beklämmande utveckling. Vad det hela slutligen skall resultera i är ännu för tidigt att säga, men ett torde vara säkert, nämligen att om ingenting göres för att dämma upp den pågående utflyttningen, måste det i många avseenden leda till rena katastrofer för landsbygden.

Ödegårdarnas antal har ökat starkt på sista tiden, och på sina håll i landet råder redan verklig ödesmarksstämning, där det för inte länge sedan rådde liv och arbetsglädje. Och hur inverkar nu detta på vårt näringsliv och vår fortsatta produktion av livsmedel?

Jo, i skogsbygderna t. ex. får man i allt större utsträckning ta skogsarbetare från tätorterna, med påföljd att avverkningsskostnaderna på grund av transporter och traktamenten blir så höga, att det snart inte lönar sig att avverka skogen, särskilt om denna ligger något illa till i förhållande till förefintliga kommunikationer. Detta märks också på en minskad efterfrågan på skogsfastigheter. Dessa stimulerar inte längre till förvärv på samma sätt som tidigare. Om ett tiotal år torde vi ha gott om såväl skogs- som jordbruksfastigheter här i landet, som ingen längre vill äga eller bruka.

Hur påverkar då detta förhållande våra framtida möjligheter till självförsörjning med livsmedel? Ja, för dagen är denna fråga inte något problem. Oavsett avfolkningen inom jordbruket kan detta än så länge tack vare maskintekniken svara för vår försörjning med nödvändiga livsmedel. Men hur ter sig framtiden och vad kan vi dra för slutsatser av de påtagliga tendenserna?

Den omständigheten, att mjölkornas antal här i landet under de senare åren har minskat med 45 000 om året och att den totala minskningen under den senaste tioårsperioden uppgår till icke mindre än 400 000, torde väl ge oss en fingervisning om vart det hela lutar. Man kan därtill lägga, att mejerileverantörernas antal under nästföregående år minskade med omkring 9 000, vilket är ett ytterligare belägg för de farhågor, som man har anledning att hysa.

Statsverkspropositionen m. m.

Nu säger måhända någon att detta är inte oroande, därför att vi kan ersätta smör med margarin. Det är framför allt billigare och kanske lika värdefullt, så att det inger inte anledning till några bekymmer, säger man. Det är möjligt att man kan göra så, men hur ställer det sig då med mjölken — varmed skall man ersätta detta vårt utan tvekan främsta livsmedel?

I stora delar av landet pågår för närvarande en ganska betydande plantering av skog på jord, som tidigare varit åker och burit skördar under lång tid, men som inte nu längre kan brukas rationellt. Även detta måste, såsom jag ser det, på lång sikt resultera i en produktionsminskning.

Nu finns det emellertid de som inte ser någon fara i en sådan utveckling. Vi kan köpa våra livsmedel billigare utifrån, säger man. I konsekvens härmed vill man exempelvis reducera vår sockerbetsodling — redan nu köper man betor i viss utsträckning från Danmark. Man ger också frukt- och grönsaksodlarna rådet att ägna sig åt någonting annat, och man har tydligen inte något större intresse för att här bibehålla en kontinuerlig inhemsk produktion. Vi har av allt att döma kommit upp i ett löne- och kostnadsläge i fråga om vår produktion, som gör att det inte längre lönar sig att producera en del av våra viktigaste förnödenheter.

Men hur rimmar nu detta med våra omsorger om en nödvändig beredskap, för att nu inte tala om vår handelsbalans? Vi har säkerligen all anledning att i nämnda avseenden ta oss en ordentlig tankeställare. Frågan är nämligen riksviktig och allvarlig.

Jag skall inte längre orda om den utveckling, som jag här ansett mig med några ord böra påtala. Men jag kunde inte heller underlåta att göra det, enär densamma, så långt jag förstår, måste hänga samman med vår framtida existens som folk och nation. Likafullt som vi alla väl känner till vad som här håller på att ske, så vet vi hur man på olika sätt och med skilda åtgärder har försökt att länka in denna för landsbygden

olyckliga utveckling på andra banor, fast utan påtagliga resultat. Ett verkamt medel skulle emellertid vara att på landsbygden skapa ett differentierat näringsliv i stil med det herr Domö i går här i kammaren skisserade. Det är kanske inte många i denna kammare som tror på det, men själv gör jag det under vissa förutsättningar. Jag bygger därvid på erfarenheterna från den landsända, som jag själv representerar. Jag har sett hur fattiga jordbrukssocknar har förvandlats till blomstrande och välmående samhällen där nere i Sjuhäradsbygden. Det är framför allt företagsamheten inom småindustrien som har åstadkommit detta.

Men om vi på landsbygden skall kunna skapa något dylikt i en större omfattning på andra håll, är det ytterst angeläget att vi inte, som vi nu gör, på förhand bygger dammar och hinder i form av investeringsavgifter, regleringar, kreditrestriktioner och en mångfald andra hämmande och avskräckande besvärigheter för en önskvärd företagsamhet. På den vägen når vi aldrig dit vi skulle önska.

Inför den ödemarksstämning, som alltmer griper omkring sig ute på landsbygden, anser jag denna fråga högst allvarlig. Jag hade också väntat mig en viss lyhördhet för dess innebörd från i första hand det inslag i regeringen, där man främst borde ha intresse för just den saken. Här fordras initiativ och krafttag från enskilda, från kommunerna och från statsmakterna. Men vi får inte vänta därmed till dess att den svenska landsbygden i stor utsträckning har förvandlats till naturreservat och fritidstillhåll för semestrande människor från våra stora tätorter. Försuttna möjligheter i det avseendet kan bli ödesdigra, inte blott för landsbygden och dess kvarvarande inbyggare, utan för hela vårt svenska folk.

Herr JOHANSSON, THEODOR, (bf):

Herr talman! Efter den långa debatten under gårdagen angående den ekonomiska politiken, är det kanske inte så

Statsverkspropositionen m. m.

mycket att tillägga. Jag skall försöka att inte här upprepa vad som sagts under gårdagen. Jag har inte heller avsett att i mitt inlägg klandra eller eljest beröra den uppgjorda budgeten. Jag skall inskränka mig till några små erinringar, som visserligen inte berör årets statsförslag, men som ändå enligt min mening är värda att notera.

Enligt beräkningarna i nationalbudgeten har produktionen under 1956 endast ökat med 2 procent. Det är ju en mindre ökning än vad vi räknat med under tidigare år. Jag har inte funnit någon förklaring härtill. Tydligt är det inte lätt att angiva någon bestämd orsak. Förmodligen är det flera orsaker. Starka skäl finns dock för ett antagande att det ökade spritbruket har en viss skuld till den minskade produktionsökningen. Det har nämligen tidigare gjorts vissa beräkningar angående spritbrukets inverkan på produktionens storlek. Enligt ett uttalande år 1954 av allmänna beredningsutskottet, som då hade detta ärende till behandling, redovisade man i Amerika under totalförbudets dagar en ökning av produktionen med 10 procent. Det har också gjorts en beräkning i England, som visar spritbrukets inverkan på produktionen. Professor Ohlin har här i Sverige gjort en motsvarande undersökning och kommit till det resultatet, att spritbruket skulle minska produktionen med cirka 5 procent, vilket skulle betyda en förlust av cirka 2 miljarder kronor.

Det är väl troligt att den minskade produktionsökningen i vårt land åtminstone i någon mån beror på det ökade spritbruket efter det att spriten släpptes fri den 1 oktober 1955.

Med all säkerhet torde kunna förutses, att vi får räkna med en mindre ökning än tidigare av produktionen under en följd av år framåt. Det är därför angeläget att något göres för att minska spritbruket. Åtgärder kanske behöver vidtas på en hel del områden för att minska användningen av sprit.

Vidare torde det vara nödvändigt att vi försöker skapa bättre förutsättningar och bättre lönsamhet för den nyttiga

produktionen. Det är nämligen framför allt den nyttiga produktionen som vi bör söka gynna, då den naturligtvis ger samhället och medborgarna den största vinsten.

Som det nu är synes det i flera fall vara på det sättet, att de umbärliga varorna och lyxvarorna ger den bästa lönsamheten. En alltför stor del av medborgarna sysslar nämligen med sådan produktion. Orsakerna härtill är naturligtvis flera, men det beror kanske i intet ringa utsträckning på den reklam som göres för en hel del varor. Det torde vara väl bekant för kammarens ledamöter att före varje bioföreställning göres reklam för bl. a. ökad konsumtion av sötsaker. Resultatet har blivit en ökad produktion av dylika varor. Följden härav har i sin tur blivit att vi fått en ökad utbredning av tandröta och tandsjukdomar bland det uppväxande släktet. De unga mister sina tänder vid unga år, samtidigt som det allmänna fått taga på sig stora utgifter för att utbildade tandläkare. Dessa skulle givetvis kunna göra landet större nytta på ett annat område.

Den produktion som jag här nämnt är givetvis inte den enda, som bör räknas till kategorien umbärliga varor, utan man kan peka på många sådana områden.

Det finns vidare ett annat område som tar alltför många av vårt lands medborgare i anspråk. Jag syftar härvid på de många kringresande försäljarna, som särskilt landsbygden får en riklig del av. De far från gård till gård, och de besöker även lägenheterna i tätorterna. Jag anser inte att dessa försäljare fullgör någon större uppgift i samhället. Jag räknar givetvis icke i detta fall med de resande, som besöker grossisterna, eller de resande, som grossisterna skickar ut för att förmedla varor till detaljisterna. Dessa resande är givetvis nödvändiga. Jag syftar endast på dem som reser, som jag sade, från gård till gård. Här borde kunna finnas skäl att vidta åtgärder för att försöka få dessa människor att utföra ett mera nyttigt arbete i samhället.

Vi vet att vi har brist på bostäder, att

Statsverkspropositionen m. m.

vi behöver flera vägar m. m. Säkerligen skulle vi kunna bygga mera om arbetskraften vore omställd just för detta. Det är självfallet att det inte går att omställa arbetskraften så där hastigt, utan det är något som måste göras på lång sikt. Vad som är viktigt är att vi inriktar oss på att i första hand se till att den nyttiga produktionen i samhället gynnas. Detta behöver inte ske med något tvång eller genom någon särskild dirigering av arbetskraften, utan det kan göras på andra sätt. Det kan ske genom företräde vid kreditgivning och dylikt.

Till det nyttiga arbetet i samhället räknar jag givetvis också produktionen av livsmedel och förädlingen därav. Jag inräknar även skogsarbetarens arbete i skogen som en nyttig och nödvändig produktion. Under en lång följd av år har det varit svårt att få tillräckligt med arbetskraft inom jordbruket och skogsbruket. Orsaken torde man knappast ta fel på — andra näringar har kunnat betala en högre ersättning för utfört arbete, har haft möjlighet att bereda sina anställda längre fritid, bättre bostäder m. m. Allt detta har bidragit till att jordbruket och skogsbruket fått vissa svårigheter med arbetskraft. Det är mycket arbete som där så att säga har fått vänta på att bli utfört.

Det synes därför var angeläget, att det allmänna söker stödja den nyttiga produktionen något mera än vad man tidigare gjort och på det sättet se till, att medborgarna får sitt behov av framför allt nyttiga varor fyllt. Jag menar, att detta skulle vara en uppgift av synnerligen stort värde.

Jag har med detta endast velat framhålla, att det i viss mån är en falsk samhällsekonomi och en felaktig uppfattning, om man räknar produktionen av de umbärliga varorna och lyxvarorna som standardhöjning. På sådan produktion kan man inte skapa bättre förhållanden för flertalet. Det är ju inte bara produktionen som sådan, som skapar bättre förhållanden, utan vad som skall bidra här till är att få till stånd just den produktion, som vi framför allt behöver.

En annan sak, som också har mycket stor betydelse för den framtida utvecklingen, skulle jag helt flyktigt vilja beröra. Vi får då och då en hel del utredningar, bl. a. en del statliga utredningar, till begründande. Förra året kom en sådan utredning angående skogsindustriens utbyggnad. Av denna framgår ganska klart, att man från industriens sida syftar till att förvärva mera skog, och då givetvis främst bondeskog. Avsikten är ganska tydlig; man behöver inte missta sig på industriens uttalanden. Det är böndernas skogar man vill åt för att kunna bli prisbestämmande när det gäller råvaran. Det är kanske inte så mycket att erinra häremot, ty sådan är ju den mänskliga naturen. Förtjänar man mycket pengar, så ökas aptiten; det är ju saker som alla väl känner till. Det vore givetvis fördelaktigt för bolagen, om de kunde få lägga sina vinster i skogsfastigheter och därmed få ett realkapital av bestående värde. Man menar tydligen, att bönderna — skogsägarna — nu har gjort sin plikt. De har skogsodlat markerna, sedan skogsskövlarna vid slutet av 1800-talet avverkade skogen. Skogsägarna har nu vårdat och gallrat skogarna, de har gjort skogsvägar och utdikar försumpade marker m. m. Allt detta arbete har gjort att bondeskogarna nu i stort sett är mycket välskötta, även om det givetvis finns undantag på detta område liksom på alla andra.

Här kommer nu ett uttalande från industriens sida, som tyder på att man vill förvärva skogen. Motiveringen är att man menar att detta är nödvändigt för skogsindustriens utbyggnad. Man framhåller, att detta också skulle innebära bättre skötsel av bondeskogarna. Jag har en helt annan uppfattning, och jag anser att ingenting kan vara falskare ekonomi eller ge ett mer villande sken än just detta uttalande.

Skogstillgångarna blir säkerligen inte större genom att bolagen får förvärva dem. Det har funnits vissa svårigheter för skogsägarna, men dessa svårigheter har egentligen bestått i att man haft svårt att få avsättning för virket. Det har allt-

Statsverkspropositionen m. m.

så inte varit någon svårighet för bolagen att köpa. I början av 1930-talet importerade ett industribolag finsk massaved. Anledningen var att det ville pressa ned priserna på den inhemska produktionen, på skogsägarnas virke. Det blev ju en allmän protest från skogsägarnas sida, och det hela slutade med att bolagets avsikter avslöjades. Jag har med detta även haft för avsikt att avslöja något av de intressen, som ligger bakom det som framförts av skogsindustriens män i det föreliggande betänkandet.

Det kunde vara mycket att tillägga i denna sak. Jag skall dock begränsa mig till att erinra om att denna utredning — som ju även innehåller mycket av värde, det går inte att förneka — genom de uttalanden som gjorts från skogsbolagens sida om betydelsen av att skogsbolagen äger mera skog, framkallat en viss irritation bland skogsägarna. Vissa tidningar har också genom att dela utredningens uppfattning orsakat en viss olust bland skogsägarna. Stordriftens fördelar torde bli mindre än man teoretiskt räknar med. Detta visas bl. a. av att domänverkets netto på skogen har varit ganska blygsamt. Det upptas i årets stat till 50 miljoner kronor. Man måste säga, att detta är en ganska liten summa, när man vet att domänverket äger ungefär en fjärdedel av landets skogsmarker. Samtidigt bör man också beakta, att staten förvärvat skogarna utan någon särskild kostnad eller i varje fall för en mycket mindre sådan än de enskilda skogsägarna.

Det skulle ha varit intressant i detta sammanhang att ha tillgång till en jämförelse med den inkomst, som staten får i form av skatt från de enskilda skogsägarna. Jag tror att den överstiger det belopp domänverket lämnar. Stordriftens fördelar torde i detta fall vara en chimär. Vad man däremot med säkerhet kan förutse, om skogen skulle överlämnas till bolagen, är att vi skulle få en större grupp av fattiga arrendatorer, en grupp medborgare som tidigare varit skogsägare men som nu skulle få en ställning i samhället som ungefär mot-

svarade de gamla torparnas på de stora jordagodsens under ett tidigare skede.

Att jag har berört denna fråga beror främst på att det från visst håll vid flera tillfällen gjorts gällande att det behövs ett ombyte av regering, att det måste föras en annan politik. Såvitt jag har mig bekant har den nuvarande regeringen inga planer att ändra bolagsförbudslagen eller jordförvärvslagen. Dessa lagar utgör också alltså ett starkt skydd för äganderätten. Men om vi skulle få en annan regim, om det skulle föras en annan politik, så kanske vad jag har erinrat om beträffande äganderättsförhållandena till skogen blir en programpunkt, som man på ena eller andra sättet skulle försöka förverkliga. Utredningens sakkunniga från skogsbolagens sida har inte dolt sin mening, och det är möjligt att de räknat med att få hjälp.

Jag har velat erinra om detta problem i den här debatten, eftersom jag anser att det är av största betydelse att skogsägarna får behålla den arbetsro och den tro på framtiden som de haft. Det är just detta som har skapat de goda ekonomiska förhållanden i samhället som vi har. Det förhåller sig på samma sätt när det gäller äganderätten till andra företag. Värdet av att det finns många driftiga företagare i landet kan inte nog uppskattas. Det är ju deras initiativ och arbetsenergi som har skapat det samhälle vi nu lever i. Det är därför av mycket stort värde att denna utveckling får fortgå och att den inte på något sätt störs av utredningar eller uttalanden som kan hota den.

Jag ber herr talman, att med dessa ord få yrka remiss av statsverkspropositionen.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Under remissdebatten har en rad olika frågor berörts, men beträffande ett område har det sagts mycket litet, om ens något. Jag tänker på vad man i allmänhet brukar kalla för familjepolitiken, och jag skall ta mig friheten att säga några ord om den, även om det bara blir en anteckning till protokollet.

Statsverkspropositionen m. m.

Som utgångspunkt skulle jag vilja ta en digger lunta, som jag har hemma i min bokhylla och som är så sönderläst, att den knappast längre hänger ihop. Jag skulle tänka mig att detsamma gäller många andra människors exemplar av samma lunta. Det är 1954 års familjeutredning om samhället och barnfamiljerna, som kom i september 1955. Det var rysligt bråttom att få fram detta betänkande, och vi var många som gladdes över både snabbheten och den friskhet och fräschhet som kännetecknade en del av förslagen i detta betänkande om ökat stöd åt barnfamiljerna. Vi läste och diskuterade överallt förslagen om en förbättring av både den ekonomiska ställningen och olika serviceåtgärder för barnfamiljerna, naturligtvis i en glad förhoppning att nu äntligen någonting skulle bli gjort på den här fronten. Vi som sitter i de olika kvinnoföreningarna avgav remissvar och underströk så gott vi nu kunde och mycket mangrant — om man nu får använda det ordet — nödvändigheten av att äntligen positiva åtgärder vidtogs. Detta betänkande följdes ju av en lång rad av promemorior, också dessa med positiva förslag, som utarbetats på grundval av betänkandet. Dessa promemorior kom från den s. k. familjeberedningen. De utgör en lunta, som är ännu tjockare och som säkert är lika sönderläst. Där fick man konkreta förslag om alla de åtgärder som borde vidtagas på detta område. Vi diskuterade dessa förslag med samma iver och avgav remissvar om de olika delförslagen under den gångna hösten.

Vi trodde oss alltså nu ha grundade förhoppningar om att snart stå inför en upprustning just beträffande barnfamiljernas ekonomiska ställning, varigenom de skulle få ökade möjligheter att ge sina barn en god uppföstran, i en god miljö och en god utbildning. Detsamma gäller ensamstående mödrar och ofullständiga familjer. En rad av reformer på socialpolitikens område förebådades alltså. Det är klart att förhoppningarna var så mycket större som socialministern fått en assistent — om vi nu får använda den beteckningen på fru Ulla Lindström

— som tog initiativet, hissade flaggan i topp för den nya familjepolitiken och förespeglade oss en ny giv. Nu skulle vi få se vad som verkligen kunde åstadkommas av en socialdemokratisk kvinna som regeringsmedlem, bara den goda viljan fanns. Jag vill på intet sätt vara försmädlig, och det är otvivelaktigt att den goda viljan fanns och säkert fortfarande finns hos både socialministern och statsrådet Lindström. Det vore verkligen högst orättvist att förneka detta, och jag vill inte heller göra det. Men om förmågan hade varit lika stor som viljan, skulle vi inte vid det här laget ha varit så snopna och besvikna. Ty det är just vad vi är. Vi är snopna och besvikna, och jag tror att den känslan delas av alla ute i landet, som följt detta arbete. Det har omgivits med en publicitet, som tyvärr har lovat mer än man kunnat hålla.

Saken är ju den att när man öppnade statsverkspropositionen i år för att studera vad som blivit av detta stort upplagda projekt, så fann man att det knappast var något alls. Vid julklappsutdelningen visade det sig att längst inne i det stora paketet med det fina papperet om låg den där lilla, lilla saken som man ibland roar sig med att slå in till sina barn. Det var bedrövligt litet vi hade fått. Av den präktiga hönan hade bara blivit en liten fjäder.

Om det inte vore så allvarligt och beklagligt, skulle man vara benägen att kalla det avsnitt i femte huvudtiteln, som handlar om anslag till barnavård, sociala serviceåtgärder m. m., för en ganska roande läsning. Statsrådet refererar familjeberedningens förslag och remisserna, av vilka övervägande antalet varit positiva och tillstyrkande, och instämmer på en rad punkter med dessa. Man märker mycket väl var hennes hjärta är, liksom för övrigt socialministerns. Bägge är positiva, övertygade om att mycket behöver göras. De tycker att förslagen är alldeles utmärkt. Men så kommer slutsatserna — och de innebär på så gott som varenda punkt, att det ändå inte kan bli någonting av. Det blir inga reformer, inga anslag, ingenting nytt, utan det mesta förblir vid det gamla. Det måtte

Statsverkspropositionen m. m.

ha varit ett konststycke att utföra detta, och det är gjort med så mycket snirklingar att man nästan tycker att skickligheten varit värd ett bättre ändamål.

På en punkt sker en förbättring, det skall rättvisligen erkännas. Jag tänker på höjningen av de allmänna barnbidragen; och den är verkligen inte att förakta. Men det är klart att man också kan diskutera, om en mycket kraftig höjning av dem har så utomordentligt stor betydelse för familjerna att övriga serviceåtgärder för den sakens skull bör ställas åt sidan eller skjutas på framtiden. Ett ökat barnbidrag kan ju under inga omständigheter ersätta en rad av de serviceåtgärder som är behövliga. Jag är övertygad om att många delar den uppfattning, som generaldirektörerna för socialstyrelsen, medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen har framlagt i en PM till statsministern. Man skulle ur den kunna citera rader av motiv för att en upprustning måste ske och på vilka punkter den bör sätta in.

Men om man undantar de allmänna barnbidragen, kan man helt enkelt räkna upp de flesta rubrikerna i innehållsförteckningen till familjeberedningens förslag och sätta »ingenting» efter dem. Det aviseras en proposition om stöd åt ofullständiga familjer, men med statsverkspropositionen för ögonen måste jag säga, att man inte har mycket hopp om att det skall bli så mycket av detta stöd heller. Här föreslås inte utökat ekonomiskt stöd vid barnsård, det blir inga ferieresor, ingen familjesemester. Över huvud taget blir föga gjort.

På ett par punkter har statsrådets goda vilja gjort sig märkbar, men inte ens där har hon tydligen lyckats riktigt helhjärtat. Jag tänker på den sociala hemhjälpen, som verkligen är ett skolexempel på hur man kan skriva bort sig i siffror och förvända synen på läsaren, om denne inte är tillräckligt uppmärksam. Det ligger ju så till att vi har alldeles för få hemvårdarinnor. Detta är en serviceåtgärd, som alla de ansvariga verkefverna pekar på och som varje praktiskt och socialt inställd människa måste tillmäta oerhört stor betydelse.

Man borde inte behöva i denna kammare räkna upp all den hjälp som familjerna får tack vare hemvårdarinneverksamheten, när de kommit i trångmål t. ex. på grund av att husmodern är sjuk eller överansträngd. I varje fall borde alla vara på det klara med att det också innebär en ekonomisk besparing för samhället, om man kan lasta över en del av den sjukvård, som nu måste bedrivas på sjukhusen, till de enskilda hemmen under förutsättning att där finns erforderlig arbetskraft. Detta skulle ju bespara en hel del dyrbara sjukhusplatser, liksom platser på konvalescent- och ålderdomshem. I verkschefernas PM sägs också uttryckligen ifrån, att detta är av oerhört stor betydelse.

Vi behöver alltså ändra de nuvarande bestämmelserna. Kommunerna är i allmänhet inte tillräckligt intresserade av att bygga ut hemhjälpen, därför att statsbidraget är bundet till befolkningsunderlaget i de olika kommunerna. Dessutom utgår endast ett statsbidrag på 1 400 kronor till varje heltidsanställd hemvårdarinna, jämte högst tre ålderstillägg på varterade 150 kronor med tre års mellanrum. Nu ville ju familjeberedningen ta bort bestämmelsen om befolkningsunderlaget och låta kommunerna själva avgöra hur många hemvårdarinnor de skall ha. Dessutom ville beredningen höja statsbidraget till 2 000 kronor per hemvårdarinna och däri skulle ålderstilläggen vara inarbetade.

Men vad föreslår nu statsrådet? Jo, bestämmelsen om befolkningsunderlaget föreslås utgå, så att kommunerna skulle kunna anställa det antal hemvårdarinnor de anser sig behöva, men man har satt ett tak för antalet hemvårdarinnor, nämligen 3 400. Det må nu vara hänt — jag tror också att maximeringen behövs — men vad som förefaller mig betydligt konstigare är att statsbidraget för heltidsanställd hemvårdarinna föreslås höjt endast till 1 700 kronor, vari ålderstilläggen skall vara inräknade. Det betyder helt enkelt, att kommunerna i vissa fall får sänkt statsbidrag, när man hade hoppats på en höjning. Det går bra så länge hemvårdarinnorna bara har arbetat un-

Statsverkspropositionen m. m.

der tre år, och det blir status quo när de arbetat sex år, men om de har arbetat nio år, blir det faktiskt sänkt statsbidrag för kommunerna. Det är detta man kallar att stimulera kommunerna till att öka antalet hemvårdarinnor. För min del tycker jag att det är ett mycket underligt ekonomiskt resonemang, för att inte tala om hur bestämmelsen skall verka ute i kommunerna. Man måste väl säga, att detta är ett rätt egenartat sätt att hjälpa de barnrika familjerna och de överansträngda husmödrarna.

Förskolorna har också blivit mer styvmoderligt behandlade än vad man hopats på. Här har också familjeberedningen föreslagit ett ökat statsbidrag, som skurits ned. Men det är knappast lönt att gå igenom det punkt för punkt. Av den stolta skyskrapa, vars silhuett byggdes av familjeutredning och familjeberedning, finns knappast mer än en liten stuga kvar. Det är ju ett rätt dystert öde att på detta sätt vila, även om det är i statsrådet Lindströms hjärta och minne, och inte komma längre. Det är tydligen inte så lätt att vara Kungl. Maj:t när löfrena skall infrias.

En passus i denna digra huvudtitel kan jag inte låta bli att referera, om kammaren ursäktar. Det skall bli en ny utredning om semesterhemsverksamheten för husmödrarna och stipendieverksamheten för deras semester. Det tycker naturligtvis den, som tillhör dem som förordade detta i en motion vid förra riksdagen, är alldeles utmärkt. Tiden har nämligen ridit förbi den statiska form av semester, som var det enda saliggörande för en del år sedan. Men av utredningar lever förvisso ingen, varken husmödrar eller barnrika familjer. Det är t. ex. djupt beklagansvärt att så litet kan göras för de ensamma mödrarna. De får fortfarande streta ensamma, och de överansträngda och sjuka husmödrarna får fortfarande ringa efter hemvårdarinna utan att kunna få någon. Familjesemestern skall vi inte tala om — den svävar bort på moln liksom mycket annat.

Ingen var väl så blåögd, att hon trodde att alla dessa präktiga förslag skulle omsättas i praktiken i ett enda svep och

med ett klubbslag från herr talmannens sida. Men nog trodde man ändå att det skulle finnas någon täckning bakom de stora orden. Hela aktionen med utredningen och förslagen var ju statsrådet Lindströms eget initiativ och inte ens beställt av riksdagen, fastän jag för min del ju tycker att det borde ha beställts. Då skulle man vilja fråga — utan att på något sätt vara försmädlig; jag tycker nämligen att detta är en alltför viktig fråga för att man skall börja med något som kanske kan kallas för bara en knivkastning med ord: Fanns det ingen mer i regeringen som var med på noterna? Att det är ont om pengar vet vi ju alla. Men detta är väl ändå ett nederlag för den som gick till verket med så stor entusiasm och omgärdad med så mycket konferenser och glada utredningskvinnor och män och med så stora förhoppningar om detta arbete. Kvinnorna är tyvärr inte så organiserade och inte heller försedda med en så stark tidningspress, att de hörs som de borde. Men deras besvikelse är påtaglig. De känner sig nog i viss mån lurade, därför att de förespeglats så mycket. Hur länge skall reformerna för att skapa ett familjevänligare klimat, som det brukar heta, skjutas på framtiden? Den frågan skulle många säkert vilja ha svar på. Och även om frågan är retorisk kan jag, herr talman, inte underlåta att framställa den. Man kan också uttrycka saken så som herr Möller nyligen gjorde i sitt anförande, att det finns minoriteter som talar med låg stämma i samhället men som ändå borde få göra sig hörda. Jag tror att det vore intressant att från statsrådets sida få en förklaring på varför så mycket måste skjutas på framtiden.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell brukar ju i sin tidning klaga på att jag inte befinner mig i kammaren när hon talar. Vid dessa tillfällen brukar jag ha giltiga skäl att befinna mig i den andra kammaren och där kanske vara invecklad i debatter, såsom jag nyss varit i flyktingfrågan. Men när ryktet nådde

Statsverkspropositionen m. m.

mig att fru Hamrin-Thorell talade i denna kammare, skyndade jag mig hit för att nu inte detta klagomål skall upprepas igen i tidningen Idun!

Jag har förstått av det rykte, som nådde mig i andra kammaren, att fru Hamrin-Thorell sagt att familjepolitiken blivit oerhört underdimensionerad; ingenting har hänt på någon punkt av de förslag som familjeberedningen lagt fram. Om detta rykte är ett falskt rykte, får hon dementera det efteråt.

När emellertid en sådan anmärkning — alltså att familjepolitiken inte fått tillräckliga resurser — framföres av en representant för ett parti, som är mer skattesänkingsivrigt och som vill ha större försvarsanslag än regeringen, är anmärkningen just ingenting annat än ett publikfrieri, lika ihålig som den flotta generositeten hos den herre i en Gahlin-anekdot — förlåt att jag liknar fru Hamrin-Thorell vid en herre — som träder in i en ekiperingsaffär och säger till expediten: »Jag skulle vilja ha en sommaröverrock. Priset spelar ingen roll; tag hit den billigaste ni har.» Oppositionen vill här ge sig sken av att visa större frikostighet gentemot barnfamiljerna, men den vill inte betala annat än det lägsta priset, när det kommer till kritan. Jag har alltså svårt att ta en kritik från det hållet på allvar.

Fru Hamrin-Thorell har här enligt uppgift sagt, att det just inte hänt någonting på familjepolitikens område. Jag vill dock inte underlåta att för kammaren betona, att femte huvudtiteln i år ändå innehåller en första, rätt hygglig etapp av familjepolitisk upprustning. Den barnbidragshöjning, som kommer att genomföras den 1 januari 1958, kommer att kosta staten 200 miljoner kronor i merutgift för helt budgetår. Det är en utgift, som bör ses även mot bakgrunden av den utlovade sänkningen av kommunalskatten, som främst kommer att gynna de små inkomslagarna och bland dem barnfamiljerna och ensamstående med barn. Om kommunalskatten skall sänkas och familjestödet i övrigt förbättras under de kommande åren, medger emellertid inte det tillgängliga

budgetutrymmet att de allmänna barnbidragen höjes i hela den utsträckning, som motsvarar förskjutningen av penningvärdet sedan 1948. Uppräkningen av bidraget till 400 kronor per barn och år täcker dock fyra femtedelar av penningvärdeförsämringen under de senaste tio åren.

Härtill kommer så en utbyggnad av studiestödet åt barnfamiljerna. Regeringen har anammat familjeberedningens förslag att utsträcka de allmänna barnbidragen till ytterligare två åldersklasser fastän med begränsning till den ungdom i åldern 16—18 år, som för fortsatt utbildning bevisar skolor eller kurser av minst fyra månaders längd. Ett s. k. generellt grundstipendium av det allmänna barnbidragets storlek utgör enligt regeringens mening en ekonomisk lättnad för barnfamiljerna under en period, som ofta medför stora påfrestningar på deras ekonomi. Det är ju allmänt vitsordat, att den tonårsungdom, som i slutet av den obligatoriska skolgången fortsätter sin utbildning vid yrkesskolor eller läroverk, är dyrast för föräldrarna. Den har inte mindre behov och önskemål än de jämnåriga, som direkt träder ut i förvärvslivet och kan tillfredsställa dem med egna inkomster. Den föreslagna utsträckningen av barnbidragen, som redovisas under åttonde huvudtiteln i form av grundstipendier, kostar cirka 18 miljoner kronor per budgetår.

Regeringen har vidare föreslagit en höjning av de nuvarande studiebidragen och de behovsprövade studiestipendierna för dem som är 18 år och däröver — förslag som framlägges av min kollega ecklesiastikministern under åttonde huvudtiteln och därför kanske inte kommit till fru Hamrin-Thorells kännedom, när hon satt sina bockar i kanten för familjepolitiken — förslag, som framlagts för att det förstärkta studiestödet skall kunna följa ungdomen upp i de »dyra» åldrarna. Sammantaget innebär detta en rätt bra förbättring av samhällets totala familjestöd.

Jag hade inte tänkt att här ta upp tiden med en presentation av de övriga familjestödjande åtgärderna, som före-

Statsverkspropositionen m. m.

slås bli påbyggda. Vi får senare i vår debattera femte huvudtiteln punkt för punkt i kamrarna. Men jag kan i alla fall i korthet peka på hursom här kommer att föreslås riksdagen en höjning av de civilrättsliga underhållsbidragen till ensamstående mödrar och, hoppas jag, även en form av statliga utfyllnadsbidrag till de barn, för vilka det månatliga underhållsbidraget ligger under 50 kronor. Jag säger att jag »hoppas» det, eftersom en proposition beror på vad remissinstanserna tycker bl. a. — jag såg till min ledsnad i en tidning häromdagen att folkpartiets kvinnoförbund avstyrkt detta förslag, som skulle vara till stöd för de ensamma mödrarna.

Regeringen har vidare föreslagit en ökning av antalet statsbidragsrum för hemvårdarinnor med 400. Det är också föreslaget att statsbidrag till lekskolor skall höjas med 20 procent, att anslag skall ställas till förfogande för experiment med nya former av småbarnsinstitutioner o. s. v. Det är klart att det bara är vissa delar av familjeberedningens många förslag, som härmed realiseras. Många befogade önskemål återstår att materialisera. Men av kostnadsskäl, fru Hamrin-Thorell — något som man inte får släppa ur sikte, när man har ansvar för saker och ting — måste förbättringar genomföras i etapper. Nästa riksdag och därefter näst kommande riksdagar bör också ha sysselsättning, och fru Hamrin-Thorell bör också få sysselsättning med att kritisera det som inte hunnit bli gjort. Det blir sannolikt anledning för riksdagen att successivt förbättra de olika serviceanordningar för barnfamiljerna, som jag hörde fru Hamrin-Thorell tala om i samband med generaldirektörskrivelsen om stöd till barnfamiljerna. Utvecklingen har ingen slutstation, och det gäller även utvecklingen av samhällets familjestöd.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag antar att statsrådet Lindström måste vara mig tacksam för att jag givit statsrådet tillfälle att ta upp

denna långa lista på utomordentligt positiva förslag, som regeringen har lagt fram. Men det var inte dem jag talade om, ty hade statsrådet varit inne hela tiden när jag höll mitt anförande, hade Dessutom drog jag upp en hel del av vad statsrådet nämnde. Jag kritiserade emellertid på en hel del punkter, och statsrådet fått höra, att jag sade att den allmänna barnbidragshöjningen var bra. Jag tog bl. a. upp frågan om hemvårdarinnorna, som jag inte ansåg vara tillfredsställande löst.

Vad jag efterlyste var ett svar på frågan om en del reformer, som jag förmodar att statsrådet också anser är lämpliga att genomföra, är ställda så långt på framtiden, att vi inte kan se någon snar lösning av dem.

Man kan naturligtvis diskutera höjningen av de allmänna barnbidragen och fråga sig, om inte förbättrade serviceåtgärder på vissa andra punkter hade varit lämpligare att genomföra som komplettering. Jag tror nämligen inte att denna höjning kan ersätta de uteblivna serviceåtgärderna, ty om det inte finns folk att tillgå för vissa arbetsuppgifter, är barnfamiljerna inte mycket betjänta med höjningen.

Det är möjligt att den tid jag lägger ned på att kritisera statsrådet Lindström kan ägnas bättre ändamål. Det får statsrådet avgöra själv. Men vare sig det sker i tidningar eller i riksdagen, tycker jag att en diskussion mellan oss, i frågor, som vi båda är intresserade av, liksom kvinnorna inom de båda partier vi företräder, kan vara av visst värde och kan föra utvecklingen framåt till positiva resultat.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag vill bara säga till fru Hamrin-Thorell att om jag inte precis är tacksam, så är jag dock glad över att hon friskar på med sina synpunkter. Jag är också glad över att hon tydligt var mera nyanserad i förra delen av sitt inlägg, innan jag kommit in i kammaren, än vad hon var när jag lyssnade på henne. Men fru Hamrin-Thorell sade i slutet

Statsverkspropositionen m. m.

av sitt inlägg, att det är bättre att lägga ner pengar på ökade serviceanordningar för barnfamiljerna än att höja barnbidragen. Nu är det så, att riksdagen i fjol under medverkan av fru Hamrin-Thorells parti gjorde en formlig beställning till regeringen av ökade barnbidrag. När vi effektuerat den beställningen, har det betytt en så stor kostnad, att vi inte kunnat orka med alla de servicereformer därutöver, som är önskvärda enligt både fru Hamrin-Thorells och min mening. Dessa önskemål har inte rymts inom budgeten denna gång. Vi får dock hoppas att det under kommande riksdagar blir möjligheter till fortsatt reformpolitik och att folkpartiet då visar sitt intresse i handling, såsom fru Hamrin-Thorell säger att hon och hennes folkpartistiska kvinnoopinion skulle vilja göra.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att citera en gammal tes, som jag tror formulerades i Frankrike för åtskilliga hundra år sedan. På svenska lyder den så: »Att styra är detsamma som att förutse.» Det är det som är så svårt, bland annat därför att många åtgärder eller underlåtenheter har till tiden mycket olika verkan. Somliga saker verkar omedelbart, andra, t. ex. penningpolitiken, verkar efter en relativt kort tid. Men sedan finns det många saker, vilkas verkningar framkommer först under loppet av lustrer eller decennier, alltså på lång sikt. Dit hör skattepolitiken och den allmänna attityd, som visas gentemot sparande och företagande. Detta är särskilt värt beaktande, eftersom eventuella missgrepp på dessa områden verkar under så lång tid och tar så lång tid att rätta till. Här har man nu under förutvarande finansminister Wigforss' tid i många decennier predikat, att sparsamhet är ett fel, att det skall vara rotation på pengarna, att det snarast är ett brott att spara. Om man predikar tillräckligt länge och har tillräckligt stor auktoritet, kommer folk så småningom att tro på det. Här har faktiskt pågått ett medvetet

motarbetande av sparande och sparvilja i landet som har satts i system. Dessutom har åtgärder vidtagits som direkt motverkat sparandet. Det är delvis följdena härav som vi upplever i dag. Därför tycker jag att det inte är tillfredsställande att behandla dessa saker enbart med resonemang om en ettårsbudget. Ty lika väl som det tagit en mansålder att bringa ned sparkänslan hos ett stort antal människor i Sverige, måste man också räkna med att det tar många år att arbeta upp den igen. Jag tror dock att det kan gå, det är bara det att man måste börja någon gång.

Jag tycker att det har skyttat hos finansministern — och jag lade även märke till det i herr Geijers anförande i går — en väldig defeatism när det gäller tron på möjligheterna att få fram det sparande som ju är så nödvändigt för vårt lands utveckling. Nog är nationalekonomin konstig ibland, men den är dock inte konstigare än att man måste säga sig att det inte finns några andra medel att investera i nya inrättningar, förbättringar nya fabriker och nya företag än sådana som några människor först har sparat ihop. Försöker man med något annat, så blir det tryckning av nya sedlar och penningförstöring.

Finansministern uttalar sig om företagsparandet och säger att det kanske skulle kunna komma till stånd trots hans allmänna pessimism i övrigt angående möjligheterna att öka sparandet. Men han har en mängd skäl som går ut på att man inte bör lägga an på detta. De skäl som han anför tycker jag är ihålliga. En del av dem är inte riktiga, och andra är inte relevanta nu. Men han har alldeles rätt i en sak: det finns kategorier av företag där sparandet har blivit i det närmaste omöjligt, och detta som resultat av beslut här i riksdagen, vilka ligger tio år tillbaka i tiden. Jag syftar på den mycket stora del av det svenska näringslivet som drivs i form av familjeföretag, där ägaren och hans familj ensamma innehar, sköter om och driver företaget. Även om de har råkat sätta detta på aktier och själva har aktierna blir resultatet detsamma. Om det också

Statsverkspropositionen m. m.

finns undantag, så är det för just denna typ av företag — som jag skulle tänka mig representerar mer än hälften av hela näringslivet — en genomgående tendens att de sakta men säkert går mot sin undergång. Detta är någonting som mer och mer framträder, och det har aktualiserats av saker som jag strax skall beröra.

Jag undrar om alla här i kammaren och enkannerligen bevillningsutskottets ledamöter vet, hur 1947 års olika skattebeslut verkar för denna stora del av det svenska företagandet, som omfattar fabriker, butiker, affärer, jordbruk, skogsbruk och över huvud taget all slags verksamhet, där enskilda människor och deras familjer direkt står för driften och ägandet. Om jag tar ett faktiskt exempel från ett sådant företag med en omsättning på 600 000, 700 000 kronor om året, så klarlägger det situationen rätt väl. Den slutliga debetsedeln, som kom i december och som avser verksamhetsåret 1955, har för detta företag följande siffror. Till statlig inkomstskatt taxerad inkomst 53 460 kronor — jag anför så här ojämna siffror, därför att de är de exakta talen som står på debetsedeln — och beskattningsbar inkomst 51 700 kronor. För kommunal beskattning, där det i detta fall enbart är fråga om garantiskatten, är siffrorna 108 620 och 107 740 kronor. De sista siffrorna har ju inte någonting med inkomsten att göra, och de kommer att bli ofantligt mycket högre efter de nya taxeringsvärdena. När man hör att den taxerade inkomsten är 53 000 kronor och den beskattningsbara 52 000, så tycker man kanske i många fall att det inte är så dåligt och väl skulle kunna räcka både för ägarens egen livsföring och för en hel del produktiva förbättringar i företaget. Han står ju också i taxeringskalendern, och folk säger: »Den där är en karl som har inkomster, han hör nästan till storfinanserna.» Men nu kommer fortsättningen på debetsedeln. Det belopp som han skall betala i statlig inkomstskatt är 19 653 kronor och i kommunal skatt 12 821 kronor, och sedan kommer förmögenhetsskatt på 24 132 kronor. Detta är utmärkande just

för företagen av denna typ, som ju måste ha ett stort kapital investerat i företaget. Tillsammans med pensionsavgift, investeringsavgift och litet annat sådant blir summan på debetsedeln 59 065 kronor, alltså 7 365 mer än den beskattningsbara inkomsten. Därtill kommer ränta på kvarskatt med 1 375 kronor. Det blir då 8 740 kronor mer än inkomsten att betala. Det här är ett faktiskt fall; jag har debetsedeln i fickan, ifall någon händelsevis skulle tro att jag står här och säger något som inte skulle vara riktigt.

Nu uppstår frågan, om han inte kan få någon hjälp av 80-procentregeln. Med hjälp av denna kan han endast få tillbaka 4 150 kronor, och detta på grund av att han erhållit avdrag för kommunalskatterna med 12 110 kronor. Men han har ju fått lov att skaffa fram pengarna för att betala dem. Det betyder alltså att på en beskattningsbar inkomst av 51 700 kronor får han betala ungefär 4 000 kronor mer i skatt än hela inkomsten är.

Detta exempel är inte alls enastående. Jag känner personligen tjugtals människor som driver företag och vilkas förhållanden är ungefär som detta. Det finns tiotusentals sådana företagare, fastän jag ju inte kan känna alla. Det här är sanningen om läget i dag på detta område. Vem som helst kan ju räkna ut att sådana företag inte kan sköta ofrånkomliga moderniseringar och rationaliseringar och vara med i utvecklingen, vilket ju är de anställdas bästa trygghet för framtiden. Ty är man inte med i denna utveckling går man mot sin undergång. Framför allt kan det inte ske utan att skulderna ständigt ökas, och att amortera skulder, vilket ju är en utmärkt form av sparande, kan det inte bli tal om.

Skulle sedan ägaren råka avlida — det är lätt att inse, herr talman, att det finns stor risk för att han till slut gör det — då inträffar helt enkelt en katastrof. Ty det är ju inte alls så som många i sin obekantskap med verkligheten tror, att man då bara har att lätta litet på bankkontot eller ta den översta delen av en hög med obligationer eller aktier eller plocka fram sedelbuntar ur kassa-

Statsverkspropositionen m. m.

skåp. Allt hans kapital är ju investerat i fabriker, i jord, i skog, i maskiner och i rörelsekapital. När kvarlåtenskapsskatten och arvsskatten efter honom skall betalas och hans son skall ta vid, blir denne berövad en stor del av det kapital som är nödvändigt för att han skall kunna driva företaget. Man tar rörelsekapital, maskiner och lager. Hur skall han då kunna driva företaget i fortsättning? Med dessa siffror som bakgrund kan man väl säga, att en sådan lagstiftning är inte bara orättvis och direkt stridande mot nionde budet, utan också oklok.

Eftersom kunskapen när det gäller den gamla hederliga katekesen numera tycks bli mindre och mindre, kanske det tarvas att jag talar om vad som står i nionde budet och framför allt i förklaringen till detta. De flesta här i kammaren vet väl vad som står i nionde budet, men ute i landet är det många som inte har reda på det. Där står: »Du skall icke hava begärelse till din nästas hus.» Det har den gamle Martin Luther förklarat på följande sätt: »Vi skola ej listigt stå efter vår nästas arv eller hus eller under sken av lag och rätt tillägna oss det.» Man det är ju egentligen vad som sker när en företagare dör och kvarlåtenskapsskatten skall tas ut. Hans barn berövar man då under sken av lag och rätt hus eller arv. Det är också mycket oklokt, särskilt på litet längre sikt, och det är mycket skadligt för de anställda och för hela landet.

De anställda har i våra dagar i alla dessa många fall som jag talat om en mycket bättre ekonomisk reventy av sitt arbete än ägaren, som ofta ligger i från morgon till kväll. Med nutida penningvärde behöver det inte vara så värst stora fabriker — de vanliga smålandsfabrikerna kommer upp i kanske halvmiljonvärden — eller särskilt stora gårdar med skog, förrän ägarna kommer i detta predikament.

Företagen har i de flesta fall kunnat hållas flytande genom att skulderna har ökats ungefär i den takt som penningvärdet har försämrats, men under de senare åren med kreditvärigheter och andra besvärligheter har läget i hög

grad skärpts. Vederbörande har heller inte fått sina inkomster ökade. Och om så skulle bli fallet, blir olyckan nästan ännu större. De får ändå inte mera kvar. Detta gör att otaliga sådana företagare i landet har börjat tröttna. Det kan väl inte vara till gagn för landet, att de som främst byggt upp vårt samhälle tröttnar och slappnar. Det är i stället till skada för landet.

Det enda fall då företagaren skulle kunna tänka sig att få mera över till fortsatt rationalisering — ägarens livsuppehälle talar jag inte så mycket om, han får alltid försöka klara sig på ett eller annat sätt, utan jag tänker på företaget — är det fall då han kommer upp i 300 000 à 350 000 kronor. Så är vårt skattesystem inrättat. Men det är ju nästan aldrig möjligt att komma upp i så stor inkomst.

Nu kommer de höjda taxeringsvärdena till som ett ytterligare moment utöver kreditrestriktionerna. Det löfte som finansministern har givit, att ingen skulle behöva få högre skatt på grund av höjningen av taxeringsvärdena, kan man ju inte tro på ett enda ögonblick.

Taxeringsvärdet för ett företag som detta kommer att höjas med 1 400 000 kronor, vilket ökar förmögenhetsskatten med 23 000 kronor utöver den summa jag förut angav. Det finns knappast någon möjlighet att räkna ut, hur ett sådant företag skall kunna klara sig i fortsättningen. Ändå kunde allt detta rättas till så oändligt lätt genom två åtgärder. Den ena vore att ta bort kvarlåtenskapsskatten, dock utan att höja arvsskatten i övrigt. Den andra åtgärden vore att göra förmögenhetsskatten avdragsgill. Då skulle alla smålandsfabrikörer och skogsbönder kunna klara sig på ett helt annat sätt än nu — nu kommer de att köra förfärligt fast.

Om nu en skattepolitik, som har bedrivits i tio års tid, resulterar i den utveckling, som jag här har beskrivit, måste man göra klart för sig att om man tänker att alla dessa medelstora och delvis även större företag, som går mot sin undergång, skall övertagas av andra, då får man ordna så att det finns andra,

Statsverkspropositionen m. m.

som har råd att övertaga dem. Denna möjlighet har emellertid alltmera minskats på grund av samma system. Under sådana förhållanden återstår endast att betala skatten genom att överlämna in-teckningar till staten, som mer och mer skulle komma att övertaga denna typ av företag. Man bör då göra klart för svenska folket om det är denna utveckling man åsyftar, så att det sedan får välja vilken typ av samhälle det vill ha och hur näringslivet skall vara organiserat i landet. Men att vi bara av okunnighet om verkningarna glider in i ett tillstånd, som man inte anser vara önskvärt vare sig för de anställda eller för samhället, är väl ändå upprörande. Det är därför, herr talman, som jag har velat fästa uppmärksamheten på det stora samhällsavsnitt, som sedan ett antal år sakta men obönhörligt gått mot en sådan dyster framtid och vars svårigheter nu ytterligare har aktualiserats av kreditutvecklingen och taxeringsvärdenas höjning.

De senaste årens skeende har mer än tidigare klargjort att det för många människor förhatliga och misskända begreppet kapital är en lika viktig produktionsfaktor som arbetskraft och omtänksamhet. Därför bör man också ge tillfälle att alltjämt bilda kapital. Det är på frukterna från den tid, då vårt nuvarande välstånd grundades, som vi i dag lever.

Det finns vidare några små avsnitt, som jag också skulle vilja beröra nu, när vi ändå har satt ny mask på kroken här i dag, nämligen vad som sker på vägområdet. Det finns mängder av grusvägar, som är färdigbyggda, ombyggda, breddade och förstärkta men som inte är försedda med vägbeläggningar. Från min hembygd kan jag räkna upp några tiotal mil sådana vägar, där risken för kälskott inte är särskilt överhängande, där vägsträckningen är färdig och allt är klart för beläggning men där det inte beläggs. Det vore absolut affär att sätta hela vår apparat för beläggningsarbeten i gång.

Statsrådet Hjalmar Nilson sade här i fjol i kammaren att hela denna apparat är fullt engagerad. Herr talman! Det är inte sant! Jag har övertygat mig om detta extra noga sedan dess och frågat olika

vägfirmer och företag hur mycket deras apparatur för vägbeläggningen, såsom kokerier och vägbeläggningsmaskiner, är engagerade under den tid på året, då vägbeläggningar kan ske. Två av de firmer jag talat vid har sagt att inte mycket mer än hälften av apparaturen använts. De skulle följaktligen kunna belägga inemot den dubbla sträckan om de bara fick arbeta. Det vore klokt att utnyttja och t. o. m. öka detta inom den ram, som nu samhällsekoniskt anses kunna disponeras för detta ändamål. På så sätt skulle man spara in oerhört mycket pengar under kommande år i underhåll som man då slipper, och det skulle bli mera pengar över till att bygga nya vägar. Genom en sådan engångshistoria skulle man komma ifrån allt detta nötan-de på grusvägar, som är dyra att underhålla. Men detta bör naturligtvis inte göras på vägar som inte befinner sig i ett sådant skick att de är mogna för denna beläggning.

Jag satt här i går och hörde talet om de automatiskt stegrade utgifterna i vår statsförvaltning. Varför inte göra som det har gjorts förr i vår historia, nämligen att se efter om man inte kan ta fram geddesyxan? Vi har en alldeles för stor administrativ apparat. Den är i många avseenden passande för ett 30- kanske 50-miljonersland, men vårt land omfattar endast 7 miljoner människor.

Vi måste vara försiktiga med administrationen. Sett ur tjänstemännens synpunkt ter det sig väl mera tillfredsställande att vara tjänsteman i ett land, i en kommun eller i ett företag, där man inte har fler tjänstemän än att man har råd och verkligen mäktar med att avlöna dem väl, än att ha för många tjänstemän hela tiden så att de skall behöva leva på en för låg nivå.

Då säger man, att det inte är så lätt att minska ned administrationen. Lätt och lätt! Herr talman, det är det svåra som det är lönt att befatta sig med — det lätta är inte mycket att skryta över. Jag skall räkna upp ett antal centrala ämbetsverk, i fråga om vilka jag är säker på att man skulle kunna ta bort deras uppgifter helt och hållet, i vissa fall

Statsverkspropositionen m. m.

minska ner dem och i andra fall flytta över dem till redan befintliga verk o. s. v.

Kungl. bostadsstyrelsen med alla dess länsbostadsnämnder kunde med ett genomfört kreditgarantisystem avvecklas fullständigt. Den har inte den betydelse som den själv kanske tror och som många andra kanske också tror.

Inte heller behöver vi ha lantbruksnämnderna för att övervaka jordförvärvslagen, eftersom vi inte har några särskilda övervakare för andra lagar. Under kriget ansågs det, att vi skulle ha särskilda övervakare så att folk inte slaktade kalvar, men dessa blev ju borttagna sedan. Vi har inte särskilda övervakare för att man inte får stjäla, mörda eller begå bedrägerier och för allt annat, som det finns förbud mot i lagen. Inte behöver man någon särskild övervakningsorganisation för att folk inte skall bryta mot jordförvärvslagen. Det får de vanliga myndigheter, som finns för sådant, klara av. Jag tror, att här föreligger ett oerhört dubbelarbete i hushållningssällskap och lantbruksnämnder, men jag skall inte inveckla mig alltför mycket i fråga om varje sådant exempel.

Jag tror, att det ginge lika bra, om man avskaffade skogsstyrelsen, och skogsvårdsstyrelserna som tidigare genom en liten enkel gemensam förening skötte om alltsamman. Sedan finge väl jordbruksdepartementet ta ställning till äskanden och sådant som det gjort förut och även nu måste göra, fastän samma sak numera skall behandlas i så många instanser.

Statsrådet Ulla Lindströms nya konsumentforskningsinstitut kunde man ta bort utan vidare. Det har ingen funktion att fylla, ty det finns så oerhört många krafter överallt här i landet, som sköter om att det kommer fram nya varuslag, sätter i gång forskningar och konkurrerar med varandra för att få fram bästa resultat. Här är det en övertro på statens möjligheter att gagna medborgarna, och institutet kunde utan vidare avskaffas.

Jag har med förvåning sett, hur myc-

ket inrättandet av det nya sjöfartsverket har minskat kostnaderna både i fråga om avlöningar och annat för kommerskollegium. Inte ett öre, herr talman, utan hela sjöfartsverket har kommit till som en nettoökning och därtill av ganska stora proportioner. Detta är nog inte nödvändigt.

Inrättar man ett nytt verk, får man väl se till att utgifterna minskas på annat håll. Det finns många sådana här exempel. Sitter man i regeringsställning, har man stora möjligheter att ta initiativ till att förbereda avvecklingen av allt sådant. Man kan också disponera hela den stora apparat, som finns, till att få fram förslag i den vägen. Det är svårare för en enkel riksdagsman eller för ett parti i oppositionställning att arbeta fram allt sådant. Det är därför som man måste säga, att regeringen har det största ansvaret. Om man klagat över en mängd saker, har regeringen ju delvis sig själv att skylla.

Jag tycker också att det borde sägas, att man har väldiga pretentioner på Kungl. Maj:ts opposition här i landet, vilket ju framkom vid olika tillfällen under gårdagens debatt. Det finns väl egentligen inte någon logiskt grundad anledning att kräva att oppositionspartierna skall solidarisera sig med allt vad regeringen mot deras röster hittat på och inrättat under årens lopp. Man kan inte begära, att man vid behandlingen av ett enda års budget skall kunna rätta till allt som gjorts under elva år, utan man får väl ta hänsyn till oppositionens möjligheter. Det är därför jag säger, att det väl aldrig här i vår riksdagshistoria sedan representationsreformen genomfördes har förekommit — jag tror inte det förekommit i andra länder heller — att ett oppositionsparti så noggrant som högerpartiet verkligen gjort försökt få basera sina förslag till skattesänkningar eller förslag till anslagshöjningar till försvaret o. s. v. på en budgetmässigt ordnad täckning. Vi har därmed inte påstått, att vi skulle kunna få en sådan täckning att, som det talades om i går, man skulle kunna hålla en konstant ram för statens upplåning. Det har vi aldrig

Statsverkspropositionen m. m.

utlovat. Jag tycker att det är en ohemulfordran att kräva något sådant av oss. Från andra håll har man ju aldrig ens gjort något försök att skaffa täckning för sina förslag till anslagshöjningar. Man borde väl då åtminstone vara så gentlemannamässig att man accepterade vårt uppträdande såsom ett allvarligt, ärligt och hederligt försök. Dessutom är det ett faktum att våra beräkningar i realiteten visat sig stämma. Alla påståenden om att det skulle fattas så och så mycket för att få full täckning är ogrundade.

Inte kan man väl på detta sätt anklaga ett oppositionsparti för att staten, om våra förslag realiserats, skulle ha behövt låna upp så mycket pengar. Herr Werner — han var den grövste — påstod till och med i går att staten i så fall skulle ha behövt låna 1,5 å 2 miljarder kronor mer. Det är inte vi som har skulden till att staten nu måste låna upp pengar. Orsaken är helt enkelt att regeringens budget varit oriktigt hopsatt eller också att man inte skött finanserna ordentligt under det löpande året, vilket lett till att lånebehovet har blivit större än man ursprungligen räknade med.

Skall vi verkligen ta ansvaret för regeringens åtgärder också? Det kan aldrig vara rättvist att kräva något sådant. Det räcker väl med att vi får svara för våra egna gärningar.

Aldrig har bondeförbundet eller socialdemokraterna, och inte heller folkpartiet, som nu är i oppositionsställning, gjort ens några försök att skaffa täckning för de anslagshöjningar som man från dessa partiers sida föreslagit. Faktum är att högern gjort det. Men nu skäller man på oss därför, och det tycker jag inte är riktigt rättvist. Då Sandels satt i Pardala by och det gnyddes utanför, sade han: »Är det fruktan? Det skriker, ert folk, så förgjort!» Läget här är kanske detsamma. Då är det alltså något annat än sakliga skäl som gör att skriket mot oss är så stort.

Vi har hållit på med att tala om denna täckning sedan i maj månad i fjol. Nu bör vi kunna göra en liten paus och vänta tills vi kommer fram i maj i år,

då vi får se hur det hela utfaller. Faktum är dock att våra belackare inte är riktigt sakliga i sina anklagelser mot oss.

Herr Geijer gjorde i sitt anförande ett uttalande som jag till slut vill ta upp. Han framkastade såsom en självklar tes att lantarbetarna är den lägst avlönade gruppen. Jordbruksnäringen har numera, sade han vidare, en god bärighet och ger fullt tillfredsställande resultat, varför den borde kunna bära en ordentlig löneyftning för lantarbetarna utan en höjning av produktpriserna. Hur vet herr Geijer det? Han har väl aldrig varit jordbrukare eller ens haft någon närmare kontakt med jordbruksekonomi. Det är endast de som har egna erfarenheter av jordbruk som kan bedöma denna sak. Lantarbetarnas timlön är faktiskt inte ett riktigt uttryck för deras löneställning, ty utöver timlönen har lantarbetarna vissa avtalsenligt fastställda förmåner. Om lantarbetarna skulle betala marknadspriser för sina bostäder, trädgårdsland etc. och detta sloges ut på timlönen, skulle det bli en ganska avsevärt högre timlön än vad som rent siffermässigt redovisas. Jag skall inte nämna någon exakt siffra, eftersom det kan diskuteras till vilket värde naturaförmånerna bör fastställas. Faktum är dock att timlönesiffrorna enbart icke ger en rättvisande bild av lantarbetarnas löneläge.

Visst skulle jordbruket kunna bära en utgiftsökning här, om man inskränker sig till att resonera som så, att jordbrukets inkomster endast skall räcka till för att täcka de löpande utgifterna. Men inom jordbruket som i varje annan företagsamhet måste en mycket stor del av intäkterna löpande användas för att hålla produktionsapparaten i ordning. Det måste ske ett ständigt underhåll och ständiga förbättringar. Man måste göra moderniseringar o. s. v. Till allt detta måste medel finnas. Jag känner en jordbrukare som anser sig själv vara väldigt förmögen, då han kanske har 100 000 kronor på banken. Jag anser för min del att denne man är en usel fattiglapp. Han har nämligen inte slagit i

Statsverkspropositionen m. m.

en spik i byggnaderna på sin gård på trettio år, inte moderniserat sitt maskinbestånd, och han har över huvud taget en förfärligt dålig produktionsapparat. Skulle han sätta den i skick så att den bleve jämförbar med medeltalet i bygden, skulle de pengar som han nu har på banken inte på långa vägar räcka till.

Jag har anfört detta exempel för att visa att det egentligen är svårt att säga att jordbruket har råd till att bära en ytterligare utgiftsökning för höjning av lantarbetarlönerna. Det beror ju på hur mycket man anser att produktionsapparaten skall hållas i ordning. Det är i själva verket en väsentlig del av verksamheten. Även de anställda har stort intresse av att produktionsapparaten hålls i ordning, ty den framtida produktionen beror ju helt därpå. Det visar därför, tycker jag, okunnighet om näringslivets funktion att göra ett så bestämt uttalande som herr Geijer gjort här i riksdagens första kammare.

Herr talman! Med vad jag nu anfört får jag väl anses ha tagit tiden tillräckligt länge i anspråk. Jag har ändå velat säga dessa ord för att vidröra några väsentliga frågor i dagens Sverige.

Jag ansluter mig, herr talman, till tidigare yrkanden om remiss.

Herr WERNER (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mannerskantz gjorde i sitt debattinlägg gällande, att mitt påstående om att lånebehovet å statsbudgeten skulle ha uppgått till 1,5 miljarder, därest högerns skattesänkingsförslag vunnit riksdagens bifall i fjol, skulle vara en våldsam överdrift. Hur förhåller det sig egentligen med det?

Högern gick ut från den föreställningen att det fanns ett överskott i statsbudgeten på 1 100 miljoner kronor. På detta belopp jämte vissa föreslagna prutningar byggde högern ett skattesänkingsförslag, som gick ut på 825 miljoner kronor, vilket var 450 miljoner kronor mer än vad riksdagen sedan beslutade. Dessutom föreslog högern att utgifterna till försvaret skulle ökas med cirka 70 miljoner kronor. Vissa föreslagna s. k. spar-

främjande åtgärder skulle ha kostat statskassan ytterligare över 200 miljoner kronor. Slutligen förordade högern att riksdagen skulle avskaffa den extra bolagsskatten, investeringsavgiften och bilaccisen, vilket tillsammans skulle inneburit ett ytterligare belopp på cirka 300 å 400 miljoner kronor. Tillsammans med de 450 miljonerna avseende den direkta skatten skulle dessa förslag ha inneburit en ytterligare lucka på låt mig säga 800 å 900 miljoner kronor. Om vi tar hänsyn till det av finansministern redovisade lånebehovet, 700 miljoner kronor, så måste alltså högerns förslag leda till att staten i ett skärpt läge på kreditmarknaden skulle tvingas låna upp det belopp som jag tidigare nämnde, eller väl en och en halv miljarder kronor.

Den sammanställning som jag har gjort kan inte bestridas vara riktig. Jag undrar om herr Mannerskantz verkligen har täckning för sina påståenden i debatten.

Herr MANNERSKANTZ (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte vad herr Werner kommer att låta stå kvar i protokollet från debatten i går, men jag förmodar att herr Werner där menade att högerpartiets förslag skulle ha åstadkommit ett ökat behov av medel på 1,5 å 2 miljarder kronor. Nu säger herr Werner att det var tillsammans med underskottet i regeringens budget. Men då har herr Werner inte preciserat hur stor del av beloppet, som skulle falla på högerpartiet.

Jag vill sedan tillägga att vi har aldrig sagt att den skärpta bolagsskatten och investeringsavgiften skulle användas till skattesänkningar, ty regeringen har ju beslutat att de medlen skall steriliseras och sättas in på riksbanken. Vi har bara sagt att vi skall täcka dels förslaget om 70 miljoner kronor till försvaret och dels kostnaderna under ett halvt år för vårt skattesänkingsförslag. Beträffande skattesänkningen förhöll det ju sig så att vi hade bara två terminer att räkna med, och bortfallet skulle då ha blivit 125 mil-

Statsverkspropositionen m. m.

joner kronor. Dessa båda belopp har vi alltså täckt genom förslag om besparingar på andra håll. För detta har vi nu blivit utskällda dag ut och dag in sedan dess.

När nu läget är sådant tycker jag att ni borde välja vad ni skall angripa oss för. Ni kan anmärka på att vi vill pruta på exempelvis järnvägens säkerhetsanordningar — som tycks vara den mest älskade posten av alla, fastän den i verkligheten var en mycket liten historia och inte spelade någon roll — eller någon av de andra posterna. Kalfatra oss gärna för de prutningsförslagen, men anmärk inte samtidigt på oss för att vi inte skaffat täckning. Det är orimligt av er att göra båda sakerna på en gång. Har för övrigt herr Werner någonsin försökt skaffa täckning för anslagshöjningar, som han motionerat om, vilket jag vet att han gjort? Aldrig, herr talman!

Herr WERNER (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mannerskantz kan inte trola bort det faktum, att det inkomstborifall, som skulle ha blivit följden av högerns skattesänkings- och inkomstminskningsförslag måste ha lett till att — tillsammans med det lånebehov, som nu redovisas i årets statsbudget — lånebehovet skulle ha uppgått till 1,5 miljarder kronor. På grund av den nu försämrade budgetbalansen med ett redovisat lånebehov av 700 miljoner kronor, och högerns inkomstminskningsförslag på mellan 800 och 900 miljoner kronor skulle det alltså bli ett ytterligare lånebehov i dagens läge på 1,5 miljarder kronor. Något annat förekom inte i mitt anförande i går, och vad jag sade då är riktigt.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Det är inte jag som trollar, herr talman!

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! Eftersom familjebeskattningen, som jag tänkt föra på tal i remissdebatten, redan mer eller mindre utförligt berörts i flera anföranden, och

jag alltså är förekommen, skall jag fatta mig utomordentligt kort.

Det har sedan länge ansetts inte bara rimligt utan även nödvändigt, att frågan om familjernas och då särskilt barnfamiljernas beskattning göres till föremål för utredning i avsikt att åstadkomma en uppmjukning. Ofta har man därvid nämnt sambeskattningen som en särskilt mörk punkt i sammanhanget och velat, att man på allvar och snart skall ta itu med den.

Bevillningsutskottet och riksdagen har ibland, kanske rent av oftast, uttalat sig välvilligt om motioner i sådant syfte, och det har förefallit, som om också regeringen ville göra något. Så sent som i december månad förra året förklarade sålunda finansministern till svar på en enkel fråga av mig, att han egentligen endast väntade på att den rätte mannen eller de rätta männen för en utredning av sambeskattningsproblemet skulle låta sig finna, för att han skulle tillsätta den här för erforderliga kommittén.

Nu förstår jag givetvis, att det inte har lyckats att under den gångna månaden — det är knappast mer — finna de lämpliga utredarna, och jag tror att finansministern har kvar intresset för det här problemet. Men jag ville ändå påminna om frågan. Den bör bli föremål för behandling med det allra snaraste.

Det rör sig här alldeles säkert om ett mycket svårlöst problem, och det är för övrigt inte självklart att de, som klagat över orättvisorna genom sambeskattningen, kommer att finna i varje fall sina värsta misstankar bekräftade, när utredningen en gång blir färdig. Kanske kan det vara annat än just och enbart själva sambeskattningen, som är det ondas rot. Det är inte omöjligt, att sådant som förvärvsavgdrag, barnavgdrag och annat kan visa sig spela en mycket viktig roll. Men det råder nu, herr talman, en så utbredd mening om att sambeskattningen är något som är felaktigt, något som inte är god familjepolitik och som dessutom motarbetar själva samhället, bl. a. i fråga om möjligheten att få arbetskraft, särskilt kvinnlig sådan, att det bör skaffas klarhet i saken och, om så erfordras,

Statsverkspropositionen m. m.

vidtagas åtgärder för att rättvisa och rimliga förhållanden må komma till stånd.

Kanske och *troligen* skulle utredningen dessutom kunna ge anledning till större förståelse för kraven på ökade förvärvsavgdrag, barnavgdrag o. s. v. som, om de bleve beslutade, kunde bli till synnerligen välbehövlig hjälp för många nu alltför skattetyngda barnfamiljer.

Herr talman! Jag ber att få ge uttryck för den förhoppningen, att finansministern snart måtte finna sina män. En familjevänlig politik — och om en sådan är man ju ense — kräver, att det verkliga blir något gjort på det här området.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Den föreliggande statsverkspropositionen är ett karakteristiskt uttryck för den inkonsekvens, med vilken regeringen handlar, den tvehågsenhet, som den visar inför framtiden. Vi torde väl nu alla vara överens om att vi står vid tröskeln till en ny tidsålder — atomenergiens och automationens. I den tidsåldern kommer energitillgången att vara hart när obegränsad, vi kommer att kunna tillgodose alla våra materiella behov, ingen människa skall behöva lida nöd, arbetstiden kommer att kunna förkortas, så att varje enskild medborgare kan förfoga över sin tid i en helt annan utsträckning än för närvarande är fallet. I vissa kretsar, som står regeringen nära, har man ju också på senare tid ägnat sig åt att i ljusa färger teckna morgondagens samhälle, sedan vi med vetenskapens och teknikens hjälp väl kommit in i atomåldern.

Men inför det lockande framtidsperspektivet står man likväl tvekande och dröjande och handlar inkonsekvent. Man vill gärna redan nu skörda en del av frukterna, t. ex. i form av en förkortning av arbetstiden — och en viss förkortning bör även enligt min mening vara möjlig — men man vill inte helhjärtat göra den insats eller vidtaga de åtgärder, som krävs för att det hägrande framtidssamhället skall kunna förverkligas inom rimlig tid.

Vad som i dagens läge behövs är bl. a. följande.

För det första en snabb upprustning av våra högre utbildningsanstalter, så att inom en nära framtid en betydligt större del av svenska folket än för närvarande kan sysselsättas med högt kvalificerat arbete.

För det andra gynnsammare betingelser för — d. v. s. ökade anslag till — forskningen, såväl den naturvetenskapliga och den därpå grundade tekniska som den humanistiska.

För det tredje ökade investeringar för att snabbt åstadkomma en genomgripande förbättring av hela vår produktionsapparat.

Vad först investeringarna beträffar vill jag blott helt kort framhålla, att både den extra bolagsskatten och investeringsavgiften effektivt motverkar strävandena att nå det uppsatta målet.

I fråga om våra högre undervisningsanstalter är det glädjande att kunna konstatera, att universitet och högskolor under ecklesiastikdepartementet fått anslagen ökade med över 17 miljoner kronor, varav dock en del kan betecknas som automatiska utgiftstegringar. Men det är likväl många, väldigt många, angelägna både lokal- och personalbehov liksom också utrustningsbehov, som inte har blivit tillgodosedda. Jag skall inskränka mig till att ta ett enda exempel.

I tredje lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande om riktlinjerna för utvecklingsarbetet på atomenergiområdet uttalas bland annat följande: »Vad särskilt den experimentella vetenskapliga forskningen beträffar bör tillstånd till forskningsarbete kunna lämnas i betydande utsträckning; i all synnerhet gäller detta universiteten och högskolorna.» Friheten att forska på atomenergiområdet är emellertid inte särskilt mycket värd, om inte forskningsanstalterna får den erforderliga utrustningen, d. v. s. i detta fall de erforderliga reaktorerna. Det är ju väl bekant, att överläggningar har ägt rum rörande anskaffandet av forskningsreaktorer till våra högre undervisningsanstalter, eller åt-

Statsverkspropositionen m. m.

minstone till ett par av dem. Men för-gäves letar man i statsverkspropositionen efter några uppgifter om när detta trängande behov, som är en viktig och grundläggande förutsättning även för det tekniska utvecklingsarbetet, kan tillgodoses.

Betydligt snävare har forskningen blivit tillgodosedd under jordbrukets huvudtitel. I fråga om lantbrukshögskolan t. ex. hänvisar departementschefen till den pågående högskoleutredningen och uttalar, att stor återhållsamhet bör iakt-tas i fråga om nya tjänster och andra förändringar för att icke föregripa de resultat, vartill utredningen kan komma att leda. Nu är emellertid att märka, att högskolestyrelsen just med hänsyn till utredningen begränsat sina äskanden till det allra nödvändigaste och till ändamål, som inte rimligtvis kan tänkas föregripa utredningen. Denna har ju nämligen inte till syfte att söka åstadkomma besparingar utan tvärtom att förbättra villkoren för jordbruksforskningen och eventuellt genom organisatoriska förändringar intensifiera både forskning och försöksverksamhet. Det syftet kan inte gärna föregripas genom ett bifall till de blygsamma förstärkningar, som från högskolans sida begärts. Det har sagts ibland, att den nu sittande utredningen skulle behöva arbeta ett par år, innan den blir färdig. Om man skulle följa jordbruksministerns princip, skulle det alltså innebära, att lantbrukshögskolan får vänta ytterligare flera år, innan den kan få sin ytterst trängande upp-rustning genomförd. Situationen vid lantbrukshögskolan är i själva verket för närvarande den, att flera av dess största institutioner nödgas arbeta i gamla, omoderna, trånga och dåligt utrustade lokaler. Samtidigt hopar sig många aktuella och synnerligen angelägna arbets-uppgifter. Dessa måste nu i brist på personal och utrustning skjutas på framtiden — ett uppskov, som framför allt jordbruket blir lidande av.

I detta sammanhang skulle jag också vilja beröra en annan för lantbrukshögskolan viktig angelägenhet. Den nu pågående utredningen har tagits till intäkt

för att avbryta två viktiga beforderings-ärenden vid högskolan. Två professurer måste därför för närvarande upprätthållas av vikarier, och detta har fört med sig, att flera lägre befattningar inte kan besättas med ordinarie innehavare. Det interregnum, som nu är rådande vid lantbrukshögskolan, är till stort men för dess arbete. Även om de båda professurer, som det här är fråga om, i viss mån kan påverkas av utredningens resultat, bör det inte möta något hinder att snarast möjligt tillsätta dem, om det nämligen vid utnämningen klargöres för vederbörande, att vissa förändringar i fråga om tjänsten kan komma att övervägas sedan utredningens förslag blivit framlagt. Båda befattningarna är under alla förhållanden nödvändiga. Därför vore det, som sagt, önskvärt att snarast möjligt få denna fråga avgjord, alltså få beforderingsärendena i gång igen.

Även i fråga om växtförädlingen har en utredning ställts i vägen för en välbehövlig upprustning. I slutet av 1955 framlades 1953 års växtförädlingsutrednings betänkande. Utredningen föreslog riktlinjer för den statliga bidragsgivningen, varigenom högst betydande anslagsökningar till växtförädlingen skulle kunna komma i fråga. Under remissbe-handlingen tillstyrktes i huvudsak utredningens förslag, men från en del håll ifrågasattes en översyn, innan förslagen förverkligades. Det har nu gått snart ett år sedan dess, men ännu har en sådan översyn inte blivit gjord. Departementschefen förklarar nu, att han till följd härav inte kan föreslå begärda anslagsökningar. Utsädesföreningen har visserligen fått en del av sina önskemål uppfyllda, men vår andra stora växtförädlingsanstalt, Weibullsholm, har inte lätt någon ökning.

Då frågan om anslag till Weibullsholm behandlades förra året, underströk jordbruksutskottet sina tidigare uttalanden om »att anstalten i betraktande av den gagnande verksamhet, som där bedrivs, är väl förtjänt av statsmakternas intresse och bistånd».

Men eftersom Kungl. Maj:t då inte ta-

Statsverkspropositionen m. m.

git ställning till växtförädlingsutredningens förslag, ansåg sig utskottet inte böra föreslå någon ändring. Det kan dock icke år efter år få fortgå på detta sätt. Enligt de av utredningen förordade principerna för statsbidragen till växtförädling har firman Weibull beräknat statsanslaget till 450 000 kronor, men departementschefen föreslår oförändrat 210 000 kronor. Lantbrukshögskolans styrelse, som är remissinstans för dessa angelägenheter, har i yttrande om bolagets framställning uttalat, att det är »ett angeläget önskemål, att den vid anstalten bedrivna resistensförädlingen erhåller väsentligt förstärkta resurser». I fråga om utsädesföreningen säger departementschefen att det är »angeläget, att utsädesföreningen beredes möjlighet att utvidga sin resistensförädlingsverksamhet», och han föreslår härför ett belopp på 50 000 kronor. Men detta är i själva verket lika angeläget i fråga om verksamheten vid Weibullsholm, liksom vid alla andra förädlingsanstalter, vilkas ansökningar om statsbidrag lämnas helt obeaktade.

Synnerligen allvarligt är läget för föreningen för växtförädling av fruktträd. Dess verksamhet har under senare år gått med förlust, och det sägs av departementschefen under nionde huvudtiteln att det är en förlust »som under senare år ökat icke oväsentligt». Jordbruksministern fortsätter: »Verksamheten torde emellertid vara av sådan betydelse, att det bör tillses, att föreningen får möjlighet att fortsätta denna.» Man hade väntat att efter detta uttalande skulle kommit ett förslag om att det under nu föreliggande omständigheter är angeläget att anslaget höjes. Men nej, här står både jordbrukshögskoleutredningen och växtförädlingsutredningen i vägen, med resultat att föreningen får nöja sig med det hittillsvarande alldeles otillräckliga anslaget, trots att lantbruksstyrelsen i avbidan på utredningsresultaten tillstyrkt den av föreningen begärda ökningen.

Exemplen skulle kunna mångfaldigas. Den snäva behandlingen av jordbruksforskningen har bland annat lett till — såsom jag flera gånger framhållit i den-

na kammare — att produktionen per ytenhet från vårt jordbruk icke ökat under senare år. Vi håller på att sacka efter i förhållande till andra länder, där man inser, att jordbruksforskningen är en nödvändig förutsättning för jordbrukets utveckling.

Jag skulle, herr talman, också vilja säga ett par ord om vattenvården och organet som skall handha den.

I tredje lagutskottets, av riksdagen godkända utlåtande nr 27 förra året rörande vattenvården uttalades bland annat, »att orsaken till missförhållandena i fråga om vattenvården i första hand är att söka däri, att tillsynen av lagens efterlevnad icke varit tillräckligt effektiv». Jag citerar vidare: »Otillräckliga personella och ekonomiska resurser för tillsynsverksamheten är kanske den viktigaste anledningen till att utvecklingen fått leda fram till nuvarande situation.» Utskottet förutsatte också att tillsynsmyndigheten skulle utrustas med sådana resurser, »att dess verksamhet leder till effektiv efterlevnad av vattenlagens bestämmelser». Det uttalades också, att den blivande vatteninspektionen borde få större personella resurser än vad vattenvårdskommittén föreslagit. Utan att här ingå på detaljfrågorna vill jag säga, att den i årets statsverksproposition föreslagna förstärkningen av tillsynsmyndigheten ingalunda kan anses tillfredsställande. Det behövs betydligt större både personella och ekonomiska resurser för att den nya lagen verkligen skall medföra den förbättring, som åsyftas med densamma.

Tvehågsenheten inför framtiden, som jag tidigare talat om, den bristande överensstämmelsen mellan mål och medel, röjer sig också i bedömningen av våra försvarsproblem. Om vi vill hålla oss med ett effektivt försvar, måste vi följa med i den vapentekniska utvecklingen. Men det menar uppenbarligen inte regeringen.

I samband med sjösättningen i Göteborg av jagaren Hälsingland uttalade försvarsministern bland annat, att tillgången till atomvapen självfallet revolutionerat förutsättningarna för krigfö-

Statsverkspropositionen m. m.

ringen. Men ändå tvekar regeringen inför den revolutionerande nyheten. Försvarets olika komponenter måste vägas mot varandra, säger försvarsministern; det är ju en självklarhet; men avvägningen får väl ändå inte leda till att man avstår från den mest effektiva komponenten. Det är väl framför allt den man måste lita till, om man vill göra försvaret så effektivt, att det kan inge respekt för vår vilja till frihet och oberoende.

Jag kan väl förstå dem som ryggat tillbaka vid blotta tanken på atomvapen. Men det hjälper inte att sticka huvudet i busken. Om vi skaffar oss egna taktiska atomvapen, så har vi därigenom skaffat oss en viss garanti mot att själva bli utsatta för atomvapnets förödande verkningar. Det går inte längre att göra gällande, att vi inte själva kan skaffa oss atomvapen. Redan om några år kommer vi att förfoga över den råvara — plutonium — som behövs, och det synes mig vara synnerligen angeläget, att vi snarast förbereder utvecklingen av det nya som står för dörren. Men innan vi kommer så långt, att vi själva kan tillverka atomvapen, bör vi skaffa dem genom inköp från utlandet.

Det har sagts i diskussionen om atomvapnet, att detta inte hjälper oss mycket, därför att eventuella angripare kommer att förfoga över vätebomber. Nåväl! Då får vi väl skaffa oss vätebomber också. Svensk vetenskap och teknik står tillräckligt högt för att kunna lösa det problemet. Och intill dess så skett, får vi väl skaffa även vätebomber genom inköp.

Vid det nyss nämnda tillfället sade försvarsministern följande, enligt tidningarnas referat: »Att stämpla alla andra stridsmedel inom vårt försvar än flyget och atomvapnet som meningslösa detaljer är både ologiskt och överdrivet.» Något sådant har nu aldrig gjorts gällande, och det bästa man kan säga om försvarsministerns uttalande är, att det är meningslöst. Däremot kan det med fog göras gällande, att utan ett starkt, modernt utrustat flyg är vår försvarsmakt slagen till en slant. Det är därför det är så djupt oroväckande, att med nuvaran-

de planer flygets styrka inte kan vidmakthållas, då det i själva verket vore angeläget att ytterligare förstärka flyget, så att det kan bli ett ännu effektivare stöd åt andra vapenslag än det för närvarande är. Detta kan komma att behövas, om vi verkligen vill ha möjligheter att försvara hela vårt land.

»Landet skall skyddas redan i dag, och vi lever i en värld, som alltför ofta bjuder på obehagliga överraskningar», säger försvarsministern. Mot bakgrunden av de senaste månadernas händelser i Östeuropa har detta statsrådets uttalande en mycket allvarlig innebörd. Det är under sådana förhållanden ofattbart och ytterligt betänkligt, att regeringen skjuter åt sidan så viktiga angelägenheter som frågorna om atomvapen, robotvapen och en förstärkning av flyget — med ett ord vårt försvars tekniska modernisering. Ett modernt, tekniskt högtstående försvar kan i dag te sig alltför dyrbart, men i längden blir det inte bara effektivare utan även billigare än ett omodernt försvar.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Herr Osvald efterlyste i början av sitt anförande en upprustning av de högre utbildningsanstalterna och ökade forskningsanslag på såväl det naturvetenskapliga som det humanistiska området samt ökade investeringar — förmodligen avsåg han därmed särskilt undervisnings- och forskningsändamål. Jag skulle vilja säga att det är ganska svårt att ur statsverkspropositionen relativt snabbt utläsa de insatser, som statsmakterna under senare år gjort för att upprusta universitet och högskolor. Inom ecklesiastikdepartementet har vi emellertid gjort vissa sammanställningar, som möjliggör en dylik överblick beträffande de under detta departement hörande undervisnings- och forskningsanstalterna, och jag skall be att få anföra några siffror, som utvisar att en sådan upprustning nu måste sägas vara i icke oväsentlig grad för handen.

Vad då beträffar antalet nyinrättade befattningar vid dessa högskolor, med

Statsverkspropositionen m. m.

bortseende från mera handräckningsbetonade tjänster, kan jag säga att under budgetåren 1950/51—1955/56 inrättades i genomsnitt cirka 115 nya befattningar varje budgetår. Under innevarande budgetår har däremot 335 sådana tjänster inrättats, och i årets statsverksproposition föreslås inte mindre än 471 dylika befattningar. För nästa budgetår föreslås sålunda drygt fyra gånger så många befattningar som inrättades under vart och ett av budgetåren från 1950 till 1956. Nästa års upprustning avser främst de tekniska högskolorna, som får cirka 200 nya befattningar. Tekniska högskolan i Stockholm föreslås sålunda nästa budgetår få lika många nya befattningar som sammanlagt tilldelats högskolan under de närmast föregående sju budgetåren. Det är andra etappen av den s. k. basorganisationen, som väger tyngst i detta sammanhang vad beträffar antalet befattningar.

Beträffande Chalmers tekniska högskola utfaller en liknande jämförelse på ungefär samma sätt. Jag kan ju tillägga att vi i årets statsverksproposition har föreslagit att 600 000 kronor reserveras för ytterligare förstärkning av de tekniska högskolornas undervisningsresurser.

Även universitetens undervisnings- och forskningsresurser förstärkes avsevärt enligt förslaget för nästa budgetår. Vid universitetet i Uppsala föreslås sålunda 50 och vid universitetet i Lund 70 nya befattningar. Dessutom har i årets statsverksproposition upptagits ett anslag på inte mindre än 3 miljoner kronor till tillfälliga förstärkningsanordningar vid de filosofiska fakulteterna. Detta anslag har ju under flera år upptagits med ett belopp som undan för undan höjts. Denna gång föreslås en höjning med 1 miljon kronor. Med hjälp av detta anslag kan som bekant i sådana läroämnen, till vilka tillströmningen av studerande nästa läsår bli särskilt stor och i vilka lärarkrafterna behöver förstärkas, inrättas ett avsevärt antal nya befattningar, låt vara extra sådana, som såväl biträdande lärare och lektor som assistent eller amanuens.

I årets statsverksproposition har vidare annonserats en särproposition om en omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen, vari kommer att föreslås en betydande förstärkning av lärarkrafterna i de ämnen det här gäller att successivt genomföras under fyra budgetår med början 1958/59. Dessutom kommer det att framläggas en särskild proposition om fortsatt utbyggnad av de medicinska undervisningsresurserna.

Vad så byggnadsanslagen för ifrågasvarande ändamål beträffar kan insatserna för universitetens och högskolornas utbyggnad belysas genom att ange anslag för uppförande av nya institutionsbyggnader och undervisningslokaler varom här är fråga. Dessa anslag uppgår för budgetåren 1950/51—1957/58 — om förslagen i den sista statsverkspropositionen bifalles — sammanlagt till nära 100 miljoner kronor. En mera markerad höjning av dessa byggnadsanslag framträder under de båda sista av de nämnda budgetåren. Genomsnittligt har nämligen under vart och ett av budgetåren 1950/51—1955/56 anvisats cirka 10 miljoner kronor. För det budgetår, som nu löper, anvisades 16,5 miljoner kronor och för nästa budgetår föreslås 19,5 miljoner kronor, alltså nästan dubbelt så mycket som det nämnda genomsnittstalet.

En betydande del av byggnadsanslagen har gått till de tekniska högskolorna. I detta sammanhang kan vidare nämnas, att sedan upprustningen av dessa högskolor påbörjats under senare delen av 1940-talet, har till våra båda tekniska högskolor anvisats i byggnads- och utrustningsanslag drygt 83 miljoner kronor. Utbyggnaden av den tekniska högskolan i Stockholm är nu i huvudsak slutförd, men en ny generalplan för fortsatt utbyggnad av Chalmers tekniska högskola är under utarbetande och beräknas vara färdig hösten 1957.

Också utrustningsanslagen har ökat väsentligt. Under budgetåren 1950/51—1955/56 anvisades i genomsnitt 4,5 miljoner kronor per budgetår. För budgetåret 1957/58 föreslås drygt 7 miljoner

Statsverkspropositionen m. m.

kronor. Därtill kan läggas att dessa anslag givetvis kommer att automatiskt öka i takt med att de institutionsbyggnader, till vilka byggnadsanslag anvisats under senare år, börjar bli färdiga.

Vad slutligen beträffar forskningsanslagen har ju en förstärkning av forskningsresurserna skett inte bara genom den successiva utbyggnaden av universiteten och högskolorna, utan en upprustning har ju också skett kanske främst genom anvisande av speciella anslag till forskning på olika områden. Särskilda anslag på åttonde huvudtiteln finns således nu och kommer enligt statsverkspropositionen att finnas för forskning inom följande fack- och ämnesområden: samhälls- och rättsvetenskap, psykologi och pedagogik, humaniora i allmänhet, flyg- och navalmedicin, medicin i allmänhet, kärnfysik och kärnkemi samt naturvetenskap i allmänhet.

Forskningsanslagen har successivt påbyggts under 1950-talet. Budgetåret 1950/51 uppgick dessa till sammanlagt 5,7 miljoner kronor och för budgetåret 1957/58 föreslås sammanlagt cirka 15 miljoner kronor. Det är således en ökning med omkring 165 procent.

När herr Osvald speciellt nämnde atomenergien, så vet jag inte, om han tänkte så mycket på de atomenergianslag som ifrågakommer under åttonde huvudtiteln, ty de är ju numera endast en mindre del av anslagen för detta ändamål. Vi har ju på annat håll betydligt större anslag för ändamålet. Om han emellertid avsåg, att från regeringens sida inte hade lagts fram förslag om någon forskningsreaktor vid något av våra universitet, vill jag säga att det visserligen förelåg ett sådant förslag under höstens budgetberedning, men detta var inte i det skicket att vi utan vidare kunde ta upp det i budgetförslaget. Det görs nu ytterligare utredningar på detta område. Atomenergidelegationen är bl. a. inkopplad härpå. Jag räknar med att det är ett slag av forskningsutrustning, låt vara ett dyrbart sådant, som vi i alla fall måste — kanske snart nog — förse vissa av våra högskolor med.

Vi känner ju alla i denna kammare till att en universitetsutredning arbetat sedan mer än ett år tillbaka och väntas avge förslag under detta år. Om därför ett eller annat önskemål, som olika ledamöter av denna kammare anser ligga deras hjärta mycket nära, inte har blivit tillgodosett i årets statsverksproposition, är ju detta inte så märkvärdigt, eftersom vi inte velat föregripa universitetsutredningen. Men i och med att den nu närmar sig huvudförslaget, är vi på det klara med att det snart kommer att föreligga fullt utarbetade förslag till en ytterligare upprustning på de områden det här gäller.

Vi har under senare tid i tidningarna uppmärksammat artiklar om vår begävningsreserv. Den undersökning, som här gjorts, och den diskussion, som därmed har följt, har skett på initiativ av universitetsutredningen, och det råder ingen tvekan om att det föreligger stora möjligheter för allt fler människor i vårt land att nå den högre utbildning, som behövs för vårt samhälles vidare utveckling. Jag har tidigare huvudsakligen uppehållit mig vid frågan om den högsta undervisningen, men jag vill även understryka, att undervisningen på läroverks-, ej minst gymnasie-stadiet förstärkts i en icke oväsentlig grad. Vad som här i kammaren har anförts i samband med familjepolitiken tidigare i dag om den höjning av stipendier och studiebidrag, som föreslås av regeringen till årets riksdag, visar ju också att det kommer att bli ökade förutsättningar för ungdomen att bedriva högre studier. Det är ju nämligen inte så obetydliga förbättringar av stipendier av skilda slag som föreslås i årets åttonde huvudtitel.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Efter den fullständiga redogörelse, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu lämnat, vill jag bara ytterligare understryka, att jag i mitt första anförande sade, att det är glädjande att så mycket har kunnat göras inom ecklesiastikde-

Statsverkspropositionen m. m.

partementet för forskningen. Men jag framhöll också att det var vissa väsentliga önskemål, som inte kunnat bli tillgodosedda. Jag tror att man skulle kunna nämna många exempel på sådana önskemål, som universiteten framlagt, och jag tror att regeringen hade kunnat tillmötesgå universiteten utan att därför behöva föregripa universitetsutredningen.

Med det exempel jag valde — forskningsreaktorerna — syftade jag endast på den typ av forskningsreaktorer, som skulle förläggas till universiteten och som också herr statsrådet nämnde om i sitt anförande. Det föreföll ju redan tidigare i höstas, som om saken skulle vara tämligen klar. Nu har vi av herr statsrådet fått reda på att det behövdes en ytterligare utredning — eller vad det kunde vara för anledning till dröjsmålet — men det synes mig glädjande att få det beskedet, att önskemålet om forskningsreaktorerna kan uppfyllas inom en nära framtid.

Jag skulle gärna vilja ställa den direkta frågan till herr statsrådet: Kan vi räkna med att få en proposition om denna sak redan under årets riksdag?

(Här skakade ecklesiastikministern på huvudet.)

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! I sitt anförande, som jag beklagligtvis inte var i tillfälle att höra mer än delvis, har herr Osvald också efterlyst planerna för den framtida utvecklingen på atomenergiområdet. Nu har det väl knappast kunnat undgå herr Osvald, att atomenergidelegationen just utformat ett program för utvecklingen de närmaste åren på detta område. Man har därvid betonat, att närmast aktuella är två stycken reaktorer för kommersiell användning — en som skall komma att ligga i Farsta med mottrycksanläggning, och en annan reaktor som i samarbete mellan vattenfallsstyrelsen och ASEA skall komma att uppföras i Västerås. Därjämte uttalar atomenergidelegationen i sitt långa och ganska utförliga utlåtande, att man också räknar

med att det första atomelverket skall kunna vara i drift redan i mitten av 1960-talet.

Det är klart att det inte kan vara fråga om att i detalj försöka binda utvecklingen på detta område, men tillräcklig grundval har ändå funnits för de ganska betydande anslagsäskanden, som görs under tionde huvudtiteln.

Jag är övertygad om att herr Osvald observerat att anslagen för Aktiebolaget Atomenergi ökas med ungefär 27 miljoner kronor till 63 1/2 miljoner för nästa budgetår. Därtill kommer ett anslag på två miljoner kronor under kommunikationsdepartementets huvudtitel. Härtill kan fogas att på tilläggsstat begäres för Aktiebolaget Atomenergis fortsatta arbete 16 miljoner kronor utöver vad riksdagen på Kungl. Maj:ts begäran anvisade i våras. Det är alltså fråga om högst betydande anslagsökningar, nära nog en fördubbling av det belopp som utgått under innevarande år. Med erfarenhet av den noggrannhet, som präglar statsutskottets arbete, skulle regeringen sannoligen inte kunnat föreslå sådana anslagsökningar utan att ha dem väl underbyggda i en plan för den fortsatta verksamheten. Den har också, låt vara i korthet, redovisats i tionde huvudtiteln.

Herr talman! Medan jag ändå har ordet, får jag kanske tillfoga en sak. Det föreföll mig, som om herr Osvald målade med ganska fri hand också i slutet av sitt anförande, när han kom in på spörsmålet om atomvapnen. Jag beklagar att herr Osvald inte var i tillfälle att höra försvarsministerns anförande i går i andra kammaren, men jag var det, och jag tillåter mig att ur det återge ett avsnitt och be att detta införes också i första kammarens protokoll. Försvarsministern sade: »Uppgifterna om möjligheterna att inom kort framställa atomvapen i vårt land är ingenting annat än teoretiska spekulationer. De förslag om atomanläggningar som framlagts i statsverkspropositionen har en rent kommersiell inriktning. Värmeverket i Farsta har sålunda projekterats för enbart fredliga syften, och några anordningar för att utvinna material för atomvapen har

Statsverkspropositionen m. m.

inte planerats. I den mån utländskt atombränsle kommer till användning i svenska reaktorer kommer vi av internationella avtal att vara förhindrade att använda detta för annat än fredliga ändamål. Till och med vid inköp av tungt vatten kan vi bindas av liknande föreskrifter. Detta visar att spekulationerna kring dessa frågor är konstruktioner som saknar grund».

Det är ofta roligt att se fantasifulla frihandsmålningar, men jag tycker att i en remissdebatt bör man kräva litet starkare verklighetsunderlag för påståendena än herr Osvald här presterade.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först och främst ber jag att få säga, att jag visst har observerat de ökade anslag, som har ställts till förfogande för utveckling av atomenergien. Det var inte dessa saker jag talade om, utan vad jag yttrade mig om var det som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har under sin domvärjo, nämligen forskningsreaktorerna. Jag hoppas att vi snart skall få dem till stånd. De utgör dock en nödvändig förutsättning för den fortsatta utvecklingen av våra arbeten på atomenergiområdet.

Vad så beträffar handelsministerns uttalande om atomvapnet vill jag säga att jag visst har observerat referat i dagens tidningar av de invändningar som försvarsministern gjort i fråga om möjligheterna för oss att skaffa atomvapen. Han hade sagt att det där bara var teoretiska spekulationer. Jag måste emellertid säga att i detta fall litar jag mera på uttalanden från försvarets forskningsanstalt, att detta icke endast är en teoretisk spekulation, utan en praktisk möjlighet, så snart vi får plutonium från det verk som nu håller på att anläggas vid Studsvik.

Det är inte mer en teoretisk spekulation i vårt land att tillverka atombomber än det är att tillverka dem i andra länder. Vi har eller kommer inom kort att få samma möjligheter som vilket annat land som helst.

Vad sedan beträffar de villkor, som

är knutna till våra inköp av tungt vatten, vill jag säga att ingen ändå tror att de nuvarande villkoren skall behöva gälla för all framtid. Även de kan ändras. Då finns det möjlighet för oss att skaffa all den råvara som vi kan behöva för tillverkning av vilka moderna tekniska vapen som helst.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag kan inte göra någonting åt att herr Osvald inte litar på de uppgifter, som försvarsministern lämnat i andra kammaren och jag i dag i första kammaren, men jag får kanske ändå hänvisa herr Osvald till en av de ledande forskningscheferna inom Aktiebolaget Atomenergi, nämligen docenten Eklund. Han uttalade klart i gårdagens Aftonblad att farstaprojektet icke kommer att få sådana anordningar som skulle möjliggöra utvinnandet av plutonium för vapenmaterial. Det är nämligen då fråga om en annan typ av plutonium, herr Osvald.

Jag upprepar bara att de uppgifter som varit synliga i pressen i det hänseendet inte bara är missvisande utan direkt felaktiga.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det må vara sant, att de verk, som för närvarande håller på att byggas, inte är försedda med de anläggningar som behövs för att få fram råvaran för tillverkning av atombomber. Men det finns ingenting som hindrar att de när som helst förses med sådana anordningar. Det är inte en teoretisk spekulation. Det är den praktiska verklighet som vi ser i Förenta staterna, i Storbritannien och i andra länder, där man just nu tillverkar atombomber.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Bara ett par ord! Herr Osvald säger, att det inte finns någonting som hindrar att atomverken förses med sådana anordningar, att plutonium för vapenändamål kan framställas. Jo, herr Osvald, det finns det — bland an-

Statsverkspropositionen m. m.

nat den omständigheten, att sådana anordningar måste i förväg beslutas och projekteras, och det kommer icke att ske för de här aktuella anläggningarna.

Herr WEILAND (fp):

Herr talman! Det var en person som i ett visst sammanhang framställde frågan: Skulle den byggnadslyx, som existerar både på det statliga och på det kommunala området, kunna fortsätta, om de statliga och kommunala förtroendemännen, vilka tjänstgör som byggherrar åt samhället, vore något mera kunniga på området än nu ofta är fallet? På den frågan skulle man kunna låta byggnadsbesparingsutredningen svara. Utredningen har kommit med en hel del saker som är ganska anmärkningsvärda. Utan att standarden sänks skulle kostnaden för offentliga byggnader kunna minskas med 10 procent, säger utredningen i sitt första betänkande. Det skulle kunna innebära en besparing på mellan 70 och 80 miljoner kronor om året. Enbart på skolans område skulle detta betyda ett årligt tillskott av klassrum för bortåt 2 500 barn, tillägger utredningen.

Det är en synnerligen besk kritik av lyxen vid byggandet som utredningen presterar. Man går t. o. m. så långt att man påstår, att rationellt utformade och utförda byggnader hör till undantagen. Strävan efter högsta modernitet och teknisk fulländning för dess egen skull, följsamhet inför nya moderiktningar och reklam för nya produkter är ofta i högre grad vägledande än ekonomiska hänsyn, framhålles det vidare.

Statens sakrevision har varit inne på samma linje och framhåller, att vid de senaste årens posthusbyggen har det förekommit anmärkningsvärt höga kostnader och onödigt lyxutförande. Det är särskilt en ombyggnad och fyra nybyggnader av posthus i olika städer man fäster uppmärksamheten vid. Det belopp, som kunnat sparas genom en enklare materialstandard, är synnerligen stort. De verkliga utgifterna för de granskade detaljerna uppgår till över en miljon kronor, och de besparingar, som enligt

sakrevisionen kunnat göras, är icke mindre än 57 procent av detta belopp. Materialstandarden synes ha varit högre än den för byggen i statens regi vanliga, säger revisionen vidare, särskilt beträffande entrépartier, golv, invändig vägg- och pelarbeklädnad samt undertak. Man skulle ha kunnat hålla tillbaka ganska mycket på inredningsstandarden. Möjliga besparingar på inredningen uppskattas till cirka 460 000 kronor, vilket motsvarar 60 procent av de verkliga kostnaderna för de granskade detaljerna.

De sannolika kostnadsminskningar, som man skulle ha uppnått genom förenklingar beträffande här ifrågavarande byggnadsarbeten för postverkets räkning, belöper sig på över 2,6 miljoner kronor. Det är staten som betalar, och då behöver man ju inte räkna med slantarna på samma sätt som den enskilde behöver göra. Men det är den enskildes slanter som det här liksom vid andra tillfällen till sist gäller.

I ett annat fall — där statens revisorer icke, såvitt jag kunnat finna, gjort någon anmärkning — hade enbart takkonstruktionen kunnat göras inemot 100 000 kronor billigare, enligt vad en sakkunnig byggmästare på platsen ansett sig kunna konstatera, då han gjorde en privat undersökning av fallet. Taket skulle ändå ha fyllt sin uppgift lika bra som det gör nu. Här gällde det en nybyggnad för televerkets räkning.

Vill man fortsätta och granska byggen som uppförts under de senaste åren, skulle man säkerligen få fram högst märkliga saker på detta område.

Men nu skall jag lämna dessa ting och ta upp till skärskådande en annan fråga, som enligt mitt förmenande torde kräva betydligt större uppmärksamhet från både samhällets och den enskildes sida än något annat i vår tid. Det är ungdomsproblemen det gäller. »Börja nu inte att tjata om det här igen», förstår jag att någon eller några tänker. Då vill jag svara: Det är första gången jag här berör denna fråga, så att något tjat i vanlig mening kan det inte vara fråga om från min sida. Men om vad jag nu kom-

Statsverkspropositionen m. m.

mer att säga kan rubriceras som tjat, så må det vara hänt. Ibland måste man tjata, om det skall bli någon förändring i det som man tycker är vrångt. Det är väl detta som gör att så många under den senaste tiden talat och skrivit rörande denna sak. Jag tog mig för att göra några tidningsurklipp före och efter årsskiftet, och nu tänker jag i mycket korta ordalag citera något av vad jag då fann. Det är i stort sett endast rubrikerna jag citerar.

Så här ser de ut: »Ingenjörskandidat gjorde sig skyldig till mord och självmordsförsök», »Dråparen ringde polisen: Jag har strypt honom», »Kocka försökte medla vid gräl — knivhöggs», »Ett 10-tal 12—15-åringar trängde in i kyrkan och förde oväsen», »Ligaslagsmål gav polisen spår till hembrännarnäste», »Försökte dödsskjuta fästmon — tog sitt liv», »Två lurade 95-årig dam — stal 1 000 kronor», »Bildrullig yngling anmäles av sin pappa», »Nyårskravaller i Stockholm inspirerade tonåringar till en rad ofog», »Yrkesskoleelev kumpan med pistoldesperado», »Billänare rammade källardörr», »Pojkar stal 1 300 skott ur militärt förråd», »Fyra yrkesskoleelever rymde och tog två bilar», »12-åring stal 6 tusenlappar», »15-årig flicka blev överfallen och misshandlad» och »Pojkens plågoande samhällsfarlig sadist».

Detta är bara en liten, ytterst begränsad provkarta på vad som förekommit under några få dagar i folkhemmet Sverige. Fortsätter man att läsa över en längre tidrymd, häpnar man över att något dylikt kan förekomma i våra dagars Sverige.

Vem bär skulden till detta förhållande? Ja, det kan man fråga sig. En mor i en av Stockholms förorter ser på saken så här och skriver därom i en tidning bland annat. Ibland möter tidsandan våra ungdomar rätt och hänsynslöst, lätt att genast känna igen t. ex. i form av gangsterserier, lånade av någon kamrat. Men oftast kommer rutenheten smygande på oss så insmickrande och parfymerad, att vi själva knappast känner stan-ken, mycket mindre vår ungdom. Här

tänker jag på vissa program i radio. Kanske vi minns en liten osmaklig episod ur ett eljest bra program. Killen och tjejen hittade ej någon liggläplats efter dansen, utan samhället var efter dem överallt. Ja, tänk vad samhället har fått skulden för mycket! Vad hjälper det, om vi i våra hem söker tillämpa kristna normer, när våra ungdomar med ett takdropps envishet gång på gång i olika sammanhang ur vår radio får veta att »det går an». Ja, det går an nästan vad som helst. Hon klagar också över att den kristna opinionen är så lågmäld och försagd. Vi kan i viss utsträckning välja och vraka då det gäller tidningar och böcker, men vi har små möjligheter, säger hon vidare, att välja radioprogram åt våra barn. Därför anser hon att de kristna mödrarna borde ha ett ord med i laget då det gäller riktlinjerna för redigeringen av ungdomsprogrammen i radio.

Skulle vi inte kunna finna den gyllene medelvägen i stället för att tillämpa en uppfostran för barn och ungdom i fullständig frihet, under vilken barnen får göra precis vad som faller dem in utan att behöva räkna med någon sorts bestraffning efter att ha gjort något ofog. De måste, heter det så betecknande, framför allt bevaras från all religiös och moralisk belastning, så att de blir fria från alla hämningar. Skulle man inte i detta sammanhang kunna tala om »barlast» i stället för belastning, eller skadlig belastning, som det till och med heter?

När praktiserande barnpsykologer varnar föräldrar för att läsa aftonbön med barn, blir man förbryllad, skriver journalisten Karin Hartman. Se, barnet skall helst välja livsåskådning på egen hand när det växer upp, säger de. För-låt så mycket, ärade psykologer, men sådant tycker jag är trams! Det är Karin Hartman som säger detta. Barnen lever ju inte i ett tomrum. Inflytande når dem minsann från alla håll. Förresten, har man verkligen rätt att undanhålla barnen det som betyder mest för en själv? Jag tycker allt, säger Karin Hartman, att lilla Tomas skall få lära sig aftonbön,

Statsverkspropositionen m. m.

även om han inte riktigt begriper utan läser »lyktan kommer, lyktan går». Han behöver en liten lykta, då han kommer ut i livet. Jag tror nog att vi kan ge Karin Hartman rätt. Det behövs både lykta och barlast för den ungdom, som nu växer upp i vårt land.

Vid en pedagogdag i början av förra året i Stockholm för lärare framhöll en kriminalkommissarie bland annat, att den grundläggande insikten om vad som är rätt och riktigt saknas bland nutidsungdomen. Han gjorde vidare, enligt ett tidningsreferat, det kanske för somliga något chockerande uttalandet, att det synes som om ungdomen nu saknar den barlast i livet, som tio Guds bud ger. Det var således inte precis vem som helst som gjorde detta uttalande, utan en man som visste vad han talade om.

När jag hör och ser vad som talas och skrives i detta ämne, känner jag mig frestad att fråga: Borde inte de, som makten har och bestämmer här i landet, litet mer än vad som nu är fallet ta hänsyn till dessa ibland lågmälda och ibland något mera högröstade uttalanden, som göres vid olika tillfällen? Så här låter det i ett sammanhang med avseende på vad som ibland förekommer i den svenska radion: En herre gjorde sig lustig över hur hopplöst efterblivna och löjliga mor och far är på grund av att de inte förstår ungdomens slangspråk. Detta framställdes så, att barnen i studion och naturligtvis i de många hemmen i landet, där man lyssnade på radion, gapskrattade, och så framställer vederbörande frågan: »Har Radiotjänst rätt att använda lyssnarnas licensmedel till dylikt skamfilande av föräldraauktoriteten?»

Detta exempel visar, hur befängd den moderna uppfostringsmetoden är, säger samme person vidare. Kanske de har rätt, som påstår, att enskilda och hela folk, som endast ropar efter bröd och skådespel och får detta i övermått, icke kan fortsätta att existera. Man har sagt, att ungdomen är rotlös och saknar trygghet. Ja, men det var ju detta som skulle repareras genom de moderna uppfostringsmetoderna.

På sin tid reste en förnäm dam landet

runt och besökte ungdomsvårdsskolorna och förkunnade för eleverna, att de alls inte behövde ha någon större respekt för sina lärare och ledare. Den sådden började genast att bära skörd och bär sådan alltjämt, en skörd, som nu börjar förskräcka även dem, som i likhet med mig trodde på att de milda och humana uppfostringsmetoderna hade ett bestämt företräde framför de stränga och hårda. Alla är överens om att en ändring till det bättre måste på något sätt ske, men hur skall detta ske? Ja, det är därom vi alla inte är fullt ense. Kanske skulle vi söka — som jag nyss antydde — finna den gyllene medelvägen. För min del vet jag, att man på somliga håll vunnit utomordentligt goda resultat då det gäller att komma till rätta med ungdomsproblemen. Jag känner väl en bygd i vårt land, där man strängt taget inte har några problem på detta område. Den består egentligen av tre rätt stora byar, som gränsar till varandra. I denna bygd har, enligt vad jag förvissade mig om för någon vecka sedan genom ett besök på platsen, icke förekommit att någon av innebyggarna där under de senaste femtio åren uppfört sig så, att våra rättsvårdande myndigheter haft något besvär för någon av dem, som bott och bor där, och detta gäller både unga och gamla. Det växer där inga av de kulturens sköna blomster, som gjort sig fullständigt fria från all kristen påverkan, av vilka det finns så gott om på andra håll, icke minst i Stockholm. I bygdens skola fick barnen för mer än 50 år sedan på sin första skoldag lära sig följande tänkvärda ord: »Fly för synden såsom för en orm, ty kommer du henne nära, så stinger hon dig!», och i samma anda, om än icke med samma ord, synes man alltjämt fortsätta undervisningen där.

Nå, hur var det då före denna tid? Jo, då härskade där liksom på så många andra ställen i landet dryckenskap och fattigdom. Nu är bådaderna så gott som fullständigt avskaffade. Huru åstadkoms då denna förändring? Jo, genom en genomgripande kristen väckelse. Där har sedan upprätthållits en god kristen verksamhet bland såväl barn som ungdom

Statsverkspropositionen m. m.

och äldre, och jag kan inte finna annat än att det är detta, som ställt bygdens befolkning på en så hög nivå som den nu faktiskt står på.

Har då inte den ungdom, som finns där, utomordentligt tråkigt? Nej, tvärtom. Fritidsproblemen löser man genom läsning av tidningar och böcker samt genom musik och sång i grupper och enskilt, och där dessa ting odlas har man aldrig tråkigt. Så gott som i varje hem har man ett eller flera musikinstrument, som ibland flera av familjens medlemmar kan traktera.

Herr talman! Jag tror inte att det ligger någon överdrift däri, om jag nu om denna befolkning använder statsrådet Thorssons i riksdagen en gång uttalade ord: »Det är första klassens medborgare!» Jag har en gång förut citerat detta uttryck i kammaren. Tillåt mig också att säga, att det kanske inte skulle skada, om vi finge en ny Thorsson i statsrådskretsen.

Låt mig så till slut citera ett par strofer av Viktor Rydberg! De lyder så här:

»Jag hör i natten ljuva modersböner,
och varom bedja de för sina söner,
om rätt jag fattade och rätt förstod?
De bedja ej: giv gossen självisk lycka,
giv honom makt att kuva och förtrycka!

Nej, sucken är: gör honom stark och god!»

Herr ELFVING (s):

Herr talman! Frågan om atombomben har berörts av några talare i denna debatt både från denna talarstol och på andra sidan sammanbindningsbanan. Det ger mig anledning att yttra några ord.

Jag söker därvid ingen anknytning till vad herr Öhman i går framförde inför denna kammare. Han och det kommunistiska partiet lider av en så betydande belastning i detta ämne, att det inte finns anledning uppehålla sig vid deras varningar mot ett införlivande av atombomben med den svenska försvarsarsenalen. Det är från andra utgångspunkter jag vill beröra spörsmålet, huruvida Sve-

rige bör göra sig berett att skaffa atombomben eller ej.

Det finns en tendens i den sparsamma offentliga debatten i detta ämne — och jag tyckte mig spåra något i den vägen också i ett anförande av herr Huss här i går och i herr Osvalds ord nyss — att framställa det såsom mer eller mindre självklart att vi skall ha atomvapen. De s. k. taktiska atomvapnen betraktas medvetet eller omedvetet som helt likställda med »konventionella» vapen, bara mera effektiva. De är, för att tala med en tidning häromdagen, »avsedda för att bekämpa militära mål, inte för terrorbombning».

Vad atomvapnen är »avsedda för» förefaller tämligen likgiltigt. Ett faktum är att de kan användas lika väl för terrorbombning som för bekämpande av militära objekt. Det är nödvändigt att säga rent ut, att det inte finns någon annan skillnad mellan taktiska atombomber och vad man kallar strategiska atombomber än storleken. De taktiska bomberna, alltså de där, som nu i vissa diskussionsinlägg redan betraktas som »konventionella» — ibland kunde man tro att det rörde sig om små leksaker — lär ha samma effekt som de atombomber som på sin tid användes över Hiroshima. Och det var dessa som i så hög grad skakade mänskligheten. Det var de som gav upphovet till besluten i Förenta Nationerna att söka nå en överenskommelse, varigenom atomvapnet skulle elimineras från ländernas rustningar. Det är alltså existensen av atombomber av den storleksgrad och effektivitet, som de taktiska atombomberna representerar, som under en följd av år föranlett FN att jämställa atomvapnet med bakteriologiska vapen och med giftiga gaser. Denna grupp har på grund av sin terrorverkan ansetts vara så omoraliska vapen, att de borde bannlysas genom en samfällad överenskommelse.

Det var till slut samma sorts bomb som i denna kammare kom herr Sandler att under interpellationsdebatten kring kärnvapnen för tre år sedan rikta en maning till Sverige att låta bli att leka med tanken på en svensk offensiv atom-

Statsverkspropositionen m. m.

bomb. I den maningen instämde säkerligen många, många landsmän. Och vi bör göra klart för oss att alla atombomber är offensiva.

Det är också en bedräglig argumentering, när man söker inbilla allmänheten att vårt försvar skulle vara effektivt med taktiska atombomber men annars ineffektivt. Den underförstådda tanken är, att om vi inte har atombomber, blir vi angripna med atomvapen och är då underlägsna, men om vi disponerar över taktiska atomvapen, så är vi mera likställda. Man glömmer att en motståndare, som har större och effektivare atombomber, behåller sin överlägsenhet. En motståndare, som räknar med ett svenskt atomvapen, kan ju tillgripa litet större bomber. Herr Osvald drog på sitt sätt konsekvensen härav. Han räds varken »fan eller trollen», som det heter hos Geijer, varken atombomben eller vätebomben. Men kastade inte hans ord en gräll belysning över vart atombombs-tänkandet leder? Alla atombombsvänner är inte lika uppriktiga och logiska som herr Osvald. Det har anförts, väl dock icke i denna kammare, att motståndarna till atomvapnet lika gärna kunde säga, att vi borde använda dåliga flygplan i stället för bra flygplan. Men det är ju precis detta som vissa bland atombombsvännerna rekommenderar själva. Vi skulle enligt dessa rådgivare skaffa oss taktiska atombomber, inte strategiska, eller, med andra ord, små typer av atomvapen och inte större och effektiva, med vilka vi själva kan bli angripna. Det måste sägas att logiken verkligen inte är påfallande hos dessa enträgna förespråkare för atombombslinjen.

Alla atomvapen, både de s. k. taktiska och de s. k. strategiska, är terrorvapen, som många svenskar säkerligen inte vill ta det moraliska ansvaret för att använda. Dessbättre behöver vi ännu inte göra det yttersta valet, eftersom utvecklingen inte nått så långt här hemma att atombombsmaterialet föreligger, något som vi nyss fick bestyrkt i meningsskiftet mellan handelsministern och herr Osvald. Men det finns anledning att redan nu säga ett avkylande ord till dem

som på olika vägar tycks ha startat en övertalningskampanj i atombombsfrågan: Spörsmålet om atomvapnet är alltför stort och allvarligt för att behandlas på det ytliga sätt som ofta sker.

Vad vi alla borde vara eniga om är att Sverige skall helhjärtat medverka till att dessa vapen blir bannlysta och att till en början alla experiment med sådana vapen avlyses, eftersom de redan i sig själva innebär ett hot mot mänsklighetens fysiska bestånd. Den aktuella svenska framstöten i FN, varom dagens tidningar meddelat, torde stödjas av ett enigt folk.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet i går men strök mig, eftersom den fråga, som jag tänkt beröra, hör till den utrikespolitiska debatt, som enligt uppgift även i år skall anordnas här inom kort. Det gällde frågan om samverkan på atomkraftsområdet. Jag begärde ordet då närmast för att säga några ord om ett sammanträde mellan Europarådet och representanter för OEEC-delegationen i början av detta år men återkommer emellertid till den frågan i utrikesdebatten. Men redan nu vill jag i anledning av att atomkraftens utnyttjande här i Sverige förts på tal anförå några synpunkter.

Med stor tillfredsställelse konstaterar vi att regeringen, vilket handelsministern i dag konfirmerade, anslagit 27 miljoner kronor extra till atombolaget. Denna tillfredsställelse blir dock något mindre, när vi samtidigt ser, hur ett annat projekt har behandlats. De två aktuella projekten är ju Farstaverket, som utföres som ett kombinerat kraft- och värmeverk av atombolaget och som sedan skall övergå i Stockholms stads regi, samt det s. k. Adam i Västerås, ett exklusivt värmeverk, som utföres av vattenfallsstyrelsen.

Om jag med tillfredsställelse konstaterar att atombolaget blivit gynnat, måste jag beklaga att Adam fått bra litet av det av vattenfallsstyrelsen begärda beloppet på 22 miljoner kronor. Det prutades först ned efter rekommendation av atom-

Statsverkspropositionen m. m.

delegationen till 10 miljoner kronor, och regeringen har stannat vid 2 miljoner kronor. Det är sålunda en minskning i förhållande till vattenfallsstyrelsens äskande med 20 miljoner kronor.

Nu är saken den, att det finns tillgänglig arbetskraft och vetenskaplig kompetens, och överenskommelsen är klar mellan ASEA, atombolaget och industrien i övrigt. Det skulle vara beklagligt, om bristen på kapital skulle hindra Adams utbyggnad. Jag vill inte här göra mig till tolk för några ökade anslag, men jag ifrågasätter, om inte under årets lopp en ny avvägning kan ske för att göra Adam litet mera livsduglig. Om anslaget till atombolaget skulle kunna minskas med 3 miljoner och i stället Adam kunde få det beloppet, kanske inte kapitalbristen behöve bli någon broms. Eftersom handelsministern är här närvarande, vill jag uttala den förhoppningen, att han i varje fall har det uppslaget i tankarna.

I nära samband med denna fråga vill jag beröra en detalj i fråga om vattenkraften. Det är med beklagande som man från näringslivets håll konstaterar, att ett så förnämligt projekt som stalonprojektet i Norrland nu skjutits på framtiden för andra gången. Ett realiserande av det projektet skulle medföra en högst betydande ökning av våra krafttillgångar. Nu har man skylt på regleringen av en viss sjö — den skulle utgöra ett hinder för att nu realisera stalonprojektet. Det verkar emellertid att vara ett de obotfärdigas förhinder, ty förut har sådana betänkligheter ingalunda fått stå hindrande i vägen när det gällt att exploatera vår vattenkraft.

Jag vill därför till kommunikationsministern framföra den vädjan, att han också under årets lopp måtte överväga, om man inte avvägningssvis kunde i varje fall ge stalonprojektet ett symboliskt anslag, om inte i år, så dock under nästa år.

Jag vill sluta med att påpeka att frågan om vår kraft- och bränsleförsörjning, liksom hela Europas, för närvarande är synnerligen kritisk. Det framgår kanske inte minst tydligt av den utredning som 1951 års bränslesakkunniga

nyligen publicerat. Ytterligare en stöt framåt i aktualitet har givetvis vår kraft- och bränsleförsörjningsfråga fått genom suezkrisen.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse den förståelse för den framtida utvecklingen på atomenergiens område som herr De Geers anförande bar vittnesbörd om.

Han nämnde emellertid, att han var tveksam beträffande den avvägning som skett mellan de två projekten Farsta och Västerås. Herr De Geer ifrågasatte, om man möjligen inte skulle kunna åstadkomma en viss omfördelning av medel för dessa två projekt, så att Västeråsprojektet kunde påskyndas åtminstone i någon mån. Det är naturligtvis en fråga som jag i första hand och även mina kolleger inom regeringen hela tiden gjort oss, när det gällt för oss att bedöma vilket av dessa båda projekt som i första hand borde komma till stånd. Därvidlag har vi måst lita till teknikerna i Atombolaget och den tekniska expertis som atomdelegationen haft till förfogande. Det har helt enkelt visat sig omöjligt att på en gång realisera båda dessa projekt. Det projekt som rymmer mest av intresse för den framtida utvecklingen, är Farstaanläggningen, som inte bara är en värmereaktor utan som också innehåller — vilket för övrigt framgick av herr De Geers anförande — en mottrycksanläggning för elkraftsgenerering. När pengarna nu är begränsade, har man ansett det lämpligt att i första hand låta farstaprojektet komma till utförande.

Jag är emellertid inte alls övertygad om att den nedprutning som skett beträffande västeråsprojektet, den s. k. Adamreaktorn, verkligen kommer att medföra någon allvarlig försening av den anläggningens iordningställande. Jag tror att det inom vattenfallsstyrelsen kommer att föreligga vissa möjligheter att sätta i gång även med det projektet i den skala som våra personella resurser och de materiella tillgångarna möjliggör.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt lägga mig i denna debatt, men ett uttalande av herr Mannerskantz gav mig anledning begära ordet.

Han riktade egentligen en fråga till herr Geijer, men då herr Geijer inte var närvarande i kammaren, tyckte jag, att det var anledning för mig i egenskap av före detta lantarbetare att i någon mån svara på frågan.

Herr Mannerskantz påstår, att lantarbetarnas löner inte är så låga, som de kan synas vara, med hänsyn till att en dold förmån skulle ingå i dem. Nu är herr Mannerskantz visserligen inte inne i kammaren, men jag skulle i alla fall vilja ställa den frågan till honom: Vad är det egentligen för dold förmån, som lantarbetarna har? Mig veterligt skulle det i så fall vara en lägre hyra. Allt annat som i gångna tider kanske utgjorde förmåner för lantarbetarna, t. ex. rätt att köpa mjölken och veden billigare o. s. v., är numera bortkopplat från avtalet, och lantarbetarna får betala det pris som gäller för alla andra.

Vad beträffar hyran är det klart att man kanske kan säga att det kan vara en förmån, om arbetsgivaren håller bostad. Men allt beror på hur bostaden ser ut. Är bostaden tip top, kan det i vissa fall vara en förmån, men är den inte det, överstiger inte förmånens värde på något sätt den hyra som lantarbetaren får betala.

1955 års riksdag beslöt, att lantarbetarna skulle vara jämställda med grovarbetarna på landsbygden i de två lägsta dyrortsgrupperna. Den utredning som gjordes och låg till grund för propositionen i ämnet hade klart sagt ifrån, att det här fanns en väsentlig löneklyfta, d. v. s., att lantarbetarna var en låglöne-grupp, även om man tog hänsyn till hyressättningen. Nu har lantarbetarförbundet vid flera tillfällen begärt att få omvärdera denna hyressättning, att lantarbetarna med andra ord skulle få betala hyran i reda pengar.

Jag skulle därutöver vilja ställa en fråga till, även om herr Mannerskantz tyvärr inte är inne. Jag skulle vilja frå-

ga, hur mycket herr Mannerskantz själv i egenskap av arbetsgivare är beredd att betala mer per timme för att lantarbetarna skall kunna betala en ordentlig bostadshyra, om de får en bostad som är tip top.

Vi skall inte heller förglömma att 20 å 25 procent av lantarbetarna har egna bostäder eller också hyr bostad på annat håll, d. v. s. inte hos arbetsgivaren, och således inte kan tillgodogöra sig den dolda förmån, som herr Mannerskantz nu talar om. Man har räknat ut att lantarbetarnas löner ligger minst 1 000 kronor lägre än andra grupper, härom rådde ju allmän samstämmighet när denna utredning kom till stånd. Men jag förstår mycket väl herr Mannerskantz, när han nu i någon mån reagerar mot detta, därför att prisuppgörelsen för jordbruket ju numera avser tre år och lönerna som bekant numera inte skall räknas in i jordbrukskalkylen. Det blir jordbrukets egen bärkraftighet, som i så fall får svara för den högre lönen. Jag vet också, att det finns arbetsgivare med stora lantbruk, vilka har tillgodogjort sig rationaliseringens fördelar och därför mycket väl kan betala den högre lönen.

Herr talman! Jag har endast velat anföra detta, då jag för min del har ansett, att herr Mannerskantz' påstående i denna kammare inte borde få stå oemotsagt.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i remissdebatten — det var just nu jag begärde ordet — men jag måste säga att jag och säkerligen många med mig nu faktiskt är trötta på att höra allt det klander mot ungdomen, som presterats både i denna kammare och i medkammaren under denna remissdebatt.

Särskilt måste jag säga att herr Weilands anförande blev mig övermäktigt. Herr Weiland tillät sig där att tala om Sveriges ungdom precis som om den till största delen bestod av de vilsegångna element, som han så drastiskt beskrev med hjälp av tidningsrubriker. Nej, herr Weiland, de flesta ungdomar i detta land

Statsverkspropositionen m. m.

är dock utomordentligt ambitiösa och praktiga, som väl är. Ännu är flertalet av den beskaffenheten att man kan påstå att vi har en god ungdom.

Jag vill bara peka på några kategorier. Jag tänker på dem som använder sin fritid till att förkovra sig i sitt yrke eller för att bredvid yrket skaffa sig en utbildning som de har intresse av och som kan göra deras liv rikare. Jag tänker på all föreningsungdom, på alla dem som har ett visst ideal att kämpa för, vare sig det är ett religiöst eller ett nykterhetsideal eller någonting annat i den vägen, som de anser berikar deras liv. Alla vet väl också att de allra flesta bland den ungdom, som man nu häcklar därför att den går t. ex. på dans, på teater och biograf o. s. v., är bra ungdomar och inte de gangsters som man beskrivit på olika håll.

Men, herr Weiland, när det gäller den ambitiösa, den praktiga och den bildningstörstande ungdomen har dagspressen inte så stor användning för sin trycksvärta. Den bryr sig tidningarna bara om någon ensaka gång, när det är någon som utfört en prestation som går utöver alla vanliga mått.

Jag skulle kunna fortsätta länge att tala om detta, men jag vill inte nu uppta tiden ytterligare, och jag har inte förbättrigt mig på detta anförande. Jag kunde emellertid inte låta bli, herr talman, att nu säga mitt hjärtas mening — till den verkan det hava kan.

Herr WEILAND (fp):

Herr talman! Jag ber bara att få säga, att jag har precis samma mening som den fru Sjöström-Bengtsson nu deklarerat. Det är alltså så — och det är vi glada och tacksamma för — att den största delen av Sveriges ungdom är utomordentligt fin och i alla sammanhang sköter sig på ett sådant sätt att det inte finns någon anledning att kritisera den eller klaga på den. Men det hindrar inte att det finns många ungdomar som uppträder på det sätt som här skisserades, och det tror jag att snart sagt alla i det här landet är överens om. Jag tror också att vi kan vara överens om att det

behöver göras någonting för att vi skall få tillstånd bättre förhållanden på det området.

Jag tror sålunda att vi kan vara ganska eniga, fru Sjöström-Bengtsson och jag.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTTSSON (s):

Jag vill säga till herr Weiland, att det var väldigt tråkigt att han inte lät detta komma fram i sitt förra anförande. Det är kanske så, anser herr Weiland, att hälsan bör tåga still. Men det är inte alltid nyttigt att hälsan tiger still, och det var därför jag tog till orda i dag.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. propositioner till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen

propositionen nr 1, i vad propositionen rörde riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1957 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet; samt

propositionen nr 2, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 13, av fru *Hamrin-Thorell*; och
nr 14, av herr *Anderberg* m. fl.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 15, av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Johansson, Theodor*; samt
nr 16, av herr *Johansson Theodor*.

Föredrogs och hänvisades till allmänna beredningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 17, av herr *Andersson, Torsten*; och

nr 18, av herr *Hansson*.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 21, angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 27, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Italien för undvikande av dubbelbeskattning och för reglering av vissa andra frågor beträffande skatter å inkomst och förmögenhet;

nr 28, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Italien för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap; samt

nr 30, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § och 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316), m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 31, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469).

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 32, med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 320) om införande av landstingslagen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 33, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 juni 1942 (nr 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar; och

nr 35, med förslag till lag om ändring i konkurslagen m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 19, av herrar *Öhman* och *Norling*;

nr 20, av herrar *Holmqvist* och *Huss*;

nr 21, av herr *Boman* m. fl.;

nr 22, av herr *Grym* m. fl.;

nr 23, av herr *Weiland* m. fl. och

nr 24, av herr *Svensson, Rikard*, m. fl.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Ohlson* väckta motionen nr 25.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Birkes* motion nr 26.

Anmälades och bordlades

dels följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 29, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., och

nr 36, angående återbäring av viss arvs- och kvarlåtenskapsskatt;

dels ock Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 34, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelser den 2 mars, den 13 april, den 24 april, den 4 maj, den 9 maj och den 18 maj 1956, nr 2, nr 5, nr 11, nr 6, nr 234 respektive nr 264, i anledning av, såvitt nu är i fråga, riksdagens år 1955 församlade revisorers berättelse.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 27, av herr *Weiland* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till personalvårdsverksamhet m. m.;

nr 28, av herr *Aastrup*, om anslag till halvöppen daghemsvård för psykiskt efterblivna;

nr 29, av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Sanne*, om anslag till en utbildningskurs för läkare vid barnavårdscentraler;

nr 30, av herr *Johansson, Anders*, m. fl., angående utredning om statens

övertagande av det enskilda vägunderhållet;

nr 31, av herr *Mannerskantz* m. fl., om avsättning av vissa elskattemedel till en fond för upprustning av eldistributionen på landsbygden;

nr 32, av herr *Osvald* m. fl., om inrättande av en professur i ekonomisk historia vid universitetet i Uppsala;

nr 33, av herr *Edström*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en laboratur i medicin, särskilt reumatologi, vid karolinska institutet;

nr 34, av herr *Huss* m. fl., om ändring av laboratorsbefattningen i barntandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö till professur i ämnet;

nr 35, av herr *Osvald* och fru *Hamrin-Thorell*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om personalindragning vid universitetsbiblioteken;

nr 36, av herrar *Sunne* och *Anderberg*, om viss ändring i villkoren för byggnadsbidrag till kommunala högre skolor;

nr 37, av herr *Hansson*, om åtgärder till främjande av ett ordnat friluftsliv och campingliv;

nr 38, av herr *Hansson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 39, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om vissa anslag till statens sinnessjukhus;

nr 40, av herr *Edström* m. fl., om statsbidrag till Riksföreningen mot reumatism som bidrag för driften av Spenshults reumatikersjukhus;

nr 41, av herr *Hesselbom* m. fl., om likställighet i princip mellan pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar och motsvarande pensionärer vid statens järnvägar;

nr 42, av herr *Johansson, Anders*, m. fl., angående viss ändring av förordningen om investeringsavgift för år 1957;

nr 43, av herr *Franzén* m. fl., om upphävande av varuskatten på gräddglass;

nr 44, av herrar *Spetz* och *Nord*, om rätt att vid taxering till skatt för inkomst

av jordbruksfastighet åtnjuta avdrag för s. k. substansminskning;

nr 45, av herr *Weiland* m. fl., om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för gåvor till humanitära och vissa andra samhällsnyttiga ändamål;

nr 46, av herr *Karlsson, Fritiof* och herr *Andersson, Alvar*, om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen;

nr 47, av herr *Niklasson* m. fl., om rätt att vid taxering till skatt i vissa fall åtnjuta avdrag för anslutningsavgift till elektriska distributionsföretag;

nr 48, av herr *Niklasson* m. fl., angående bestämmelser om investeringsfonder för elektriska distributionsföreningar;

nr 49, av fru *Sjöström-Bengtsson*, m. fl., om höjning av bidragsförskottens och de särskilda barnbidragens maximigräns;

nr 50, av fru *Hamrin-Thorell*, om ändring av bestämmelserna rörande utbetalning i vissa fall av ersättning för barns läkarvård och resor till läkare;

nr 51, av herrar *Norling* och *Öhman*, angående viss ändring av bestämmelserna om samordning av sjukdoms- och olycksfallsersättningarna;

nr 52, av herr *Olsson, Erik*, och herr *Olofsson, Per*, angående kontroll av jord- och skogsförvärv medelst inköp av aktieposter;

nr 53, av herr *Jonsson, Jon*, m. fl., angående utredning om sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen;

nr 54, av herr *Hansson*, angående inordnande i skogsstyrelsens organisation av virkesmätningssavdelningspersonal m. m.;

nr 55, av herr *Olofsson, Uno*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om ett investeringsanslag till byggnadsarbeten m. m. vid statens försöksgårdar;

nr 56, av herr *Olofsson, Uno*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till produktionsfrämjande åtgärder i Norrland m. m.;

nr 57, av herr *Osvald* m. fl., i anled-

ning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm;

nr 58, av herr *Jansson, Axel*, och herr *Persson, Einar*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.;

nr 59, av herr *Hansson*, om viss ändring i grunderna för statsbidrag till skogsbrukskurser;

nr 60, av herr *Johansson, Theodor*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till diverse åtgärder på husdjursavelsns område m. m.;

nr 61, av herr *Nilsson, Yngve*, m. fl., om en snabb översyn av folktandvården; samt

nr 62, av herr *Huss*, om en snabbutredning av den trafiksäkerhetsfrämjande verksamheten och stödet åt forskningen om trafikolyckornas orsaker.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 13.59.

In fidem

G. H. Berggren